

Slovenski

SVETOVÝ KALENDÁR

Slovenský
SVETOVÝ KALENDÁR

na obyčajný rok

2023

ročník 7

Slovenský svetový kalendár vychádza pod záštitou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Zakladateľ a šéfredaktor
VLADIMÍR VALENTÍK

Zástupkyňa šéfredaktora
KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGĽAŠOVÁ

Redakční spolupracovníci

MARGARÉTA VELICHOVÁ-REBELOS, KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGĽAŠOVÁ, DARINA KARELL – **Austrália**, KATARÍNA KOŇARIKOVÁ – **Bulharsko**, VIERA KUČEROVÁ, ANDREJ PROBST – **Česko**, ZUZANA COLINET-FODOROVÁ – **Francúzsko**, SANDRA KRÁĽOVÁ-VUKŠIČOVÁ, TATJANA SENIČANINOVÁ, MILOSLAV STREHÁRSKY – **Chorvátsko**, PAUL STACHO – **Kanada**, BOŽENA FARHATOVÁ – **Libanon**, JARMILA BUCHOVÁ – **Luxembursko**, HAJNALKA KRAJČOVIČOVÁ – **Maďarsko**, JARMILA BUCHOVÁ – **Nemecko**, MILICA MAJERIKOVÁ-MOLITORIS – **Poľsko**, JANA GREGOR-ROGLER, INGRID ŽALNEVÁ, MIRIAM SPRING – **Rakúsko**, DAGMAR MÁRIA ANOCA – **Rumunsko**, ANNA KOMINKA, KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGĽAŠOVÁ – **Slovinsko**, KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGĽAŠOVÁ, SAMUEL KORUNIAK, VLATKO MIKSÁD – **Srbsko**, VLADIMÍR VALENTÍK, KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGĽAŠOVÁ – **Španielsko**, ADRIANA HARANDZOVÁ, LUCIA KUBICOVÁ-TORCHIO – **Taliano**, DARINKA HABOR – **Ukrajina**, JÁN KULÍK – **USA**, JANA NAHODILOVÁ, KARIN KOŠTIALOVÁ – **Veľká Británia**

Redakční spolupracovníci zo Slovenska

PAVEL MELEG (Argentína), JÁN JANČOVIC (Maďarsko), ZUZANA PAVELCOVÁ (Chorvátsko, Kanada, Maďarsko, Rumunsko), JARMILA GERBOCOVÁ (Srbsko), ZUZANA DRUGOVÁ (Ukrajina), VOJTECH HAMI (Maďarsko), LADISLAV LENOVSÝ (Argentína), SAMUEL KORUNIAK (Srbsko)

**Pokrajinského sekretariátu pre kultúru,
verejné informovanie a vzťahy
s náboženskými spoločenstvami**

K siedmemu ročníku Slovenského svetového kalendára

Zavítal medzi nás mýtický siedmy ročník Slovenského svetového kalendára. V nepokojnom svete, ale predsa v stabilných podmienkach pripravovali sme s radosťou túto najnovšiu ročenku rôznorodých textov z vyše 20 krajín sveta, kde žijú a organizovane pôsobia slovenské komunity. Vo svete sa po slovensky spieva, hrá a píše. Organizujú sa rôzne krajan-ské festivaly, podujatia, ale vychádzajú po slovensky aj knihy. V početných slovenských enklávach sú aj výnimoční jednotlivci, ktorí sa už dlho neziš-ťne obetujú pre zachovanie slovenskej identity.

Tento ročník Slovenského svetového kalendára sme začali absolvujú-c zaujímavé témy zo života argentínskych Slovákov a Argentína a slovenské komunity žijúce na jej rozľahlých priestoroch boli aj Krajanskou té-mou, ktorou sme ročník uzavreli. Argentína na začiatku a na konci kalen-dára zrejme povzbudzuje pozornosť tak Slovákov na Slovensku, ako aj v početných slovenských komunitách vo svete. Najnovšia edícia Sloven-ského svetového kalendára je venovaná aj čulej aktivite slovenských vzdelávacích centier, najmä v krajinách západnej Európy. Z druhej strany však pozornosť sme venovali aj výtvarnému životu v jednotlivých kraji-nách, akými sú napríklad Rumunsko a Poľsko. V novšej dobe je čoraz väčší záujem o gastronómickú kultúru všeobecne, a tak aj Slovákov. Nazreli sme prvýkrát do slovenskej kuchyne v Slovinsku, v Maďarsku, ale aj v exotíc-kom Libanone a sledovali sme, ako sa slovenská gastro-kultúra prezentuje v talianskom Turíne a v chorvátskej Rijeke. Dúfame, že aj vďaka tomu naj-novší Slovenský svetový kalendár budete čítať ešte s väčšou chuťou.

Kalendárium tohtoročného Slovenského svetového kalendára je spes-trený atraktívnymi zábermi svetových veľmiest a miest, v ktorých sloven-ské komunity aktívne žijú svoj národnostný život.

Prajeme vám príjemné čítanie.

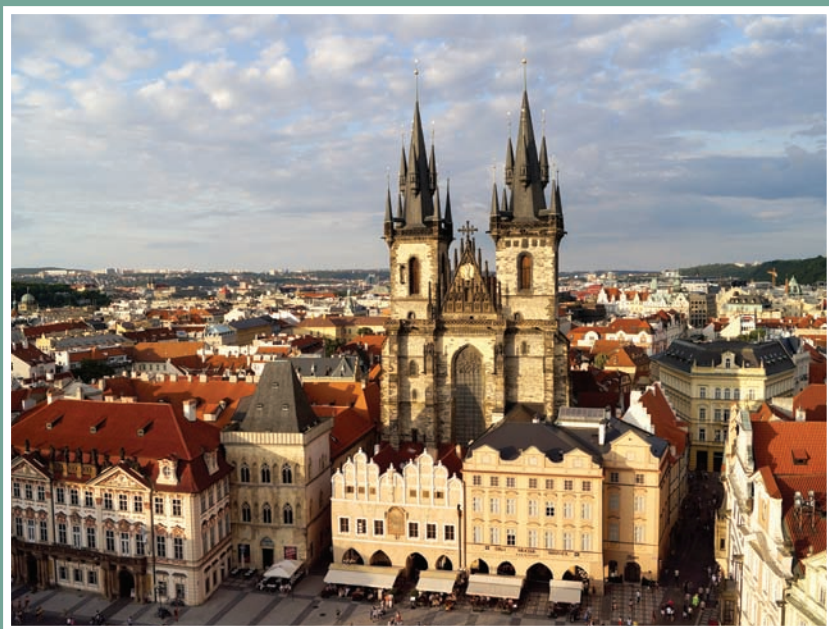
**Vladimír Valentík,
Katarína Mosnáková-Baglašová**

Január

1	N	Nový rok
<i>Deň vzniku Slovenskej republiky</i>
2	P	Alexandra, Karina
3	U	Daniela
4	S	Drahoslav
5	Š	Andrea
6	P	Antónia
<i>Zjavenie Krista Pána,
Traja králi</i>
7	S	Bohuslava
8	N	Severín
9	P	Alex, Alexej
10	U	Dáša
11	S	Malvína
12	Š	Ernest
13	P	Rastislav
14	S	Radovan
15	N	Dobroslav
16	P	Kristína
17	U	Nataša
18	S	Bohdana
19	Š	Drahomíra, Mário, Sára
20	P	Dalibor
21	S	Vincent
22	N	Zora
23	P	Miloš
24	U	Timotej
25	S	Gejza
26	Š	Tamara
27	P	Bohuš
28	S	Alfonz
29	N	Gašpar
30	P	Ema, Emma
31	U	Emil

Poznámky

[illegible]

Praha, Česko

Február

1	S	Tatiana
2	Š	Erik, Erika
<i>Hromnice</i>
3	P	Blažej
4	S	Veronika
5	N	Agáta
6	P	Dorota
7	U	Vanda, Dária
8	S	Zoja
9	Š	Zdenko
10	P	Gabriela
11	S	Dezider
12	N	Perla
13	P	Arpád
14	U	Valentín
<i>Deň zaľúbených</i>
15	S	Pravoslav
16	Š	Ida, Liana
17	P	Miloslava
18	S	Jaromír
19	N	Vlasta
20	P	Lívia
21	U	Eleonóra
22	S	Etela
23	Š	Roman, Romana
24	P	Matej
25	S	Frederik, Frederika
26	N	Viktor
27	P	Alexander
28	U	Zlatica

Poznámky

[illegible]

Budapešť, Maďarsko

Marec

1	S	Albín
2	Š	Anežka
3	P	Bohumil, Bohumila
4	S	Kazimír
5	N	Fridrich
6	P	Radoslav, Radoslava
7	U	Tomáš
8	S	Alan, Alana
<i>Medzinárodný deň žien</i>
9	Š	Františka
10	P	Branislav, Bruno
11	S	Angela, Angelika
12	N	Gregor
13	P	Vlastimil
14	U	Matilda
15	S	Svetlana
16	Š	Boleslav
17	P	Ľubica
18	S	Eduard
19	N	Jozef
20	P	Vítazoslav, Klaudius
21	U	Blahoslav
22	S	Beňadik
23	Š	Adrián
24	P	Gabriel
25	S	Marián
26	N	Emanuel
27	P	Alena
28	U	Soňa
29	S	Miroslav
30	Š	Vieroslava
31	P	Benjamín

Poznámky

[illegible]

Krakov, Poľsko

Avril

1 S Hugo

2 N Zita
Kvetná nedeľa

3 P Richard

4 U Izidor

5 S Miroslava

6 Š Irena

Zelený štvrtok

7 P Zoltán

Velký piatok

8 S Albert

Biela sobota

9 N Milena

Veľkonočná nedeľa

10 P Igor

Veľkonočný pondelok

11 U Július

12 S Estera

13 Š Aleš

14 P Justína

15 S Fedor

16 N Dana, Danica

17 P Rudolf

18 U Valér

19 S Jela

20 Š Marcel

21 P Ervín

22 S Slavomír

23 N Vojtech

24 P Juraj

25 U Marek

26 S Jaroslava

27 Š Jarosla

28 P Jarmila

29 S Lea

30 N Anastázia

Poznámky

[illegible]

Viedeň, Rakúsko

Máj

1	P	<i>Sviatok práce</i>
2	U	Žigmund
3	S	Galína
4	Š	Florián
5	P	Lesana, Lesia
6	S	Hermína
7	N	<i>Monika</i>
8	P	Ingrída, Milutín
<i>Deň víťazstva
nad fašizmom</i>
9	U	Roland
<i>Deň Európskej únie</i>
10	S	Viktória
11	Š	Blažena
12	P	Pankrác
13	S	Servác
14	N	<i>Bonifác</i>
15	P	Žofia, Sofia
16	U	Svetozár
17	S	Gizela, Aneta
18	Š	Viola
19	P	Gertrúda
<i>Nanebovstúpenie
Krista Pána</i>
20	S	Bernard
21	N	<i>Zina</i>
22	P	Júlia, Juliana
23	U	Želmíra
24	S	Ela
25	Š	Urban, Vivien
26	P	Dušan
27	S	Iveta
28	N	<i>Viliam</i>
<i>Svätodušná nedeľa</i>
29	P	Vilma
<i>Svätodušný pondelok</i>
30	U	Ferdinand
31	S	Petronela, Petrana

Poznámky

[illegible]

Turín, Taliansko

Jún

1	Š	Žaneta
<i>Medzinárodný deň detí</i>
2	P	Xénia, Oxana
3	S	Karolína
4	N	Lenka
<i>Svätá Trojica</i>
5	P	Laura
6	U	Norbert
7	S	Róbert, Róberta
8	Š	Medard
9	P	Stanislava
10	S	Margaréta
11	N	Dobroslava
12	P	Zlatko
13	U	Anton
14	S	Vasil
15	Š	Vít
16	P	Blanka, Bianka
17	S	Adolf
18	N	Vratislav
19	P	Alfréd
20	U	Valéria
21	S	Alojz
22	Š	Paulína
23	P	Sidónia
24	S	Ján
25	N	Tadeáš, Olívia
26	P	Adriána
27	U	Ladislav, Ladislava
28	S	Beáta
29	Š	Peter, Pavol, Petra
30	P	Melánia

Poznámky

[illegible]

Paríž, Francúzsko

Júe

1	S	Diana
2	N	Berta
3	P	Miloslav
4	U	Prokop
5	S	Cyril a Metod
<i>Sviatok sv. Cyrila
a sv. Metoda
Deň zahraničných
Slovákov</i>
6	Š	Patrik, Patrícia
7	P	Oliver
8	S	Ivan
9	N	Lujza
10	P	Amália
11	U	Milota
12	S	Nina
13	Š	Margita
14	P	Kamil
15	S	Henrich
16	N	Drahomír
17	P	Bohuslav
18	U	Kamila
19	S	Dušana
20	Š	Iľja, Eliáš
21	P	Daniel
22	S	Magdaléna, Magda
23	N	Oľga
24	P	Vladimír
25	U	Jakub
26	S	Anna, Hana, Anita
27	Š	Božena
28	P	Krištof
29	S	Marta
30	N	Libuša
31	P	Ignác

Poznámky

[illegible]

Londýn, Velká Británie

August

1	U	Božidara
2	S	Gustáv
3	Š	Jerguš
4	P	Dominik, Dominika
<i>Deň Matice slovenskej</i>
5	S	Hortenzia

6	N	Jozefína, Jozefa
7	P	Štefánia
8	U	Oskar
9	S	Ľubomíra
10	Š	Vavrinec
11	P	Zuzana
12	S	Darina

13	N	Ľubomír
14	P	Mojmír
15	U	Marcela
16	S	Leonard
17	Š	Milica
18	P	Elena, Helena
19	S	Lýdia

20	N	Anabela, Liliana
21	P	Jana
22	U	Tichomír
23	S	Filip
24	Š	Bartolomej
25	P	Ľudovít
26	S	Samuel

27	N	Silvia
28	P	Augustín
29	U	Nikola, Nikolaj
		<i>Výročie Slovenského
národného povstania</i>
30	S	Ružena
31	Š	Nora

Poznámky

[illegible]

Buenos Aires, Argentína

September

1	P	Drahoslava
<i>Deň Ústavy
Slovenskej republiky</i>
2	S	Linda, Rebeka
3	N	Belo
4	P	Rozália
5	U	Regina
6	S	Alica
7	Š	Marianna
8	P	Miriama
9	S	Martina
10	N	Oleg
11	P	Bystrík
12	U	Mária
13	S	Čtibor
14	Š	Ľudomil
15	P	Jolana
<i>Sedembolestná
Panna Mária</i>
16	S	Ľudmila
17	N	Olympia
18	P	Eugénia
19	U	Konštantín
20	S	Ľuboslav, Ľuboslava
21	Š	Matúš
22	P	Móric
23	S	Zdenka
24	N	Ľuboš, Ľubor
25	P	Vladislav, Vladislava
26	U	Edita
27	S	Cyprián
28	Š	Václav
29	P	Michal, Michaela
30	S	Jarolím

Poznámky

[illegible]

Toronto, Kanada

Οκτώβρις

1 N Arnold

2 P Levoslav

3 U Stela

4 S František

5 Š Viera

6 P Natália

7 S Eliška

8 N Brigita

9 P Dionýz

10 U Slavomíra

11 S Valentína

12 Š Maximilián

13 P Koloman

14 S Boris

15 N Terézia

16 P Vladimíra

17 U Hedviga

18 S Lukáš

19 Š Kristián

20 P Vendelí

21 S Uršula

22 N Sergej

23 P Alojzia

24 U Kvetoslava

25 S Aurel

26 Š Demeter

27 P Sabína

28 S Dobromila

Deň vzniku

samostatného

Československa

29 N Klára

30 P Šimon, Simona

31 U Aurélia

Deň reformácie

Poznámky

[illegible]

Melbourne, Austrália

November

1	S	Denis, Denisa
<i>Sviatok Všetkých
svätých</i>
2	Š	<i>Pamiatka zosnulých</i>
3	P	Hubert
4	S	Karol
5	N	Imrich
6	P	Renáta
7	U	René
8	S	Bohumír
9	Š	Teodor, Teo
10	P	Tibor
11	S	Martin, Maroš
12	N	Svätopluk
13	P	Stanislav
14	U	Irma
15	S	Leopold
16	Š	Agnesa
17	P	Klaudia
<i>Deň boja za
slobodu a demokraciu</i>
18	S	Eugen
19	N	Alžbeta
20	P	Félix
21	U	Elvíra
22	S	Cecília
23	Š	Klement
24	P	Emília
25	S	Katarína
26	N	Kornel, Artúr
27	P	Milan
28	U	Henrieta
29	S	Vratko
30	Š	Ondrej, Andrej

Poznámky

[illegible]

Nový Sad, Srbsko

December

2 S Bibiána

4 P Barbora, Barbara

6 S Mikuláš

8 P Marína

9 S Izabela

11 P Hilda

13 S Lucia

15 P Ivica

16 S Albína

18 P Sláva, Slávka

20 S Dagmara

21 Š Bohdan

22 P Adela

23 S Nadežda

Štedrý deň

25 P Prvý sviatok vianočný

26 U Štefan

Druhý sviatok vianočný

27 S Filoména

28 Š Ivana, Ivona

29 P Milada

30 S Dávid

31 N Silvester

Poznámky

[illegible]

Mníchov, Nemecko

Letná komédia o Slovákoch na Balkáne

VITAJ DOMA, BRATE!

V KINÁCH OD 18. AUGUSTA

**Robo Jakab, Petra Polnišová, Anna Šišková, Marina Dir,
Miroslav Babjak, Jaroslav Valentík, Ján Sklenár, Radoje Čupić**

scenár: PETER SERGE BUTKO režia: PETRA POLNIŠOVÁ, JURAJ BROCKO, PETER SERGE BUTKO koprodukcia: DIVAKLO VIV PETROVEC, HOME MEDIA PRODUCTIONS
hrajú: VLADO ČERNÝ, MARTIN HOFMANN, FILIP RAJDMONT, hudba: VOJTECH HÖNG, kostýmy: PETER BENCISIK, MARTIN ČECH, strih: MATEJ BENES
montáž: SLAVO SOLOVJIC, SOUTH LANDERS, vizualizácia: MARINA VATIC, mixáž: ĽUBA SANTA, znenie: MAREK MUSIL, titulky: SANDRA GALADIK

Kalendár na rok 2023

január

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

február

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28			

marec

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

apríl

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

máj

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

jún

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

júl

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

august

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

september

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

október

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

november

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

december

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Gregor Papuček
Maďarsko

Modlitba za reč našu

**Otče náš, ktorý si na nebesiach,
posväť nám našu slovenčinu.
A neuveď nás do pokušenia
vymeniť si ju za reč inú.**

**Buď vôľa Tvoja pomáhať nám,
jak v nebi tak na tejto zemi,
chrániť si, ctiť si a milovať
naš jazyk Tebou vysvätený.**

**Nech naša pravda, naše slová
nemusia žobrať pred dvermi.
Daj nám sily chrániť ich vždycky
ako ten chlieb náš každodenný.**

**Daj aby v srdci všetkých Slovákov
horel k nim vernej lásky plameň.
Nech je jak bolo na počiatku
na večné veky vekov. Amen.**

Povedali o Slovenskom svetovom kalendári

Milan Ján Pilip,

predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí,
Bratislava, Slovensko

Milí krajanovia,
je mi čťou, že vás môžem pozdraviť v mene Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí v rámci siedmej edície známej a obľúbenej ročenky zahraničných Slovákov – Slovenského svetového kalendára. Počet krajských príbehov a historických faktov, ktoré uvedené periodikum zhromaždilo za prvých šesť rokov svojej existencie, je skutočne obdivuhodný. Perom a fotoobjektívom autorov z celého sveta sa darí zachytiť pestrú paletu krajského života aj v siedmej edícii, ktorá je pred nami. Vďaka tomu môžeme konštatovať, že redakcia na čele s hlavným redaktorom Vladimírom Valentíkom z Báčskeho Petrovca pokračuje v napĺňaní vytýčených cieľov a plní svoje poslanie dokumentovať život Slovákov v zahraničí.

Milan Ján Pilip

O tom, že každá krajská komunita má svojich skutočných hrdinov – osobnosti, ktoré naplňajú spoločensky prijateľné ciele v oblasti zachovania slovenskej identity v zahraničí, sa máme možnosť uistiť pri zahraničných návštevách, prostredníctvom mediálnych výstupov realizovaných projektov a prostredníctvom informácií, ktoré v dnešnom rýchlom a globalizovanom svete prúdia obrovskou rýchlosťou. Niet však nad osobné stretnutia a tak

sme po štvorročnej odmlke v čase 28. – 29. 10. 2022 zrealizovali Stálu konferenciu Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí, ktorá nám ponúkla množstvo poznatkov, možností a perspektív. Uvádzam to aj z dôvodu, že Stála konferencia je platformou pre všetkých, ktorí chcú pridať ruku k dielu a pracovať na zlepšovaní slovensko-slovenského dialógu. Od roku 2022 sme spustili aj jej živý prenos, a preto veríme, že tá ďalšia, ktorá nás čaká v roku 2024, bude miestom, na ktorom sa stretnú tie najlepšie riešenia v kontexte posilňovania vzájomnosti a súdržnosti krajanského sveta. Najväčšou výzvou tohto cieľa je rôznorodosť krajanských komunít, avšak lepším vzájomným poznaním špecifik jednotlivých komunít sa tieto rozdiely stanú potenciálom pre novú kvalitu. Veríme, že k tomu prispeje aj schválená Koncepcia štátnej politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí na obdobie 2022 – 2026 a následne Akčný plán pre jej realizáciu, ktorý vyplynul okrem iného aj zo záverov Stálej konferencie Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2022.

Milí krajanovia, dovoľte mi, aby som sa vám aj týmto spôsobom poďakoval za to, že po celom svete šírite dobré meno Slovenska a Slovákov, lebo vy ste tými skutočnými vyslancami našej kultúry všade tam, kde žijete. Prajem vám takto na sklonku roka veľa zdravia a síl do nových krajanských plánov v budúcom roku, aby vám nechýbala motivácia robiť veci k spoločnému dobru a aby vašou odmenou bola radosť a spokojnosť z dobre vykonanej práce a plnohodnotného rodinného a komunitného života.

Iveta Galbavá,
poradkyňa predsedu vlády SR
v oblasti politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí
Bratislava, Slovensko

Milí tvorcovia Slovenského svetového kalendára, krajanovia, zahraniční Slováci.

Napriek tomu, že sme roztrúsení vo viac ako 50 štátoch sveta, Slováci v zahraničí dlhodobo tvoríme stabilnú komunitu, ktorej sa darí uchovávať si národnú a jazykovú identitu pros-

Iveta Galbavá

tredníctvom kultúry. I koncepcia štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí kladie dôraz na aktivity, ktoré prispievajú k ochrane kultúrneho dedičstva a podporujú rozvoj duchovnej kultúry.

Je mi nesmiernou ctou konštatovať, že Slovenský svetový kalendár si svojimi príspevkami o krajskom živote pravidelne nachádza cestu k nám a dovoľm si napísať, že i on sa postupne zaradil k tvorcom duchovnej kultúry nás Slovákov žijúcich v zahraničí. Prichádza k nám nevťeravou formou a my každoročne čakáme na jeho ďalšie vydanie. Prináša nám aktuálne informácie o krajskom živote, spoločenské správy, zamyslenia, rozhovory, informácie. V súvislosti s mojou prácou sa dozvedám z neho o vašich radoostiach, ale i starostiach a práve tieto informácie, milí krajanovia, mi dávajú reálny obraz o vás a vašich komunitách v zahraničí.

Slovenský svetový kalendár býva veľmi často súčasťou daru za Úrad vlády Slovenskej republiky, ktorý s obľubou prikladám mojim návštevmám.

I keď je Slovenský svetový kalendár oproti ostatným významným krajským periodikám pomerne mladý, prežil s nami i ťažké obdobia covidu. Jeho život sa nezastavil a i prostredníctvom kalendára sme sa vzájomne dozvedali, ako zahraniční Slováci prežívame tieto neľahké chvíle, ktoré nás odlúčili od materskej krajiny.

Ja verím, že napriek týmto ťažkým skúškam životaschopnosť tohto dnes už periodika bude i naďalej prinášať informácie o krajskom živote zahraničných Slovákov v celom svete. Prajem preto Slovenskému svetovému kalendáru, jeho tvorcom, redakcii, dopisovateľom, ale i čitateľom, všetko najlepšie, veľa zdravia a zmysel pre vzájomnú úctu a láskavosť, ktorá nech je nositeľom mieru po celom svete.

Vladimír Valent,

univerzitný profesor,
Belehrad, Srbsko

Láskavosťou pána Dr. M. Ruska (Bratislava) mám možnosť v elektronickom znení nazrieť do Slovenského svetového kalendára na rok 2022 (vy-

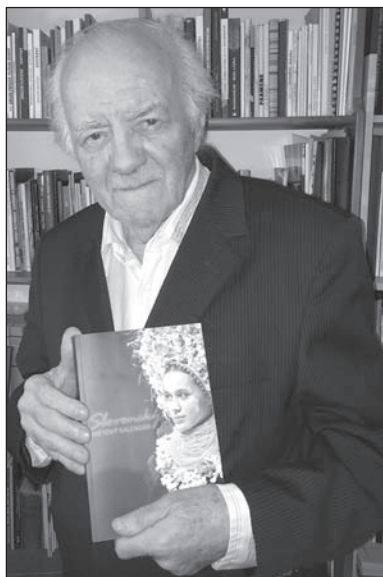
Vladimír Valent

davateľ Slovenský kultúrny klub v Srbsku, tlačiareň Futura, Nový Sad). Som nesmierne rád, že som mal možnosť zoznámiť sa s mnohorakou, nevyspytateľnou a predsa každodennou púťou, tvorivosťou, radosťami a starosťami príslušníkov slovenských komunít roztrúsených a niektorých i zatratených v širom svete. Kalendár niťou spolupatričnosti zošiva, do dejín človeka zapisuje záujmy, postrehy, nádeje, ticha a bôle života. Rozvravenými textami autori svedčia o činoch a o sneniach príslušníkov komunity. Kiežby taká neobľomnosť a vôľa trvalo kotvila v ich a v našich pohnútkach, rodinách, domoch, spoločenstvách!

Zostavovateľom Slovenského svetového kalendára na rok 2023, pánovi V. Valentíkovi a pani K. Mosnákovej-Baglašovej, ktorých osobne poznám, ako aj budúcim zvestovateľom, posudzovateľom života človeka, jeho spoluobčanov, obhajcom písaného slova podaného i kalendármi, kladných činov a takých premien rozmnožujúcich lásku, sebaúctu, vzájomnosť, spolupatričnosť tiež akosti ľudského života, prajem početné tvorivé idey, pomoc štátnych, tiež mimovládnych činiteľov, podporovateľov a pokračovateľov v pôsobení a v hlásaní s tým súvisiacich stavov a dejov i cestou (webových) portálov.

Gregor Papuček, Maďarsko

Zásluhy Vladimíra Valentíka a Kataríny Mosnákovej-Baglašovej vo vydávaní **Slovenského SVETOVÉHO KALENDÁRA** sú bezpochyby chvályhodné. Vďaka im sa môžeme dozvedieť, kde všade žijú naši bratia Slováci v tomto širom svete a ako sa tam majú. Nesmierne dôležité je, aby si svoju kultúru a jej základ slovenský jazyk – oprávnené nazývaný aj slovenským esperantom – zachovali. Kto ovláda slovenčinu, hoc aj len na úrovni nárečia, ten kdekoľvek na svete s hociktorým Slovanom sa dohovorí. Presvedčila ma o tom aj moja

Gregor Papuček

mama, keď ma raz navštívila v Leningrade (dnes už opäť Petrohrad), kde som dočasne býval, a odišla si do mesta nakupovať. Tá jednoduchá dedinčanka so svojím pilišským nárečím sa všade dohovorila, všetko, čo potrebovala, si nakúpila, a došla domov s balíčkami. Ešte aj v nárečí je naša slovenčina takáto silná! Mám básničky aj na túto tému a spôsobilo mi to už veľa radosti.

Zuzana Colinet Fodorová,

Paríž, Francúzsko

Slovenčina je to, čo v súčasnosti spája mnohé krajiny vo svete. Je zaujímavé sledovať nový fenomén dorozumievania sa. Ako lingua franca už nemusí slúžiť len angličtina alebo iný „svetový“ jazyk. Postupne sa do sveta vydáva aj náš jazyk slovenský. A to v rôznej forme: slovenčina ako cudzí jazyk, slovenčina ako druhý jazyk, slovenčina ako materinský jazyk. Forma závisí od jednotlivých používateľov, od nastavenia v každej viacjazyčnej rodine, ale aj od organizácií a inštitúcií, kde sa slovenčina používa. O tomto všetkom podáva svedectvo Slovenský svetový kalendár, ktorý mapuje slovenský svet v zahraničí. Vďaka nemu sa každoročne dozvedáme, čo sa deje medzi Slovákami roztrúsenými po svete. Ďakujeme za krásne číslo a želáme ďalšie úspešné ročníky.

Zuzana Colinet Fodorová

Slováci vo svete

Slováci v Argentíne

Pavel Meleg

V Argentíne stále bijú srdcia v rytme slovenskosti

Argentína. Toto slovo azda v každom vyvolá nezadržateľný príval emócií. Obrovská bohatá krajina na druhom konci sveta, priam nedosiahnuteľná pre nás z maličkého Slovenska, krajina striebra, pámp, dobytky a tanga. Napriek obrovskej vzdialenosti a nedostupnosti stala sa domovom pre najvýznamnejšie slovenské osídlenie v rámci Južnej Ameriky. Odhady o počte Slovákov, ktorí sa sem prisťahovali, sa rôznia. Najčastejšie sa hovorí o 30 000 – 40 000 osobách, niektorí autori uvádzajú počet až do 70 000. Neurčitost týchto odhadov je spôsobená aj tým, že často išlo o druhotnú až tretotnú migráciu. Do Argentíny totiž prišli početné skupiny Slovákov z Dolnej zeme. Zatiaľ čo zo Slovenska prichádzali zväčša muži, ktorí pôvodne nepomýšľali na trvalé usadenie sa a hľadali prácu v priemysle, z Dolnej zeme z Bulharska (Gorna Mitropolja), Srbska (Kovačica, Padina, Stará Pazova) a z Rumunska (Nadlak, Arad) prichádzali celé rodiny a usadzovali sa na poľnohospodárskej pôde. Emigrácia zo Slovenska pochádzala z Bratislavskej, Nitrianskej, Zvolenskej, menej z Košickej župy.

Dnes sa zvykne uvádzať odhad o počte osôb slovenského pôvodu okolo 30 000. Ťažké je urobiť presný dohad vzhľadom na roztrúsenosť Slovákov na území Argentíny a fakt, že mladšie generácie Slovákov sa zamiešali do pestrého kotla národností žijúcich v krajine. Otázka uchovávanía slovenského povedomia medzi nimi by sa mala stať predmetom podrobnejšieho prieskumu. Najkompaktnejšie skupiny krajanov sú sústredené v troch hlavných oblastiach – hlavné mesto Buenos Aires, provincia Buenos Aires (najmä v meste Berisso) a provincia Chaco (so strediskom v mestách Resistencia a

Roque Saenz Peña). Živé komunity sú však aj vo viacerých iných miestach ako Córdoba, Sierras Byas, provincia Santa Fé.

V marci 2022 uskutočnil Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí návštevu krajanov v tejto vzdialenej krajine s úmyslom zvestovať im, že aj keď sú tak ďaleko od pôvodnej domoviny, nie sú od nej úplne oddelení, sú súčasťou veľkej celosvetovej slovenskej rodiny, pričom aj oni majú nárok na podporu národného povedomia a kultúrnej identity zo strany Slovenskej republiky. Cieľom pracovnej cesty bolo zmapovať krajské komunity v Argentíne a ich formálne aj neformálne organizácie, spoznať ich reálny život, oboznámiť sa s ich aktivitami zameranými na udržanie si a rozvoj slovenského povedomia a informovať ich o právach, ktoré im vyplývajú zo Zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí, a ktoré si môžu uplatňovať prostredníctvom Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Vstupnou bránou pre pracovníkov úradu do krajiny bolo hlavné mesto Buenos Aires. To isté mesto, ktoré bolo v tridsiatych rokoch vstupnou bránou pre desaťtisíce našich krajanov, ktorí sem prišli hľadať chlieb pre svoje rodiny, mnohí s vedomím, že svoju vlasť už nikdy neuvidia. Prvý kontakt úradu s krajanmi sa uskutočnil na pôde Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Buenos Aires. Bolo to stretnutie s najstaršími krajanmi, ktorých spomienky na Slovensko a slovenské povedomie sú až dojmavo silné. V rámci tohto stretnutia predseda úradu Milan Pilip odovzdal medailu ÚSZZ pánovi Eduardovi Kabátovi. Eduard Kabát je horlivý aktívny podporovateľ a obhajca záujmov Slovenska v Argentíne, bývalý honorárny konzul Slovenskej republiky. V Slovenskom kultúrnom spolku v Buenos Aires je doživotným členom. V minulosti zastával v jeho vedení viacero funkcií od pokladníka po podpredsedu. Od vzniku Svetového kongresu Slovákov bol jeho podpredsedom pre Latinskú Ameriku. Na vlastné náklady nechal vyhotoviť v rezbárskej dielni v Kežmarku drevenú podobizeň patrónky Slovenska, Sedembolestnej Panny Márie, a zabezpečil jej prevoz do Argentíny a tiež následné pridelenie krypty v Národnej svätyni Argentíny v Bazilike mesta Luján. Podieľal sa na prevoze telesných pozostatkov spisovateľa Jozefa Cígera Hronského, dramaturga a režiséra SND (1938-41) Ferdinanda Hoffmanna z Argentíny na Národný cintorín v Martine. Zabezpečoval prevoz umeleckej pozostalosti po básnikovi Kolomanovi Geraldini z Argentíny na Slovensko. Zabezpečil a presadil na radnici mesta Buenos Aires určenie miesta, ktoré sa pomenovalo na Námesť Slovenskej republiky. Ako súdny prekladateľ presadil, aby sa od roku 1993 prestal oficiálne používať v Komore prekladateľov Argentíny názov jazyk československý, ale aby boli oficiálne registrované jazyky slovenský a

český. Bol posledným predsedom Slovenskej katolíckej asociácie v Buenos Aires. Pri ADEPA (Asociácia novinárskych subjektov Argentíny) bol zástupcom krajanských novín Slovenský život vydávaných v Argentíne. Získal štátne vyznamenanie Slovenskej republiky Rád Bieleho dvojkríža 3. stupňa.

Medailu ÚŠZZ v neprítomnosti za nemocného p. Kabáta prevzala jeho manželka pani Klára Kabátová. Odovzdali ju predseda ÚŠZZ Milan Pilip a veľvyslanec SR v Argentíne Rastislav Hindický.

Buenos Aires je aj mesto, kde sa začal formovať slovenský spolkový život v Argentíne, pretože tu sa skoncentrovala najpočetnejšia komunita krajanov. Prvé spolky vznikli už pred prvou svetovou vojnou, ale zakladali ich českí prisťahovalci. Prvý slovenský spolok, Slovenský spolok Tatran, vznikol v Buenos Aires roku 1923. V roku 1926 sa premenoval na Slovenský kultúrny spolok. V roku 1940 spolok zakúpil budovu, v ktorej sídli dodnes. Návšteva sídla spolku je zároveň mimoriadne silným zážitkom – návratom do minulosti. Okrem tradičných fotografií na stenách, ktoré návštevníkovi predstavujú slovenský život zo začiatku minulého storočia, sú tu vzácne artefakty sprevádzajúce zrod, vývoj a život spolku až do našich dní.

Spolok tak vykonáva činnosť nepretržite od roku 1926. V súčasnosti má 250 stálych členov a približne rovnaký počet ľudí, ktorí sa na aktivitách spolku zúčastňujú sporadicky. Jeho členovia sa schádzajú pravidelne každý mesiac. Medzi hlavné aktivity klubu patrí svojpomocná sobotná výučba slovenčiny, pôvodne dvakrát za mesiac, ale pandémie Covidu prinútila výučbu slovenčiny presunúť sa do online priestoru. A z vynútenej situácie sa stalo niečo zaujímavé – do výučby slovenčiny sa zapojili Slováci z celej Argentíny, ba aj zo zahraničia, z Uruguaja, Brazílie, Paraguaja.

Vitajte v Buenos Aires, v Slovenskom kultúrnom spolku!

V katedrále v Lujane sa konalo stretnutie s predsedom konferencie biskupov Argentíny Oscarom Ojeaom a rektorom baziliky o. Lucasom Garciom. V krypte katedrály sa nachádzajú mariánske podobizny z celého sveta vrátane Sedembolestnej P. Márie Patrónky Slovenska, ktorú zabezpečil p. Kabát. Pre veriacich je silný zážitok vidieť túto podobizeň na tomto vznešenom mieste v spoločnosti mariánskych podobizní z desiatok krajín sveta. Viera v Boha je silné puto spôsobilé spájať stovky miliónov ľudí naprieč celým svetom. A tu človek v pokore pociťuje, že aj my Slováci, sme súčasťou niečoho mocného, čo prináša nádej ľudstvu v lepšiu budúcnosť.

Podobizeň Sedembolestnej P. Márie Patrónky Slovenska v krypte katedrály v Lujane.

Mesto Lujan je nielen významné náboženské centrum s významnou slovenskou stopou. Nachádza sa tu aj cintorín Cementário Británico y Alemán, kde sa nachádzajú pozostatky významných slovenských rodín. Zároveň je Lujan mesto, kde si sám svojpomocne postavil dom významný slovenský spisovateľ J. Cíger Hronský. Kto by nepoznal jeho smelého zajka? Spisovateľ tu prežil posledných 10 rokov svojho života. Dnes býva v tomto dome jeho pravnučka, ktorá s láskou a úctou uchováva pradedovu pozostalosť. Stretnutie s Cígerovou pravnučkou a skupinou potomkov Slovákov žijúcich v Lujane sa neobišlo bez silných emócií.

Z architektonického hľadiska originálny dom, ktorý si v Lujane postavil spisovateľ J. Cíger Hronský.

Veľmi významným strediskom slovenského života bolo a je mestečko Berisso. Nachádza sa iba asi 65 km od Buenos Aires, blízko mesta La Plata. V Berisso žije aktívna slovenská komunita združená v Slovenskom spolku, Colectividad Eslovaca. Spolok bol pôvodne založený v 30. rokoch minulého storočia, neskôr uzatvorený a znovu obnovený v roku 1956. V Berisse v čase jeho založenia fungovali mraziarenské závody, v ktorých spracovávali mäso na export. Široké pracovné príležitosti z mesta vytvorili „hlavné mesto prístahovalcov“ provincie Buenos Aires – najľudnatejšej a priemyselne najvyspelejšej zo všetkých argentínskych provincií. Ešte dnes v Berisse vykonáva činnosť celkovo 28 krajských spolkov združení z rôznych krajín Európy a Blízkeho východu. V Berisso a okolí žije približne 600 – 700 osôb, z ktorých minimálne jeden predok pochádza zo Slovenska. Vo vedení spolku má zastúpenie aj mladá generácia. Má to šťastie, že si napriek rôznym ťažkým obdobiam udržal svoje vlastné priestory, čo mu umožňuje intenzívne pestovať zvyky, tradície a kultúru vlasti predkov. Priestory spolku sú zároveň malým múzeom uschovávajúcim rôzne artefakty z jeho minulosti. Predstavitelia spolku si jasne uvedomujú, že jeho budúcnosť závisí na tom, či súčasní členovia vychovávajú svojich nasledovníkov. V roku 2006 sa pri spolku sformoval mládežnícky folklórny súbor Kriváň a detský folklórny súbor. Obe zoskupenia nacvičujú choreografie slovenských ľudových tancov. Pracovníkom úradu pripravilo vrelé prijatie niekoľko desiatok miestnych Slovákov.

Nielen túto budovu Slovenského spolku v Berisso môžu mnohé iné komunity len závidieť...

Kto sa zaujíma o slovenský svet mimo Slovenska, vie, že Slováci žijú v Argentíne v Buenos Aires, v Berisse, v Chacu, všeobecne sa vie, že so Slovákmi sa dá stretnúť aj v Rosáriu alebo v Córdobe. Kto z vás však pozná exoticky a zvučne znejúci názov Sierras Bayas? Mnohí sa s ním stretávajú po prvý raz. A predsa v tomto mestečku na argentínskom vidieku žije živorodá slovenská komunita, ktorá udržiava a rozvíja tradície svojich predkov. Tí prišli do týchto odľahlých končín v medzivojnovom období. Prišli pracovať do miestnej cementárne, ktorá práve dovŕšila storočnicu svojej existencie a paradoxne na výročie storočnice bola s konečnou platnosťou zavretá a nahradená novou modernou výrobou. Mestečko je jedinečné tým, že tak ako viaceré slovenské mestá majú za sebou siluetu nejakého hradu alebo zámku, tak toto mestečko má siluetu fabriky na výrobu cementu. Miestni nadšenci by z nej chceli urobiť náučný chodník, keďže cca 95% obyvateľov pracovalo v tejto cementárni, a tak by sa do nej mohli nostalgicky vracieť a zároveň by mohli oboznamovať aj návštevníkov so svojou minulosťou. Inšpiráciou je pre nich Slovensko s našou tradíciou náučných chodníkov.

Miestna komunita Slovákov nemá žiadnu formálnu organizáciu. Napriek tomu sa stretávajú, organizujú spoločné akcie, udržiavajú zvyky svojich predkov a oboznamujú s nimi aj ostatné komunity v regióne. Na stretnutie s úradom prišlo cca 30 ľudí, z toho mnoho mladých ľudí. Komunita sa stretáva v priestoroch rodinného domu, kde dokonca spravuje malé vlastné múzeum. Symbolom mestečka je okrem cementárne aj technická pamiatka v strede mesta vytvorená Slovákom a inštalovaná mestom ako vyjadrenie vďaky Slovákom za ich príspevok k jeho rozvoju. Miestni krajanovia sú na túto pamiatku mimoriadne hrdí.

Návšteva miestneho súkromného múzea slovenskej komunity v Sierras Bayas. V popredí maketa technickej pamiatky, jedného zo symbolov mesta.

Starobylé mesto Córdoba je perlou Španielska. Ale Córdoba je aj perlou Argentíny, mesto zasadené do krajiny asi najviac podobnej Slovensku. Táto podobnosť pravdepodobne prilákala našich krajanov, ktorým sa clilo za vlasťou, aby si práve tu našli svoj domov. Ich potomkovia sa združujú v Združení Čechov a Slovákov. Slovenská komunita sa tu rozvíja spolu s českou, čo tu má tradíciu ešte z medzivojnového obdobia. Formálne združenie má iba niekoľkoročnú tradíciu. Vzniklo vďaka záujmu jednotlivcov o svoje korene a dnes mladí ľudia aktívne vyhľadávajú krajanov podľa priezvisk a pozývajú ich do spolku. Majú aj svoju tanečnú skupinu a spevácky súbor Slovanka. Zapájajú sa do on-line výučby slovenského jazyka. Združenie nemá vlastné priestory, ale najrôznejšie národné komunity nazývajú v Argentíne veľmi družne, a tak aj našich krajanov prichyľujú miestni Poliáci.

Srdečný pozdrav od Slovákov z argentínskej Córdoba!

Chaco. Exotický názov pre exotickú krajinu. Krajina, kde sa dala na začiatku minulého storočia zaobstarať pôda za mimoriadne výhodných podmienok. Nič však nie je zadarmo. Život tu bol mimoriadne tvrdý najmä pre prírodné podmienky subtropického pralesa a primitívne podmienky prvej kolonizácie. Každý jeden ár pôdy bolo treba vyrvať z útrobov divočiny. Naši ľudia si vyhrnuli rukávy a divokú krajinu zmočili svojím potom, až ju kultivovali. Podiel slovenskej diaspóry na osídľovaní provincie Chaco možno označiť za mimoriadne významný, čo trvalo oceňuje aj provinčná vláda a miestne orgány. Slováci boli a sú roztrúsení po provinciách a žijú vo viacerých dedinách a osadách. Hlavnými centrami slovenského života sú mestá Resistencia a Roque Saenz Peña.

Mesto Resistencia je sídlom dvoch spolkov – čisto slovenského Okruhu Slovákov v Chacu a česko-slovenského spolku Bratři všichni. Spolky nemajú vlastný priestor. Stretávajú sa často v dome tradičnej slovenskej rodiny Trnovských. Komunita má silné postavenie v miestnej spoločnosti. O tom, ako si miestne orgány vážia prínos Slovákov pre rozvoj provincie, svedčí aj Námestie Slovenskej republiky, ktoré sa nachádza na kraji parku v strede mesta. Tu v parku sú umiestnené mramorové tabule venované Slovenskej republike a prvým prisťahovalcom zo Slovenska do Chaca. Čítať mená osôb vytesané v kameni a stáť na tomto priam posvätnom mieste v spoločnosti potomkov tých, ktorých mená tu spočívajú, je skutočným privilegiom. Človek musí skloniť hlavu a dať hold týmto ľuďom, ktorí z divočiny vytvorili dnešnú krajinu.

Je príjemné vidieť, ako si vážia Slovensko na druhej strane oceánu. Park v Resistencii s mramorovými tabuľami venovanými Slovenskej republike a prvým prisťahovalcom zo Slovenska.

Aj v ďalšom centre provincie Chaco, v meste Roque Sáenz Peña, si Slováci a Česi vytvorili spoločnú organizáciu – Československý zväz – Union Checoeslovaca. Založili ho ešte pred vznikom Československej republiky, v júni 1917. Táto jedinečná inštitúcia teda vznikla ešte za monarchie a v závetrí

dejinných búrok prežila rozpad monarchie, vznik prvej Československej republiky, jej zánik, hanebný protektorát v Čechách a na Morave a Slovenský štát, ich zánik, obnovenie Československej republiky a aj pokojný civilizovaný rozvod našich národov. A Zväz tu stojí pevne a neochvejne a plní si svoju úlohu naprospech potomkov Čechov a Slovákov v tomto meste a jeho okolí. Spolok vlastní rozsiahle spoločenské priestory a nádherný rozsiahly areál. Artefakty zo svojej minulosti uchováva vo vlastnom múzeu.

Stretnutia s úradom sa zúčastnilo niekoľko desiatok krajanov. Okrem živej diskusie o tom, kto čo robí a ako žije krajanovia v praxi ukázali, ako si spoločne udržiavajú tradície svojich predkov. Ukázali, ako vyšívajú, ako pečú koláče a zákusky, ako robia čokoládové veľkonočné vajcia a figúrky. A potom sa roztancovali. Najskôr zatancovala detská zložka folklórneho súboru Moravanka na pódiu, potom sa pridali k deťom na pódiu aj dospelí, potom zatancovali dospelí a potom tanečníci zoskočili z pódia a roztancovala sa celá sála. Ako na írečitej zábave niekde v našich krajoch!

V Roque Sáenz Peña sa spolu bavia všetky generácie krajanov, od najmenších po najstarších.

V meste Roque Sáenz Peña sa stretnete so slovenskými stopami na každom kroku. Tu dožil svoj život Kazimír Štefánik, brat nášho veľikána Milana Rastislava Štefánika, o ktorého hrob na miestnom cintoríne sa krajanovia

vzorne starajú. V centre mesta sa nachádza Československé námestie so sochami M. R. Štefánika a T. G. Masaryka. V miestnej katedrále sa môžu slovenskí veriaci pomodliť pri podobizni Sedembolestnej Panny Márie vystavenej pri oltári.

Československé námestie v Roque Sáenz Peña so sochami M. R. Štefánika a T. G. Masaryka.

Čo povedať na záver? Slovenská stopa v Argentíne je stále zreteľná. Záujem o Slovensko a všetko slovenské, o hľadanie svojej identity a o živý kontakt s krajinou svojho pôvodu je veľmi intenzívny. Ľudia sú tu láskaví, milí a súdržní napriek tomu, že často žijú v neľahkých podmienkach. Ak by ste sa o tom chceli osobne presvedčiť, kontakty na slovenské spolky v Argentíne nájdete na webovej stránke Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Slováci v Austrálii

Katarína Mosnáková-Bagľašová

Bilingvizmus v Austrálii

S Margarétou Velichovou-Rebelos o bilingvizme a Slovenskej škole v Adelaide:

*„Snažme sa vytrvalo s deťmi rozprávať po slovensky, aj ak nám
ony odpovedajú v druhom jazyku.“*

Margaréta Velichová-Rebelos, učiteľka slovenčiny a zakladateľka slovenskej školy v Adelaide, začala štúdium pedagogiky na Univerzite Komenského v Bratislave a pokračovala v oblasti všeobecnej jazykovedy na University of Adelaide. Úspešne ukončila doktorandské štúdium so špecializáciou na vývin detskej reči a slovensko-anglický bilingvizmus u detí z dvojязыčných rodín. V súčasnosti žije v Adelaide, kde pracuje ako prekladateľka slovenského a anglického jazyka. Vo voľnom čase moderuje krajské vysielanie v slovenskom jazyku.

K.M. Bagľašová: V krajskom svete, nie iba tom pedagogickom, ale i bežnom rodinnom živote, je čoraz častejšia otázka bilingvizmu u detí. Vy sa tomu venujete profesionálne. Priblížte nám stručne túto problematiku.

M.V. Rebelos: Bilingvizmus u detí je veľmi fascinujúca téma, ľudia o ňom radi hovoria a čítajú, pretože ich

Margaréta Velichová-Rebelos

udivuje, ako je vôbec možné, že už aj malé deti, ktoré sa len učia rozprávať, sú schopné sa orientovať v používaní dvoch jazykov. Vnímame to ako niečo výnimočné, ale skutočnosť je taká, že väčšina svetovej populácie dennodenne na dorozumievanie aktívne používa viac ako jeden jazyk. Presné odhady je ťažko uviesť, pretože presnú hranicu, koho považujeme za bilingvistu a koho nie je len ťažko určiť. Avšak všeobecne platí, že ak človek pravidelne používa dva alebo dokonca viac jazykov na dorozumievanie, považujeme ho za bilingvistu. Kľúčová je tu teda pravidelnosť používania jazyka a nie natoľko úroveň, na akej človek svoje jazyky ovláda.

Školské predstavenie, divadelná hra Ťahal dedko reпку, február 2021

Aby som to vysvetlila presnejšie, hlavná je totiž funkcia jazyka ako prostriedku na dorozumievanie, a nie natoľko akademická úroveň jazyka. Ako dobre niekto jazyk ovláda totiž úzko súvisí s tým, na aké dorozumievacie ciele ho používa. V živote bilingvistov to býva tak, že každý jazyk má iný účel, jeden z jazykov využívame v súkromnej sfére, druhý v profesionálnom a celkovo verejnom živote. Jazyk nášho súkromia je zväčša ten menšinový a keďže ho využívame predovšetkým v súkromnej sfére, jeho slovná zásoba súvisí s každodenným životom a bežnými aktivitami, ktoré denne vykonáva-

me. Ak však človek používa jazyk v profesionálnom živote, taktiež oblasti, v ktorých sa jazykové schopnosti rozvíjajú na vyššej úrovni, sú rozmanitejšie, a máme napríklad bohatú slovnú zásobu v špecifických oblastiach, vieme formulovať a používať zložitejšie vetné konštrukcie a celkovo sa vyjadrovať na vyššej úrovni, dokonca až špecializácie. Z toho vyplýva, že bilingvistom nie je iba ten, kto obidva jazyky ovláda na úplne rovnakej úrovni. Bilingvistom je človek, ktorý sa pravidelne dorozumieva dvoma jazykmi.

Zaujímavé je tiež zvážiť vek, v akom sa človek stáva bilingvistom. U niekoho to je už v útlom veku, čo môžeme pozorovať práve u detí v krajskom svete, ktoré vyrastajú v dvojязыčnom prostredí, v bilingválnej rodine alebo ako člen istej jazykovej menšiny. Dvojязыčnosť je typická aj u jazykových komunit, ktoré sa v bežnom živote pravidelne stretávajú s druhou jazykovou komunitou, ako to často pozorujeme napríklad v pohraničných oblastiach, alebo v multikultúrnych krajinách, ako sú Singapur alebo Švajčiarsko. V takých krajinách je bežné, že ľudia ovládajú dva alebo dokonca viac jazykov. Bilingvistom sa človek môže stať aj v dospelosti, povedzme po imigrácii do inej krajiny, keď sa štúdiom alebo prácou zaradí do života a začne využívať jazyk tej krajiny v dennej komunikácii.

To znamená, že ciest k dvojязыčnosti vedie naozaj veľa a každý bilingvista má svoj vlastný príbeh. Niektorí žijú s dvoma jazykmi už v detstve, iní zase až v dospelosti, niektorí využívajú obidva jazyky denne, iní iba párkrát v týždni, niektorí ovládajú obidva jazyky na porovnateľnej úrovni, iní majú jeden silný, dominantný jazyk. Dominantným zväčša býva jazyk krajiny, v ktorej žijeme, aj keď ani to nemusí byť pravidlom. Je to proste veľmi rozmanitá skupina, bilingvizmus má mnoho tvárí a každý jeden príbeh je iný. Navyše podstatnými zmenami v živote sa môže značne zmeniť aj účel a spôsob, akým človek svoje dva jazyky denne používa, a vtedy nastane istý posun či zmena aj v ich dominantnosti. Znamená to, že postavenie jazyka sa u jednotlivca v priebehu života mení a z dominantného jazyka sa môže stať menej používaný jazyk a naopak. K takejto zmene môže dôjsť aj viackrát. Ak sa pozrieme špecificky na bilingvizmus u dvojязыčných detí v krajskom svete, tento fenomén si môžeme krásne ilustrovať.

Existuje viac spôsobov, ako sa deti stanú používateľmi dvoch jazykov. Napríklad niektoré deti si od narodenia osvojujú 2 rodné jazyky v zmiešanej rodine, čiže v rodine, kde jeden rodič hovorí iba jedným jazykom a druhý rodič obidvoma. Tejto forme dvojязыčnosti sa hovorí „Bilingual First Language Acquisition“ alebo simultánny bilingvizmus. Vyznačuje sa tým, že osvojovanie si dvoch rodných jazykov prebieha od narodenia naraz,

môžeme povedať jeden vedľa druhého, a aby sme poukázali na ich rovnakú dôležitosť v komunikácii, označujeme ich „jazyk A“ a „jazyk Alfa“, nie prvý a druhý jazyk. Dieťa sa teda stáva bilingvistom prirodzene a od narodenia je schopné komunikovať s každým rodičom iným jazykom. Väčšinou býva však uňho trochu dominantnejší práve jazyk toho rodiča, ktorý s dieťaťom trávi najviac času, na ktorého sa dieťa najviac naviaže, a to často býva ten menšinový jazyk.

Ďalší druh detského bilingvizmu je, ak sa dieťaťko začne stretávať s druhým jazykom až po tom, čo si svoj prvý jazyk už osvojilo. Napríklad ak rodina s deťmi emigruje zo Slovenska do zahraničia. Dieťa sa takto druhý jazyk naučí relatívne rýchlo, lebo ho bude vnímať všade vo svojom okolí, napríklad keď začne navštevovať detský kolektív. Tejto forme bilingvizmu hovoríme „Second Language Acquisition“, alebo sekvenčný bilingvizmus, a ako nasvedčuje názov, dôraz sa kladie na skutočnosť, že jazyky sa dieťaťko učí jeden po druhom a nie naraz, ako to bolo pri simultánnom bilingvizme. Sem patrí ešte podskupina s názvom „Early Second Language Acquisition“, čo je prípad, ak sa dieťaťko druhý jazyk touto formou začne učiť ešte v útlom veku, pred dovŕšením 3 rokov. Pri bilingvizme, ktorý takto vzniká, je teda jasne dominantný jazyk menšiny, do ktorej rodina patrí.

Keď dieťaťko začne navštevovať školu, nastane jazyková spomínaná zmena v jazykovej dominantnosti. Dominantným sa stane jazyk lingvistickej väčšiny, v ktorej rodina žije, často na úkor toho domáceho jazyka. Na udržanie bilingvizmu je dôležité pristupovať k výchove veľmi citlivo, aby dieťa nestratilo záujem o menšinový jazyk, čo je v prípade našich krajanov slovenčina. Existujú na to rôzne rodinné stratégie, jazyk treba dôsledne používať, aj keď dieťa oň prestane prejavovať aktívny záujem a úplne prestane jazykom rozprávať. Pre rodičov sú to ťažké chvíle, ale práve vtedy je nutné vytrvať s deťmi rozprávať po slovensky, aj ak nám ony odpovedajú v druhom jazyku. U väčšiny detí býva odmietanie jazyka iba dočasné obdobie. Navyše našou vytrvalosťou aspoň pokračujeme v rozvoji porozumenia a receptívnych jazykových schopností, a, samozrejme, deťom jasne dávame najavo, ktorý jazyk preferujeme. Nezapadne tak úplne do zabudnutia. Je nutné nevzdávať to a veriť si, že naša vytrvalosť vo voľbe jazyka raz prinesie výsledky. V angličtine máme na to krásny pojem – „language impact belief“ – teda dôvera, že používanie jazyka v našej rodine dokáže ovplyvniť.

Ak chceme jazyk udržať na istej úrovni, treba sa zamerať na gramotnosť v oboch jazykoch. Odporúčania a postupy, ako na to, je viac, ale rozvoj

Školské predstavenie, slovenský ľudový tanec Čerešničky, december 2021

jazykovej gramotnosti sa začína vo veľmi útlom veku pri knihách, počúvaní príbehov, pri básničkách a piesňach. Odporúčam s deťmi veľa čítať, počúvať hudbu a hlavne sa často s deťmi hrať po slovensky. Hra využíva predstavivosť a rozvíja tým jazykové schopnosti. Áno, ešte raz zopakujem, treba sa s deťmi veľa hrať, pretože deti sa najlepšie učia práve hrou, a ak pri hre využívame slovenčinu, sme na polceste k úspechu. V rodinách by nemali chýbať ani rôzne spoločenské hry, nájdite si na ne čas aspoň párkrát do týždňa. Alebo požiadajte vaše deti, aby vám ony porozprávali príbeh po slovensky!

Keď deti začnú navštevovať školu, ďalší rozvoj gramotnosti v obidvoch jazykoch je nesmierne dôležitý, je nutné deti aktívne učiť čítať a písať aj po slovensky, v čom sú nápomocné práve víkendové slovenské školy. Ale rodina naďalej zohráva kľúčovú úlohu.

Ciest k rodinnému bilingvizmu je teda veľa, každá rodina má trochu iné okolnosti a skúsenosti. Aj u bilingválnych detí platí, že jazyky, ktoré si osvo-

jujú, a teda denne využívajú v komunikácii s inými, budú ovládať na úrovni primeranej ich veku. Avšak či sa ich jazykové schopnosti budú naďalej rozvíjať aj v slovenčine, záleží hlavne na nás, do akej miery deťom pomáhame s pribúdajúcimi rokmi jazykovú úroveň rozvíjať a udržiavať.

K.M. Baglašová: *Vďaka tejto téme ste istý čas aj prednášali. Kde to bolo a aké boli odozvy študentov?*

M.V. Rebelos: Môj záujem o detský bilingvizmus mi umožnil sa na nejaký čas stať hosťujúcou prednášajúcou na Katedre jazykovedy na University of Adelaide. Zaujať študentov tak fascinujúcou témou vôbec nebolo náročné a ja som vždy s nadšením s nimi zdieľala svoje poznatky. V multikultúrnej krajine ako je Austrália, nebolo prekvapujúce, že mnohí z mojich študentov už mali s bilingvizmom vlastnú skúsenosť. Tak trochu zvláštne a zároveň smutné však je, že rodinnému bilingvizmu sa v tejto krajine napriek jazykovému potenciálu, ktorý Austrália ponúka, neprikla-

Školský piknik v Bonython parku, máj 2021

dá až taká dôležitosť. Nuž a mojich študentov veľmi zaujala práve možnosť získať hlbšie vedomosti o tom, ako bilingvizmus u detí vzniká, ako ho treba pozorne udržiavať a rozvíjať počas školského veku a ako môže celkom ľahko postupne ustúpiť, ak človek prestane aktívne používať jeden z jazykov.

Stalo sa aj, že po prednáške sa mi prišiel študent poďakovať, pretože práve moje prednášky ho inšpirovali k tomu, aby sa opäť začal venovať svojmu hereditárnemu jazyku a vrátiť sa k rodinnému bilingvizmu. Jeho rodičia totiž žili v Austrálii ako prisťahovalci z Nemecka a napriek tomu, že od detstva ho svoj jazyk učili, ešte ako mladý chlapec na strednej škole ho prestal používať, pretože mal dojem, že mu je v krajine, kde sa po nemecky nehovorí, zbytočný. To, že ho moje prednášky motivovali, bolo pre mňa naozaj odmenou, pocítila som, že o tom je učiteľské poslanie – byť pozitívnou silou, ktorá niekoho inšpiruje, alebo vyvolá potrebnú zmenu, nech je to aj u jediného študenta.

K.M. Baglašová: Profesionálne zameranie, ale predpokladám aj vášň, vás inšpirovalo založiť v Adelaide slovenskú školu. Kedy škola začala pôsobiť a koľko detí ju navštevuje?

M.V. Rebelos: Najväčšou inšpiráciou boli azda moje vlastné deti a rodičia. Je pre mňa totiž veľmi dôležité, aby sa moji rodičia mohli so svojimi vnúčatami rozprávať po slovensky. Od narodenia môjho syna, ktorý je druhý v poradí, som cítila, že ak chcem, aby si deti slovenčinu udržali po celý život, návštevy rodiny na Slovensku každé 2-3 roky nevystačia. A tak som pochopila, že moje deti v Austrálii potrebujú priestor, ktorý budú spájať so slovenčinou, kde bude nutné jazyk pravidelne používať a kde budú vidieť, že po slovensky rozprávajú aj iní, nie len ja.

Počas materskej dovolenky sa myšlienka založiť školu stále viac kresala, dlhšie som nad tým premýšľala, nevedela sa rozhodnúť. Navyše kamarátka mi už vtedy hovorila, že mi bilingvizmus s deťmi ide, a že možno by som mohla ponúknuť niečo viac aj iným rodinám s malými deťmi, ktoré hľadajú spôsob, ako naďalej rozvíjať slovenčinu.

Slovenský klub v Južnej Austrálii funguje už vyše 40 rokov a kedysi v ňom bola aj škola, v ktorej sa deti prisťahovalcov učili slovenčinu. Tie už sú však všetky dávno odrastené, samy sa stali rodičmi a škola začiatkom 90. rokov prestala fungovať, a tých aktivít pre rodiny s deťmi bolo v klube odvtedy pomenej. Spolupráca s klubom teda znela ako správna cesta a stačilo sa o nápade zmieniť mojej známej, výtvarníčke Daniele Tomečko,

ktorá ako členka klubového výboru organizovala aktivity pre rodiny s deťmi. Nápadu sa hneď chytila aj ona a už mi nedovolila z neho vycúvať. Školu sme založili v auguste 2018 a zo začiatku sme netušili, či v komunite bude záujem. Na naše prekvapenie sa ešte v prvom roku prihlásilo 14 detí, teraz máme zapísaných 20. Niektoré nám už odrástli ako veľkí stredoškoláci, ale prichádzajú zatiaľ stále nové. Vekovo je to zaujímavá skupina, pretože tie najmladšie majú 4 roky a najstaršie 15. Deti teda rozdeľujeme do skupín v prvom rade podľa veku, ale dôležité sú aj jazykové schopnosti, aby sme mohli poskytovať čo najvhodnejšiu formu výučby. Od začiatku fungujeme ako neziskové komunitné vzdelávacie centrum vedené dobrovoľníkmi.

K.M. Baglašová: **Uviedli ste, že školu vedú dobrovoľníci. Určite si zaslúžia, aby sme ich mená spomenuli.**

M.V. Rebelos: Áno, škola funguje vďaka neúnavnej práci dobrovoľníkov – našich učiteliek. Patria medzi ne moja spoluzakladateľka Daniela Tomečko, huslistka a hudobná pedagogička Marta Šútora, pedagogička tanca a pohybu Petra Tomečko (ktorá sa nedávno, žiaľ, presťahovala do iného mesta) a naša najnovšia učiteľka je Denisa Cochran, ktorá sa zaoberá vzdelávaním v ranom veku a pripravuje nový program aj pre celkom malé deti. No a, samozrejme, v neposlednom rade sme veľmi vďačné mamám, tatom a starým rodičom našich žiakov, ktorí nám neustále veľmi pomáhajú, aby všetko klapalo.

K.M. Baglašová: **Aké predmety sa vyučujú vo vašej škole?**

M.V. Rebelos: Pôvodne sme začali s výučbou slovenčiny, avšak máme obrovské šťastie, že sa k nám pridali učiteľky predmetov, ktoré na školách bývajú pre deti tie najzábavnejšie. Môžeme teda ponúknuť aj výtvarnú, hudobnú a pohybovú výchovu. Výhodou je, že pri týchto hodinách sú deti podporované v tom, aby slovenčinu používali celkom prirodzene popri rôznych aktivitách. Takže si často ani neuvedomujú, že si slovenčinu precvičujú konverzačným spôsobom a zdá sa im, že sa iba hrajú, alebo tvoria. Takéto interakcie v bežných komunikatívnych situáciách sú však dôležité, pretože na jednej strane utvrdzujú používanie rôznych gramatických javov, slovnej zásoby a celkovo majú podobnú úlohu, ako napríklad hodina konverzácie pri výučbe cudzieho jazyka. Navyše z psycholinguistiky vieme, že deti sa jazyk naučia najľahšie práve pri pohybe, tvorivosti, pri hudbe, ak je pri týchto aktivitách aktívne používaný. V mnohom to pripomína práve ten prirodzený spôsob, akým si deti implicitne osvojujú svoj rodný jazyk.

K.M. Baglašová: Rozširujete deťom aj vedomosti z dejín, kultúry a reálií Slovenska?

M.V. Rebelos: Všeobecne pri štúdiu akéhokoľvek jazyka platí, že musí byť situované v kontexte krajiny, kde sa tým jazykom hovorí. Ťažko sa naučiť jazyk, ak človek nepozná niečo o krajine, jej ľuďoch, ich zvykoch, kultúre, či histórii. Bez takých poznatkov sa jazyk stáva sterilným a na jeho využitie chýba reálna potreba. V jazykovom a kultúrnom kontexte je teda našou úlohou nielen sa sústrediť na jazyk, ale aj vytvárať jazykové a kultúrne slovenské povedomie. To sa v ďalekej krajine ako je Austrália robí ťažko, keďže cestovať na Slovensko sa nedá až tak často. Ale práve na to nám slúžia rozličné témy, ktoré sa snažíme do vyučovania zapájať – napríklad o súčasných slovenských športovcoch, ktorí sa preslávili po celom svete, alebo hodiny o slávnych slovenských osobnostiach z histórie. Musí to však byť nejako zaujímavé podané – deti zaujalo rozprávanie o slovenských olympijských medailistoch, o M. R. Štefánikovi, ktorý na svojich cestách navštívil dokonca aj Austráliu.

Učíme sa aj o slovenských remeslách, ktoré si deti skúšajú vo vlastnej tvorbe, robili sme tak napríklad modrotlač, rôzne typické slovenské vzory, tradičné zdobenie vajčiek a medovníčkov, môžu si vyskúšať pečenie tradičných dobrôt, učili sa o slovenských krojoch, ľudových nástrojoch, ďalej hračkách a zámkoch.

Avšak kultúru sa učia aj pri hudbe a nácviku predstavení, keďže takto sa oboznamujú s ústne tradovanou tvorbou, s folklórom. Mali sme dokonca aj možnosť medzi nami privítať slovenských folkloristov, ktorí cestovali po Austrálii, to bol nezabudnuteľný zážitok.

K.M. Baglašová: Kto podporuje pôsobenie vašej školy?

M.V. Rebelos: Naša vďaka patrí niekoľkým organizáciám. V prvom rade Slovenskému klubu, keďže škola funguje pod jeho záštitou. Za finančnú podporu sme nesmierne vďační Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, bez ktorej by sme nedokázali poskytovať vyučovanie, materiály ani pomôcky. Veľmi nám pomáha aj Veľvyslanectvo SR v Austrálii prostredníctvom knižných darov a celkovou podporou našej činnosti. Je nutné spomenúť aj asociáciu ISEIA, ktorá zastrešuje školy a vzdelávacie centrá po celom svete. V spolupráci s dvomi akademickými inštitúciami – Metodické centrum Univerzity Mateja Bela pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Studia Academica Slovaca – a v spolupráci s Ministerstvom školstva Slovenskej republiky, poskytujú nielen pravidelné vzdelávanie učiteľov, ale aj letné jazykové kurzy a tábory, na ktoré sa môžu prihlásť aj naši žiaci.

K.M. Baglašová: Aké sú plány v budúcom období v slovenskej škole v Adelaide?

MV Rebelos: Možno to znie zvláštne, ale v Austrálii sa v decembri končí školský rok a začínajú letné prázdniny a my sa teda pred Vianocami pripravujeme na školské koncoročné predstavenie. V auguste 2023 bude mať naša škola 5 rokov, takže to budeme musieť so žiakmi a rodinami patrične oslaviť. Ale hlavne hľadať stále nové spôsoby, ako u našich žiakov udržať záujem o slovenčinu aj naďalej.

K.M. Baglašová: V úvode sme uviedli, že vo voľnom čase moderujete krajské vysielanie v slovenskom jazyku. O aké vysielanie ide?

M.V. Rebelos: Keďže Austrália je multikultúrna krajina, žije tu mnoho národností a každá z nich má právo udržiavať si svoj jazyk, identitu a kultúru. Jeden zo spôsobov, ako podporiť jazykovú identitu, je poskytovať médiá v jazyku etnických skupín. Existuje na to štátna televízna a rozhlasová stanica, ktorá vysiela spravodajstvo v rôznych jazykoch a filmovú produkciu z rôznych krajín v pôvodnom znení. Ale okrem nej sa v mestách vytvorili aj komunitné rozhlasové stanice, ktorých cieľovou skupinou sú jednotlivé miestne jazykové a kultúrne komunity. Na našej miestnej stanici takých skupín vysiela vyše 40! Takéto komunitné vysielanie je špecifické tým, že to nie je profesionálne vysielanie, ale sa na ňom podieľajú opäť dobrovoľníci, teda amatéri. Ich cieľom je prinášať poslucháčom predovšetkým aktuálne informácie o dianí v konkrétnej jazykovej a kultúrnej komunite. V slovenčine v Adelaide takéto vysielanie funguje už takmer 50 rokov a za tú dobu sa v ňom vystriedalo veľa dobrovoľníkov. Ja sa spolu s kolegyňou Gabikou Dérer venujem krajskému vysielaniu už 18 rokov. Vysielame v pravidelnej hodinovke raz za týždeň a krajan si v našom programe môžu vypočuť aktuálne informácie o spoločenských aktivitách a dianí v našom meste, rôzne zaujímavosti zo Slovenska a zo sveta, alebo napríklad aj jazykové okienko. Krajské vysielanie pomáha Slovákom nielen udržiavať si jazyk a identitu, ale pomáha aj vytvárať pocit, že patríme všetci do jednej, spoločnej komunity, vlastne takej veľmi veľkej vzdialenej rodiny.

K.M. Baglašová: Slovenská komunita v Austrálii je dosť roztrúsená. Pôsobí tu niekoľko slovenských škôl, spolkov a iných združení. Aká je podľa vás spolupráca týchto organizácií? Máte možnosť sa niekde všetci spoločne stretávať a spolupracovať?

M.V. Rebelos: Je to tak, austrálski Slováci sú roztrúsení po celom kontinente a jednotlivé mestá sú vzdialené aj tisíce kilometrov. Školy sa nachádzajú nielen v Adelaide, ale aj v Melbourne, Sydney, Brisbane a Perte. Virtu-

álne sa poznáme cez e-maily, správy, ale aj vďaka online školeniam, ktoré nás počas pandémie spojili azda trochu viac. Snažíme sa navzájom si pomáhať, zdieľame rady, tipy a niekedy aj materiály. Ale vzájomná pomoc existovala už predtým. Ako školy máme koordinátorku v sekcii ÚŠZZ pre celú Austráliu, je ňou pani Marta Kapusta zo Slovenskej detskej besedy v Melbourne, ktorá nám všemožne pomáha napríklad pri zakladaní škôl, odpovedá množstvo organizačných a administratívnych otázok, ale hlavne je pre nás veľmi potrebnou morálnou podporou. Žiaľ, pre protipandemické opatrenia sme dlho nemali možnosť na priame stretnutia, avšak veríme, že aj to sa nám čoskoro opäť podarí na metodickom školení v Melbourne.

K.M. Bagľašová: Na záver ešte jedna osobnejšia otázka. Odišli ste zo Slovenska pred 25 rokmi. Čo vám z domova chýba a čo by ste, naopak, Slovákom na Slovensku dopriali z Austrálie?

M.V. Rebelos: Pri prepočtoch zisťujem, že v Austrálii žijem už viac ako polovičku života. Najviac mi chýbajú moji blízki – rodičia a súrodenci, rodina a hĺstka naozaj blízkych a dobrých priateľov. Chýba mi aj moja rodná Bratislava, z ktorej mám veľa krásnych spomienok a prirástla mi k srdcu. Ale ak by som mala spomenúť aj iné veci, tak jednoznačne slovenské syry a med, potom slovenská literatúra a kultúrne podujatia ako sú divadlá, výstavy a koncerty. Samozrejme, tie sú zaujímavé aj tu, ale sú iné, nie sú slovenské. Z Austrálie by som ľuďom na Slovensku dopriala zase oceán, sledovať ten krásny západ slnka ponad more, vidieť jedinečnú austrálsku prírodu, naučiť sa niečo o živote a jazyku pôvodného obyvateľstva, teda o austrálskych aborigénoch, a aby mohli chvíľu pozorovať, ako si tu svorne žijeme – rôzni ľudia, každý z iného kúta sveta a napriek tomu, alebo možno práve preto, máme pocit, že sem patríme.

Ďakujem za rozhovor.

Darina Karell

Stonožka v Sydney

Slovenský detský folklórny súbor Stonožka je síce malý, ale má veľké srdce. Súbor bol založený v júni 2011 v Sydney, Austrálii, s cieľom spojiť deti zo slovenskej komunity a pomocou tanca, hudby a básní prehĺbiť ich vzťah k slovenskému folklóru a tradíciám našich predkov.

Detský súbor Stonožka vznikol pod záštitou Slovenskej katolíckej komunity Sydney, v časti Lidcombe. Zakladajúcimi členmi boli Natalia Haban, Claudia Holy, Zoe Gaspar, Vanessa Vencel, Victoria Vencel, Darina Karell, Michal Karell a Paulinka Karell. V prvých rokoch súbor viedli rodičia: Gracian Haban, Alena Zemanová, Katarína Vencel a Adriana Karell. Dôležitou súčasťou súboru bola aj profesionálna asistencia Márie Hupkovej, ktorá v začiatkoch nielen podporila myšlienku vzniku súboru, ale pomohla aj ušiť prvé kroje.

V roku 2013 súbor Stonožka privítal talentovanú a skúsenú trénerku Ivanu Pašovičovú z Banskej Bystrice, ktorá bola 12 rokov aktívnou členkou

Vystúpenie „Children’s Festival“ v Sydney Circular Quay 2015

Vystúpenie „Children’s Festival” v Sydney Pyrmont Bay Park 2022

detského folklórneho súboru Matičiarik. Ivanka viedla súbor až do roku 2016. Pod jej vedením Stonožka vzrástla nielen na umeleckej úrovni, ale aj počtom členov. Po jej príchode vznikla „malá“ Stonožka a deti pribudli aj do veľkej Stonožky. V tomto období mal súbor 21 detí. Členmi malej Stonožky boli: Lilian Gasparovic, Nina Gasparovic, Karin Hudackova, Patrick Hudacko, Emily Hanna, Kristiana Spanicek, Sabina Falat Lukacikova, Ella Newman, Ella Kovacic a Martin Holy. Členovia veľkej Stonožky boli: Natalia Haban, Claudia Holy, Zoe Gaspar, Vanessa Vencel, Victoria Vencel, Darina Karell, Michal Karell, Paulinka Karell, Xanthie Pagac, Vaughn Pagac a Eliscka Bodyova.

Začiatkom roku 2017 vedenie Stonožky prevzala Romana Kulchar, ktorá sa trénerského postu ujala skvelo a pod jej vedením sa súbor aktívne stretával a vystupoval až do konca roku 2017. Koncom tohto roku súbor musel svoju činnosť pozastaviť, nakoľko dve rodiny sa odsťahovali zo Sydney a niekoľkým iným sa naskytli iné aktivity. V rokoch 2018 – 2020 súbor nebol aktívny, ale deti a mládež sa naďalej stretávali na akciách organizovaných Slovenskou katolíckou komunitou v Lidcombe.

Začiatkom roku 2020 na podnet Ľubomíra Sedláka sa činnosť Stonožky podarilo úspešne obnoviť. Tentokrát pod vedením bývalých členiek súboru:

Vystúpenie „National Multicultural Festival“ v Canberra 2014

Claudie Holej a Darinky Karell. V súčasnosti má súbor 14 detí vo veku 2 – 12 rokov. O mladších členov súboru sa aktívne starajú: Paulinka Karell a Natalie Carey. Súčasnými členmi Stonožky sú: Ella Kovacic, Mia Sedlak, Sabina Falat Lukacik, Stella Kolimar, David Kolimar, Martin Holy, Jack Kaczmarz, Alex Petr, David Makara, Tomas Makara, Viktoria Makara, Lexie Castvan, Mia Redaj a Lucy Redaj.

Súbor Stonožka sa pravidelne stretáva každý piatok večer v Slovenskej komunitnej hale v Lidcombe o 18.30h. Tréning je rozdelený do troch fáz: v prvej fáze je rozcvička, v druhej fáze sa deti učia nové choreografie a tretia časť je zameraná na tradičné kolektívne slovenské hry. Po ukončení tréningu je voľný program a deti majú možnosť stráviť spolu čas plný ľubovoľných hier. Veľmi obľúbený je napríklad pingpong. Piatkové večery sú obohacujúce nielen pre deti, ale aj pre rodičov, ktorí sa veľmi radi stretávajú. Aktívna činnosť Stonožky veľmi pozitívne obohacuje život mladých rodín žijúcich v Sydney. Deti v našej komunite aktívne používajú slovenský jazyk, vytvárajú si priateľstvá medzi deťmi so slovenskými koreňmi a zároveň sa hrovou for-

Vystúpenie „1150. Výročie príchodu Sv. Cyrila a Metoda“ v Lidcombe 2013

mu učia o slovenských tradíciách a zvykoch. Súbor Stonožka v rámci svojej choreografie predstavuje tance a hudbu z rôznych regiónov Slovenska. Na autentickom zážitku z vystúpenia súboru majú svoj podiel kroje z dielne Ivety Smilekovej z Detvy – Detvianske ľudové umenie a farebné karičkové kroje z východu. Tieto krásne kroje, ako aj finančné zabezpečenie súboru sprostredkúva a podporuje Slovenská katolícka komunita. Činnosť súboru a kroje výrazne podporuje Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Veľká vďaka patrí aj rodičom, ktorí pomáhali pri šití krojov pre mladšie deti, ako aj organizovaní rôznych podujatí.

Stonožka je malý súbor, ale získal si srdcia mnohých ľudí. Svojím vystúpením a programom obohatil mnoho komunitných akcií v sále Slovenskej katolíckej komunity a v kostole sv. Cyrila a Metoda v Sydney, ako aj na stretnutí Slovákov na Colo River. Stonožka sa pravidelne zúčastňuje Detského festivalu v Sydney, Národného multikultúrneho festivalu v Canberre, ako aj rôznych multikultúrnych podujatí organizovaných po celom Sydney, kde propaguje Slovensko a jeho kultúrne zvyky, tradície a folklór. Stonožka so svojím programom zavítala aj medzi krajanov v Melbourne a Adelaide. V roku 2015 sa s hrdosťou zúčastnila stretnutia s podpredsedom vlády a ministrom zahraničných vecí Slovenskej republiky Miroslavom Lajčákom v

Vystúpenie „Cyrillic Festival“ v Sydney Congress Hall 2021

Sydney. Medzi najpamätnejšie a najprestížnejšie vystúpenia pre členov Stonožky bola účasť na Hontiaskej paráde v Hrušove na Slovensku v auguste v roku 2015. Vystúpenia našich malých „stonožiek“ zakaždým zahreje srdcia tých, ktorí majú k Slovensku blízko. NAŠE DVERE SÚ OTVORENÉ PRE VŠETKY DETI, KTORÉ MAJÚ CHUŤ S NAMI TANCOVAŤ, SPIEVAŤ A HRAŤ SA.

Slováci v Bulharsku

Katarína Koňariková

(predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska)

Kroje Slovákov z Bulharska opäť ožili

Slováci z Dolnej zeme sú kultúrnym fenoménom, ktorý je vo svete ojedinelým javom. Napriek ich viac ako 200-ročným putovaním rozľahlou podunajsko-panónskou nížinou, na rozhraní terajšieho Maďarska, Rumunska a bývalej Juhoslávie, zachovali si svoj materinský jazyk, vieru a kultúru, ktorá ich odlišovala od iných národností, s ktorými sa dostávali do kontaktu.

Slováci z Bulharska sú najjužnejšou vetvou dolnozemských Slovákov. Aj keď sa usadili na Balkánskom polostrove, v severných častiach Bulharska, boli súčasťou veľkého migračného prúdu z konca 17. storočia, keď Slováci

Originálna výšivka na obliečke paplóna, ktorý vyšívala Katarína Jančíková, rod. Kováčová, z Gornej Mitropolije

*Originálna výchivka na klinovníku
(uteráku), ktorý vyšivala
Katarína Jančíková, rod. Kováčová, z
Gornej Mitropolije*

opúšťali svoje domovy na Slovensku, a preto ich zaraďujeme medzi dolnozemských Slovákov.

Časovo aj priestorovo sú nám najvzdialenejší, a preto je pozoruhodné sledovať, aké zmeny prijímali v kultúrnom uspošobení, aké tradície a inovácie dokázali prijať a ktoré odmietali. Historici sa zhodujú, že napriek ich vzťahu ku kontinuite či diskontinuite, pretrvala ich slovenskosť, ktorá sa sformovala vplyvom prostredia do novej, jedinečnej podoby, svojbytnosti Slovákov z Bulharska.

V tomto príspevku sa budeme venovať tradičnému odevu vo všedné dni a krojom Slovákov z Bulharska, ktoré najviac „schudobneli“ čo sa týka pestrosti a jednotlivých súčiastok. Súvisí to s nedostatkom látok a už spomínaným geografickým odlú-

čením od materskej domoviny. Prv ale, ako sa dostaneme ku samotnému kroju, treba pripomenúť, že Slováci do Bulharska neprichádzali priamo zo Slovenska, ale išlo o tzv. sekundárnu kolonizáciu z Dolnej zeme, kde strávil istý čas v inojazyčnom a inokultúrnom prostredí, z ktorého prijímali rôznorodé prvky.

Slováci začali prichádzať do Bulharska v roku 1884 a ako píše Ján Michalko vo svojej publikácii *Naši v Bulharsku* (Myjava 1936), tu je vidieť, ako rýchlo sa kroj menil. Slováci, ktorí prišli neskôr, v roku 1897, do Mrtvíce (Podemu), nenašli u svojich rodákov čierne vygombičkovaný lajblík, ani štrbskému alebo važeckému podobný širák, ktoré boli dôkazom toho, že Slováci prišli na Dolnú zem zo severných častí Slovenska. Takisto dopadli aj široké biele obstrambané nohavice (gate) z konopného plátna, ktoré boli Bulharom na posmech, a preto ich Slováci rýchlo vymenili za čierne pantalvony. V *Atlase tradičnej kultúry slovenských menšín v strednej a južnej Európe* (Nadlak 2006) sa uvádza, že spomínané

Helenka Koňariková a Lukáško Kráľovič v krojoch počas prvého dňa natáčania

gate, ktoré muži nosili hlavne v lete, sa celkom prestali nosiť v medzivojnovom období. Nahradili ich úzke nohavice z domáceho súkna a nosili sa v lete i v zime.

Miesto lajblíkov a klobúkov, ktoré nebolo odkiaľ dopĺňať, začali Slováci nosiť bulharské fanely, typické baranice a na nohách miesto čižiem bulharské krpce – carvuly. Aj v obuvi je vidieť, odkiaľ z Dolnej zeme Slováci do Bulharska prišli. Bohatší Nadlačania nosili lýskavé sáry (vyleštená horná časť čižmy), chudobnejší Kovačičania zase pantušky (štrikovaná obuv). Vo všedné dni nosili muži v lete krpce – bačkory, v zime čižmy a do obuvi si obúvali plátenej onuce (miesto ponožky). Mestskú obuv začali nosiť opäť v medzivojnovom období.

Mužská košeľa bola buď z konopného alebo bavlneného plátna a do obdobia 1. svetovej vojny mala rovný strih. Medzivojnové obdobie, ktoré bolo azda prelomom v mužskom odievaní, ovplyvnilo aj nosenie košiel a začali sa nosiť košele s mestským strihom.

Originálne fotografie zo súkromného archívu Anny Ferkovej, rod. Kováčovej, podľa ktorých sa vyberali látky na „gecele“

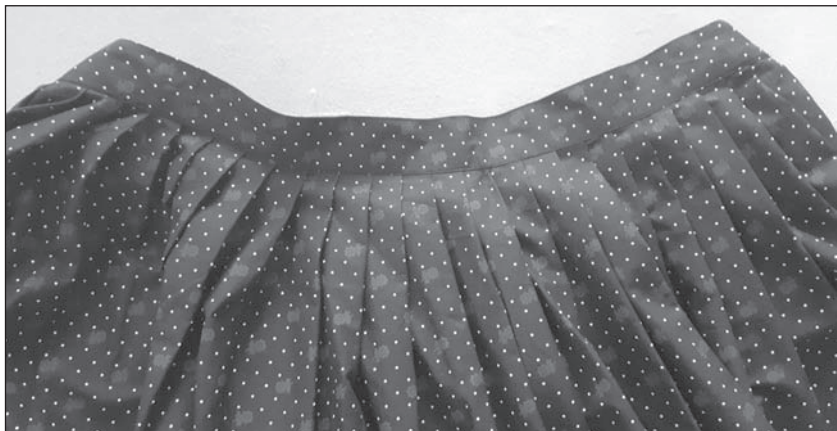
Ženský odev sa skladal zo širokej „gecele“ z konopného plátna, okolo spodku dvoma i troma stužkami obšitej a zapínajúca sa po celej dĺžke patentkami. Rozvitá predstavovala plášť komolového ihlanca. Takých geciel nosili ženy na sebe tri i štyri. Podľa Michalka staršie ženy spomínali, že v Banáte ich nosili naraz štyridsať. Michalko ďalej uvádza, že šatu (zásteru) nenosili. (V Atlase tradičnej kultúry slovenských menšín v strednej a južnej Európe je však uvedené, že ženy nosili zásteru vo všedné i sviatočné dni). Vyšívany rubáš je skôr zriedkavosťou ako samozrejmosťou. Dlhšie po príchode do Bulharska nosili ženy ešte prusliak vyzdobený na pleciach stužkami a na ňom trichvostovú šatku. Taktiež s tesnými rukávmi po hrdlo zapnutú kacabajku a na nej levešku (blúzku). V lete nosievali midery (lajblík) so širokým pozakrúcaným golierom, plátnom futrované kabátky a v zime z čierneho súkna.

Zaujímavosťou sú výšivky Slovákov žijúcich v Bulharsku, ktoré sú najviac zastúpené hlavne na perinách, obrusoch a klinovníkoch (uterákoch). Perinám, ako ozdobe prednej izby, sa venovalo najviac pozornosti, a preto sú výšivky aj v dvoch radoch. V týchto spávali len hostia alebo nevesta cez svadobnú noc. Na krojoch však výšivka, aj podľa slov Jána Michalka, schudobnela čo do farieb i slovenských ornamentov, ako napríklad slovensky štylizované jabĺčka, kvety, ruže, vetievky. Nahradili sa bielou čipkou. Sloven-

ky tiež vyšívali bulharskou broderiou, krížikovým stehom. Oživenie výšivky prišlo v dobe samostatnej slovenskej školy (od roku 1923), ktorá bola slovenským osviežením vo viacerých smeroch a mala nesmierny význam.

Spolok Slovákov z Bulharska zachováva tradície, ktoré si naši predkovia priniesli z Bulharska späť na Slovensko a snaží sa, aby sa dostali aj do povedomia mladej generácie a širšej verejnosti. Sú dôležitou súčasťou nášho kultúrneho života a najmä dedičstva. V tejto súvislosti sme nadviazali na prácu už spomínaného učiteľa Jána Michalka, ktorý sa stal historikom Slovákov z Bulharska. Okrem knihy *Naši v Bulharsku* zachytávajúcej ich päťdesiat rokov života, piesní a zvykov, zozbieral zbierku piesní s notovým zápisom. Zbierka vyšla pod názvom *Ej Bugári Bugári* až v roku 2008 (zostavovatelia Katarína Sedláková a Vladimír Penčev, Sofia 2008). Z nej sme vybrali piesne, ktoré zhudobnil Milan Veróny a Andrej Záhorec, René Bošela a Danka Sihelská so sestrami a členmi Spolku naspievala na CD nosič v štúdiu Môlča records. Aby sme zachytili kultúru Slovákov z Bulharska aj z pohľadu opisovaných krojov, ktoré sa v origináli už nezachovali, oslovili sme Margarétu Hlbockú (Margaret-design), ktorá sa venuje výrobe krojov, aby nám ich vyhotovila ku klipu troch vybraných piesní – *Volári volári*, *Dobre mi je dobre*, *Štíri húske biele*. Tento projekt sa uskutočnil vďaka finančnej podpore Nadácie SPP.

Na základe starých fotografií, odkiaľ čerpala strih, a na základe krížikového stehu výšivky na obliečke vankúša, paplóna (obrázok 1) a klinovníka

Detail na zakladané záhyby v páse „geceľe“

*Mužské kroje a ženský kraj s dvoma radmi fialových stužiek na „geceli“
Na fotke zľava Pavel Koňarik, Klárka Tokošová a Štefan Červenák*

cele“ je pridaný a predšívajú pás látky (plech) kvôli spevneniu kraja a lepšiemu tvaru sukne. Ako sme vyššie spomínali, „gecele“ sa zapínali na patentky, čo sme aj dodržali, avšak v páse sme volili zapínanie na gombík. Ženské blúzky boli šité z bavlny. Zdobené časti na predných dieloch sú vyšívané najskôr na pásiky, ktoré sa následne našívali na diely blúzky (obrázok 7). Predný diel je v plecnom šve tiež zahnutý do 1 – 2 záhybov smerom k prieramku. Kratší rukáv je hlavicový, zakladaný na 4 – 6 záhybov do vrchnej časti prieramku – opticky dvihnu-

(obrázok 2), odkiaľ čerpala kvetinový vzor a farebnosť, Margaréta Hlbocká ušila repliky piatich ženských a piatich mužských krojov, z toho dvoch detských (obrázok 3).

„Gecele“ (sukne) šila z rovného pásu bavlny s rôznymi vzormi – kvety, bodky, prípadne jednofarebné – ktoré sme vyberali presne podľa konkrétnych fotografií (obrázok 4). „Gecele“ sú v páse zakladané na záhyby (obrázok 5). Biele dievčenské sukne sú v spodnej časti zdobené dvomi tenkými ozdobnými páskmi – ružové a fialové (obrázok 6). V spodnej časti „ge-

Detail na vyšívku ženskej košele

tý rukáv. Kvietok na manžete je vyšívany priamo na diel (na manžete môžu byť aj ozdobné zámiky). Golierik je oblého tvaru a kvietok na ňom je vyšívany tak, aby z neho plynule prechádzala výšivka do pásov na prednej časti. Dievčatá mali účes urobený z jedného vrkoča ozdobeného dole mašľou a ženy na hlave šatku zaviazanú pod bradou na jeden uzol.

Mužské košeľe sú podobného strihového variantu ako ženské blúzky, rozdiel je len v dĺžke rukávu, ktorá je klasická, rukáv nie je v hlavici zakladaný, ale hladký a golierik je špicatého tvaru s prinechaným stojáčikom tak, ako to vidíme na fotkách u mužov. Muži mali na hlavách gazdovské kalapy.

Pri práci sme sa však neopierali len o staré fotografie a pár zachovaných výšiviek. Cenným zdrojom informácií nám boli starší krajanovia, ktorí sa sami do takých krojov obliekali ešte keď boli deti a pamätali si, ako ich nosili ich mamy a staré mamy, ako tkali látky, šili a vyšívali. Vzory a farby, ktoré sme zvolili, zodpovedajú, podľa ich slov, originálu a majú významnú výpovednú hodnotu aj vzhľadom na to, že Slováci v Bulharsku ako enkláva migračného prúdu dolnozemskejých Slovákov už nežijú a ich tradície a zvyky prežívajú len vďaka generáciám žijúcim na Slovensku.

Slováci v Česku

Andrej Probst

predseda neziskovej organizácie v Prahe Pražská kaviareň z. s.
probstandrej@gmail.com

Aktivity Pražskej kaviarne

Popíšem vám príbeh, ako vznikol a ďalej sa rozvíja Krajanský portál www.krajan.sk. Na tomto príbehu ukážem, ako Pražská kaviareň prístupuje ku krajanstvu nielen v Českej republike, kde naša nezisková organizácia sídli, ale i na celom svete. Príbeh obsahuje niekoľko výziev, ako môže aj milý čitateľ/ka prispieť k budovaniu uceleného obrázku o slovenskom krajanstve k prospechu všetkých krajanov a k prospechu aj samotnému Slovensku.

Zoznámenie sa s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Všetko to začalo v lete v covidovom roku 2020, keď do Prahy prišla delegácia Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ďalej len Úrad) predstaviť no-

vého predsedu a zároveň sa zoznámil s krajaňskými spolkami pôsobiacimi v Prahe. Zhodou okolností sme na stretnutie boli prizvaní aj my z Pražskej kaviarne: Samuel Zubo – vtedajší predseda Pražskej kaviarne a ja.

V Dome národnostných menšín (Česká republika zriadila v Prahe jeden veľký dom v centre mesta, kde poskytla priestory pre všetky štátom uznané menšiny, aby mohli vykonávať svoje menšinové aktivity) sme sa prvýkrát dozvedeli, že niečo ako Úrad, ktorý sa venuje krajanom, existuje a že jednou z činností, ktorú vykonáva, je každoročné pridelenie dotácií na krajaňské aktivity po celom svete. A nielen to. Zároveň sme mali možnosť vypočuť si problémy a výzvy, ktorým krajanovia v Prahe čelia a ktoré sa aktuálne snažíme riešiť.

Môj prvý dotačný krajaňský projekt dopadol (ne)úspešne

Úrad každý rok na jeseň spúšťa dotačnú výzvu na finančnú podporu krajaňských projektov, podujatí a aktivít. V roku 2020 som sa zapojil do výzvy aj ja s neziskovou organizáciou Matika.in z. s., v rámci ktorej tvorím precvičovacie weby pre žiakov na základných a stredných školách z rôznych vyučovacích predmetov, kde sa snažím aplikovať Hejného princípy výuky matematiky v digitálnom priestore a to aj na iných predmetoch ako matematika. Konkrétne som žiadal podporu na tvorbu nových úloh pre web www.grammar.in/sk/, ktorý sa venuje slovenskej (ale aj českej) gramatike a čítaniu s porozumením.

Dotačnú žiadosť sa mi však nepodarilo dokončiť. Pre registráciu novej právnickej osoby je potrebné dodať niekoľko overených potvrdení a tie som včas nestihol zabezpečiť. V Českej republike vstúpili v platnosť rôzne covidové opatrenia, boli obmedzené otváracie doby úradov, nemal som kde overiť podklady k žiadosti.

To však vôbec nevadilo. Žiadosti o dotácie sa podávali a stále podávajú cez elektronický formulár na webovej stránke Úradu. A mňa, vyštudovaného matfyzáka, hneď napadlo, že Úrad musí mať všetky projekty uložené v elektronickej a štruktúrovanej podobe. Moja zvedavosť tým hneď vzrástla. Úrad eviduje detailné informácie o dianí v krajaňskom svete, a to historicky aj niekoľko rokov dozadu. Bolo by skvelé, keby tieto informácie mala k dispozícii aj verejnosť, predovšetkým krajanovia. Rýchlo som zistil, že Úrad zverejňuje len názvy projektov, ich žiadateľov a výšku pridelennej dotácie. A to je veľmi málo, aby človek zistil, čo sa v krajaňskom svete deje.

Moja prvá infožiadosť a vznik Krajského portálu

Ak chce ktokoľvek získať nejakú informáciu od štátnych alebo verejných úradov, tak môže napísať a poslať infožiadosť (požiadavka na zverejnenie alebo sprístupnenie verejných informácií) poštou, ale aj elektronicky e-mailom. Platí to na Slovensku, v Českej republike a verím, že aj v ďalších krajinách. Stačí stručný popis, kto žiada, koho žiada, o čo žiada a ako chce výsledné informácie dostať.

Požiadaval som Úrad o podrobnejšie informácie k dotačným žiadostiam postupne za roky 2016 až 2022. Počas tohto obdobia sa využíval elektronický systém na zadávanie žiadostí, za toto obdobie sú všetky dotačné žiadosti uložené v elektronickej podobe.

Zo zozbieraných informácií som postavil prvú verziu webu. Nebol to ešte krajský portál, bolo to štatistické spracovanie dotácií (v korporátnom svete by sme to mohli označiť za dashboard), kde je možné nájsť odpovede na otázky ako napríklad:

- Ktoré krajiny žiadajú najviac dotácií? Koľko dotácií ide do ktorých krajín? (Pre zaujímavosť, dotácie sú smerované hlavne na Dolnú zem.)
- Ktoré krajské spolky žiadajú o najviac dotácií? Ktoré spolky získavajú najviac prostriedkov?
- Do ktorých oblastí (kultúra, vzdelávanie, informácie, médiá, ostatné) sú smerované financie?
- Aké položky (cestovné náklady, ubytovanie, nákup súčastí krojov, nákup učebných pomôcok, ocenenia...) Úrad najčastejšie prepláca?
- Atd.

Vzniká Krajský kalendár

Od štatistického prehľadu dotácií nebolo ďaleko ku vzniku samotného Krajského portálu, kde nájdete krajské spolky, ich aktivity, činnosti (projekty žiadajúce dotácie) a dotácie, o ktoré žiadali. V roku 2021 som spustil Krajský portál pod doménou Krajan.

<https://www.krajan.sk/>

Chcel som krátky, výstižný a ideálne spisovný názov a mal som šťastie, že doména s názvom Krajan bola voľná.

Výzva pre čitateľa: Doplnenie krajanov

Portál umožňuje užívateľom upravovať profily krajských organizácií, pridávať nové krajské projekty, dopĺňať chýbajúce organizácie. Ak na portáli nájdete neaktuálne informácie, alebo chcete vložiť nové informácie, môžete tak urobiť sami priamo na webe pomocou formulárov alebo môžete kontaktovať mňa a ja informácie zaktualizujem priamo na webe. Cieľom je udržiavať aktuálny stav krajského sveta. Môže sa stať, že niektoré krajské spolky ukončia svoju činnosť. Na portáli ich ponechávam, ale označím ich, ako už neaktívne.

Budovanie Krajského kalendára

Každá žiadosť o dotáciu obsahuje aj časové rozmedzie, odkedy dokedy sa plánuje krajský projekt realizovať. Hneď ako máte činnosti a pri nich uvedený čas, tak vás zrejme hneď napadne, že by sa tie údaje dali vložiť do kalendára. V tomto prípade do Krajského kalendára. V Krajskom kalendári vidíte po mesiacoch, čo všetko sa deje v krajskom svete. Udalosti môžete filtrovať podľa krajín, podľa oblastí a, samozrejme, podľa času. Pre-svedčiť sa o tom môžete sami:

<https://www.krajan.sk/kalendar.php>

Tu musím spomenúť, že tvorba Krajanského kalendára nie je až taká priamočiara a bez manuálnych zásahov a úprav dátumov zo žiadostí nie je možné mať kvalitný kalendár. Mnohé dátumy ručne prepisujem podľa skutočnosti. Samotný realizačný projekt trvá, samozrejme, dlhšie, ako výsledné podujatie. Preto sa snažím dohľadávať dátumy podujatí a prepisovať tak ich termíny na portáli.

Sledujem krajanské sociálne siete, ktoré často pripomínajú výročia osobností alebo udalostí, zrejme je o ne záujem medzi krajanmi, a tak som sa rozhodol rozšíriť Krajanský kalendár aj o výročia slovenských osobností a významné dni pre Slovensko.

Do kalendára pridávam významné slovenské osobnosti

Viem si predstaviť veľmi živú diskusiu o tom, ktorá osobnosť má byť alebo nemá byť v Krajanskom kalendári. Nejak som sa musel rozhodnúť a zvolil som zatiaľ tieto kritériá výberu osobností do kalendára:

Musí ísť už o nežijúcu osobnosť

1. Osobnosť musí mať silnú väzbu na Slovensko
2. Osobnosť vykonala niečo v prospech spoločnosti
3. Osobnosť preukázala morálne kvality

Zoznam významných slovenských osobností nájdete tu:

<https://www.krajan.sk/osobnosti.php>

Určite sa aj medzi čitateľmi nájdú väčší odborníci na slovenské osobnosti ako ja. Nechám si poradiť a vysvetliť, ako zoznam upraviť. A preto je tu druhá výzva.

Výzva pre čitateľa: Doplnenie osobností

Pomôžte mi, prosím, identifikovať osobnosti aj z krajanského života v krajine, kde pôsobíte, podľa vyššie uvedených pravidiel, ktoré by sme spolu pridali do Krajanského kalendára. Napíšte mi, o koho ide, v ktorej krajine pôsobil, kedy a kde sa narodil, kedy a kde umrel, a stručne zdôvodnite, prečo práve táto osobnosť by v Krajanskom kalendári mala byť.

Krajanský kalendár vám potom každý deň pripomenie výročie narodenia alebo úmrtia nejakej významnej slovenskej osobnosti.

Kalendár som rozšíril o významné dni pre Slovensko

S významnými dňami, ktoré by sme si mohli pripomínať v Krajanskom kalendári, je to o trochu jednoduchšie. Ale aj tu potrebujem nejaké pravidlá, ako vyberať vhodné dni. Zatiaľ sú to tieto:

1. V danom dni sa stalo niečo unikátne a výrazne pozitívne pre Slovensko,
2. alebo sa na Slovensku stalo niečo negatívne, ale je dobré si to pripomínať, aby sme sa vedeli z toho poučiť a vedeli v budúcnosti tomu predchádzať.

Zoznam významných dní, ktoré som zatiaľ identifikoval, nájdete tu:

<https://www.krajan.sk/vyznamne-dni.php>

Verím, že mi pomôžete zoznam rozšíriť o ďalšie dni.

Výzva pre čitateľa: Doplnenie významných dní

Aj tu, prosím, pomôžte identifikovať významné dni v krajine, v ktorej pôsobíte, ktoré by bolo vhodné pripomínať si v Krajanskom kalendári. Napíšte mi, ktorý deň by to mal byť a prečo práve tento deň.

Krajanský kalendár vám potom každý deň pripomenie tento významný deň a koľké výročie si aktuálne pripomíname.

Jedna veľmi dôležitá vec na portáli stále chýbala. Už nechýba.

Od Úradu som cez infožiadosť dostal veľmi cenné informácie o krajan-ských aktivitách, ale jedna základná vec chýbala. A tou je samotný popis projektu. Len z názvu projektu je veľmi ťažké pochopiť, čo sa vlastne pre krajanov bude robiť. Ani názov projektu mi nepomohol nájsť bližšie informácie k projektu. Úrad túto informáciu odmietal poskytnúť z dôvodu, že potrebuje chrániť duševné vlastníctvo autorov žiadostí o dotácie.

Na jar v roku 2022 prišla do Prahy ďalšia delegácia z Úradu stretnúť sa s krajanmi, s ktorou sme sa stretli po divadelnom predstavení, ktoré organizovalo Bona Fide. Po predstavení bol priestor presnejšie vysvetliť a zdôvodniť delegácii, čo presne potrebujem do Krajanského portálu. To, že mi stačí len stručný popis projektu, čo krajan plánuje realizovať, nepotrebujem vedieť,

ako to bude realizovať, nepotrebujem poznať detailný rozpočet projektu. Anotácia projektu je dostatočná.

Osobné stretnutie pomohlo presnejšie vysvetliť, čo potrebujeme, a rozptýliť obavy, že nedôjde k porušeniu duševného vlastníctva žiadateľov. Naopak, žiadateľom to pomôže viac zviditeľniť ich projekty medzi krajanmi.

Pár dní na to som získal aj popisy žiadostí o dotácie a Krajanský portál sa tak stal plne funkčným. Ešte by to chcelo kontaktné údaje na žiadateľov, ale tam chápem, že to sú osobné údaje, ktoré nemôže Úrad zdieľať bez súhlasu žiadateľa. Kontaktné údaje sa preto snažím dopĺňať ručne z verejne dostupných zdrojov.

Tu je zopár príkladov, ako je možné už teraz Krajanský portál využívať:

Z akéhokoľvek dôvodu pricestujem do cudzej krajiny a mám hneď k dispozícii zoznam krajanských organizácií, ktoré pôsobia na mieste, kam som pricestoval.

- Organizujem nejakú krajskú aktivitu, môžem sa inšpirovať od ostatných, ako podobnú aktivitu organizovali oni.
- Dozvedel som sa o existencii jednej krajskej aktivite, bežne na internete neviem získať bližšie informácie, kde by som o nej mohol získať viac informácií?
- Ktokoľvek môže skontrolovať dotovaný projekt, či realita odpovedá popisu v žiadosti.
- Atd'.

A to je všetko? Ešte nie...

Krajanský portál budem neustále rozširovať, dopĺňovať a aktualizovať. A určite v tom nebudem sám. Už dnes mi pomáha niekoľko krajanov hoci len tým, že mi dávajú vedieť, čo organizujú pre krajanov. Za čo im aj touto cestou ďakujem. Len spoločne dokážeme udržiavať portál v použiteľnom stave.

Ešte aspoň stručne v bodoch, čo na portáli nájdete:

- Pridelené dotácie spolkom od krajín, ktoré uznávajú slovenskú menšinu
 - V rámci Pražskej kaviarne sa snažíme zachytávať krajské problémy a hľadať riešenia
 - Zoznam ocenení, ktoré udeľujú krajanovia alebo Slovensko krajanom vo svete
 - Zoznam krajanských súťaží
 - Zoznam najznámejších slovenských filmov
-

Krajanský newsletter, aby vám nič dôležité neušlo

Na záver už len spomeniem, že sme zaviedli rozosielanie Krajanského newslettera formou e-mailu na kontakty, ktoré sme zozbierali z verejných zdrojov. Posielame ho nepravidelne, v závislosti od toho, koľko relevantných informácií sa nazbiera pre rozumne veľkú časť krajanov. Snažíme sa v ňom byť maximálne struční. Ak máte záujem dostávať informácie z krajanského sveta, napíšte mi na probandrej@gmail.com.

Príbeh Krajanského portálu zostáva otvorený a na jeho pokračovaní sa môžete podieľať aj vy. Nech je to naše spoločné dielo.

**Prepájame krajanov navzájom
a krajanov s celým Slovenskom.
Budujeme
slovenské globálne občianstvo.**

www.krajan.sk

Viera Kučerová

Detské očka žiarili na Festivale tvorby pre deti v Prahe

Čo môže byť krajšie ako rozžiarené detské oči a radostný úsmev na perách detí? Takéto usmievavé deti sme stretávali na programoch Festivalu tvorby pre deti v Prahe, kde sa stretli so spisovateľmi a ich novými knihami, navštívili interaktívnu výstavu Podme objavovať Slovensko, videli bábkové divadelné predstavenia a zúčastnili sa tvorivých dielní a workshopov. Projekt vychádza z potreby prezentácie a konfrontácie slovenskej literárnej a divadelnej tvorby pre deti. V Českej republike je mnoho rodín slovenskej národnosti, alebo rodín zo zmiešaných československých manželstiev. Deti z týchto rodín nemajú možnosť navštíviť profesionálne divadelné predstavenia v slovenskom jazyku. Čítanie literatúry a návštevy divadelných predstavení v dnešnom virtuálnom svete mladá generácia nepreferuje. Ale práve knihy a divadlo prinášajú kultúrne vyžitie a umelecký zážitok, ktorý formuje rozvoj materinského jazyka, etickú a spoločenskú výchovu, rozhľad i rozvoj osobnosti.

8. ročník Festivalu tvorby pre deti sa konal 3. – 8. októbra v Mesiaci českej a slovenskej kultúrnej vzájomnosti v Prahe v Divadle Kampa, v Slovenskom inštitúte, v Dome národnostných menšín a v Mestskej knižnici v Prahe.

Na festivale odprezentovali svoju tvorbu spisovatelia Ján Uličiansky, Adela Režná, Daniel Rušar, Marek Vadas, ilustrátori detskej tvorby Mária Nerádová a Adela Režná a bábkové predstavenia odohrali slovenskí absolventi Pražskej bábkarskej katedry DAMU, Divadlo Piky a Divadlo Harry Teater.

V Českej republike je prezentácia slovenskej literatúry i slovenského divadla početná, ale všetky produkcie sú koncipované pre dospelého diváka. Práve tento festival priniesol prezentáciu slovenskej detskej tvorby, ktorá v českých krajinách chýba a pre slovenskú národnostnú menšinu i pre majoritnú spoločnosť je prínosom pre kultúrne vyžitie detí, ich rodičov i prarodičov v Prahe.

Festival sa konal pod záštitou veľvyslanca SR v ČR Rastislava Káčera, radnej hl. mesta Prahy MgA. Hany Třeštíkovej a navštívilo ho okolo 3000 detí, ich rodičov a prarodičov.

8. ročník festivalu v Prahe bol úspešný a deti nám hovorili, že sa tešia na ďalší, už deviaty ročník.

Festival podporil Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, MK ČR a Magistrát hl. mesta Prahy.

Slováci vo Francúzsku

Zuzana Colinet-Fodorová

Aktivity v slovenskej víkendovej škole, škôlke a súbore Margarétka Paríž (september – október 2022)

Piatacký projekt českej organizácie Post Bellum: Príbehy našich susedov

Každoročne sa margarétky zúčastnia veľkého niekoľkomesačného projektu. Po minulé roky to boli literárne súťaže Čítame s Osmijankom a Čitateľský oriešok, ktoré organizovalo Slovensko.

Tento školský rok si nás pod krídla zobrala česká organizácia POST BELLUM a dejepisný projekt má názov Príbehy našich susedov. Naši piatáci v ňom zdokumentujú „smutné československé dejiny“, totalitný režim. Pomocou vhodnej metodiky českého Post Bella pre zahraničné české/slovenské školy sa žiaci oboznámia nielen s historickým kontextom tejto časti našej histórie, ale aj s technikami, ako si pripraviť a viesť rozhovor s pamätníkom v slovenčine, ako filmovať a nahrávať rozhovor, ako nájsť v rozhovore príbeh, spracovať ho do finálneho výstupu a v neposlednom rade sa naučia pracovať v tíme. Na hodinách sa pripravujeme pomocou rôznych didaktických metód. Najobľúbenejšia a najzábavnejšia je pre deti tvorivá dramatika – metóda Žiak v roli. Deti ňou boli schopné znázorniť pojmy spartakiáda, dlhé rady v obchodoch, Tuzex a veksláci atď. Nemenej dôležité sú aj metódy na stmelenie tímu Za jeden povraz. Žiaci pracujú aj s časovými osami, videami s pamätníkmi, výukovým videom: Príbeh Ľuboša Jednorozčca, knižnou publikáciou: Zeď od Petra Sísa, oboznamujú sa s technikou vedenia rozhovoru, kladenia otázok a filmovania. Predstavili sme si aj knižku našej pamätníčky Evy Schwebel Nevráť sa.

Účastníci dejepisného projektu Príbehy našich susedov

Konečné nahrávky nám zostrihajú profesionálni technici z Post Bella a nahrávka bude zaradená do ich databázy. Za pamätníčku sme si zvolili pani Schwebel, autorku knihy *Nevráť sa*, ktorá žije v Paríži od svojej emigrácie v 1968. Projekt nám vyvrcholí v priebehu roku 2023. Projekt nás obohacuje nielen o fakty a o nové vedomosti československých dejín, o metódu kritického myslenia, ale aj o zručnosti práce s českým jazykom, v ktorom sú niektoré naše projektové materiály. Úroveň slovenčiny našich piatakov je na stupni materinského jazyka, čo im otvára brány aj do sveta češtiny. Žiaci sú schopní aj v tomto jazyku prijímať informácie a spracovávať ich.

<https://www.facebook.com/slovenskaskolaparis/videos/1244714976104679>

Jesenná školička folklóru s pedagógom zo Slovenska: 3. ročník

Už po tretíkrát sa v Margareтке konala folklórna tanečná dielňa s pedagógom zo Slovenska. Tentoraz k nám zavítala pani Renátka Daliková z detského folklórneho súboru Matičiarik z Banskej Bystrice, z najmladšej zložky. Súbor

Jesenná školička folklóru s pani Renatou Dalikovou

Matičiarik patrí k úspešným detským súborom na Slovensku a pravidelne obsadzuje výherné priečky vo folklórnych súťažiach na Slovensku a v zahraničí.

Margarétky sa počas tanečnej dielne oboznámili s fenoménom vystahovateľstva Slovákov do Ameriky na začiatku 20. storočia, formou „písania“ listu otcovi do Ameriky. Tancom znázorňovali, čo sa doma na dedine za jeho neprítomnosti udialo. „Písali“ o Radvanskom jarmoku vo forme dievčenského tanca „Šesť mieškov orieškov vyšívala som, išla som na jarmok, popredala som.“

„V liste opisovali verbovanie chlapcov za vojakov v chlapčenskom tanci Keď som na koníčka siadau, ďalej „písali“, že za dedinou videli vlka v spoločnom tanci/hre „A tam hore na hore na zelenom javore, tam im vlčko nazerá“.

Ďakujeme Renke Dalikovej za obohacujúcu tanečnú dielňu, vďaka ktorej sme sa opäť dozvedeli niečo nové zo slovenského folklóru a histórie. Potešili sme sa aj krásnym darčekom – vyšívaným srdiečkam a vyrezávaným píšťalkám. Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí #ÚradpreSlovákovžijúcichvzahraničí ďakujeme za poskytnutú dotáciu na folklórny workshop.

Reakcia jednej maminky na tanečnú dielňu: „Už sa teším na záznam zo včerajšieho nácviku, pre deti to bol úžasný zážitok, Lea doteraz spomína tanec na

vka, Teo opisuje, že to písali deti v listoch do Ameriky, v každom prípade to bol veľmi pútavý nácvik. Ďakujeme, že spestruješ školičku takýmito zaujímavými hosťami. Veľká poklona pani Dalikovej, ako pracuje s deťmi, ako ich zaujme.“

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/776182863462929>

Slovenský folklór na českom Sokole

Koncom septembra cestovali margarétky na parížsky vidiek, kde sa konalo 130. výročie Sokola Paríž. Kultúrny program týchto Svätováclavských dní tvorila Cimbalová muzika Valašský vojvoda a DFS Margarétka-Paríž. Vystúpenie prebiehalo v nádhernej záhrade areálu Sokola s množstvom divákov. Návštevníci si mohli pochutiť na typických českých jedlách: „knedlo, vepřo, zélo“, múčnikoch a nápojoch. Atmosféru dotvárala moravská cimbalová muzika, škola ľudového tanca mazúrky a spev moravských piesní, melódiami a slovami podobných našim slovenským. Pre deti bolo k dispozícii ihrisko a hojdačky na hranie. Našich desať tanečníkov prišli podporiť aj ostatní žiaci z Margarétky a všetci sme strávili príjemné slnečné rodinné popoludnie.

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/1168224934119597>

Z vystúpenia z areálu Sokola

Slováci v Chorvátsku

Zuzana Pavelcová

Zväz Slovákov v Chorvátsku tridsaťročný

Takmer päťtisícovú menšinu Slovákov v Chorvátsku kultúrne zastupuje Zväz Slovákov v Chorvátsku. Pod jeho gesciou pracuje 15 slovenských matíc (MS Rijeka, MS Záhreb, MS Lipovľany, MS Medurić, MS Mílovce, MS Jakšić, MS Zokov Gaj, MS Markovec, MS Jelisavec, MS Josipovec, MS Jurjevec, MS Osijek, MS Solany, MS Ilok a MS Radoš) z piatich žúp dnešného Chorvátska. Podľa slov predsedu zväzu Mirka Vavru sa „*história zväzu píše od 14. júna 1992, keď krajanovia založili vlastnú spoločenskú organizáciu pod názvom Matica slovenská v Chorvátsku (dnes Zväz Slovákov v Chorvátsku) s cieľom zachovať slovenskú rodinu, jej povedomie a identitu, zapájať príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny do svojich radov a odborov, otvoriť výchovno-vzdelávacie centrum, pestovať materinskú reč a krásnu literatúru v školách, rozvíjať vydavateľskú činnosť, rozhlas, folklórne festivaly, starať sa o politické zastúpenie predstaviteľov slovenskej národnostnej menšiny na lokálnej a celoštátnej úrovni*“.

Zábery z osláv

Záber z otvorenia výstavy

Úspechy zväzu krajanov oslávili za účasti vzácných hostí v druhú júnovú sobotu v priestoroch sídla zväzu – v Našiciach. Podujatie otvorila ženská spevácka skupina Matice slovenskej z Jurjevca hymnami oboch národov. Za Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí sa prihovril podpredseda, J. E. Peter Procháčka. Predsedovi zväzu, M. Vavrovi udelil vyznamenanie a poďakoval za prácu v adresnom príhovore.

Maticu slovenskú reprezentovali I. podpredseda MS Marek Hanuska a Zuzana Pavelcová, riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenkej, ktorí v príhovoroch ocenili dlhoročnú prácu všetkých funkcionárov zväzu, ako aj jednotlivých matíc slovenských. Zdôraznili, že udržiavanie slovenského povedomia má v širšom zmysle význam aj pre majoritu vo vlasti. Prácu krajanov Matica slovenská ocenila odovzdaním bronzových medailí predsedovi zväzu, Mirkovi Vavrovi, tajomníčke zväzu Branke Baksovej a riaditeľke Kultúrneho centra v Našiciach Sandre Kráľovej-Vukšićovej. Zlatú medailu odovzdali do rúk predsedu zväzu ako ocenenie všetkým tým, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom pričínili v oblasti udržiavania, šírenia a propagácie slovenskosti

doma i v zahraničí. Pamätné listy spoločne s knižným darom venovali predsedom jednotlivých matíc. Ďakovné príhovory odzneli aj od predstaviteľov slovenskej a chorvátskej diplomacie, celoštátnych i lokálnych politikov, podporovateľov zväzu i od jednotlivých matičiarov.

Slávnostnú časť podujatia krajanania obohatili prezentáciou novej fotomonografie – *Naše deti, naša radosť*. Slovenské kultúrne centrum hostí pozvalo na otvorenie výstavy *Osobnosti Chorvátov na Slovensku*.

Za činnosťou krajanov v Slavónii (i v geograficky južnejších oblastiach) je vyrytá nemalá stopa. Zväz koordinuje kultúrne ochotníctvo, folklórne podujatia, má bohaté vydavateľské aktivity, gestoruje vydávanie krajanského periodika *Prameň*, pracuje v oblasti školstva, spolupracuje s rádiami Našice, Osijek, Ilok, Slatina a Đakovo, ktoré jedenkrát do týždňa informujú o aktivitách zväzu, spravuje vlastnú knižnicu a spolupracuje so Slovenským kultúrnym centrom v Našiciach, ktoré založil v roku 2010. Investuje aj do svojich budov a vytvára pre prácu krajanov moderné podmienky. Jeho úspechy do istej miery limitujú financie a nedostatok kvalifikovaného personálu, ktorý by dokázal zväz rozvíjať ešte o čosi plnohodnotnejšie.

Napriek všetkému sa Zväz Slovákov v Chorvátsku neúnavne posúva vpred, jeho predstavitelia majú mnohé nápady na jeho budúci rozvoj a chuť neoblomne pracovať. Zo sídla Matice slovenskej vyslovujeme zväzu pri príležitosti jeho 30. výročia úprimné blahoželanía s práním dlhoročného trvania, bezhraničného entuziazmu a chuti pracovať.

Sandra Kráľová-Vukšićová

Slovenské kultúrne centrum Našice obnovilo Memorandum o spolupráci so Slovenským národným múzeom – Múzeom kultúry Chorvátov na Slovensku a predstavilo výstavu Osobnosti Chorvátov na Slovensku

Pri príležitosti 30. výročia Zväzu Slovákov v Chorvátsku Slovenské kultúrne centrum Našice vo vlastnom výstavnom priestore sprístupnilo 11. júna 2022 verejnosti výstavu Slovenského národného múzea – Múzea kultúry Chorvátov na Slovensku *Osobnosti Chorvátov na Slovensku*.

Obnovené Memorandum o spolupráci Slovenského národného múzea – Múzea kultúry Chorvátov na Slovensku a Slovenského kultúrneho centra Našice: (zľava doprava) veľvyslanec Slovenskej republiky v Chorvátskej republike J. E. Peter Susko, riaditeľ Múzea kultúry Chorvátov na Slovensku Andrej Solár, poslanec za českú a slovenskú národnostnú menšinu v Chorvátskom parlamente Vladimír Bílek, riaditeľka Slovenského kultúrneho centra v Našiciach Sandra Kráľová-Vukšićová, predseda Zväzu Slovákov Mirko Vavra, riaditeľ Úradu pre ľudské práva a práva národnostných menšín Alen Tahiri a kustódka Slovenského kultúrneho centra Našice Tatjana Seničaninová

Úvod výstavy sa niesol v znamení obnovenia Memoranda o spolupráci medzi Slovenským národným múzeom – Múzeom kultúry Chorvátov na Slovensku a Slovenským kultúrnym centrom Našice na roky 2022 – 2028. Memorandum podpísali 11. júna za prítomnosti veľvyslanca Slovenskej republiky v Chorvátskej republike J. E. Petra Suska, poslanca za českú a slovenskú národnostnú menšinu v chorvátskom parlamente Vladimira Bileka, riaditeľa Úradu pre ľudské práva a práva národnostných menšín Alena Tahiriho, predsedu Zväzu Slovákov Mirka Vavru a kurátorky Slovenského kultúrneho centra Našice Tatjany Seničaninovej, riaditeľ Múzea kultúry Chorvátov na Slovensku Andrej Solár a riaditeľka Slovenského kultúrneho centra Našice Sandra Kráľová-Vukšićová. Týmto aktom sa zároveň vytvorili formálne predpoklady na pokračovanie spolupráce, ktorá trvá od roku 2016, keď bolo takéto memorandum v Bratislave podpísané po prvý raz.

Po podpísaní memoranda sa konala vernisáž výstavy, ktorú priniesli hostia z Devínskej Novej Vsi a ktorá v Chorvátsku pobudne do konca kalendárneho roka.

Vernisáže sa zúčastnili vážení hostia: veľvyslanec Slovenskej republiky v Chorvátsku J. E. Peter Susko, poslanec za českú a slovenskú národnostnú menšinu v Chorvátskom parlamente a vyslanec predsedu Rady pre národnostné menšiny Chorvátskej republiky Vladimír Bilek, riaditeľ Úradu pre ľudské práva a práva národnostných menšín Chorvátskej republiky Alen Ta-

*Prítomných v mene Slovenského kultúrneho centra Našice privítala riaditeľka
Sandra Kráľová-Vukšićová*

Výstavu Osobnosti Chorvátov na Slovensku otvoril veľvyslanec SR v Chorvátsku J. E. Peter Susko (zľava doprava: poslanec za českú a slovenskú národnostnú menšinu v chorvátskom parlamente Vladimír Bílek, veľvyslanec SR v Chorvátsku J. E. Peter Susko, riaditeľ Múzea kultúry Chorvátov na Slovensku Andrej Solár)

hiri, podpredseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Peter Prochávka, prvý podpredseda Matice slovenskej Marek Hanuska, riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenskej Zuzana Pavelcová, podpredsedníčka Zväzu Čechov Chorvátskej republiky Marija Valeková, predseda Zväzu Slovákov v Chorvátsku Mirko Vavra, riaditeľ Múzea kultúry Chorvátov na Slovensku Andrej Solár, predstavitelia našických kultúrnych ustanovizní a predstavitelia matíc slovenských v Chorvátsku.

V mene hostiteľa vernisáž otvorila riaditeľka Centra Sandra Kráľová-Vukšićová zdôrazňujúc dôležitosť spolupráce slovenskej menšiny v Chorvátsku s Chorvátmi na Slovensku. Riaditeľ Múzea kultúry Chorvátov na Slovensku Andrej Solár predstavil výstavu. Činnosť Slovenského kultúrneho centra Našice a celkovo slovenskej menšiny v Chorvátsku pochválili predseda Zväzu Slovákov v Chorvátsku Mirko Vavra a poslanec Vladimír Bílek, kým výstavu otvoril veľvyslanec Slovenskej republiky v Chorvátsku J. E. Peter Susko zdôrazňujúc jej medzinárodný význam.

Publikum na vernisáži výstavy Osobnosti Chorvátov na Slovensku 11. júna 2022

Výstava približuje život a pôsobenie významných príslušníkov chorvátskej menšiny na Slovensku, ktorí od začiatku svojho príchodu na územie dnešného Slovenska význačne prispeli k formovaniu spôsobu života Chorvátov. Na výstave v Našiciach sú odprezentované fotografie herbára Jure Treuera z Jaroviec a fotografie diela Martina Juraja Kovačiča Šenkvičského *Senquiciensis chronicon militaris ordinis equitum Templariorum*, ktorého súčasťou je životopis a spracovanie dejín a chorvátskeho osídlenia Šenkvič Gabrielom Kolinovičom. Súčasťou výstavy sú aj exempláre vydání slovenských Chorvátov, ktoré vlastní Ústredná knižnica Slovákov v Chorvátsku: *Novosielski kipci / Novovieské obrázky* a *Rič k riči / Slovo dalo slovo* Viliama Pokorného – Ticu, *Veľká láska* Josipa Andrića, *Voljeti ljude naučio me život*, *Sága môjho rodu* a *Tamo daleko, daleko – od mora* autora Ferdinanda Takača.

Výstava je sprístupnená vo výstavnom priestore Slovenského kultúrneho centra Našice do 30. septembra a do konca roka v organizácii miestnych matíc slovenských bude sprístupnená v Lipovľanoch a Rijeke.

Tatjana Seničaninová

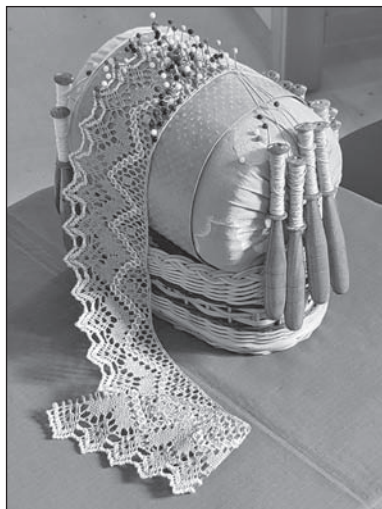
Slovensko – partnerská krajina na 26. medzinárodnom festivale čipky v Lepoglave

V dňoch 9. až 11. septembra sa v Lepoglave konal 26. medzinárodný festival čipky Lepoglava 2022. Tohtoročný festival na tému *Čipka a umenie* bol hosťiteľom početných chorvátskych čipkárskych združení, škôl ako aj združení z ôsmich krajín: Maďarska, Slovinska, Belgicka, Poľska, Bosny a Hercegoviny, Malty, Talianska a Slovenska, ktoré malo tento rok osobitné miesto a zastúpenie ako partnerská krajina.

Festival otvoril osobitný poradca pre kultúru prezidenta Chorvátskej republiky Zorana Milanovića Zdravko Zima, za prítomnosti vyslanca predsedu vlády Chorvátskej republiky Andreja Plenkovića varaždinského župana Anđelka Strička a zástupcov početných ministerstiev a parlamentných poslancov. Hostiteľovi primátorovi Marijanovi Škvarićovi a prítomným sa v mene partnerskej krajiny prihovril Zdenko Galbavý, zástupca veľvyslanca Slovenskej republiky v Záhrebe.

Celkovo 11 čipkárskych spolkov prezentovalo čipkárske umenie z celého Slovenska. Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Záhrebe priblížilo krásy a výdobytky Slovenska návštevníkom festivalu prostredníctvom výstavy *This is Slovakia (Ovo je Slovačka)*, ako aj možnosť ochutnávky slovenských vín spojených s prezentáciou tradičných slovenských a lepoglavských jedál.

Vďaka podpore Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí v Bratislave sa členovia Univerzitného folklórneho spolku Mladosť z Banskej Bystrice zúčastnili prezentácie Slovenskej republiky výborným, zaujímavým a osobitným scénickým vystúpením. Program

Ukážka čipkárskej práce zo Slovenska

Záber na krakoviansku a šoporňiansku čipku a ich čipkárky

Primátor mesta Lepoglava Marijan Škvarič, riaditeľka Slovenského kultúrneho centra Našice Sandra Kráľová-Vukšićová a zástupca veľvyslanca Slovenskej republiky v Záhrebe Zdenko Galbavý pri obhliadke výstavy This is Slovakia

Účastníci festivalu z Matice slovenskej Ilok, Matice slovenskej Josipovec, Matice slovenskej Jurjevec Punitovsky a Slovenského kultúrneho centra Našice s umeleckým vedúcim a choreografom UFS Mladost Martinom Urbanom a zástupcom veľvyslanca Slovenskej republiky v Záhrebe Zdenkom Galbavým a jeho manželkou Tatianou Galbavou.

Miesto na zemi – obrazy z Dolnej zeme, v scénickej a tanečnej gescii umeleckého vedúceho a choreografa Dr. Martina Urbana, stvárňuje stáročnú slovenskú históriu vysťahovalectva a boj o prežitie Slovákov vysťahovaných na Dolnú zem, teda aj do Chorvátska. Na tanečno-hudobnom programe sa po prvýkrát zúčastnili členky Slovenského kultúrno-umeleckého spolku bratov Banasovcov z Josipovca Punitovského s prezentáciou časti svadobného obradu čepčenia mladuchy. Úspešná a pozoruhodná scénická prezentácia partnerskej krajiny na 26. medzinárodnom festivale čipky v Lepoglave vyvrcholila prednesom piesne *Chodila dievčina* venovanej všetkým, nielen prítomným čípkárom.

Na tohtoročnom medzinárodnom festivale čipiek mala zastúpenie aj slovenská národnostná menšina v Chorvátsku, ktorá sa zúčastnila festivalu v organizácii Slovenského kultúrneho centra Našice. Počas dielňí ručných prác predstavili svoje diela členky troch slovenských matíc. Kristína Mudrochová, Adriana Mudrochová a Vierka Zajacová z Matice slovenskej v Iloku prezentovali umenie práce s vlnou, Zrinka Pajesková, Štefanija Kaniseková a Katica Kuricová z Matice slovenskej v Josipovci vo svojom stánku vystavovali vyšívané obrusy a utierky, háčkované ručné práce a predmety zdobené špagátom, kým Vera Majdišová, Marija Kriste-

Členky Slovenského kultúrno-umeleckého spolku bratov Banasovcov z Josipovca Punitovského Štefanija Kaniseková a Zrinka Pajeskova účinkujúce v programe Miesto na zemi – obrazy z Dolnej zeme

ková a Željka Kolariková z Matice slovenskej v Jurjevci Punitovskom prezentovali prevažne dekoratívne predmety zo šúpolia.

Výstava v gescii Slovenského kultúrneho centra Našice *Textilné nápisové nástenky – výtvarné prejavy našich babičiek* našla svoje miesto v Pavlínskom kláštore mesta Lepoglavy, kde bola prezentovaná popri už spomínanej výstave *This is Slovakia*. Čipka sa totiž tradične používala na zdobenie obruby textilných kuchynských utierok s nápismi a poučeniami, a zaujímavosťou je, že lemovanie jednej z Lipovlian bol zdobený práve paličkovanou čipkou, ktorá je charakteristická pre Lepoglavu, ale aj rôzne oblasti Slovenska.

Z festivalu, ktorý sa konal pod vysokou záštitou prezidenta Chorvátskej republiky Zorana Milanovića a pod záštitou ministerstiev kultúry a médií, turizmu a športu a poľnohospodárstva, Chorvátskej komisie pre UNESCO, Chorvátskeho turistického spolku, Varaždínskej župy a mesta Lepoglava, účastníci odišli bohatší o nové priateľstvá ktoré, v prípade, že sa plány a predpoklady splnia, prerastú do nových medzinárodných projektov a prepájania rodinných príbehov a osudov nielen Slovákov, s hľadaním ich domoviny prostredníctvom vysťahovalectva.

Miloslav Strehársky

Matica slovenská z Rijeky na Porto Etno 2022

V Rijeke sa v dňoch 9. až 11. júna uskutočnil piaty Porto Etno 2022 – festival svetovej hudby a gastronómie, ktorého nositeľom sú spoločenstvá rijeckých národnostných menšín a prisťahovalci do Rijeky. Myšlienkou festivalu je prezentovať etnohudbu a gastronómiu krajín, ktorých menšiny pôsobia v Rijeke a Prímorsko-gorskokotarskej župe, ako aj svetovú hudbu a gastronómiu, s ktorou sa stretávame v dôsledku migrácie a globalizačných trendov. Súčasťou festivalu boli hudobné, gastronomické a folklórne vystúpenia pre všetkých obyvateľov Rijeky, ako aj pre dočasných spoluobčanov z Chorvátska, regiónu, Európy a sveta.

Hudobný program festivalu viedla vo štvrtok 9. júna Amira Medunjaninová, jedna z najznámejších interpretiek tradičnej bosniackej hudby a speváčka, meno ktorej sa stalo synonymom *pre sevdah a sevdalinku*. Sprevádzal ju miestny Porto Etno orchester, ktorý vedie multiinštrumentalista Zoran Majstorović. Druhý deň Porto Etno festivalu bol vyhradený pre vystúpenie profesionálnych hudobníkov z iných častí sveta, ktorí žijú a pracujú v Rijeke, kde vystúpili s Porto Etno orchestrom. Pod spoločným menom Rijeka's Music Expats, tu vystupovali hudobníci z Jordánska, Španielska, Azerbajdžanu, Iránu a Turecka a priniesli rijeckému publiku nádych inštrumentálnej sviežosti so špeciálnym hosťom, tureckým hudobníkom Ahmetom Baranom, virtuózom na arabskom strunovom hudobnom nástroji Qanun. S cieľom spojiť hudobníkov a vytvoriť nový zaujímavý obsah naznačili Rijeka's Music Expats aj vytvorenie novej Porto Etno tradície, ktorej rijecké publikum hlasno tliekalo výkrikmi a potleskom.

Stánok MS z Rijeky s gastronomickou ponukou

Vystúpenie FS Slovenka Matice slovenskej z Rijeky

Gastronomický program festivalu Porto Etno, ktorý vždy priťahoval početné publikum, na festivale dva roky chýbal pre pandemickú situáciu, no v tomto ročníku sa opäť konal v sobotu 11. júna na Námestí rijeckej rezolúcie. Gastronomický program propagoval kulinársku rozmanitosť Rijeky a okolia, ale aj zaujímavé exotické kuchyne s indickými, madagaskarskými, trinidatskými, tobagorskými, talianskymi a filipínskymi exotickými špecialitami. V jednom zo stánkov národnostných menšín pôsobiach v Rijeke a v Prímorsko-gorskokotárskej župe mohli včera mnohí návštevníci ochutnať jedlá, ktoré pre návštevníkov pripravili rôzne národné špeciality. Rôzne stánky ponúkali paletu bohatej na vôňu a chuť národných jedál a špecialít z Macedónska, Talianska, Bosny a Hercegoviny, Maďarska, Slovenska, Trinidadu a Tobaga, Slovinska, Filipín, Ukrajiny, Českej republiky, Albánska, Srbska, Ruska, Kanady a rómskych kuchárov. Na gastroprograme mala podiel aj Matica slovenská z Rijeky. Usilovné ruky členiek MS z Rijeky prichystali: kapustnicu, bryndzové halušky, pirohy, parené buchty, zemiakové placky, marhuľový koláč a syrové korbáčiky. Stánok, kde ponúkali svoje špeciality, bol po celý čas hojne navštevovaný.

Festival navštívil veľký počet domácich ľudí, ako aj turistov, ktorí boli v ten deň v Rijeke, takže ponúknuté pochúťky boli pomerne rýchlo skonsumované. Aj tento rok mal samotný festival humanitárny charakter, preto bude celý výťažok z predaja stravných lístkov venovaný Kancelárii UNICEF v Chorvátsku, ktorá financie použije na realizáciu programov na podporu detí a rodín na Ukrajine. Spolu s gastronomickým programom v kultúrno-umeleckom programe sa zúčastnili: MS z Rijekey, Talianska spoločnosť z Rijekey, Kultúrna spoločnosť Rusínov a Ukrajincov Rušnjak PGŽ, Kultúrna a umelecká spoločnosť Sevdah z Rijekey, Bosnianske národné spoločenstvo z Rijekey, Macedónska kultúrna spoločnosť Ilinden z Rijekey, Slovinský dom KPD Bazovica z Rijekey, Súbor Montenegrini z Rijekey, Albánska spoločnosť PGŽ, Česká beseda z Rijekey, SKD Prosvjeta z Rijekey, hostia Demokratického zväzu Maďarov z Barane a folklórny súbor Rijecke Palade z Rijekey. Rijecká matica sa zúčastnila s folklórnou skupinou Slovenka, ktorá pôsobí pod vedením Margity Rekičovej Grolmusovej a Laury Mandekičovej, a predviedla tradičný žartovný tanec *Šimy-Šimy*, a potom matičiarka Marienka Šikićová pobavila publikum hrou na gitare a spievaním dvoch pesničiek: *Horela lipka horela a Když jsem já šel kolem panské záhrady*.

Môžeme už len dospieť k záveru, že Porto Etno 2022 festival pretvoril koncept Prístavu rozmanitosti na jedinečný zážitok. Rytmy, melódie, príchute a vône rôznych svetových kultúr počas druhého víkendu v júni dali Rijeke punc centra svetovej kultúry.

Slováci v Kanade

Paul Stacho

Storočnica začiatkov slovenského evanjelického života v Kanade

Slovenskí evanjelici v kostole Svätého Lukáša v North York si pripomenuli 100. výročie začiatkov slovenského evanjelického života v Kanade a 80. výročie organizovanej Slovenskej a. v. cirkvi v Toronte slávnostnými službami Božími v sobotu 14. mája 2022. Slávnostné služby Božie viedli rev. Justin Laughridge, rev. Dr. Dušan Tillinger a rev. Dr. Dušan Tóth. Služby Božie zveličil Ing. Milan Ichniovský hrou na organe a sólovým spevom. Bonbónikom celej slávnosti bol pozdrav členky rodiny misionára a prvého kňaza Jána Horárika

Ing. Ľuboslavy Repašovej, ktorá prišla zo Slovenska. Vo svojom prejave priniesla pozdrav pani farárky Velebírovej-Hudakovej evanjelického a. v. cirkevného zboru vo Vazci a pokračovala: „Dovoľte mi, aby som Vás pozdravila menom mojej mamičky, sestry, a členov Horárikovej rodiny. Som úprimne šťastná, že z nášho kraja a priamo z našej rodiny Vám slúžil kňaz, ktorý stál pri kolíske slovenskej evanjelickej cirkvi tu v Toronte – Ján Horárik. Takmer z každej rodiny vo Vazci niekto odišiel do sveta a celá dedina žila informáciami o ich ťažkých začiatkoch.

Tieto informácie sa tradovali a nimi naši predkovia žili. Nesmierne si vážim to, že si Vy pripomínate a vzdávate úctu tým našim predkom, ktorí vo veľmi ťažkých podmienkach budovali základy pre nielen lepší eko-

*Reverend Dr. Dušan Tóth v chráme
Sv. Lukáša v Toronte*

Pohľad na slávnostné služby slovenských evanjelikov v Toronte

nomický život, ale aj duchovný rast, ktorý im pomáhal naplno život žiť. Aj mojou prítomnosťou tieto základy viery sú prepojené medzi Vami tu v Kanade a nami evanjelikmi spod Tatier. Čo úprimne obdivujem, je nielen to, že ste si tu navzájom pomáhali, ale ste pomáhali aj nám doma, a tak sme spoločne žili veľký život. A za túto pomoc a modlitby som šťastná, že Vám môžem poďakovať."

Reverend Dušan Tóth si vybral na túto slávnostnú chvíľu text z Knihy Sudcov 5:31; „**Tí, ktorí Ho milujú, sú ako slnko vychádzajúce vo svojej sile.**“ Vo svojom úvode nás pozdravil slovami: „Vitajte doma! Keď nás sprievodca v Svätej zemi, v Izraeli, oslovil týmito slovami, celkom sme mu nerozumeli. Keď ale pokračoval: – Vitajte v rodisku, v kolíske kresťanstva! zrazu sme ožili, sme na miestach viery našich predkov, v rodisku Ježiša Krista! Rovnako toto naše stretnutie pri príležitosti 80. výročia vzniku Slovenskej evanjelickej cirkvi v Toronte nie je o ničom inom, ako o stretnutí pri rodinnom stole našich predkov viery, ktorí si vo svojom emigračnom batôžku priniesli srdce plné viery, knihu modlitieb: Studnicu vody živej, Bibliu a Transcius, aby sme naším duchovným zrakom zachytili, ako sa začala história slovenského evanjelictva v Toronte. Som neobyčajne šťastný, že pred deviatimi mesiacmi

Spoločná fotografia v chráme sv. Lukáša

ma oslovila Ľuboslava Repašovská, ktorej prastará mama bola sestra mamy Jána Horárika, nášho prvého Duchovného pastiera, a ktorá hľadala stopy svojho predka. Keď som začal hľadať odpoveď na jej otázky a listoval v zachovaných dokumentoch, zistil som, že sa blíži významné výročie, ktoré si je hodno pripomenúť. A tak tu sme.

Kostol sv. Lukáša

Teda korene viery su hlboké

Tie siahajú k prameňom lásky, lásky ku Kristu, lásky k svojetí, lásky k viere, ktorú sme prijali s materským mliekom, keď sme sa učili vyslovovať: Otčenáš...

Vyvierajú z lásky Božej, ktorá svieti ako slnko vo svojej sile. Keď naši otcovia s materským mliekom vpíjali do seba vieru predkov, rovnako s ním prijali Božiu lásku. Kto porozumel tejto láske, vie, aká je hodnota byť členom Jeho spoločenstva, aká je hodnota života a viery. Čo znamená v cudzom nepoznanom svete nájsť miesto, v ktorom môžem oslavovať Boha a ďakovať mu za všetky dobrodenia. Život

našich predkov za väčšou skyvou chleba, alebo aj tých, ktorí utekali pred komunizmom, či už po roku 1948 alebo aj po invázii Československa v roku 1968, vedia si vážiť oázu istoty, v ktorej láskavý Boh dáva silu, odvalu, uistenie, že je s nami a že nás neopustí. Práve za túto oázu, miesto stretávania, Dom Boží, ďakujeme a pripomíname si mená Jemu verných, ktorí milovali svojho Boha, lebo On prv miloval a posilňoval ich a nás v ťažkých zápasoch.

„Slnko je zdrojom nielen tepla, ale i svetla. Noc, tmavá noc, pohltí zem, ak slnko nevyjde. Je tu ale svetlo ranných lúčov, ktorým ustupuje tma, beznádej, strasti, starosti a ponúka nový život pod blahodarnými lúčmi svetla. Nový deň života, nové príležitosti, nová nádej. Takto vidím našich predkov ako milovníkov, horlivcov za vieru a spásu ľudstva. Verím, že Boh si nájde pre svoju cirkev nových bojovníkov, zanietencov, evanjelizátorov, ktorí poniesú slovo evanjelia ďalej, možno už nie v jazyku otcov, ale v jazyku Boha. Lebo tí, ktorí Boha milujú, sú ako slnko vychádzajúce vo svojej sile,“ dokončil rev. Dušan Tóth.

Vyvrcholením slávnostnej spomienky bolo čítanie mien, nielen predkov viery, kňazov a všetkých tých, ktorých Pán povolal do večnosti, ale táto pietna spomienka mala si uctiť našich otcov a matky, ktorí svojimi životmi oslavovali a ďakovali Bohu, že ich nikdy neopustil. Záver, Hrad prepevný je Pán Boh náš, jasne dokumentoval, že tí, ktorí Boha milujú, sú ako slnko vychádzajúce vo svojej sile.

*Vzácná hostka zo Slovenska,
Ing. Ľuboslava Repášová*

Zuzana Pavelcová

Jediné slovenské noviny v Kanade sú 80-ročné

„S božou a vašou pomocou!“ odznelo v ústrednej správe Kanadskej slovenskej ligy (KSL) 5. marca 1942 pri príležitosti vydania prvého čísla novín slovenskej menšiny v Kanade – *Kanadský Slovák*. Začiatkom marca si slovenská spoločnosť doma i v zahraničí pripomenula 80. výročie nepretržitého vydávania tohto posledného slovenského periodika v Kanade.

Časopis vznikol z požiadaviek a potrieb členov KSL, s úmyslom „*utvrzovať ľud slovenský v národnom a kresťanskom duchu; hájiť práva robotného ľudu; spojiť slovenské organizácie, vyháňať nepoctivosť; pestovať bratskú lásku a svornosť*“. Potreba ligy vlastniť a vydávať oficiálny tlačový orgán sa zrodila už na jej prvom kongrese. Proces vzniku periodika uchýlili polemiky a nezhody členov ligy s redaktormi vtedajšieho slovenského periodika v Kanade *Bratstvo* a následný odchod jeho redaktora Štefana Hrehu. Po neúspešných rokovaníach ligy s redakciou *Bratstva* sa žiadosť vzniku samostatného periodika dostala na V. kongres ligy (konaný 10. novembra 1941), kde bola väčšinovo podporená. Prvým predsedom tlačového výboru sa stal Pavol Blaho. Dňa 24. novembra 1941 uskutočnil prvú pracovnú schôdzu vo svojom dome, kde bol menovaný pracovný a dozorný výbor. Jeho úlohou bolo myšlienku vzniku tlačového orgánu ligy zhmotniť a uviesť časopis do života. Ako redaktor periodika bol pracovným výborom oslovený Štefan Hreha (*1918, Vranov nad Topľou – 2015, Montreal), ktorý túto ponuku prijal. Po určení názvu časopisu ho výbor oficiálne zaregistroval, určil jeho periodicitu (najprv vychádzal každý druhý týždeň na 10 stranách, neskôr každý týždeň na 8 stranách) a bola vybratá tlačiareň Verdun Printing (tu sa časopis tlačil do apríla 1948).

Finančne časopis ukotvili členovia tlačového výboru a zbory Kanadskej slovenskej ligy v Toronte a Montreale. Ako miesto vydávania časopisu sa určil Montreal, odkiaľ pochádzal predseda tlačového výboru Pavol Blaho. Neskôr Kanadský Slovák zápasil s predajom a nákupom vlastných tlačiarní (Winnipeg, neskôr Toronto).

Noviny sa rodili komplikovane (pôvodne mali vyjsť už v roku 1941, no pre vojnu sa prvé číslo posunulo o štvrtroka neskôr), zápasili s politickým tlakom

Kanadský Slovák

na jeho obsah, ktorý ostal vždy slovenský s dôrazom na národnú a kresťanskú líniu. Pred príchodom prvej slovenskej politickej emigrácie uverejňoval články zo Slovenska, venoval sa spolkovým udalostiam a podporoval slovenskú básnickú tvorbu. Po príchode novej emigrácie do Kanady sa zapojil do politického boja za slobodu a demokraciu. Zároveň bol vždy naklonený kanadským politickým a kultúrnym kruhom. *Kanadský Slovák* dodnes zachováva väčšinu svojho obsahu v slovenčine, vychádza ako dvojtýždenník, no zápasí s nedostatkom finančných prostriedkov, personálnou podvýživou i úbytkom predplatiteľov.

Aktuálne na pozícii hlavného redaktora pôsobí Július Behul, ktorý dlhoročne veľmi intenzívne spolupracuje aj s Maticeou slovenskou. Okrem pravidelného zasielania periodika pre knižnicu Matice slovenskej, udržuje s jej pracovníkmi čulý kontakt, komunikuje nápady, témy, zaujíma sa o dianie na Slovensku. V knižnici Krajanského múzea sú uchované celé ročníky periodika od roku 1949 až do ostatného vydania. Výsledkom priateľských osobných kontaktov s redakciou je živá spolupráca zrkadliaca sa v článkoch z pera Matice slovenskej na stránkach *Kanadského Slováka*.

V týchto dňoch Matica slovenská adresovala gratulačný list nielen *Kanadskému Slovákovi*, ale aj *Kanadskej slovenskej lige*, ktorá na sklonku roka oslávila svoje 90. výročie. Predseda Kanadskej slovenskej ligy Marián Mark Stolárik poznamenal: „*Náš dvojtyždenník Kanadský Slováč slávi 5. marca 2022 80. výročie svojho vzniku. Je to veľký úspech, pretože z 37 týždenníkov, ktoré Slováci v Kanade vydávali od roku 1910, sa zachoval len jeden. Náš Kanadský Slováč. (...) Keďže Kanadský Slováč/The Canadian Slovak je našou vizitkou pre celú kanadskú spoločnosť, umožňuje všetkým sa pridať a finančne podporovať tieto posledné noviny v slovenskom jazyku v Kanade! Ukážme kanadskej spoločnosti, že slovenská komunita v Kanade je stále živá a zdravá.*“

Na stránkach posledného čísla Kanadského Slováka je uverejnených mnoho gratulácií, ktorých spája najmä myšlienka zachovania periodika a pranie mnohých spokojných rokov jeho vydávania.

Slováci v Libanone

Božena Farhatová

Vianoce u libanonských Sloveniek

*Je biela noc a tichý hlahol zvonov,
to vítajú nás ďalšie Vianoce,
do svetla náhle odieva sa domov,
prítulnou nehou piecka praskoce...*

Týmito veršami básnika Michala Chudu si spríjemňovali predvianočné stretnutie Slovenky žijúce v Libanone; v krajine na pobreží Stredozemného mora, ktorá je úzko spätá so zrodom kresťanstva. Dnes tu žijú príslušníci mnohých vierovyznaní a národov – kresťania, moslimovia, drúzovia, Arabi, Arméni, Gréci, Kurdi, Francúzi, Rusi... a celkom malá komunita slovenských žien. Som jednou z nich a preto môžem povedať, že Vianoce sú pre nás najkrajšími, najmilšími, ale aj najcitlivejšími sviatkami, ktoré tak veľmi pripomínajú domov. Vždy, keď sa v spomienkach zatúlame do detstva, vybaví sa nám Vianoce, začnie sa nám po domove – a iba my vieme, koľkokrát – a zase sú v tom Vianoce, hovoríme deťom o vzťahu k rodine, a pred očami máme tú svoju slovenskú pri štedrovečernom stole. I milé rituály na ňom: jablká, orechy, med pre zdravie, šupiny z kapra pre šťastie, mince pre hmotný dostatok v rodine či reťazou zviazané nohy stola, aby rodina zostala pohromade. Nezostala, jedno miesto pri ňom je prázdne. Opustili sme rodné hniezdo, osud nás zavial do širšieho sveta, ale krásne

Na vianočnom stromčeku nesmú chýbať medovníčky a bábiky zo šúpolia

Slovenky v Libanone pri prípravách vianočného programu

zážitky zostali. Spomíname, ako sa pri tom stole dobre sedelo, ako pri ňom vládla pohoda a až bolestný pocit šťastia, rodinnej súdržnosti a jedinečnosti chvíle. I vrúcny otčenáš, ktorý sme odriekali aj za tých, čo už nie sú medzi nami, otcovo požehnanie darov na stole a mamina snaha každému ulahodiť. To všetko vytváralo vôňu domova, takú blízku a nenapodobiteľne slovenskú.

Všetky tieto symboly, tradície a zážitky z domu sme si doniesli do Libanonu a opatrujeme ich ako vzácnu relikviu a snažíme sa v našich rodinách vytvoriť podobné Vianoce i podobný Štedrý večer, aj keď si uvedomujeme, že kópia obrazu nikdy nemôže mať punc originálu, aký sme zažili na Liptove, na Horehroní, pod Vihorlatom, v Bratislave alebo v Piešťanoch. U nás sa snažíme dodržiavať tradíciu 9 jedál, skromných, ale chutných, aké sa varili na krajnom východe Slovenska. Najobľúbenejšie sú pirohy plnené kapustou, tvarohom alebo zemiakmi, zomleté hríby s kapustou na smotane, opekance (na východe im hovoria bobalky) s makom alebo tvarohom, fazuľová kaša so zemiakmi, mačanka, sušené ovocie, koláče...

Vrávi sa, že najkrajšie na Viano-
ciach je práve to čakanie na ne. Od
prvej adventnej nedele si začíname
krátiť to čakanie prípravami a milými
povinnosťami. Začíname pieť me-
dovníčky, častokrát ich pečieme spo-
ločne, postupne pribúdajú ďalšie
osvedčené druhy zákuskov, aby bolo
z čoho posilať výslužky rodine, suse-
dom a známym. A pretože Libanon-
čanky nevedia pieť tak ako my (tra-
dičný piškótový „Buche de Noel“ v
tvare konára, čo symbolizuje jasličky a
narodenie Ježiška, si kupujú hotový),

*Takto zdobia slovenské krajanky v
Libanone medovníčky*

túto výslužkovú tradíciu veľmi uznávajú a tešia sa na ňu. V priebehu adventu
si starostlivo krásime príbytky, zdobíme ich čecinou a zeleňou, vysievame
pšenicu, aby pri betleheme symbolizovala zrod nového, upravujeme ad-
ventné vence a kupujeme črepník s prýštecem najkrajším, ktorý poznáme u
nás ako vianočnú hviezdu. V Libanone rastie ako ker v prímorských parkoch
a záhradách. V predstihu zdobíme stromček, aby sme si ho užili, aby nám
vytváral atmosféru Vianoc, ktorú si v Libanone naozaj treba dotvárať. Ak je
vonku 20 °C, niekedy i 24 °C, treba mať dobrú predstavivosť, aby sme počuli
nariekať meluzínu v komíne, vŕzgajúci sneh pod nohami cestou na polnoč-
nú a cvendžanie spiežovcov pri obchádzke betlehemcov.

Dnes sme v Libanone, v našom druhom domove. Takmer tri desaťročia
spoznávam reakcie, náladu i občasnú nostalgiu krajaniek počas tohto obdo-
bia. Poznám ich snahu zachovať aspoň časť týchto tradícií a odovzdať ich
deťom. Aj kvôli nim sa snažíme, aby to puto, ktoré nás spája s domovom,
ostalo čo najdlhšie neporušené a pevné. Tak, ako je pevný náš vzťah k rodine,
ako je silná naša úcta k slovenským tradíciám a k posolstvu Vianoc, ktoré je v
súčasnom Libanone viac ako aktuálne – dobré slovo, žičlivosť, znášanlivosť a
ľudskosť.

A tak k tradičným slovenským vinšom a pozdravom pripájame aj arab-
ský: Wulida al-Masih – Hallelujah.

Text sme s povolením autorky a vydavateľa prebrali z knihy Habibi Libanon.

Slováci v Luxembursku

Jarmila Buchová

Jarmila.buchova@gmail.com

predsedníčka ISEIA

šéfredaktorka Ceruzky vo svete

Slovenčina vo svete

ISEIA – Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier

(ISEIA - International **S**lovak **E**ducational **I**nstitution and **A**ssociation)

ISEIA je dobrovoľné združenie slovenských vzdelávacích centier, ktoré pôsobia v zahraničí. Vzniklo z iniciatívy zástupcov slovenských komunitných centier v zahraničí, ktorí sa stretli 29.10. 2014 na **Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí v Bratislave** na 1. zasadnutí Komisie pre školstvo a vzdelávanie Sekcie pre západnú Európu a zámorie.

Cieľom združenia je podpora a rozvoj vzdelávania detí Slovákov žijúcich v zahraničí v ich materinskej reči a budovanie spolupráce medzi jednotlivými vzdelávacími centrami vo svete. Združenie sa organizačne člení na Asociáciu ISEIA a Inštitút ISEIA.

Asociácia ISEIA

Asociácia ISEIA spolupracuje s viac ako 80 slovenskými vzdelávacími centrami a školami, ktoré pôsobia v oblasti neformálneho vzdelávania Slovákov žijúcich v zahraničí a pôsobia vo Veľkej Británii, Nemecku, Írsku, na Islande, na Cypre a vo Francúzsku, Taliansku, Luxemburgu, Švajčiarsku, ale aj za oceánom – v Austrálii, Argentíne, Amerike a Kanade. Asociácia plánuje, organizuje a riadi spoluprácu medzi centrami, organizuje spoločné projekty

zamerané na výmenu skúseností medzi členskými centrami ako sú: Ahoj, kamarát, Kráľovná / Kráľ knižnice, Slovensko včera a dnes, Zapisník cestovateľov. V spolupráci s ÚŠZZ, MŠVVaŠ, UMB BB a ČĎV realizuje projekty Krajan-ské leto, Učíme sa o Slovensku po slovensky a Slovenčina na svahu.

ISEIA zastupuje aj slovenské vzdelávacie centrá vo svete, ktoré poskytujú doplnkové vzdelávanie v slovenskom jazyku a zameriavajú sa na vzdelávanie žiakov plniacich si povinnú školskú dochádzku na školách mimo územia Slovenskej republiky.

Asociácia ISEIA zastupuje vzdelávacie centrá a zúčastňuje sa rokovaní so štátnymi inštitúciami na Slovensku, konkrétne s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí v rámci Sekcie pre západnú Európu a zámorie Komisie pre školstvo a vzdelávanie (ďalej len ÚŠZZ), s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu (ďalej len MŠVVaŠ), so Štátnym pedagogickým ústavom v Bratislave (ďalej ŠPÚ), ale aj s Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici (ďalej UMB BB), Centrom ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave (ČĎV) a inými inštitúciami zaoberajúcimi sa problematikou neformálneho vzdelávania.

Inštitút ISEIA

Inštitút ISEIA pozostáva z troch centier. Prvým je **Centrum vzdelávania ISEIA**, ktoré zabezpečuje vzdelávanie učiteľov slovenčiny pôsobiacich v neformálnych vzdelávacích centrách v zahraničí. Úzko spolupracuje s MŠVVaŠ, UMB v BB a ČĎV. Výsledkom spolupráce sú výjazdové metodické školenia zamerané na konkrétne potreby učiteľov v rámci obsahu, foriém a metód vyučovania slovenčiny vo víkendových centrách.

Centrum vedy a výskumu ISEIA sa zaoberá otázkami stavu a vývoja vzdelávania Slovákov v zahraničí, realizuje prieskumy a ankety, zostavuje štatistiky a spolupracuje s inštitúciami zaoberajúcimi sa vzdelávaním. Centrum spolupracuje s Katedrou elementárnej a predškolskej pedagogiky UMB BB na príprave vstupných materiálov a sumarizácii údajov na rôzne projekty, napr. Zvyšovanie medzikultúrneho porozumenia v etnicky, kultúrne a jazykovo zmiešaných komunitách prostredníctvom vzdelávania.

Publikačné centrum ISEIA pripravuje metodický a didaktický materiál, učebnice, pracovné zošity, detskú beletriu a vydáva časopis: Ceruzky vo svete. Centrum sa zameriava aj na zjednotenie obsahu vyučovania v cen-

trách. V rámci projektu Učíme sa o Slovensku po slovensky centrum v spolupráci s Katedrou elementárnej a predškolskej pedagogiky UMB BB pripravuje materiály na vyučovanie, pracovné listy a hracie kartičky.

Spolupráca ISEIA

Asociácia ISEIA zastupuje vzdelávacie centrá a zúčastňuje sa rokovaní na **Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí** v rámci Sekcie pre západnú Európu a zámorie Komisie pre školstvo a vzdelávanie.

Členovia ISEIA spolupracujú so Sekciou medzinárodnej spolupráce a európskych záležitostí **Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu** (MŠVVaŠ), výsledkom čoho sú výjazdové metodické školenia a projekty vzdelávania detí Učíme sa o Slovensku po slovensky a Slovenčina na svahu.

Členovia ISEIA spolupracujú so **Štátnym pedagogickým ústavom v Bratislave** (ďalej ŠPÚ), ktorý v júni 2017 ustanovil pracovnú skupinu Komisiu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Táto komisia vznikla s cieľom upriamiť pozornosť na problematiku vzdelávania detí, ktoré si plnia povinnú školskú dochádzku na školách mimo územia Slovenskej republiky. Pri vzniku komisie mal ŠPÚ na pamäti jazykovú pestrosť, funkčnosť a operatívnosť pri riešení danej problematiky a otázok, ktoré vyplývajú z riešenia schválených úloh ŠPÚ.

Výsledkom spolupráce Komisie pre Slovákov žijúcich v zahraničí v súčinnosti s Úsekom pre tvorbu a rozvoj obsahu štátnych vzdelávacích programov v ŠPÚ a spolupráci MŠVVaŠ je zverejnenie dokumentu Základný syllabus pre komisionálne skúšky z predmetu slovenský jazyk a literatúra pre žiakov, ktorí si plnia povinnú školskú dochádzku na školách mimo územia Slovenskej republiky. Ide o metodický pokyn pre redukciu požadovaných výkonov vzdelávacích štandardov predmetu slovenský jazyk a literatúra, ktorý môžu využívať základné školy pri stanovení rozsahu komisionálnych skúšok. Dokument je na stiahnutie na stránkach ŠPÚ.

ISEIA úzko spolupracuje s Krajanskou redakciou **Rádia Slovakia International RTVS**, vďaka ktorému sa poslucháči dozvedajú o zaujímavých projektoch učiteľov a žiakov v slovenských vzdelávacích centrách v zahraničí. Čitatelia časopisu Ceruzky vo svete si môžu o týchto centrách prečítať v pravidelnej rubrike Zvuková pohľadnica. O týchto aktivitách a úspechoch informujú redaktori rádia aj slovenského poslucháča vo víkendovom cykle „Slováci vo svete“, vysielaného na Rádiu Regina.

Ceruzky vo svete: online časopis s príspevkami detí a učiteliek slovenčiny zo slovenských vzdelávacích centier v zahraničí z Veľkej Británie, Írska, Islandu, Nemecka, Francúzska, Cypru, ale aj spoza oceánu z Austrálie, Ameriky a Kanady. K Kalendar.

Združenie ISEIA: <http://www.iseia.eu/>

Časopis Ceruzky vo svete: <http://ceruzkyvosvete.iseia.eu/>

Ceruzky vo svete: online časopis s príspevkami detí a učiteliek slovenčiny zo slovenských vzdelávacích centier v zahraničí z Veľkej Británie, Írska, Islandu, Nemecka, Francúzska, Cypru, ale aj spoza oceánu – z Austrálie, Ameriky a Kanady.

Jarmila Buchová

Jarmila.buchova@gmail.com

predsedníčka ISEIA

šéfredaktorka Ceruzky vo svete

Nové knihy Publikačného centra ISEIA

Publikačné centrum ISEIA pripravuje metodický a didaktický materiál, učebnice, pracovné zošity, detskú beletriu a vydáva časopis: Ceruzky vo svete. Centrum sa zameriava aj na zjednotenie obsahu vyučovania v centrách. V rámci projektu Učíme sa o Slovensku po slovensky centrum v spolupráci s Katedrou elementárnej a predškolskej pedagogiky UMB BB pripravuje materiály na vyučovanie, pracovné listy a hracie kartičky. Najnovšie v rámci centra vyšli dve nové knihy: Cestovatelia vo svete a Anežka – Poradňa pre deti, ktoré žijú v zahraničí.

Cestovatelia vo svete

Kniha je sumárom pravidelnej rubriky Zápisník cestovateľov, ktorá bola publikovaná v časopise Ceruzky vo svete v rokoch 2015 až 2020. Ide o súbor reportáží zo slovenských vzdelávacích centier a slovenských víkendových škôl vo svete. Po slovenskom zahraničí čitateľa budú po celý čas sprevádzať naše dve báby – Janka a Maťko.

Na napísaní knihy sa podieľali pani učiteľky a páni učitelia slovenčiny zo slovenských vzdelávacích centier a slovenských víkendových škôl v zahraničí. V knihe nájdeš reportáže z Anglicka, Cypru, Francúzska, Islandu, Írska, Kuvajtu, Nemecka, Poľska, Slovenska a aj USA. Knihu ilustrovali deti zo slovenských centier a škôl z Anglicka, Chorvátska, Francúzska, Kanady, Nemecka a USA.

Kniha bola vytlačená v Krakove – v Spolku Slovákov v Poľsku. A veľikánske ďakujem patrí aj Úradu pre Slovákov vyučujúcich v zahraničí, ktorý finančne podporil vydanie tejto našej knihy.

P.S.: Zoznam všetkých centier z Európy a aj spoza oceánu – z Austrálie, Ameriky a Kanady nájdeš na našej webovej stránke:

<https://www.iseia.eu/zoznam-centier>

Denník našich cestovateľov: bábičky Janka a Maťko cestujú po svete a navštevujú slovenské deti žijúce v zahraničí: na Islande, v Mníchove, v Nemecku, v Dubline v Írsku, na Slovensku, v Paríži vo Francúzsku, v Birminghame a Londýne v Anglicku, v New Yorku v USA, na Cypre, vo francúzskom Bretónsku, v Kuvajte a vo Varšave v Poľsku.

Pri tomto projekte boli zapojené nasledovné vzdelávacie centrá:

Slovenská škola a škôlka a súborík Margarétka Paríž, Francúzsko: Yulia Colinet

Základná škola Jurjevec Punitovský, Chorvátsko: Lea Drga, Lucija Drga, Ian Noa Drga, Manuel Hmura, Petra Smješka, Veronika Paranos

Slovenské vzdelávacie centrum

SiM Zvonček v Mníchove, Nemecko: Alex Rada, David Matejček, Ella Zavacká, Erik Klain, Matej Dunat, Lisa Schröder, Jakub Zavacký, Ján Schröder, Romanka Buchová, Sarah Klain

Zvonček – Japonsko: Šimon Gex

Slovenské vzdelávacie centrum Warwick, Anglicko: Saška Kaczanowska, Terezka Kunecová, Max Urbaník, Sebastian Kornucik

Základná škola kráľa Tomislava, Našice, Chorvátsko: Borna Bereš, Borna Rogač, Eva Komjetan, Mark Vida, Petra Kniha, Elina Dukmenić, Leon Dragić, Lucija Budoš, Tesa Urcurović, Thomas Orban Sauer

Základná škola Makovec, Našice, Chorvátsko: Eleonora Krištofik, Gabriel Budoš, Gabrijel Lovrenčić, Ivan Jančuliak, Petra Fedor, Ten Brizgala, Dražen Amić, Gabrijela Brizgala, Klaudia Jelenić, Marija Glavati, Marta Komjetan, Zoja Ličinić

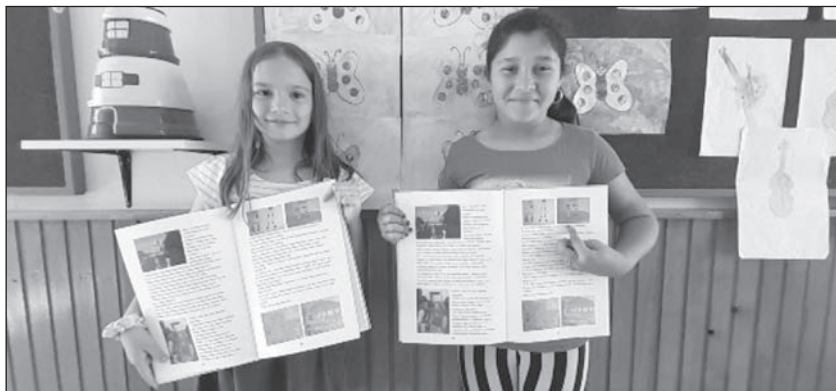
Vancouver, Kanada: Adam Bekes, Adrian Baylis, Arwen Fong, Jazmina Briest, Joshua Povazan, Juliana Stvrtecky, Lianny Skoda, Matthew Zlosnik, Mia

Chiufre Corti, Nella Antoni, Nelly Skoda, Oliver Klimas Macek, Perla De Leon, Samuel Margic, Sofia Fenyvesi, Sofia Povazan, Sophia Jurco

Krst knihy sme zrealizovali v Slovenskom vzdelávacom centre v Mníchove Zvonček. Krstnou mamou bola pani Janka Tömöl, z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Želáme knihy veľa čitateľov.

Knihu vydal: Inštitút ISEIA – Publikačné centrum

ISEIA – International Slovak Educational Institution and Association

ISEIA – Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier

www.iseia.eu

Knižka Anežka – Poradňa pre deti, ktoré žijú v zahraničí

Kniha je sumárom pravidelnej rubriky **Knižka Anežka – poradňa pre deti** v časopise *Ceruzky vo svete*, online časopis pre slovenské vzdelávacie centrá. V rubrike radí knižka ANEŽKA deťom, ktoré žijú v zahraničí, ako aj učiteľom a rodičom, ako riešiť problémy, ktoré ich trápia.

Autorkami tejto publikácie sú:

Jarmila Buchová, od roku 2007 učiteľka slovenčiny pre deti v Mníchove, Nemecko

Kristína Domáňová, učiteľka slovenčiny pre deti: Island – Nemecko – Švajčiarsko – Slovensko

Lenka Ciglanská, detská psychologička

Na vypracovaní knihy účinkovali: jazyková korektorka: Ľudmila Horká a odborné korektorky Soňa Karíková a Martina Semáneková.

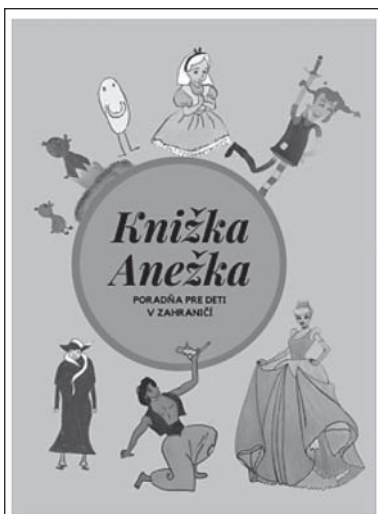

V knihe sa zaoberáme témami:

Ako si poradiť s problémami

V knihe nájdú deti návody, ako prekonávať ťažké chvíle spojené so životom v zahraničí, napr.

- Som smutný, že oslavujem bez starých rodičov
- Mám strach, lebo sa sťahujeme do zahraničia
- Nemám tu žiadnych kamarátov
- Hanbím sa, že mamička nerozumie islandsky
- Nechcem už chodiť do slovenskej školy
- Som nazlostený, že mi rodičia nič nekúpia
- Som nešťastný, lebo mám ťažké meno
- Chcem sa presťahovať na Slovensko
- Mám strach, lebo všade je veľa vojakov

Kniha je perfektnou ukázkou spolupráce medzi viacerými slovenskými komunitami. Knihu ilustrovali deti zo slovenských vzdelávacích centier a škôl z viacerých krajín. Kniha bola vytlačená v Krakove – v Spolku Slovákov v Poľsku. A veľikánske ďakujem patrí aj Úradu pre Slovákov vyučujúcich v zahraničí, ktorý finančne podporil vydanie tejto našej knihy.

Knihu ilustrovali deti zo Slovenských vzdelávacích centier a škôl:

ANGLICKO: Slovenské vzdelávacie centrum Oxford

Emily Jánošík – Oliver Jánošík

FRANCÚZSKO: Slovenská škola Margarétka, Paríž

Yulia Colinet

CHORVÁTSKO: Základná škola kráľa Tomislava Našice

Dora Grubač – Ema Hanižjar – Tesa Uremović – Elina Dukmenić – Leona Meter – Lucija Budoš – Mark Vida

CHORVÁTSKO: Základná škola Josip Kozarac, Josipovec Punitovský

Matea Serdarušićová – Vanesa Kocúrová – Melina Kuricová – Matea Kanišeková – Tomi Kristek – Avanti Konjuhová – Tamara Pastvová – Lea Kukučková – Nika Smoljová

ISLAND: Slovenské vzdelávacie centrum Reykjavík

Viktoria – Izidor

MAĎARSKO: Dabasi II. Rákóczi Ferenc Általános škola

Jazmin Godor – Sára Laura Kléh – Mária Molnár – Pacsirta Réka – Szabina Balog

MAĎARSKO – základná škola v Tótkomlósi

Ágnes Procházka – Diána Farkas

NEMECKO:

Slovenské vzdelávacie centrum v Mníchove SiM – Zvonček

Diana Bluhm – Ella Zavacká – Erik Klain – Jakub Zavacký – Lisa Schröder
– Sarah Klain – Simon Gex – Matúš Gex

a deti z vyučovania slovenčiny v Mníchove (roky 2015 – 2019)

Krst knihy prebehol v Mníchove – v Slovenskom vzdelávacom centre Zvonček. Malí ilustrátori knihy z Mníchova pokrstili knihu sladkými farebnými lentilkami. Prajeme knihe veľa čitateľov.

Knihy vydal: Inštitút ISEIA – Publikačné centrum

ISEIA – International Slovak Educational Institution and Association

ISEIA – Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier

www.iseia.eu.

Slováci v Maďarsku

Zuzana Pavelcová

Deň Slovákov v Maďarsku opäť po sarvašsky

Viac ako sedemnásttisícové mesto Veľkej dunajskej kotliny rozprestierajúce sa na ľavom brehu mŕtveho ramena Trojitého Kereša – *Sarvaš* – Slováci mohutne osídlili pred 300 rokmi. Pri sčítaní obyvateľstva v roku 2011 sa k slovenskej národnosti v meste prihlásilo už iba 10,7 % krajanov. Sarvašu sa prisúdil prímer intelektuálneho centra Békešskej župy (nachádzalo sa tu viacero významných vedeckých a vzdelávacích inštitúcií, napr.: *Vysoká škola Samuela Tešedíka*, *Výskumný ústav zavlažovania*, *Výskumný ústav šľachtenia rýb*). Toto mesto však poznáme najmä v spojitosti s menom evanjelického kňaza Samuela Tešedíka, ktorý sa do miestnych dejín trvale zapísal zlatým

písmom. K jeho dielu pripisujeme založenie prvej poľnohospodárskej školy v Európe i zveľadenie mesta výstavbou ulíc do šachovnice. Dal vybudovať prvú školskú budovu, ktorá dodnes na Sarvaši stojí, a podpísal sa i pod vznik starého evanjelického kostola. Sarvaš preslávil aj Milan Rastislav Štefánik. Na tamojšom gymnázium v roku 1989 zmaturoval.

Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku každoročne pripravuje *Deň Slovákov v Maďarsku*, ktorý sa práve v tomto roku konal (opäť, po 22 rokoch) na Sarvaši pri príležitosti 300. výročia jeho osídlenia Slovákami. Za Maticu slovenskú podujatie navštívili 1. podpredseda Matice slovenskej Marek Hanuska a riaditeľka Krajského múzea Matice slovenskej Zuzana Pavelcová.

Krajanke zo Slovenského Komlóša

Za účasti významných hostí z domova i zo zahraničia celodenný program uviedla výstava v *Slovenskom pamiatkovom dome* postaveného v roku 1885. Výstavu prác sarvašských slovenských tkáčov z dielne *Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku* a mesta *Sarvaš* uviedla citarová skupina z miestnej *Slovenskej základnej školy*.

V starej školskej budove, kde sa dnes nachádza Tešedíkovo múzeum, porota udelila vyznamenania *ProCultura Slovaca* za významné počiny krajanov v oblasti kultúry. Cenu *ProCultura Slovaca* získali harmonikár Ondrej Maglovský zo Srbska a *Folklorný súbor Furmička* z Maďarska, plaketu *ProCultura Slovaca* získali hudobná pedagogička Mariena Stankovičová-Kriváková zo Srbska a učiteľ a krajanový pracovník Vlatko Miksád z chorvátskeho Iloku.

Ekumenická pobožnosť, ktorá sa slúžila v *Starom kostole*, poskytla priestor pre udelenie ďalších cien *Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku*.

Ocenení cenou a plaketou ProCultura Slovaca: (zľava) zástupkyňa Folklorného súboru Furmička z Maďarska, harmonikár Ondrej Maglovský zo Srbska, hudobná pedagogička Mariena Stankovičová-Kriváková zo Srbska a učiteľ a krajanový pracovník Vlatko Miksád z chorvátskeho Iloku

Ekumenická slovenská bohoslužba

Za tú našu národnosť. Ceny si prevzali krajanky Rozália Izingová-Pružinová, Anna Franková, Ruženka Komjáthiová a Zuzana Szabová. Cena Štefana Lamiho bola v tomto roku udelená riaditeľke Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku Kataríne Királyovej.

Za účasti viacerých sprievodných programov, hudby, tanca i vône slovenských dobrôt návštevníkov lákala krása i farba domácich výrobkov, ktoré ponúkal slovenský jarmok z rozličných slovenských obcí rozprestierajúci sa pred hlavným javiskom. Na jeho doskách sa postupne prezentovali folklórne a spevácke zoskupenia z rozličných oblastí obývaných Slovákmí.

Príhovor predsedníčky CSSM Alžbety Hollerovej-Račkovej v Starom kostole na Sarvaši

Ján Jančovic

Slováci v Novohradskej župe v Maďarsku

Galgaguta mala v 19. storočí dopisovateľa slovenských novín

Slovenskí poddaní sa vo svojom putovaní zo severných stolíc Uhorska najčastejšie na svojej chlebovej ceste prechodne zastavovali a niektorí potom aj natrvalo zostali aj v obciach na ľavej strane Ipľa. Po rokoch niektorí z nich však pokračovali v putovaní darmotsko-asódszkym koridorom ďalej na juh. Tak to bolo aj v rokoch 1692 – 95, keď sa prví Slováci z vrchárskych novohradských obcí posunuli nižšie na juh stolice a usadili sa v osade Guta (od roku 1906 Galgaguta) v terajšom Maďarsku. Sťahovanie do týchto končín prebiehalo do obdobia osmanského panstva, keď tu v priebehu tureckých výbojov bolo spustošených 43 dedín a vyludnených 32 dedín. Počas oslobodzovacích bojov zostalo neobývaných ďalších dvadsať dedín. Znovuosídľovanie sa začalo v posledných desaťročiach 17. storočia, keď do spustnutých dedín začínalo prichádzať obyvateľstvo z uvedených severnejších stolíc. K tomuto sťahovaciemu procesu, vyplývajúcemu z hospodársko-sociálnych príčin, prispela aj tá okolnosť, že zo začiatku protestantskí šľachtici osídlením svojich dedín (ležiacych teraz v Maďarsku) evanjelickými Slovákmi, chceli vyjadriť svoj odpor voči katolíckej väčšine. Zistilo sa, že cez územie Novohradskej stolice prešlo po svojej dlhej ceste na Dolnú zem najviac slovenských osadníkov. Ako je už uvedené, vtedy sa tu usadzovalo aj nové maďarské obyvateľstvo, ktoré

Galgaguta Dedinské múzeum

Galgaguta Bábiky Bartot-Danielisovej

často pomiešané so slovenským sa vracalo zo severnejších krajov. Podľa stoličného súpisu v roku 1720 v Gute bolo 7 maďarských a 21 slovenských rodín, z ktorých 23 hláv bolo už platiteľmi daní (*Gerhát, Ušjak, Peter a Matej Ábelovský, Ďurík, Krišan, Matej a Ondrej Rusnák, Mišo, Majerník, Lajtoš, Pastor, Tisovský, Štefan, Juraj a Ján Varga, Volák, Bartoš, Šarkan, Toma, Peti, Necpal, Suchý*). Už pred rokom 1720 z Guty utiekol *Michal Haška* do Malého Kereša (Kiskörös), *Peter Haviar* do Demrova (Gyömrö) a tulák *Juraj Ďurčo* na neznáme miesto. Potvrdili to richtár a prisažní obce Michal Pastor (49 ročný, Peter Ábelovský (32), Ján Križan (60), Ján Necpal (50)). Pred rokom 1760 sa do Poľného Berinčoka vysťahovala rodina *Juraja Janka*. Na konci 18. storočia sa časť Slovákov odsťahovala na Dolnú zem, najmä do Báčky (Kysáč) rodiny: *Gašparová, Ábelovská, Chrtánová, Gavžová, Macková, Medľová, Tordajová, Vranková, Kardelisová, Ponická, Adámiová, Rontová, Zvolenská* a Banátu (Kovačica) Imro. Niekde aj pomiestne meno Guťan. Aj napriek tomu, že historické údaje o prvých slovenských prisťahovalcoch do južnej časti Novohradu uvádzajú ich príchod koncom 17. a začiatkom 18. storočia, niektoré cirkevné údaje hovoria o pôsobení slovenských farárov už v prvej polovici 17. storočia. Také údaje z vizitačného protokolu superintendenta sú aj z Guty (Galgaguta) a uvádza sa v ňom, že tam v roku 1620 už bola škola a v

rokoch 1620 – 1640 tam pôsobil prvý farár Ján Fideliani Flaška, ktorý pochádzal z Turieho Poľa a ktorý tu zomrel vo veku 102 rokov. V gutianskych protokoloch je ďalej zaznamenané, že v rokoch 1692 – 1695 k starším obyvateľom pribudli ďalší zo severného Novohradu, z obcí Šuľa (Vozár), Chrtany, Červeňany (Krásnik, Michal, Tomko, Vozár), v rokoch 1710 – 1717 hontianski poddaní s priezviskami Jančov, Margetkin, Ostrolúcky. Postupne ďalšími slovenskými farármi boli v rokoch 1640 – 1641 Michal Paulinius (Pavlini), 1641 – 1649 Juraj Házik, ktorý zomrel vo veku 102 rokov, 1649 – 1682 Matej Karcus (Kartík), ktorý prišiel z Hornej Strehovej, 1693 – 1703 Samuel Rotarides, 1703 – 1707 Ondrej Hrdina, pôsobil aj v Ponikách a zomrel v Dačovom Lome, 1707 – 1712 Samuel Herman, prišiel z Agárdy, 1712 – 1717 Matej Kelečeni, 1717 – 1723 Jeremiáš Pilárik a v rokoch 1773 – 1805 Peter Glos (prišiel z Dobroče) tu roku 1805 zomrel.

Galaguta dievčence na titulke

Galaguta pohľadnica

Guta na dvore Zuzky Baanovej Bartotovej

Zaslúžil sa o stavbu terajšieho kostola, predtým pôsobil v Dobroči, 1723 – 1741 Pavel Balašovic (*Senné), prišiel z Polichna, 1742 – 1748 Gabriel Balašovic (*1711 Senné – 1748 Sudice), 1748 – 1750 Pavel Benčík (zomrel 1750 vo Veňarci), 1751 – 1772 Ján Jaroši (*Hranovnica), potom Veňarec a Sarvaš, 1773 – 1805 Peter Glos, prišiel z Dobroču, 1805 tu zomrel, 1805 – 1826 Michal Greguš (Tap. Sv. Martin), 1827 – 1877 Bohuslav Geduly, 1877 – 1909 Ľudovít Putz, 1909 Karol Meško... Zaujímavosťou je, že riadny kostol sa rozhodli stavať pred prijatím tolerančného patentu a tak naň museli dostať povolenie od Márie Terézie. Po jej súhlase ho začali stavať pod vedením farára Petra Glosa roku 1775 a dokončili ho na Svätého Martina roku 1776. Drevo na kostol zakúpili v Zábreží na Orave (teraz Oravská Poruba) a domáci pltníci im ho priviezli na plti po riekach Orava, Váh, Dunaj s vyskladnením vo Vacove. Učiteľmi boli v roku 1688 Ján Pleško (prišiel z Pôtra), Ján Zólyomi (Zvolenský), N. Rakitka (aj v Bíre), Samuel Rafanides, 1717 – 1751 Ján Liptay (prišiel z Dobroče), 1751 – 1774 Ján Polóni, 1774 – 1779 Juraj Krajčovič (odišiel do Sarvaša), 1779 – 1783 Michal Krnúch (odišiel do Cinkoty), 1783

Zuzka Baanová-Bartotová - kultúrna aktivistka

– 1786 Ján Morvay z Oravy, 1786 – 1804 Gašpar Tomka (prišiel z Ďurky, odišiel do Legíndu), 1804 – 1814 Martin Gazdík (odišiel do Bodoňu), 1814 – 1817 Martin Sucháň, 1817 – 1823 Matej Lehotkay (prišiel z Dulíc, 1823 v Gute zomrel), 1823 – 1826 Gabriel Lehotkay, 1826 – 1846 Ján Bruck, 1846 – 1879 Ľudovít Zbell (prišiel zo S. Plachtiniec), 1879 – 1884 Ján Péter (prišiel z Ratkovej). Roku 1837 mala cirkev spolu 899 členov, z toho v Berceli (Bercel) 88, Kevežde 93, Šápove (Nógrádsáp) 35, Bečke (Becske) 19. Na konci 19. storočia mala celkom 760 členov. Guta je rodiskom Samuela Rotaridesa, farára v Bíre, Pavla Jarošiho, farára v Hontianskych Moravciach,

Františka Gedulyho, farára v Lovinobani, Michala Esztergályho, farára a seniora v Peterke (Péteri) a v Čomáde (Csomád).

Pri sčítaní ľudu 1880 zapísali 393 Slovákov z 568 obyvateľov (69,2 %). Na pamätníku venovanému padlým vojakom v druhej svetovej vojne sú mená Bádón, Medľa, Puškel', Radič, Slovák, Vida... Podľa súpisu z roku 1880 v Gute sa z 568 obyvateľov prihlásilo k slovenskej národnosti 393 ľudí (69,2 %). Dnes má obec 725 obyvateľov, medzi ktorými sa najčastejšie vyskytujú tieto slovenské priezviská: *Adámi, Antalič, Badínsky, Bádón, Bartoš, Danielis, Dudáš, Horňák, Hudec, Necpal, Obrcian, Oravec, Pleva, Peterák, Puškel', Šingel', Vrbovský, Zemen*. Pôsobenie farárov a učiteľov tu zanechalo v zachovávaní slovenčiny dobrú prácu. Ich výsledkom môže byť napríklad roľník Štefan Bartoš, ktorý bol z Guty dopisovateľom slovenských novín a časopisov *Obzor*, *Pešťbudínske vedomosti*, odberateľom a rozširovateľom Lichardovej *Domovej pokladnice* a *Slovenského kalendára*, ktorý každoročne pre seba a známych objednával 20 – 30 kusov. Po jeho smrti v tomto pokračoval jeho syn Pavel. V novinách *Pešťbudínske vedomosti* číslo 4, z 13. januára 1865 uverejnil rozsiahlejší článok o svojom bydlisku. Vyberám z neho časť: „Mnoho ráz som sa chystal, že budem písať o našom stave, položení a osirotení. Každý uzná, že je to pre sedliaka ťažko prichytiť sa takejto práce. Ale použijem slov apoštola *Od detstva písma sväté poznáš*, tak aj ja od detstva túžim za písmami a

pretože druhé nepoznám, len slovenské, tak ich aj ja na zemi chcem uplatniť. Od Palkovičovho kalendára, od mladosti všetky slovenské spisy, ako len bolo možné, dychtivo som sprevádzal a ďakujem všetkým, ktorí mi k tomu dopomohli. V cirkevných veciach nie najlepšie sme pochodili. Roku 1849 vyhoreli všetky obecné staviská a odvtedy sme mali len dva zvončeky, ktoré sa nedávno roztrhli. Jeden úplne a druhý už len trošku brnká. Teraz sa radíme čo ďalej, jedni chcú, aby sa na nové a zvonenie platilo od duši, druhí od veľkosti zemi, tí chudobnejší to vraj nepotrebujú. Prosím tých dobrodinco, ktorí mi pomáhali svojimi spismi či v blízkom Budíne, v ďalekej Prahe, Skalici, Hlbokom, aby nám ďalej pomáhali. Hanbíme sa, ale prosíme naďalej o pomoc. Tu sa nemáme s kým spojiť, aby nám aspoň po čase dal prečítať noviny. Na Siráku majú páni učitelia bibliotéku, kto počul o nej, na Bíri obilnú sporiteľňu, ale ju medzi Slovákami ich nikto neodporučí nasledovať, lebo sa naši boja, že by im to nešlo od ruky.“ Už viac ako štvrtstoročie si dobre počína Slovenská národnostná samospráva, a tiež pobočka Zväzu Slovákov v Maďarsku. Predsedníčkou je Zuzana Bánová, podpredsedníčkou Mária Antaličová a členkou Terézia Adámiová. Do aktívnej činnosti týchto miestnych organizácií sa pravidelne zapája do 20 členov. Medzi stále podujatia, ktoré pre Galgaguťanov tieto slovenské organizácie pripravujú, patria najmä kultúrne programy pre deti. Pri obecných akciách spolupracujú pri programoch pre seniorov, Dňamatiek a pedagógov, vianočnej ozdobe na námestí a úzku súčinnosť vykazujú aj s náboženskými spoločenstvami. Členovia sa radi zúčastňujú na gastronomických stretnutiach, kde dostávajú ocenenia, ako napríklad na každoročne konanom haluškovom festivale vo Veňarci. Navštevujú a spoznávajú pamätihodnosti regiónu a to aj v Slovákami osídlených obciach. Predsedníčka Zuzana Bánová ma v roku 2021 informovala, že teraz sa venujú zbierkam zachovávaní pokladov minulosti. Zbierajú vecný materiál, kroj, nábytok, pracovné nástroje – náradie a náčinie, aby týmto mohli mládeži názorne ukázať dedičstvo svojich predkov. *„Máme zbierku ručníkov, šatiek v množstve do 250 kusov, pritom aj historické fotky, zachované piesne, ktoré archivujeme. Najnovšie pripravujeme zhotoviť a umiestniť v kostole na pamiatku pôsobenia evanjelických farárov pamätnú tabuľu a vydať informačný leták o histórii viac ako štyristoročnej existencii evanjelickej cirkvi v obci, ktorá má viac ako štyristoročnú históriu,”* doplnila predsedníčka. Žiaľ, asimilácia je aj v Galgagute každoročne na vzostupe a rapídne uberá počet Slovákov. V roku 2001 sa k slovenskej národnosti prihlásilo 145 obyvateľov a roku 2011 – 81 obyvateľov.

Mgr. Vojtech Hami

kustód zbierky faleristiky

SNM – Historické múzeum

vojtech.hami@snm.sk

Svadobné vinše zo zbierok SNM – Historického múzea

V krajaňských zbierkach SNM – Historického múzea sa nachádza veľmi zaujímavý zbierkový predmet. Ide o zošit formátu A5, ktorý je na dvadsiatich troch stranách zapísaný básničkami, vinšmi, odobierkami a modlitbami s odkazmi na Sväté písmo (predovšetkým v modlitbách a vinšoch). Písmo je úhľadné, písané brkom a datujeme ho do roku 1892. Pochádza z oblasti Slovenského Komlóša.

Samotné texty sa vyznačujú niekoľkými jedinečnými črtami. Tou najbadaateľnejšou je gramatická stránka textu. Ten je síce písaný v archaickej slovenčine (okrem posledného zápisu – piesne s názvom *A vén Cigány!*), avšak maďarskou gramatikou s veľmi skromným použitím interpunkcie. Ako príklad si uvedieme slovo *rodičia*, ktoré sa v týchto textoch objavuje vo forme – **rogycsovja**. Ďalším špecifikom sú spojené slová ako napríklad *i s manželom*, ktoré sa objavuje vo forme – **izmanzselem**, prípadne *že ste ma*, objavujúce sa v forme **zsasztyemnye**.

Samotný text svojím tvaroslovím a výrazovými špecifikami obsahuje prvky slovakizovanej češtiny aj bernolákovčiny, ale hlavne jazyka ľudu.

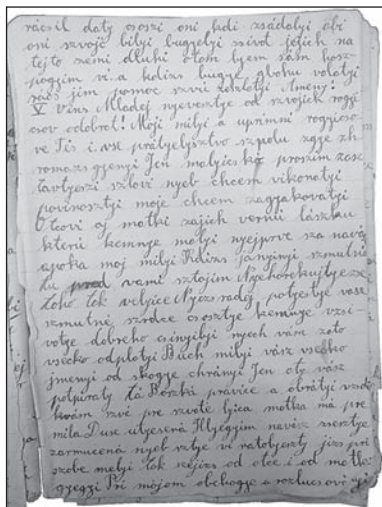
V nasledujúcich riadkoch uvádzame prepis dvoch vinšov. Prvý je odobierkový vinš nevesty od rodičov a druhý je adresovaný už novým rodičom – svokrovcom. Tento nájdete aj v novej pripravovanej monografii Jarmily Gerbocovej *Láska Bože láska, kde ťa ľudia berú alebo Dávne slovenské svadby na Dolnej zemi*.

V nasledujúcich riadkoch uvádzam doslovný prepis spomenutých vinšov a za nimi aj preklad do súčasnej slovenčiny. Vzhľadom na komplikovanosť textu, kde sa spája viacero faktorov ako maďarská gramatika, archaická forma slovenčiny, niektoré ťažko identifikovateľné slová, absentujúca interpunkcia a viacero dialektov som sa snažil o preklad do dnešnej slovenčiny vo významovej, a nie doslovnej forme. Prvý vinš je preložený vo forme dlh-

šieho monológu. Druhý sa dal vzhľadom na svoje výrazové prostriedky preložiť ako básnička a preto ho uvádzam v tejto forme.

Vins mladej nyevesztye od szvojich rogyicsov odobrat!

Moji milý a uprimní rogyicsove Tes i vse prátyelyszstvo szpolu zgye zhromazgyenyi Jen malyicskó proszim zasztavtyeszi szlovi nyebchcem vikonatyi povinosztyi moje chcem zagyakovatyi Otcovi aj matki zajich vernú lásčku ktorú kemnye malyi nyejprve sza naváj apoka moj milý Kdizs janyinyi szmutnó tu pred vami sztojím Nyeheorekujtyezse toho tak velyice Nyezsradej potyestye vase szmutnészrdce csosztye kemnye vzsivotye dobreho csinyilyi nyech vám zato vsecko odplatyi Buch milýi vášz vsecko jmenyi od skagye chrányi Jen aty vášz potpiraty tá Boszká pravice a obrátyi vszdi kvám szvé pre svaté lyica matka má pre mila Duse utyesená Hlyegyim navász zsesztye zarmucena nyeb sztye vi ratolyeszty jizs pri szobe melyi tak szejizs od otce i od matki gyegyí Pri mojom obchode a rozlucsoványi i vám mila matka csinyim gyekoványi Nyebo jagyalyeko odvász bivátyi bugyem Dufam v boha zse vám estye napomoci bugyem Kvitlaszom ja privász jak ruzsa szpanyilá alye szem jizs nyinyi szvuj kvet promenyila tag hlye matka ditki tyesko vichováva Jako szavám mám matka zato otszlúzsityi zsestyemnye racsilyi szpanemsztyi setrityi zsestyemnye tyesilyi namnye nakladalyi Nyech vámzato vsecko Buch odplatyi Jachcem take ďálye vasu ceru sztátyi lásčku vám sze odmenyityi szpolu izmanzselem napomoci bityi vevsem pedszvegyatyi vzsgyicki pomahátyi atak i prityelem szuszedám gyekujem avseho dobreho vám vseckim vinsujem Jestye naposzlyedi mojim kamarátkam vsem Mlágycencom pannám to od boha zsjadam Bijim Boch pomáhal vjich szvobodnom sztave poctyive nosztyi szvuj vynyec na hlave Jizs jeszcs osz odjityi jásze szvámi lúcsim z bohem tu zoszantanyte Rogyicsovja moji milýi:

Odobierka od svojich rodičov

Vinš mladej neveste pri odobierke od svojich rodičov!

Moji milí a úprimní rodičia. Tiež i všetci priatelia spolu tu zhromaždení. Iba na chvíľku sa prosím pozastavte, pretože chcem vykonať svoje povinnosti. Chcem poďakovať otcovi aj matke za ich vernú lásku, ktorú ku mne mali.

V prvom rade sa mávajte, Otecko môj milý, keď ja teraz smutno tu pred Vami stojím. Nehorekujte toho tak veľmi, ale radšej potešte Vaše smutné srdce. Čo ste ku mne v živote dobrého činili, nech Vám za to všetko odplatí Boh a nech Vás chráni. Len nech Vás podopiera vždy tá božská pravica a obráti k Vám vždy svoje presväté lica.

Matka moja premilá, duša utešená. Hľadím na Vás, že ste zarmútená. Pretože ratolest', ktorú ste pri sebe mali, už od otca aj od matky odchodí. Pri mojom odchode a rozlúčke i Vám milá matka činím ďakovania. Pretože ja budem od Vás bývať ďaleko. Dúfam v Boha, že Vám ešte na pomoci budem. Kvitla som ja pri vás ako ruža spanilá, ale som už teraz svoj kvet premenila. Tak, hľa, matka dievky ťažko vychováva. Ako sa Vám mám matka za to odvdáčiť, že ste moje panenstvo šetrili, že ste ma tešili, na mňa nakladali? Nech Vám za to všetko Boh odplatí. Ja chcem aj naďalej Vašou dcérou ostať, láskou sa Vám odmeniť. Spolu aj s manželom na pomoci byť, vo všetkom vždy pomáhať.

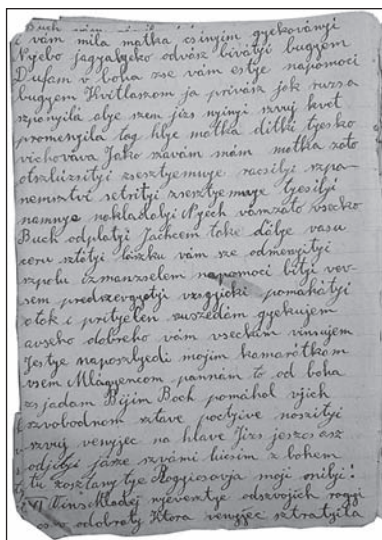
A tak aj priateľom, susedom ďakujem a všetkého dobrého vám všetkým vinšujem. Ešte naposledy mojim kamarátkam, všetkým mládencom, panám to od Boha žiadam, aby im Boh pomáhal v ich slobodnom stave poctivo nosiť svoj veniec na hlave.

Už je čas odísť. Ja sa s vami lúčim. Zbohom tu ostávajúce, rodičia moji milí.

Vins novim rogyicsom

Dobri deň vám vinsujem rogyicsovja novi csostyemi podoszjav aj známi nyeboli alye szavám dnyesz doznamosztyi dávam túto chvíľu za nyevesztu sztávam proszim vász szpríchodu abi sztyema zanyevesztu prijalyi útlosztyov vasov gdobrému napominalyi nyebo szpomocov božou szomsza szem vibrála vzármútku szomszi mojich rogyicsov nahala opusztyila szomyich a dom moj milyeni keromszom jazsila a vjaszla do jari kegy uzs tem csasz prisel od sztupujem sztagyjal kvám szom prelozse-

ná ako sztromcsok najar prelozsenás-
zom ja odboha szamého do vášho
pribitku kboku szina vášho teraz
uzstu sztojim vedľa boku jeho On
mnya uzs vivjedol z domu mnye mi-
lého jesztlyi mnya primetye rogyic-
sovja milyi vgyacsnye sza oddávam a
dovášho kruhu milovanú szesztru aj
szeba zatváram rogyicsovia milyi
ctyity vázsity vášz bugyem sztim szija
lászku a vernoszty nadobudnyem ly-
ebosztoja nyeszjem vjemu lászku
cnoszty ktomu pilnoszty práci aj milu
pobozsnostyna ochranu estye Krisz-
tu Pánu szvojho abima ratoval odú-
patku kazsdého atak dolászki vasej
szavám porucsujem a vám seckim
dobrí gyen vinsujem!

Vinš novým rodičom

Vinš novým rodičom

*Dobrý deň vám vinšujem, rodičovia noví,
čo ste mi podosiaľ aj známi nebolí.
Ale sa vám dnes do známosti dávam,
túto chvíľu za nevestu stávam.
Prosím vás s príchodu aby ste ma za nevestu prijali,
útlosťou vašou k dobrému napomínali,
lebo s pomocou božou som sa sem vybrala,
v zármutku som si svojich rodičov nechala.
Opustila som ich a domov môj milený,
v ktorom som ja žila a vjasla do jari.
Keď už ten čas prišiel odstupujem stadiaľ,
k vám som preložená ako stromček na jar.
Preložená som ja od Boha samého do vášho príbytku k boku syna vášho,
teraz už tu stojím vedľa boku jeho, On ma už vyviedol z domu mne milého.*

*Ak ma prijmete, rodičovia milí, vďačne sa oddám,
a do vášho kruhu milovanú sestru aj seba zatváram.
Rodičovia milí, ctíť a vážiť vás budem,
s tým si ja lásku a vernosť nadobudnem.
Lebo si ja nesiem vernú lásku cnosť,
k tomu pilnosť práci aj milú pobožnosť.
Na ochranu ešte Kristu Pánu svojho,
aby ma ratoval od úpadku každého.
A tak do lásky vašej sa vám porúčujem,
a vám všetkým dobrý deň vinšujem!*

Hajnalka Krajcovicsová

konateľka Čabianskej organizácie Slovákov

regionálna vedúca Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku

Hodnoty čabianskych Slovákov uznané širokou verejnosťou

V čabianskom širom poli, slovenskej komunite, sa podarilo to, čo máloktorej krajanskej pospolite. Stalo sa to vďaka osobám, ktoré so svojou viacdesaťročnou nepretržitou pevnou prácou; postojom z pozadia viesť slovenskú aktivitu a držať spolu komunitu; a napokon nebáť sa zaviesť ďalšiu generáciu do krvného obehu krajanského života do každého poľa až zastupiteľstvá. A tak nepretržitosť slovenskej bytosti v Békešskej Čabe a možno aj budúcnosť budú zaručené – ak štafetu preberú a vykonajú podľa novodobých zvykov a očakávaní, prebudením nových príslušníkov mládeže ako aj ak nezabudnú na fundament celej krajanskej komunity a ich príslušníkov.

Tento rok nám znamenal veľa, krutá pandémia a napokon nové spoločenské bariéry nás silnejšie motivovali, aby naša svetochýrny dejinami disponujúca slovenská komunita svoje vybojované miesto udržala. A podarilo sa! Akože sa podarilo?

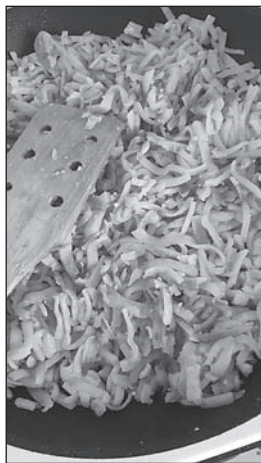
Ak ste na spoločenskej sieti facebook, môžete sledovať skoro každodenné správy s fotkami, ako vykonávame svoju činnosť. Je to v prospech zviditeľnenia a udržania komunity. Čabianska organizácia Slovákov pokladá za prvoradú všetko, čo sa týka čabianskej slovenskej komunity v celku.

Ako druhé, sme hľadali možnosti, ako sa dostať hlbšie do úradného a spoločenského, resp. odborného diania. A našli sme cestu. Úradom, odborným inštitúciám, ako aj firmám a turistom sme vyšli v ústrety v rôznych formách. Ohľadom prospešnosti z nich za jedné najvýznamnejšie pokladáme, že župné sídlo Békešská Čaba z našich projektov, akcií a produktov spracovala do svojho turistického plánu roka 2022 – 2026 napríklad aj náš Národnostný festival v pokoji a mieri, ako aj s nami znovuoživený zvyk – tradičné dolnozemske halušky, ktoré sme aj kurzami zaviedli späť do súčasnej kuchyne mladých rodín. A pritom naše kontakty sa posilnili odborníkmi, spolkami. Taký je napríklad Haluškový dom v chotári Čaby, ako aj miestnohistorická Harruckernová cesta, kde naše hudobné telesá pravidelne zahrajú skupinám. Obe sú aj z turistického hľadiska významné.

Dolnozemske halušky

1 kg múky, 6 celých vajec, 1 lyžica soli, 2 dl vody

Z ingrediencií spracujeme cesto, ktoré pokrájame na pásiky. Potom ich uvaríme alebo necháme sušiť na vechti a potom odložíme na suché miesto

(najlepšie v plátenom vrecku). Na Dolnej zemi je zvykom po dochutení nechať cestoviny trošku v rúre zapieť (zapíriť).

Naše kultúrne telesá okrem vystúpení držali interaktívne detské herne napr. na Veľkú noc v Dome slovenskej kultúry, v rámci ktorej naše výšivkárky robili s deťmi a rodičmi tradičné výzdoby a korbáče. Ale nechýbali ani mimoriadne hodiny v miestnych škôlkach a školách, aby oboznámili deti s tradičnými hudobnými nástrojmi a našimi melódiami. Kým naši seniori skvelo sa pustili do seriálu projektu našej organizácie generácie spolu, v rámci ktorej ročne štyrikrát vystupujú k významnému dňu, žiaci slovenskej školy nižšieho stupňa s našimi seniormi sa spolu zabávali v dielni. Celé rodiny sa zapájali.

September znamenal pre našu pospolitosť výnimočnosť. Výnimočnosť z toho ohľadu, že sa potvrdila zviditeľnosť našej práce aj mimo začlenenia našich aktivít do odborných plánov a prác. Jeden týždeň jednu kolegyňu internetový mediálny portál vybral za osobu týždňa a o týždeň kolektív slovenskej samosprávy Valné zhromaždenie župného mesta Békešská Čaba vyznamenal svojou cenou.

Teda sme hrdí, že okrem udržania slovenskej komunity a ich hodnôt, naše hodnoty sa dostali aj do povedomia širšej spoločnosti.

Slováci v Nemecku

Jarmila Buchová

Slovenské vzdelávacie centrum Zvonček,
Mníchov, Nemecko
jarmila.buchova@gmail.com

Paberky z minuloročnej činnosti Slovenského vzdelávacieho centra Zvonček v Mníchove

Z bohatej minuloročnej činnosti pripomenieme si niektoré úspešné aktivity z konca minulého roka, ale aj najnovšie, ktoré sa udiali počas minulej jesene.

Adventný kalendár ZVONČEK 2021

Zrealizovali sme už druhý ročník online adventného kalendára Zvonček s rozprávkami. Bolo to v priebehu od 1. – 23. decembra 2021. Každý večer sme otvorili dvierka adventného kalendára. A opäť sme ho realizovali ako súťaž v dvoch kolách:

1. VÝTVARNÉ KOLO: ilustrácia okienka
2. PRACOVNÉ LISTY

Za každým okienkom sa ukrývalo prekvapenie vo forme rozprávky, pesničky, divadielka, výroba vianočnej pohľadnice, či ozdoby na stromček ... Ku každému okienku boli prichystané pracovné listy so súťažnými otázkami. Vypracované otázky a/alebo ilustrácie k rozprávkam bolo potrebné zaslať do 24. 12. 2021 do 12:00 hod.

Súťažili sme o pekné slovenské knihy a balíčky ISEIA. Ďakujem Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí za finančnú podporu tejto súťaže.

Do realizácie projektu sa zapojili viaceré slovenské vzdelávacie centrá, ale aj vydavateľstvá, univerzity a autori kníh a jazykových projektov.

Spoločné projekty viacjazyčnej výchovy

Zvonček sa zameriava na vyučovanie slovenčiny detí Slovákov žijúcich v Mníchove, ale aj na prezentovanie slovenskej kultúry a slovenského jazyka nemeckej komunite. V spolupráci s organizáciou MORGEN sme zrealizovali v spolupráci s inými školami vyučujúcimi materinský jazyk niekoľko spoločných projektov:

Viacjazyčné čítanie na Deň čítania

Spoločná oslava na Deň jazykov

Viacjazyčné rozprávky na rozprávkovom festivale MORGEN

Pochod jazykových škôl pri príležitosti 70. výročia olympiády

Organizácia MORGEN zastupuje viac ako 80 združení a spolkov, ktoré sa zaoberajú vzdelávaním a kultúrou materskej krajiny. Pani učiteľka Jarka sa aktívne zapája aj do prípravných a organizačných prác jednotlivých akcií.

Aj v školskom roku 2022/23 otvorilo slovenské vzdelávacie centrum SiM – Slowakisch in München – Slovenčina v Mníchove Zvonček svoje brány deťom a slovenským rodinám.

Okrem pravidelného vyučovania v sobotu v kultúrnom centre Gorod pripravili pani učiteľky aj spoločné akcie pre rodiny s deťmi, spojené s deťskými dielňami. Mesačné stretnutia sú vždy tematicky zamerané.

15. 10. 2022 Jesenné stretnutie slovenských rodín v Echingu: Šarkaniáda a gaštany

Na prvom stretnutí v tomto školskom roku v Echingu sme mali v rámci jesenného stretnutia rodín detskú dielne s témou gaštany. Vyrobili sme si gaštanové postavičky, ozdobné gaštany a lietajúce gaštany, s ktorými sme si aj zasúťažili. Pre staršie deti pripravila pani učiteľka Jarka pracovné listy k pesničke Gaštanko. A nechýbala ani každoročná šarkaniáda – v dvoch kategóriách. Súťaž: Najkrajší šarkan a súťaž: Najlepšie lietajúci šarkan. Vietor a slnko nám veľmi priali.

22. 10. 2022 – Slovenský divadelný deň v Mníchove

V spolupráci s agentúrou Divadelný svet sme pripravili pre slovenské publikum v Mníchove v priestoroch slovenskej reštaurácie Drei Linden vo Schwabingu dve divadelné predstavenia.

Poobede zahrali herci Zuzka Hrašková a Peter Olejár krásnu veselú rozprávku Ďuro Truľo. Kúzelná rozprávka o tom, ako hlúpy junák Ďuro zmúdrel. Interaktívny príbeh na motívy rozprávky zo zbierok kníh národného zberateľa Pavla Dobšinského plný vtipných scénok, poučných posolstiev a kúziel, do ktorých vďaka interakcii budú zapojení aj diváci. Slovenský ľudový príbeh, ktorý zabaví malých i veľkých.

Pre deti sme pripravili aj detské dielne, počas ktorých si deti mali možnosť vyskúšať divadelné dosky a sami si zahrali s kulisami jednotlivé časti divadelného predstavenia.

Na večernom predstavení nás pobavil a motivoval herec Ferko Balog. Prostredníctvom historiek z vlastného života z detského domova, v ktorom vyrastal 22 rokov, vyrozprával Ferko priam absurdné situácie, po ktorých si neskôr uvedomil, že ho akoby prepašovali do Majority. V monodráme odohral 9 komických bizarných postáv, s ktorými sa v reálnom živote stretol, ktoré ovplyvnili jeho život a smerovanie. Všetky historky, ktoré vyrozprával, sú podľa skutočných udalostí, ktoré zažil. V inscenácii spieval a hral na klavíri. To všetko vyrozprával s vtipom a auto-iróniou. Neortodoxná a nezabudnuteľná lekcia, ako zvládať život.

Video z predstavení: <https://youtu.be/LtopPMVv180>

4. – 5. 11. 2022 Stretnutia vo Frankfurte

Pán honorárny konzul Imrich Donath z Frankfurtu pozval našu pani učiteľku Jarku a hercov divadla Erbytheater z Mníchova, Zuzku a Roba Erbyho, na stretnutie s pani prezidentkou Zuzanou Čaputovou.

V piatok večer 4. 5. 2022 zorganizoval pán farár Juraj Sabadoš na slovenskej katolíckej misii stretnutie krajanov s pani prezidentkou. Stretli sme sa všetci v kostole, kde pani prezidentka zapálila sviečku a pán farár predniesol krátku modlitbu. Následne sme sa premiestnili do priestorov slovenskej katolíckej misie, kde pani prezidentku privítali chlebom a soľou. Pani prezidentka sa krátko prihovорила a strávila s krajanmi spoločné chvíle. Aj naša pani učiteľka Jarka sa osobne stretla s pani prezidentkou, pozdravila ju v

mene nášho centra Zvonček, ale aj v mene všetkých slovenských vzdelávacích centier a škôl vo svete. Pani prezidentke odovzdala dve publikácie: knihu Cestovatelia vo svete a Slovenský svetový kalendár.

Kniha Cestovatelia vo svete je zbierkou rubriky z časopisu Ceruzky vo svete. V tejto rubrike píšú bábiky – cestovatelia Janka a Maťko – svoje zážitky z návštevy rôznych slovenských vzdelávacích centier vo svete.

Slovenský svetový kalendár je dielom autora Vladimíra Valentíka. Kalendár vydáva Slovenské vydavateľské centrum v Srbsku. Cieľom tohto projektu je prispieť k prezentácii dejín, kultúry a všeobecne života krajanov roztrúsených v rôznych kútoch sveta, podporiť vzájomnú spoluprácu, nadviazať kontakty a v neposlednom rade aj vytvoriť platformu, ktorá predstavuje príklady dobrej praxe v zachovávaní, rozvoji a zveľaďovaní slovenského jazyka, slovenských tradícií, identity a integrity našich komunít.

Hlavným cieľom návštevy pani prezidentky vo Frankfurtě bolo prevzatie Ceny za slobodu. Už od roku 2006 oceňuje Friedrich-Naumann-Stiftung vždy každé dva roky významné osobnosti, ktoré sú impulzom pre rozvoj liberalizmu v spoločnosti a sú nositeľmi slobodných hodnôt a cieľov v spoločnosti. Tento rok túto významnú cenu udelili našej pani prezidentke Zuzane Čaputovej. Srdečne pani prezidentke k tomuto oceneniu gratulujeme.

12. 11. 2022 Divadelné predstavenie v Echingu Legenda o Martinovi na bielom koni

Divadlo Zvonček – pani učiteľka Jarka a Monika – pripravili pre deti interaktívne divadelné dielne s témou Martin na bielom koni. Súčasťou dielní bola aj výroba lampiónov a kahančekov do okna. Na záver sme spolu s deťmi usporiadali lampiónový sprievod.

19. 11. 2022 Divadelné predstavenie v Echingu Tri prasiatka

Divadlo Zvonček – pani učiteľka Jarka a Romanka – zahrli spolu s malými hercami a hudobníkmi veselé interaktívne divadelné predstavenie TRI PRASIATKA. Deti boli veľmi kreatívne a zahrli svoje úlohy pred plným obecenstvom na výbornú. Okrem troch prasiatok a vlka sme mali v hre aj hviezdičky a mesiac. A malí hudobníci stvárňovali pomocou hudobných nástrojov kroky vlka a trblietanie hviezdičiek. V rámci dielní si deti vyrobili a vymaľo-

li súťažný preukaz, do ktorého po splnení úloh dostali pečiatky od pani učiteľky Lucky. Súťažili v šikovnosti, rýchlosti, ale aj v kreatívnosti. Deti si na koniec spolu na minidiskotéke zatancovali.

Video z fotografií: <https://youtu.be/6QtIURh7Gms>

18. 11. 2022 – Deň čítania v Nemecku: Der bundesweite Vorlesetag

Už od roku 2004 sa v Nemecku organizuje deň čítania. V spolupráci s organizáciou Morgen e. V. sme aj tento rok čítali deťom v knižnici: Münchner Stadtbibliothek Motorama v rôznych materinských jazykoch. Medzi nimi aj v slovenčine. Pani učiteľka Jarka čítala deťom z dvojazyčnej knihy spisovateľky Jarmily Roser z Rakúska: Dvojazyčné riekanky, ktoré sú veľmi obľúbené medzi deťmi v našej škole a vďaka interaktívnemu čítaniu sa zabavili aj neslovenské deti a to aj napriek tomu, že boli riekanky iba v slovenčine. Zúčastňujeme sa celoštátneho dňa čítania, lebo si ceníme všetky európske a svetové jazyky a prostredníctvom čítania chceme podporiť deti a mládež v Nemecku v ich viacjazyčnosti.

Záznam z akcie: <https://youtu.be/DiXuWqPEeh4>

Pozvánka na akciu: <https://youtu.be/OKJS6CqOTCI>

9. 11. 2022 Kooperationsbörse

Už každoročne organizuje združenie MORGEN e. V. v Mníchove prehliadku združení, spolkov a krúžkov, ktoré sa zameriavajú na viacjazyčnú výchovu a podporu materinského jazyka u detí a aj dospelých. Morgen združuje viac ako 100 takýchto spolkov a združení.

Cieľom je propagácia vlastných aktivít, nadviazanie spolupráce a príprava spoločných projektov do budúcnosti. Na tejto burze sme mali aj tento rok zastúpenie a prezentovali sme slovenčinu, našu prácu s deťmi vo Zvončeku a slovenskú literatúru:

Klip z Kooperationsbörse: <https://youtu.be/3Zvdhm6LgAw>

Pozvánka: <https://youtu.be/OKJS6CqOTCI>

Pozývame na naše akcie pre slovenské rodiny v tomto školskom roku:

nedeľa 4. 12. 2022 Mikulášska besiedka – sobota 21. 1. 2023 Nový rok –
sobota 11. 2. 2023 Karneval pre deti – sobota 25. 3. 2023 Veľkonočné dielne
– sobota 29. 4. 2023 Stretnutie rodín – sobota 13. 5. 2023 Majáles pre deti –
sobota

24. 6. 2023 Jánske ohne – sobota 15. 7. 2023 Letná párty a sobota

22. 7. 2023 Športový deň

*Ďakujeme Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí za finančnú podporu
vyučovania slovenčiny a detských dielní pre deti v Mníchove.*

Slováci v Poľsku

Milica Majeriková-Molitoris

Svet očami Lýdie Mšalovej

K 90. narodeninám slovenskej umelkyne z Poľska

Severná Orava od vekov inšpirovala mnohých slovenských umelcov svojimi neopakovateľnými prírodnými scenériami s roztrúsenými učupenými dreveničkami, políčkami, kostolíkmi, prícestnými kaplnkami, hrdými obyvateľmi i svojráznym koloritom. Nezmenilo sa to ani po pripojení jej časti k Poľsku, kde Slováci a ich potomkovia pretavovali naďalej svoj obdiv k rodnému kraju aj do rôznych umeleckých vyjadrení. Jednou z týchto umelkýň – Slovieniek narodených na severnej časti Oravy patriacej Poľsku – je maliarka Lýdia Mšalová, ktorá už 90 rokov čerpá a odovzdáva túto jedinečnosť formou výtvarného umenia.

Lýdia Mšalová

Svetlo sveta uzrela 28. júna 1933 v oravskej obci Horná Zubrica (poľ. Zubrzyca Górna) v národnostne zmiešanej rodine. Otec František Mšal bol rodným Slovákom z Hornej Zubrice, mama Zofia Želazna zas pochádzala z malej obce spod Krakova, pričom do dediny prišla v medzivojnovom období, po prvom pripojení obce k Poľsku, so svojím strýkom, prvým poľským kňazom Janom Karczom.

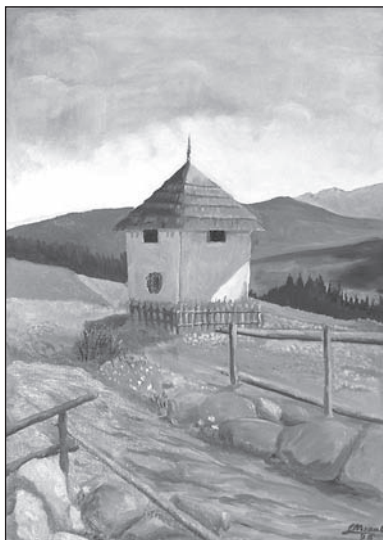
Umelkyňa pochádza zo šiestich detí, pričom ona bola tretím potomkom v poradí a zároveň prvou dcérou materiálne nie veľmi majetných, ale duchom bohatých rodičov. Základné

vzdelanie, prvých päť tried, nado-
budla po opätovnom pripojení Hor-
nej Zubrice k Slovensku v slovenskej
škole v rodnej obci. Po skončení voj-
ny však boli slovenské školy na hor-
nej Orave zlikvidované, a keďže do
poľskej ju nechceli dať, nemala mož-
nosť ďalej sa vzdelávať. Navyše jej
matka odišla vypomáhať svojmu
strýkovi, už spomínanému kňazovi
do vnútrozemia Poľska, a tak na naj-
staršiu dcéru padla veľká časť sta-
rostlivosti o domácnosť a tiež o svo-
jich mladších súrodencov.

Napriek veľkej túžbe ďalej študo-
vať, musela zostať sedem rokov doma.
Keď sa dozvedela, že v Jablonke otvo-
rili siedmu triedu s vyučovacím jazy-
kom slovenským, uprosila otca, aby
tam mohla ísť, zobrala svoje vysvedče-
nie z poslednej absolvovanej piatej triedy a vybrala sa so svojím ujom, ktorý
šiel zapísať dcéru, do Jablonky na zápis. V kancelárii sedel za stolom riaditeľ
školy, ktorý si prezrel vysvedčenie a vrátil jej ho naspäť s tým, že musí priniesť
doklad zo šiestej triedy. Taký však nemala. Navyše si všimol aj dátum jej na-
rodenia a skutočnosť, že má už sedemnásť rokov a skonštatoval, že nie učiť,
ale vydávať by sa mala. Taká stará by im určite len deti kazila! Nepomohol ani
usedavý plač, ani záruky jej strýka.

Pomohli však slovenskí učitelia, ktorí po diplomatických rokovaníach
medzi vtedajším Československom a Poľskom prišli do Hornej Zubrice do
znovu obnovenej slovenskej školy. Tí jej umožnili doplniť si základné vzdelá-
nie, a keď si Slováci vydobyli aj otvorenie prvej a jedinej strednej školy v
Poľsku s vyučovacím jazykom slovenským v Jablonke, vybrala sa tam na
prijímacie pohovory. Tu sa znovu stretla s už známym riaditeľom, tentokrát
však mala všetky potrebné doklady a prijímacie skúšky urobila.

Na lýceu sa stala predsedníčkou triedy a reprezentovala študentov i
školu na rôznych akciách, a to i napriek tomu, že odmietla vstúpiť do Zväzu
poľskej mládeže (poľ. Związek Polskiej Młodzieży). Keď bola v desiatej triede,
napísala na Ministerstvo školstva sťažnosť na nevyhovujúce podmienky v

*Ukážka z maliarskej tvorby
Lýdie Mšalovej*

lyceu ohľadom hygieny a učebných pomôcok. Za to ju po uskutočnení inšpekcie chceli vyhodit' zo školy a dokonca sa jej vyhrážali aj väzením. Riaditeľ jej vtedy poradil, aby, ak chce ďalej študovať, poprosila nejakého krajana nech vyhlási, že tú sťažnosť napísal on po slovensky a ona ju len prepísala po poľsky. Nie každý bol ochotný to urobiť, no nakoniec to na seba vzal predseda miestnej skupiny Spolku Slovákov v Hornej Zubrici Eugen Kott. Tak Lýdia Mšalová lýceum úspešne ukončila. Po maturite na večierku sedela vedľa riaditeľa, ktorý ju vyzval do tanca a priznal sa, že ho celý čas prenasledovali jej slzy, keď ju prvýkrát neprijal v Jablonke do siedmej triedy.

Po skončení lýcea pokračovala v štúdiu slovenskej filológie na Vysokej škole pedagogickej v Krakove a vyučovala slovenský jazyk v základnej škole najskôr v oravskej obci Pekelník a neskôr aj v rodnej Hornej Zubrici. Aktívne sa tiež zapájala do slovenského národného hnutia v Poľsku, bola členkou výboru slovenského a českého krajanského spolku, dopisovateľkou jediného krajanského časopisu *Život*, viedla i hrala slovenské amatérske divadielka na Orave.

Mala však ešte jeden veľký nesplnený sen. Už ako dieťa túžila byť maliarkou a veľmi rada kreslila, najmä portréty svojich blízkych i ľudí, ktorí k nim prichádzali na návštevu. Keď si otec všimol jej záľubu, našla raz na Mikuláša pod vankúšom farebné tužky. Tu niekde sa začala jej kariéra maliarky. Maľovala veľmi rada, ale cítila, že jej obrazom niečo chýba a tak sa po všetkých patáliách so vzdelaním rozhodla, už ako učiteľka, že sa prihlási na štúdium výtvarnej výchovy. Aby nešla do ďalekého sveta sama, nahovorila jednu kolegyňu zo Spiša, aby išla na prijímacie skúšky s ňou. Tá síce veľmi nechcela, pretože kresliť nevedela, ale keď jej prisľúbila, že bude kresliť obrazy za ňu, nakoniec pristala. Ako sa dohodli, na prijímacích skúškach nakreslila obraz najskôr pre ňu a potom pre seba. Čo sa však nestalo? Na školu prijali jej kolegyňu a ju nie.

To ju ale neodradilo a keď sa dozvedela, že otvárajú diaľkové štúdium výtvarnej výchovy na Sliezskej univerzite v Tešíne, rozhodla sa opätovne prihlásiť. Na štúdium ale potrebovala odporúčanie z poľskej strediskovej obce (poľ. gminy), a to nedostala. Jej túžba mať výtvarné vzdelanie bola však veľká, a tak využila skutočnosť, že kedysi jej počas školenia na Slovensku kurátor z Nového Sącza povedal, že ak bude niečo potrebovať, nech sa na neho obráti. S búšiacim srdcom išla za ním, ale pretože práve odchádzal na dovolenku, poveril svojich podriadených, aby vybavili vec k jej spokojnosti. Tí jej spočiatku odporúčanie dať nechceli, lebo nemala príslušné výtvarné vzdelanie, ale nakoniec, keďže im to nariadil sám kurátor, jej ho dali. A tak,

Ukážka z grafickej tvorby

síce s mesačným oneskorením, ale predsa sa jej podarilo získať odporúčanie a po zložení skúšok študovať svoje vysnívané výtvarné umenie.

Počas celého štúdia, ktoré vzhľadom na to, že bolo diaľkové, prebiehalo cez sviatky a prázdniny, nikomu okrem svojich najbližších – mamy a brata – nepovedala o tom, že študuje, lebo sa obávala, aby jej to niekto z poľskej strediskovej obce neprekazil. V noci sa učila a do Tešína odchádzala skoro ráno, keď ešte všetci spali. Až po skončení zanesla diplom do strediskovej obce a neskôr sa dozvedela, že jej predstaviteľ sa okamžite sťažoval v kuratóriu. Mala preto výčitky, a tak práčne vyhľadala kurátora, ktorý už medzitým odišiel do Krakova, aby mu veľmi podakovala za odporúčanie, ktoré jej umožnilo premeniť svoju veľkú túžbu na realitu.

Konečne mohla začať maľovať, čo bolo vždy jej veľkým želaním, obrazy pre kostoly. Jej diela tak dnes tvoria súčasť výzdoby viacerých kostolov na Orave i za jej hranicami. Pre filiálny kostol sv. Antona v Hornej Zubrici Zimnej Dziure namaľovala veľkoplošný obraz patróna, ktorý je umiestnený na hlavnom oltári, ako aj feretron sv. Michala Archanjela a pre farský kostol sv. Michala Archanjela v centre rodnej obce zas obraz Bičovaný Kristus. Do kaplniek pri kostole sv. Jakuba Apoštola v Pekelníku na Orave vytvorila štyri olejomaľby – Piety, Panny Márie Lurdskej, Lasaletskej Matky Božej a Panny

Márie Fatimskej. Na časti Spiša, ktorá bola pripojená k Poľsku, renovovala Krížovú cestu v kostole sv. Kataríny v Novej Belej. V kostole v poľských Psaroch pri Trzebini sa zas môžu pochváliť jej krížovou cestou a štrnástimi monumentálnymi a kompozične dynamickými zastaveniami a na Slovensku v Lesnej obrazom patrónky chrámu Sedembolestnej Panny Márie.

Okrem sakrálnej tematiky je tvorba Lýdie Mšalovej spojená najmä s rodinou Oravou, jej prírodou, ľuďmi či architektúrou. Umelkyňa obľubuje predovšetkým akvarelu, ale občasne používa aj ceruzu, maľbu uhlíkom či linoryt. Vo svojich dielach zachytáva jedinečné okamihy oravského naturelu v jeho kráse i drsnosti. Z jej obrazov dýcha láska k rodnému kraju i pokora a životná skúsenosť Oravcov.

Jej diela mohli záujemcovia vidieť na desiatkach výstav v Poľsku i na Slovensku, a po dostavaní Centra slovenskej kultúry v Jablonke na Orave je plánované zriadenie jej stálej expozície v miestnej galérii, keďže svoje dielo darovala Spolku Slovákov v Poľsku. Tam budete môcť vzhliadnuť svet očami našej slovenskej umelkyne z poľskej časti Oravy, ktorá sa v tomto roku dožíva okrúhleho jubilea 90 rokov. Ten je niekedy farebný a krásny, inokedy čiernobiely a zádušný. Nakoniec, prídte sa sami presvedčiť...

Slováci v Rakúsku

Jana Gregor-Rogler

Pešia púť viedenských Slovákov

V sobotu 7. mája 2022 sa zobudím do daždivého rána. Napriek tomu si už doma oblečiem trenčiansky kroj, chránim ho dlhým jarným plášťom a veľkým dáždnikom. V pozvánkach je predsa výzva prísť v regionálnych krojoch podľa vzoru našich predkov, ktorí kroje – často vlastnoručne vyšívané – hrdo nosili na púte. Tak chcem byť príkladom. Na odnesenie potrebných vecí by sa mi zišli štyri ruky. Našťastie, zazvoní pomoc – kamarátka Marta z Oravy.

Na mokrom hlavnom nádvorí bývalej letnej rezidencie Habsburgovcov nás s úsmevom vítajú v bielom rúchu Michi Kobinía z rektorátu schönbrunnskej kaplnky a redaktorka ORF Miriam Spring. No zo všetkej zodpovednosti cítim akúsi úzkosť pri srdci. Neprekazí nám dážď slávnosť? Príde dosť ľudí? Budeme dostatočne reprezentovať kresťanstvo? Ako to vyznie v televízii?

V slovenských krojoch

Pútnici v Schönbrunnskej kaplnke

Schönbrunn pozná takmer každý, ale málokto zámockú kaplnku, preto pred vchodom do nej upevníme slovenskú štátnu zástavu. Kto chce, ten nás nájde, počujem povzbudzujúce slová. O deviatej sedíme v kaplnke, kameramani sú v pohotovosti. Na pozlátenom reliéfe nad oltárom od Rafaela Donnera spoznáваме Pietu – Božiu Matku držiacu telo svojho ukrižovaného syna Ježiša Krista. Ako sprievodkyňa poukážem na diela ďalších slávnych barokových umelcov, ktorých stopy vedú na Slovensko. Mladého kňaza Patrika Mojžiša poprosím o duchovný príhovor. Jeho slová preniknú do hĺbky môjho srdca a vzápätí sa upokojím. Áno, naše plány sú bez viery ničím, uvedomujem si. Hovorí sa, človek mieni, Pán Boh mení. My prítomní sme tu za seba a za tých, ktorí museli ísť k chorým, starším alebo inak slúžia, no sú s nami duchom. Slováci ukazujú vieru poctivou prácou, prichádzajú mi na um slová jedného z veriacich viedenských Slovákov.

Aj dážd' ustal. Vychádzame von a vytvoríme sprievod. Pútnický kríž vyčarený rukami Marty a Zuzky z môjho svadobného kríža, kvetov a bielej stuhy hrdo nesie Maxík v šarišskom kroji. Prechádzame popred hlavnú fasádu zámku k záhonom ešte nerozkvitnutých ruží a spievame obľúbenú pieseň

Celá krásna si Mária. Pod girlandami fialových kvetov v komornej záhrade nám náš duchovný sprievodca Patrik rozpráva, akú moc má súkromná modlitba ruženca: „Keď po troch Zdravas Mária nemôžem zaspáť, lebo ma čaká veľa povinností, modlitba celého ruženca ma upokojí, účinkuje lepšie ako sedatívum. Pomáha pri vážnych rozhodnutiach, pokušeníach. Aj ja som také obdobie mal, chcel som zo seminára odísť, ale ruženec mi pomohol rozpoznať Božiu vôľu... Dnes sa spoločne pomodlíme ruženec radostný...“ Desiatky oddeľujeme spievaním refrénu fatimskej hymny Avéé, Avéé, – Ave Maria... turisti pozerajú. Toto je naša misia.

Kráčame ďalej rozsiahlym schönbrunnským parkom, míňame bývalé záhrady korunného princa Rudolfa, striedame sa v predmodlievaní. Vedľa nás mamička s najmladším pútnikom v kočíku. Synček celý čas ani nemukne, asi si už znenie ruženca obľúbil. Prechádzame širokou alejou stromov s miernym stúpaním. Vzduch je svieži, sýtozelená farba listov príjemne pôsobí na unavené oči. Katka rozdáva text ďalšej piesne, spievame Ó, Mária bolestivá, naša ochrana, slovenský náš národ volá, pros za nás Boha... zároveň si ju vlastne nacvičujeme ako vstupnú pieseň na poludňajšiu omšu. Blížime sa ku Gloriette, dych sa zrýchľuje. V tichu a rozjímaní nás čaká strmší výstup. To je naša mini biblická hora Tábor. Nasleduje zostup do Hietzingu. Veže obvod-

Alejou parku s modlitbou radostného ruženca

ného úradu aj kostola vyčnievajú vľavo ponad koruny stromov. Opäť spievame. Tentoraz na nás nemo hľadia spoza plotu bizóny susediacej zoologickej záhrady. Popri secesnej konštrukcii Palmenhausu, ozdobne strihaných kríkov, je to ku kostolu Maria Hietzing už celkom blízko. Predsa sa ešte stihneme pomodliť desiatok slávnostného ruženca.

Na omšu prichádzajú ďalší. Víta nás pán Peter Jünemann, zakladateľ partnerstva Maria Hietzing so slovenskou farou Devínska Nová Ves. Aj Vlado Mlynár, predseda Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku. Na otázku ORF, prečo organizujeme púte, odpovedá: „Je to naše dedičstvo. náš spolok od svojho vzniku podporuje kresťanské aktivity. Pre mňa osobne sú púte časťou môjho života. Už štrnásť rokov organizujem vždy v auguste štvordňové pešie púte do Mariazellu a s manželkou sme od roku 2013 na Svätajakubskej ceste, človek sa naučí tešiť z každého dňa, nájde aj cestu k sebe...”

Je dvanásť hodín, zvony zvonja na poludnie, organista Lukáš David udáva takt melódie skomponovanej Mikulášom Schneiderom Trnavským. Umelci aj ľud – my všetci spievame k patrónke Slovenska: Hlad, mor, vojny odstráň od nás, vypros pokoja... tak hlasno, že nás Peter Leutzendorff z farskej rady Hietzing v kostole vníma ako jeden veľký zbor. Žalm precítene spieva Monika Caudr, nová slovenská moderátorka ORF, Aleluja – Zitka Bočincová, tiež speváčka obdarená krásnym hlasom. V kázni hlavný celebrant pán farár Pavol Dubovský vyzdvihuje modlitby k Panne Márii ako významný prínos k víťazstvu v historických bitkách. S detičkami vycifrovanými v krojoch z Marjanky prinášame obetné dary na oltár, nechýba okrúhly bochník chleba zo Slovenska. Domáci pán farár Anton Höslinger sa raduje, že oživujeme Kostol Maria Hietzing ako pútnický, a zotrváva s nami celú omšu. Sóló – Schubertovu áriu Ave Maria oduševnene spieva Lukáš David. Malý husľový virtuóz Amadeus Jánoška aj flautistky Jana Zálesňáková a Helena Kramářová tiež svojím umením prispievajú k slávnosti. Záverečné požehnanie pána farára Dubovského znásobuje ešte jedno. Primičné. Od kňaza Patrika Mojžiša. Nech nás všetkých na našej každodennej púti životom posilní.

Ohlasy pútnikov boli veľmi priaznivé a ja som vďačná všetkým, ktorí sa púte zúčastnili. Nakoniec si dovoľm citovať zo stále aktuálneho odkazu kardinála Jozefa Tomka mládeži žijúcej v zahraničí: *„Tradícia statočnosti, pracovitosti, mravnosti a zbožnosti, ktorou sa pýšili naše slovenské rodiny, je výrazom kresťanskej viery a pravým bohatstvom. To sú naše korene, hodnotné ľudské vlastnosti – vzácny prínos pre spoločnosť, v ktorej sa nachádzame. Mladí, vezmite túto faklu a neste ju dopredu.“*

Ingrid Žalneva

K jubilejnému roku viedenských Čechov a Slovákov

Tohtoročná púť sa konala v rámci **Jubilejného roka viedenských Čechov a Slovákov**, ktorý nadväzuje na 150. výročie založenia Školského spolku Komenský. Jeho súčasťou sú rôzne kultúrne, športové, náboženské a spoločenské podujatia, prostredníctvom ktorých môžu svoju činnosť prezentovať všetky české a slovenské spolky, ktoré pôsobia vo Viedni. Ako povedal iniciátor tejto akcie, predseda Školského spolku Komenský Karel Hanzl: *„Je to pre nás nesmierne dôležitý rok, je to šanca pre každý spolok ukázať, aké aktivity každoročne pripravuje. V roku 2022 sa však môže predstaviť vo väčšom meradle, v širšej perspektíve. Jubilejný rok budeme považovať za úspešný, ak v roku 2022 každý aspoň raz navštívi jedno z podujatí možno po prvýkrát v živote.“*

Rakúsko-slovenský kultúrny spolok okrem púte zorganizoval v prvej polovici Jubilejného roka aj divadelné predstavenie Na koho to slovo padne, v ktorom účinkovali populárni slovenskí herci, známi aj českému publiku, a tiež koncert sólistov Štátnej opery Banská Bystrica, v programe ktorého bola zahrnutá slovenská aj česká hudobná literatúra. Na jeseň sú pripravené ďalšie podujatia a naši členovia sa zúčastňujú aj na akciách, organizovaných českými spolkami, ako bola napríklad ekumenická bohoslužba v Dóme sv. Štefana, slávnostný obed vo Viedenskej radnici či komentovaná prechádzka po Centrálnom cintoríne so zameraním na slávne viedenské osobnosti s českými a slovenskými koreňmi.

Miriam Spring

3. „Volksfest“ folklórneho súboru Vinica vo Viedni

3. septembra 2022 pozval viedenský folklórny ansámbl Vinica na takzvaný „Volksfest“, ktorý sa stal za tri roky jeho existencie u viedenských Slovákov veľmi obľúbeným.

V srdci mesta, vo farskej záhrade St. Ulrich v siedmom viedenskom obvode, sa stretli fanúšikovia slovenskej ľudovej hudby a tancov. Krásne slovenské kroje, čižmy i krpce dotvorili príjemnú atmosféru folklórneho pobedia.

Organizátor podujatia, súbor Vinica, predstavil piesne a tance z rôznych regiónov Slovenska. Medzi nimi nechýbali Šariš, Myjava či Tekov.

Novinkou tohtoročného „Volksfestu“ boli aj hostia zo zahraničia. Zoskupenie Bielkovci z Terchovej na viedenské pódium prinieslo tradičnú terchovskú muziku, archaický hudobný prejav, ktorý je od roku 2013 zapísaný do zoznamu kultúrneho dedičstva UNESCO.

Rezké rusínske tance predstavila publiku formácia Ruthenia z Bratislavy.

Bielkovci z Terchovej

Dievčatá z Vinice s Annou Zorňanovou-Kulíkovou zo Srbska

A ľubozvučnú slovenčinu si mohli návštevníčky a návštevníci vypočuť v podaní vojvodinskej Slovenky Anny Zorňanovej-Kulíkovej, ktorá do Viedne merala cestu z ďalekého Nového Sadu. Bohato zdobený slovenský kroj zo srbskej Vojvodiny vzbudil na podujatí veľkú pozornosť a ne jeden návštevník sa teší z fotografie práve s týmto motívom.

Posilnení slovenskými koláčmi, gulášom a bryndzovými haluškami sa tancuchtiví záujemcovia mohli po hlavnom programe naučiť aj pár tanečných krokov. A potom už večernej zábave pri piesňach folklórneho súboru Vinica a ich hostí nestálo nič v ceste.

Tanečný dom. Publikum sa učí tanečné kroky.

Miriam Spring

v rozhovore s Helenou Steinerovou

Slovenský folklórny súbor Rozmarín, ktorý vo Viedni založila pred 18 rokmi Helena Steinerová, vídať často na mestských pódiách vo Viedni, ale vystúpenia mali už vo viacerých krajinách Európy

Ako ste začínali?

Pôvodne sa prihlásilo do súboru 6 detí vo veku 4 až 6 rokov. To bolo v roku 2004. K myšlienke založiť súbor ma síce priviedol môj šesťročný syn, ktorému sa páčili slovenské ľudové piesne a veľmi rád tancoval, ale môj dôvod bol aj jazykový. Pomocou piesní som chcela zlepšiť jeho slovenčinu, hlavne výslovnosť. Ukázalo sa, že tento problém majú vo Viedni aj iné deti slovenských mamičiek žijúcich v zmiešanom manželstve tak ako ja. Takto vznikla myšlienka naučiť deti lepšie po slovensky prostredníctvom pesničiek a riekaniek spolu s tančekmi v rámci súboru. Aj napriek množstvu iných aktivít ponúkaných vo Viedni sa to deťom páčilo a záujem bol aj zo strany rodičov.

Deti sa tak mohli v piateľskej a uvoľnenej atmosfére prostredníctvom hry lepšie naučiť slovenčinu. Vždy sme pritom zároveň nacvičili nejaký program, s ktorým sa mohli prezentovať na verejnosti.

Deťom sa u nás rozvíja nielen pohybový aparát, hudobné myslenie a schopnosti, ale učia sa aj samostatnosti, disciplíny a vystupovaniu na verejnosti, čo sa určite raz každému zídne. Na začiatku pôsobenia súboru tvorili české deti asi polovicu členov, pretože vtedy ešte český folklórny súbor vo Viedni nebol.

Prečo padol výber na meno Rozmarín?

Keďže deti sú plné energie a sviežosti, rozhodla som sa pre názov Rozmarín, ktorý je vždy zelený a je symbolom životnej sily. Na Slovensku ho ospevujú aj mnohé ľudové piesne a jedna z nich, a to *Zelený je rozmarínček*, je aj našou súborovou piesňou.

Po 18 rokoch sa štruktúra folklórneho ansámblu Rozmarínu zmenila. Do akej miery?

Z vystúpenia FS Rozmarín

Z detského súboru Rozmarín je už súbor nielen pre deti, ale aj pre mládež a študentov. Niektoré deti, ktoré v roku 2004 s nami začínali, sú ešte, už ako mladí dospelí, stále s nami. Som rada, že záujem o náš súbor je, a to aj napriek veľkej konkurencii. Teraz máme asi 50 tanečníkov vo veku od 4 do 26 rokov. Sú to deti a mládežníci, ktorí sa narodili a žijú vo Viedni, ale máme aj deti, ktoré dochádzajú z jej okolia. Keďže máme toľko členov, nacvičujeme už v troch kategóriách rozdelených podľa veku. V jednej skupine sú deti predškolského veku od 4 do 6 rokov, v druhej sú deti školopovinné a poslednú skupinu tvorí staršia mládež a študenti vysokých škôl.

Ako často sa stretávate?

Nacviky máme raz týždenne, pretože deti aj rodičia sú dosť vyťažení. Aj napriek tomu sa nám podarilo zostaviť asi hodinový repertoár. Ten zahŕňa dievčenské, chlapčenské a aj párové tance z regiónov Myjava, Liptov, Šariš, Zemplín i Horehronie. Deti tak cez tieto regióny spoznávajú lepšie aj Slovensko.

Kto s deťmi tieto tance nacvičuje?

Na tréningy aj choreografie máme profesionálnu tanečnú pedagogičku Katarínu Saňkovú, ktorá k nám každý týždeň dochádza zo Slovenska. Vyštu-

Z vystúpenia FS Rozmarín

dovala pedagogiku ľudového tanca a s deťmi robí nielen choreografie ale aj techniku. A ani počas pandémie sme nemali pauzu. Deti trénovali online a čas bez vystúpení sme využili aj na nácvik nových programov. Ale spoločné stretnutia nám veľmi chýbali.

Majú deti vlastné kroje?

Na prezentácii mi veľmi záleží, tak sa snažím kroje zaobstaráť. Prvé som kúpila v ÚĽUVe, ale teraz už máme svoju krajčírku. Ona šije kroje pre nás a aj pre ÚĽUV.

U vás ale ani hudba nepríde nakrátko. Čo všetko sa môžu deti v Rozmaríne naučiť?

Kapelu, ktorá by nás sprevádzala, síce ešte nemáme, takže tancujeme na playback. Ale deti majú možnosť sa učiť hru na slovenských hudobných nástrojoch. A to na fujare a na pastierskych píšťalkách. K deťom dochádza z Bratislavy profesor hudby Ján Kružliak.

Kde mohli deti už všade prezentovať to, čo sa naučili, a tým aj slovenský folklór?

Jedným z najprestížnejších podujatí bolo charitatívne podujatie vo Viedni Life Ball v roku 2010. Tam zahral môj syn Matej na fujare Ódu na radosť a niektoré deti predviedli pastierske píšťalky. Vystupujeme často vo Viedni, ale aj mimo nej. Aj to je pre deti veľkou motiváciou. Vo Viedni sa pravidelne usporadúvajú interkultúrne podujatia, na ktoré nás pozývajú účinkovať. K tým významným patrili určite vystúpenia v OSN, vo Viedenskej radnici či vo veľkej nahrávacej sále ORF. Ale aj rôzne fes-

tivaly, ako napríklad Festival der Nationen alebo vystúpenie v rámci Dňa Európy.

Ale už ste mali možnosť vystupovať aj v zahraničí. Kde to bolo?

Rakúskych Slovákov sme reprezentovali v talianskej Bologni na prvom plese Slovákov žijúcich v zahraničí, v Bruseli na slovensko-českom plese či na slovenskom večeri v Luxembursku. Veľmi významné bolo pre nás aj vystúpenie na Úrade Európskej komisie v Bruseli.

Každoročne tancujeme ale aj na Slovensku, na medzinárodných folklórnych festivaloch, ako v Terchovej, na Detve, Myjave či v Hriňovej. Chcem, aby tam deti videli tancovať aj iné folklórne súbory. Prostredníctvom našich každoročných vystúpení na Slovensku deti tiež spoznávajú ten nádherný kraj, v ktorom majú svoje korene.

Matej hrá na fujare Ódu na radosť

Zábery z vystúpení a informácie o folklórnom súbore Rozmarín z Viedne nájdete aj na internetovej stránke www.rozmarin.at.

Slováci v Rumunsku

Dagmar Mária Anoca
(1951 – 2022)

Poznámky na margo fenoménu výtvarného umenia u Slovákov v Rumunsku

Pravda, keby sme chceli začať, takpovediac *ab ovo*,¹ museli by sme sa aspoň v krátkosti zmieniť o histórii reflexie o tunajšom umení z pera našich ľudí, potom o konkrétnych prejavoch, druhoch a žánroch výtvarného umenia, o počiatkoch a rozvoji tohto fenoménu u Slovákov v Rumunsku, o ľudovom výtvarnom umení, o ktorom sa pomerne málo písalo, v porovnaní so slovným folklórom, ktorý je dôkladnejšie spracovaný. Zatiaľ o hrnčiarstve,² o ľudovom kroji písala Mária Štefanková, o ľudovej architektúre, ľudových výšivkách, zapletaní strapcov, úžitkových predmetoch a pod., pri ktorých sa uplatnil a na ktorých sa vybúril génus loci, sa taktiež zmienila,³ ako to napokon urobil aj jej brat Ondrej Štefanko (1949 – 2008), editor a tezaurizátor

hodnôt.⁴ Čiastkové otázky sú povedzme zachytené alebo spomenuté v článkoch, v etnologických či miestnych monografiách zväčša cezpoľných autorov, chýbajú syntetické práce.⁵ O akademickom výtvarnom umení sa zmienil a propagoval ho na stránkach časopisov, ktoré viedol, alebo v knižných publikáciách Ondrej Štefanko.⁶

O ľudových tvorcoch (volíme toto pomenovanie z dôvodov, ktoré tu nebudeme rozvádzať) možno tvrdiť, že tak v Nadlaku, ako i v iných oblastiach, najmä v bihorskej zóne, nesú ďalej niektoré ľudové remeslá a zamestnania. Takto niektoré prežívajú, alebo zostávajú nažive iba ukážkovo,

Mária Štefanková

ako je to dnes v prípade tkania. V posledných desaťročiach z praktických dôvodov tkali už len pokrovce-strožke z handier.⁷ Zuzana Červenáková, rodáčka z Vukovej, ale žijúca v Nadlaku, tká a zúčastňuje sa na výstavách, kde predvádza toto umenie na krosnách alebo hovorí o ňom a o ďalších.⁸ Ako-tak sa udržiava vyšívanie, ale už nie celkom v pôvodných technikách a tvaroch, alebo sa vyšívajú na stroji. Farebnosť je pomerne skorumpovaná vplyvom inonárodným a, pravda, podmienená možnosťou zaobstarať si a nakúpiť vhodné nite. Známu výšivkárku majú v bihorskej oblasti.⁹ V Nadlaku sa strojovému vyšívaniu venuje aj muž – Ján Keleš.¹⁰ Exemplifikácia týchto aspektov sa nachádza aspoň čiastočne v Nadlaku v múzeu slovenskej kultúry¹¹ a popularizačné články vyšli v Našich snahách či Dolnozemskom Slovákú.¹²

Medzistupňom spájajúcim ľudový výtvarný prejav s akademickým je tvorba amatérov a poloamatérov. Nehovoríme tu o pravých insitných (naivných) maliaroch, pretože sa práce našich amatérov nevyrovnajú originalite a pôsobivosti toho fenoménu, ktorý je vo svete známy pod názvami insita či naivné maliarstvo.

Za prvého tunajšieho známeho výtvarníka môžeme pokladať Dedinského, autora olejomalby *Príchod Slovákov do Nadlaku*, ktorá visí v evanjelickom kostole v Nadlaku už vyše sto rokov. Pri príležitosti dvojstého výročia obraz a rám reštauroval Ľudovít Sosnák.

Amatérmi boli (sú) nadaní jedinci rozmanitých povolání (či už intelektuáli alebo remeselníci, roľníci) v rôznych oblastiach a lokalitách obývaných Slovákmí, ktorí sa vo voľnom čase venovali maľovaniu obrazov, a to i spomedzi iných národností, čo bolo stimulatívne, napríklad takýmto známym umelcom, maliarom a sochárom v Nadlaku bol aj rumunský učiteľ Ioan Volentir. šikovným kresliarom a fotografom bol slovenský učiteľ Ondrej Lehotský (1934). Organizovali výstavy v rámci nadlackého kultúrneho domu alebo v školských priestoroch. Boli to v zdrvivúcej väčšine olejomalby, menej akvarely. V Nadlaku amatéri grafiku takmer nepestovali. Témy prác maliarov amatérov boli inšpirované dolnozemským životom, ako aj z obrazov drobných regionálnych i anonymných autorov (buď priam kopírované), a tak vznikol akýsi repertoár tradičných tém, niektorých aj gýčových (takéto témy, motívy, maľby včlenil do svojich prác akademický výtvarník Rudolf Kočíš, ako prehodenutie, záchrana gýča). Okrem olejomalieb na plátne obľúbené boli maľby na stenu osobitne v priestoroch krytej (suchej) brány,¹³ v podbrání. K tomu patrili aj samotné, v pravom zmysle brány, a to drevené, vyrezávané. V posledných desaťročiach minu-

lého storočia boli obľúbené vypaľované drevené predmety, obrazy. Amatérska drevorezba a vypaľované objekty sú obľúbené aj v bihorskej oblasti, kde je známy J. Gondek.¹⁴ Amatéři sa podieľali aj na vyhotovovaní maturitných obrazov a istý čas bola veľkou módou pomaľovaná tabuľa na školskom dvore, buď v učebni triedy maturantov. Zaujímavým spôsobom sa amaterizmus prejavil v aranžovaní výkladov obchodov, v čom bol známy kedysi Pavel Fraňo. Najnovšie sa tomuto druhu umenia venovala A. K. Dováľová st. i A. K. Dováľová ml. (toho času už Zimbranová), ktoré sa vyznačujú aj prácami aplikovaného, dekoratívneho umenia (kraslice, rôzne aranžmány, bižutéria a doplnky).

Ľudovít Sosnák (1940 – 2022)

Amatérom známym istý čas v Nadlaku svojimi obrazmi bol maliar-natierač Štefan Belán a takýmto spôsobom začínala aj Alžbeta Jasovičová.¹⁵ Neskôršie sa jej štýl a technika upravili pod vplyvom výtvarnej školy, ktorú založil v Nadlaku ako sekciu dizajnu fungujúcu v rámci aradskej ľudovej školy umenia v rokoch osemdesiatych do svojho rodiska vrátiť sa akademický maliar Ľudovít Sosnák.

V tejto sekcii sa študovala aj grafika, maľba a, pravdaže, dizajn a usporadúvali sa pravidelné, koncoročné, ale i príležitostné výstavy.¹⁶ Členovia sa zúčastňovali aj výstav amatérskych tvorcov v Arade. Po dvakrát sa vydarili spoločné tvorivé dielne s nadlackými spisovateľmi a viackrát i komplexnejšie tvorivé tábory v širšej spolupráci s profesionálnymi spisovateľmi a výtvarníkmi z aradskej župy, ako aj so slovenskými výtvarníkmi zo Srbska.¹⁷ Tak sa v tejto škole a v sprievodných akciách vycibrili niektorí už predtým pôsobiaci amatéři, spomedzi ktorých treba spomenúť Alžbetu Jasovičovú, Pavla Porubského, známeho pod menom Papi, ako aj starší či mladší ľudia a deti. Spomedzi absolventov ľudovej školy umenia sa niektorí rozhodli zapísať na vysokú školu, aj keď po hodnom časovom odstupe, ako je Alexander Kmeť, ktorý teraz študuje v Temešvári. Ďalší sa uplatnili vo výtvarnom umení či už v jednom z jeho druhov v zahraničí. V tejto škole začínala svoju dráhu a pustila sa do sveta po ďalšom štúdiu v Arade a Bratislave zatiaľ najúspešnejšia z Nadlaku pochádzajúca výtvarná umelkyňa Anetta Mona Chisa,¹⁸ pôsobiaca dnes na vysokej škole v Prahe a vystavujúca po celom svete.

Gros týchto absolventov tvorili ľudia, ktorí aj keď sa potom nevenovali profesne výtvarnému umeniu, alebo ho už nepestovali ani ako hobby, aj naďalej zostali jeho milovníkmi a vzdelanejšími, profesnejšími percipientmi i konzumentmi umenia.

Okrem ľudovej školy umenia liahňou výtvarných talentov bol výtvarný krúžok v klube detí a v nadlackej škole, ktorý úspešne viedla a vedie Mária Štefanková.

Do výtvarného prejavu Slovákov v Rumunsku možno zahrnúť maľbu, grafiku, knižnú ilustráciu, menej scénické, fotografické umenie a aplikované umenie. O architektúre sa možno zmieniť v etnografických, dolnozemských súvislostiach.

Knižná a časopisecká ilustrácia sa rozvinula po tom, ako v Nadlaku začala fungovať tlačiareň a vzniklo vydavateľstvo (Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku v r. 1994, premenované od r. 2000 na Vydavateľstvo Ivan Krasko). Mária Štefanková má najväčší podiel na ilustrovaní kníh tunajších a iných autorov. Alexander Kmeť, absolvent ľudovej školy umenia, sekcia dizajn v Nadlaku ilustroval grafikami knihu svojho priateľa Adama Suchanského *Odhad vzdialenosti* (1996), ktorá vyšla ako bibliofília. Neskôršie sa prihlásili aj nové talenty. Jarmila Lehotská (23. 11. 1979), odchovankyňa Márie Štefankovej, absolventka aradskeho výtvarného lýcea i bratislavskej vysokej školy ilustrovala niekoľko titulov, pokým sa neodštáhovala na Slovensko. Blažena Karkušová poskytla svoje práce (čierno-biela i farebná grafika, tempera) na ilustrovanie obálok knižných publikácií našich spisovateľov, ako je napríklad obraz na obálke knihy *Úsmevy a chmáry* od Štefana Dováľa, (2009). Spomedzi amatérov a po-loamatérov ďalšie členky rodiny Štefankovcov, Tatiana Štefanková Diarra (dcéra básnika Ondreja Štefanka) a Tatiana Štefanková (1949 – 2009, manželka básnikova) poskytli práce na ilustrovanie niektorých vydaní pre dospelých, ako aj detskej knihy. Ojedinelý prípad je výtvarný amatérsky prejav Daniela Räu-Lehotského, ktorý si dal uverejniť pôvodný výkres na obálke svojho knižného debutu *Adagio* (2009) a r. 2012 podpisuje aj grafickú úpravu svojho ďalšieho zväzku napísaného po rumunsky, *Ceasul al saselea* (Šiesta hodina). Amatérskeho ilustrátora Marka Kmeťa komiksov mal mládežnícky časopis *My*.¹⁹

Výtvarníci sa implikovali aj v rámci kultúrneho a verejného života. Mária Štefanková je autorkou znaku (logo) DZSČR: štylizovaný lipový list-strom v národných farbách, ako aj loga Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku. Vychádzajúc z jej návrhu sa výtvarníci na Slovensku ujali medaily Ondreja Štefanka, ktorá sa udeľuje spolu s Cenou Ondreja Štefanka.

Pôvodný dizajn titulnej strany a forma nadpisu v r. 1990 oživotvoreného časopisu Naše snahy sú návrhom bihorského rodáka Ondreja Mareka. Podľa jeho návrhu vyhotovili aj jubilejné visačky pri príležitosti osláv výročia založenia obce Bodonoš ešte za podpredsedu bihorskej oblasti zväzu Jána Nad Juhása. Najnovšia podoba grafickej úpravy Našich snáh je zásluhou Anny Kaliankovej, absolventke dizajnových štúdií v Arade.

Scénické umenie je skromne zastúpené u Slovákov v Rumunsku. Zväčša išlo o amatérmi vyhotovené, pomalované kulisy. Scénografia bola tiež otázkou riešenou ad-hoc a spravidla realisticko-názorne, pragmaticko-praktickým použitím skutočných predmetov, zriedka sa využívajú esteticko-umelecky myslené objekty, osvetlenie či rozmiestnenie. Bábkové divadlo, ktoré za krátky čas fungovalo v škole, využívalo tiež výtvarné snahy amatérov, ako aj bábky boli zhotovované deťmi-amatérmi a spolu s ich cvičiteľkou. Popularizačné plagáty divadelných predstavení (najmä v medzivojnovom období), neboli síce veľdielami, ale vidieť v nich zmysel pre pôsobivú informačnú skratku a vtíp. Podobne sa javia v posledných decéniách minulého storočia pozvánky na rôzne podujatia, ktoré zhotovoval fotografickou technikou Ondrej Lehotský.

Aj umelecká fotografia má v Ondrejovi Lehotskom svojho vynikajúceho predstaviteľa, ktorý zvečnil aspekty starého a novšieho časového rozpätia v Nadlaku, popri iných témach. Pokúsil sa aj o amatérsky film dokumentárny, hraný a animovaný.²⁰ Rôzne cykly viac-menej ilustračných, dokumentárnych, ale aj umeleckých fotografií, CD-záznamov, video-záznamov vyhotovili Ondrej Lehotský a Štefan Sýkora, ktorý pôsobil aj ako fotograf časopisu Našich snáh do r. 2007.

V oblasti akademickej maľby, ale aj grafiky sa vyznačuje Mária Štefanková, naša prvá akademická maliarka, ktorá sa k svojej slovenskej identite hlási a svoju tvorbu polarizuje aj okolo slovenských kultúrnych veličín. Ďalšími akademickými výtvarníkmi, ktorých pokladáme za svojich, sú Ľudovít Sosnák a Rudolf Kočiš.

Mária Štefanková (17. október 1951 Nadlak) zdedila svoj výtvarný talent po predkoch. Ondrejovičovci boli známi kušníari a jej stará matka Zuzana Ondrejovičová vedela veľmi pekne vyšívať až do vysokého veku. Po absolvovaní nadlackého lýcea vyštudovala výtvarné umenie na Univerzite v Temešvári. Pôsobila istý čas v Orasul Nou v satmárskej oblasti, potom sa vrátila do rodiska ako učiteľka výtvarnej výchovy v Školskom stredisku Jozefa Gregora-Tajovského. Mala viaceré samostatné výstavy a tak isto sa zúčastnila viacerých kolektívnych výstav v Rumunsku, ako aj v zahraničí (Temešvár

Z tvorby Márie Štefankovej

1978; Carei 1980; Arad 1997, 1998, 1999; Nadlak 1985, 1995, 1996, 1997; Maďarsko 1999; Ex libris – Arad 1998; Ex libris – Bacău 1999, Békešská Čaba 2007, Báčsky Petrovec 2008).²¹ Ilustrovala viaceré knihy, ktoré vyšli vo Vydavateľstve Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku.

Jej obrazy a skice exemplifikujúce prvky slovenského nadlackého kroja boli použité vo filme o nadlackých Slovákoch, ktorý natočila národnostná redakcia rumunskej televízie v Bukurešti (1996, redaktorka Elvira Irsai).

Mária Štefanková je aj autorkou prvej tunajšej etnografickej monografie *Odev nadlackých Slovákov* (Bukurešť. Kriterion 1997). Venuje sa malbe, grafike, exlibrisu, aplikovanej tvorbe (viazané a zapletané kabelky, tašky a iné doplnky, prvky oblečenia, závesy, tapisérie, prikrývky, kraslice,²² aranžmány, netradičná bižutéria, pohľadnice, logo). Sporadicky sa na požiadanie venovala aj scénografii pri príležitosti výstav, kultúrnych, dramatických či iných podujatí.

Hlavná charakteristika grafickej tvorby Márie Štefankovej spočíva v sile a krehkosti (cykly: *Oko roviny*, *Špirála*, *Brána*, *Strážca*, ako aj samostatné *Hrnčiarске roky*, *Postav dom, zasad' strom*, *Písal sa rok 1924*, *Klepsydra*, *Kalich*, *Ka-*

ryatída a i). Filigránová, krehká grafika sa sústreďuje okolo dvoch priestorových dominánt po vertikále a po horizontále, čo zodpovedá dvom základným tematickým okruhom: rovina a dom, dvom sociologickým determinantám: vonkajší svet a svet rodiny.²³ Cyklus farebnej grafiky (*Sova, Mladucha, Mucha, Býk, Klaun, Komár*) prináša vtip, odklína priestory fantázie, hravosti.

Ako maliarka sa Mária Štefanková vyznačuje žiarivým, ale pritom umierneným, lomeným koloritom, jemne geometrizujúcimi tvarmi, pričom línia miestami energicky ohraničuje farebné plochy. Je to uváženy, rozhodný ťah špachtľou, ktorý sa prevetľuje do umeleckého tvaru.

Ako profesorka vedie výtvarný krúžok²⁴ a má viacerých úspešných odchovancov a odchovaniiek, ktorí vyštudovali na vysokých školách doma či v zahraničí rôzne výtvarné disciplíny (Róbert Kmeť, Jarmila Lehotská, Roxana Onea, Adrián Rovinari, Anna Roskošová a i.).

V posledných rokoch Mária Štefanková pri príležitosti dňa školy v Nadlaku usporiadala inštalácie, vystavujúc v priestoroch i v areáli školy, buď v mestskom parku predmety zhotovené žiakmi: topánky, palice-ploty, koníky z kartónu a iných netradičných látok, masky, zvonkohry.

Za grafické (kombinovaná technika) práce získala r. 2009 Strieborné pásmo na výtvarnej súťaži v rámci Festivalu Chalupkovo Brezno.²⁵

Ludovít Sosnák (1940), absolvent temešvárskej výtvarnej vysokej školy a kurzu byzantského umenia, pôsobil ako profesor kreslenia v Borsi, dizajnér v Baia Mare, profesor a riaditeľ kultúrneho domu v Nadlaku, kultúrny manažér. Držiteľ Radu za zásluhy v hodnosti rytiera so strieborným krížom za manažment v oblasti celoživotného vzdelávania, ako aj čierneho pásu džudoka s dvoma danmi, maliar pravoslávnych kostolov, sa odpočiatku svojou maliarskou tvorbou upísal surrealizmu. Časom si vypracoval osobitnú techniku a typológiu surrealizmu, ktorá súvisí vlastne aj s jeho predstavou o svete, ako zložitom a komplexnom energetickom a chemickom procese vzniku hmoty. Obrazy stvárnjuje chemickými procesmi, komponuje „farby na plátno a ony samovoľne dajú fantastický vzhľad“.²⁶ Výstavy mal vo viacerých mestách v Rumunsku a zahraničí. Na výstave v Bukurešti rumunskí výtvarní kritici nazvali tento jeho spôsob maľovania kozmogonickou maľbou.²⁷

Sochárstvo, ale i maliarstvo a grafiku pestuje **Rudolf Kočíš** (1963). absolvent vysokej školy v Jasoch, žijúci v Arade a pôsobiaci ako profesor na temešvárskej vysokej škole výtvarného umenia. Samostatné a kolektívne výstavy mal takmer po celom svete (Rumunsko, Maďarsko, Nemecko, Rakúsko, Taliansko, Švédsko, Japonsko, Slovinsko, Anglicko, Belgicko a i.). Jeho práce

použil Ondrej Štefanko pri vydaní dvojazyčnej bibliografie – Nichita Stănescu: *Sunt pata de sânge – Som krvavá škvrna* (preklad O. Štefanko), ako aj na ilustrovanie čísel slovenských časopisov v Rumunsku.²⁸

Pri príležitosti dvojstého výročia príchodu Slovákov do Nadlaku Rudolf Kočiš zhotovil reliéfový pendant obrazu *Príchod Slovákov* od Dedinského. Bronzový reliéf je namontovaný pri vstupe do kostola pri dverách od severu a bol slávnostne odhalený na oslavách r. 2003. R. 2012 sochou Rudolfa Kočiša, umiestenou pred vstupom do kostola, oslávil evanjelický zbor v Nadlaku 200 rokov od položenia základného kameňa kostola.

Z rozmanitých pochopiteľných dôvodov Slováci v Rumunsku pokladajú za svojich nielen Ľudovíta Sósnačka a Rudolfa Kočiša, ale aj **Júliusa Podlipného**, ktorý sa narodil mimo územia Rumunska, ale drvivú časť života a úspešnej kariéry mu bolo súdené prežiť a realizovať v Temešvári. O jeho činnosti a diele vydal Ondrej Štefanko zásluhnú publikáciu.

¹ Naš príspevok chápeme ako výzvu pre ďalších, aby obraz tejto oblasti života Slovákov v Rumunsku doplnili.

² Mária Štefanková: *Nadlak – remeselnícke centrum hrnčiarstva*. In: *Slovenský národopis*, 48, t. 2 (2000), s. 217–225.

³ Štefanková. Mária: *Odev nadlacksých Slovákov*. Bukurešť-Nadlak. Kriterion-Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku 1997: Idem: *Variácie 6*. (ďalej len V a číslo ročníka); P. rozhovor s Máriou Štefankovou *Etnografické výstavy v Nadlaku*. Rozprával sa Štefan Dovál. In: *NS*, VIII (1997), č. 7–8, s. 3–6.

⁴ P. o niektorých prvkoch architektúry Ondrej Štefanko, Martin Gerbóc: *Podoby a tváre niekdajšieho slovenského Nadlaku*. Vydavateľstvo Ivan Krasko. Nadlak 2003.

⁵ Porovn. Rozkoš, Pavel: *Folkloristické a etnografické výskumy medzi Slováckmi v Rumunsku*. In: *Semzetéseket-identitás*. [Zborník materiálov etnografickej konferencie v Békešskej Čabe 1991], Békéscsaba-Debrecen 1991. s. 389 – 390. Tu sa uvádzajú materiály slovenských zberateľov zo Slovenska: P. *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Rumunsku. Atlasul culturii populare a slovacilor din Romania*. Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku. Nadlak 1998.

⁶ P. napr. *NS*, 1997, č. 9. ilustrované prácami jeho sestry, akad. maliarky Márie Štefánkovej. P. pozn. 19.

⁷ Porovn. IV. stranu obálky *NS*. 2010. č. 3.

⁸ P. Na jarmoku v Békešskej Čabe v októbri 2008: V Múzeu rumunského sedliaka v Bukurešti v r. 2004. na jarmoku v Nadlaku 2010 a inde. P. Ambruš, Ivan Miroslav: *Na jarmoku*. In: *NS*, XXI (XXVII), 2010. č. 7, s. 16. Podobizeň Zuzany Červenáckovej a výstavka jej prác na prednej obálke toho istého čísla.

⁹ Ján Gubani: In: *NS*, 2009. č. 9.

¹⁰ Ján Keleš: Nadlacké výšivky. In: *Dolnozemský Slovák*. XIV(XXIX). 2009. C. 1,8. 25-26. Autorstvo ilustrácií redakcia neuvádza, ale ide pravdepodobne o výšivky z dielne autora článku. (Ďalej značka DS)

¹¹ *Kto som, čo robím a ako robím* (rozhovor s Evou Lehotskou). Za rozhovor ďakuje Štefan Dovál. Fotografie Eva Lehotská. In: NS. XI. 2000, č. 10, s. 7 - 10; Ikonický materiál (tradičná žatva, tradične zariadená izba) aj v *Našich snáhach*. 2000. č. 3. s. 30-31: P. aj príspevky žiakov v rámci študentskej výskumnej činnosti (školiteľ Dr. P. Husárik): Milena Illéšová: *Múzeum v Nadlaku*. In: NS, XX, 2009. č. 9. s. 40. Foto Pavel Husárik. Patrik Ky-sel: *Sálaše, symboly našej minulosti*. In: NS, 2009, č. 6, s. 30.

¹² O účasti na podobných akciách A. K. Dováľová: *Interkulturalita v rámci festivalu Pro-Etnica*. In: NS. XX. 2009. č. 9, s. 13. vidieť šiator a výšivky, aj ich pôvodcu – J. Keleša na fotke Štefana Dovála.

¹³ P. Príspevky Juraja Janečku: *Nadlak a jeho budovatelia od r. 1701 až do roku 1947*. In: NS, XX, 2009, č. 7, s. 30-31; pokračovanie In: NS, 2009, č. 6, s. 34-35.; Idem: *Nadlacké sálaše*. In: NS, XXI, 2010, č. 2, č. 3, s. 26.

¹⁴ Informáciu sme získali prostredníctvom Štefana Dovála, redaktora *Našich snáh*, od Michala Karkuša, bývalého redaktora časopisu a profesora matematiky v bihorskej oblasti. Obom touto cestou ďakujeme za pomoc.

¹⁵ P. *Pomaly ďalej zájdeš – až do sveta*. Pripravila D. M. Anoca. In: NS, 1999, č. 3, s. 12-13.

¹⁶ P. Štefanko [Štefanko], Ondrej: *Expozície de artă plastică și design*. In: *Flacăra românească*. XVIII. č. 12362, s. 2; Dan Lăzărescu: *Design la Nădlac*. In: *Orizont*, XXXIV, č. 36, s. 15; Lehotský, A.: *O reusită expoziție artistică*. In: *Flacăra românească*. XL. č. 11575, s. 2.

¹⁷ P. programy *Tabăra de creație literară și de artă plastică*. Nădlac 20-28 iulie 1995; *Tahără de creație literară și de artă plastică*. Nădlac 20-31 iulie 1996; *Atelierul de creație*. Ediția a III-a. Simpozion 1997; Ondrej Štefanko: *Výtvarníci a spisovatelé už druhý raz spolu*. In: *Dolnozemský Slovák*, NS, 1996, č. 3-4, s. 14-15. Ilustrované maľbou Ľ. Sosnaka.

¹⁸ Ondrej Štefanko: *Anetta Mona Chisa to dokázala!* In: *Dolnozemský Slovák*, 2007, č. 4, s. 24. Na s. 25 reprodukuje vo svojom preklade interview s výtvarníčkou, ktoré zverejnila rumunská tlač.

¹⁹ P. náš príspevok *Literatúra pre deti slovenských autorov v Rumunsku*. In: DS, VIII (XX 111). 2003. č. 3, s. 18.

²⁰ P. Rozkoš, Pavel: *Sadlak otvára okná*. In: *Literárny týždenník*, VI (1993). č. 48, s. 16; Bujtár. Pavel: *K začiatkom miestneho televízneho vysielania v Nadlaku*. In: NS, X (1999). č. 1, s. 5-7. Fotografie Lehotského poslúžili Pavlovi Rohárikovi v monografii o nadlackých remeslách. Porovn. Rohárik. Pavel: *Terminológia remeselníckej výroby v Nadlaku*. L časť. Remeslá zamerané na potreby poľnohospodárskej výroby. Matica slovenská. Martin 1988.

²¹ P. Kresby Márie Štefankovej v Petrovci. In: *Hlas ľudu*, 22. marca 2008, s. 26.

²² P. *Kraslice a jarná výzdoba*. In: NS. XXI. 2010. s. 14-15. Zaznamenala akd. Foto A. Lehotská a Š. Sýkora. Kraslice vyhotovené Máriou Štefankovou na hornej snímke s.

15.

²³ P. Dolnozemský Slováč, 2008. č. 1-2. ilustrované grafikou Márie Štefankovej.

²⁴ Výtvarné práce členov školského výtvarného krúžku vyšli ako ilustrácie IV. strany obálky časopisu NS v roku 2009.

²⁵ P. ARL [Anna Räu-Lehotská]: *Festival Chalupkovo Brezno*. In: NS, 2009. č. 11. s. 24.

²⁶ P. L. Sosnák *Kmitanie chrbtovej kosti*. In: *Naše snahy*. 1997. č. 1.1. s. obálky.

²⁷ *Mám aj hobby, s ktorým sa zaoberám celý život. Rozhovor s maliarom Ľudovítom Sosnákom*. Zhováral sa Štefan Dovál. In: NS, XXI, 2010, č. 2, 10-12.

²⁸ Údaje o ňom in *Dolnozemský Slováč*. VI (XXI). 2001. č. 2. s. 2. Celé číslo je ilustrované jeho grafickými a sochárskymi prácami; P. aj fotografie sochárskych diel v časopise *NSPlus*. 2004, č. 3.

*Namiesto spomienky na autorku, uverejňujeme jej text z knihy Slovacica
miscellanea (Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2012)*

*Tento text venujeme aj spomienke na akademického maliara Ľudovíta Sosnáka
(1940 – 2022) z Nadlaku.*

Zuzana Pavelcová

Cez Nadlak je... po dvadsiaty druhý raz

Babie leto každoročne prináša do rumunského mestečka Nadlak kvalitný prednes slovenskej ľudovej piesne. O jeho interpretáciu sa už viac ako dve desaťročia starajú krajanskí speváci z Maďarska, zo Srbska i z Rumunska počas chýrečnej dolnozemskej prehliadky sólistov slovenskej ľudovej piesne s príslovečným názvom – *Cez Nadlak je...*

Počas piatkového a sobotného večera sa spevácke talenty v troch súťažných vekových kategóriách prezentovali pomalou a rýchlou ľudovou piesňou domácemu publiku i vzácnym hosťom. Krásu ľudového kroja sprevádzanú rytmickými piesňami i emočnými sólam predviedli speváci z Báčskeho Petrovca, Kulpína, Kysáča, Kovačice, Selenče, Lalite, Starej Pazovy, Nadlaku, Gemelčičky i Bekéšskej Čaby. Súťažné večery vyvrcholili v nedeľnom galaprograme, ktorý vytvoril priestor pre ocenenia tých najlepších. Počas tohtoročného galakonzertu sa prezentovali i dnes už známi speváci, ktorí dávnejšie patrili medzi súťažiacich.

Za sprievodu vynikajúceho festivalového orchestra a dirigentského sprievodu Ondreja Maglovského sa predstavilo 28 spevákov v troch vekových kategóriách. V tomto roku okrem tradičných cien priniesla špeciálnu cenu aj Matica slovenská, ktorá na podujatie delegovala 1. podpredsedu Matice slovenskej Mareka Hanusku a riaditeľku Krajanského múzea Matice

účastníci festivalu na spoločnom zábere

slovenskej Zuzanu Pavelcovú. Osobitnú Cenu Matice slovenskej získal Marcel Gergö z Bekéšskej Čaby. Rovnako tak Matica slovenská darovala knižné ceny víťazom všetkých troch vekových kategórií. Vo vekovej kategórii od 6 do 12 rokov prvá cena poputovala do rúk Bianky Slaukovej z Nadlaku, v kategórii od 13 do 18 rokov si vyspievala prvú cenu a tiež Cenu obecnstva Ema Velegová z Nadlaku. V kategórii nad 18 rokov sa na prvej priečke umiestnila Nina Francistyová z Kysáča, Srbsko.

Nadlacké spevácke podujatie aj v tomto ročníku otvorilo možnosť mladým dolnozemským slávikom trilkovať obecnstvu v koncertných podmienkach. Organizátorom úprimne ďakujeme, zúčastneným a víťazom srdečne gratulujeme!

Slováci v Slovinsku

Anna Kominka

Katarína Mosnáková-Bagľašová

Tradičné slovenské recepty v Slovinsku

Anu Kominku čitatelia Slovenského svetového kalendára už poznajú ako predsedníčku Spolku Slovákov v Slovinsku. Ale ona je aj podnikateľka, zakladateľka a riaditeľka Nadácie pre ochranu detí, členka niekoľkých spolkov žien, bloggerka a najmä vášnivá kuchárka. V roku 2022 spustila svoju webovú stránku www.senaustvarja.com, kde širokej verejnosti ponúka svoje knihy, cestopisy, užitočné rady zo záhradníctva a gastronomické recepty. Ako Slovenka nezabúda ani na tradičné slovenské jedlá, ktoré ju naučila variť jej stará mama a ktoré ona s veľkou láskou a nadšením zachováva a prezentuje ako slovenskú kuchyňu v Slovinsku. O tom hovorí takto: „Každý tradičný recept je vzácny, pretože nám ukáže na identitu našich predkov a preto je aj zvláštny pocit, keď máme príležitosť pripravovať ho, zapísať a zachrániť pre mladé generácie.“

Z ponuky slovenských receptov Anny Kominky vyberáme:

KAPUSTNÍKY

Kapustníky chutia

Suroviny: 1 kg múky (typ 500), 2,5 dl vody, 2,5 dl mlieka, 5 dag droždia, štipka cukru, 1 lyžička soli, čierne mleté korenie, červená mletá paprika.

Postup prípravy: Nastrúhame sviežu kapustu a upražíme na oleji (masti). Posolíme, pridáme mleté čierne korenie a červenú mletú papriku. Pražíme, kým kapusta neodmákne. Keď je kapusta pripravená, dáme ju ochladnúť.

Cesto rozdelíme na 30 buchtičiek a necháme podkysnúť.

Každú buchtičku rozvaľkáme a na jednu polovicu položíme upraženú vychladnutú kapustu. Prikryjeme druhou polovicou cesta a kraje pritlačíme, najprv prstami a potom si pomôžeme vidličkou, aby bol kapustník čím krajší.

Pražíme na horúcom oleji alebo masti, na obidve strany doružova.

Pripraví sa cca 30 kapustníkov, priemeru 12 cm.

Príprava kapustníkov

HEROVKY

Suroviny: 17 žĺtkov, 3 celé vajcia (spolu 20 vajec), 1 dl rumu,

štipka soli, 1 kg múky (typ 400), 2 lyžice kryštálového cukru. Potrebujeme modlu pre prípravu heroviek (okrúhlu dierkavú varechu).

Postup prípravy:

Všetky suroviny na cesto dajme do misy a vypracujeme hladké pevnejšie cesto, podobne pevné, ako keď vymiesime na rezance.

Rozdelíme ho na 4 buchtičky a každú vyvaľkáme na tenko (4 mm). Pozorne ho

Atraktívny výzor heroviek

Príprava heroviek

rozvaľkáme, aby pozdejšie nakrájané stužky boli čím dlhšie, aby na krajoch cesto spolu držalo a aby sme ich mohli poprekladať do varechy (dierkovanej nabe-račky), ktorá má pravidelne rozdelené dierocky po celej svojej ploche.

Guľu z pripravených stužíek cesta vložíme do varechy na praženie heroviek, ponoríme do horúceho tuku, alebo oleja. Keďže je varecha okrúhla, má dierocky, v horúcej masti sa chytró formujú herovky a

herovka je rýchlo upražená (po dvoch minútkach) do zlatožltej farby a vôbec sa neprepojí masťou. No k tomu pomôže aj rum, ktorého sme zaradili aj ako surovinu do samého cesta.

Upražené herovky nechajme chvíľu odkvapkať na papierovom obrúsku a následne ich dobre vyváľame v práškovom cukre zmiešanom s mletou vanilkou.

VEĽKONOČNÁ PLNKA

Suroviny: 400 g bravčového údeného mäsa, 2-dňový chlieb, 5 vajec, soľ, čierne mleté korenie, 100 g masla, trochu práška do pečiva, petržlenová vňať, žihľava alebo iné bylinky, po chuti údená slaninka.

Postup prípravy:

Najprv si nakrájame 2-dňový, čiže „starý chlieb“, (menšiu „vekničku“) na kocôčky a polovicu namočíme do trochu vody.

Cibuľu, bravčové údené mäso, petržlenovú vňať a žihľavu (alebo aj iné bylinky) nakrájame nadrobno a popražíme na masle.

Vyšľaháme 5 vajec, pridáme mlieko, namočený chlieb, ktorý najprv stlačíme v rukách, aby sme ho zbavili prebytočnej vody, pridáme druhú polovicu suchých kociek chleba, popraženú cibuľu, bravčové údené mäso, petržlenovú vňať a žihľavu, soľ, korenie, prášok do pečiva, podľa chuti aj údenú slaninku nakrájanú nadrobno.

Pripravenú plnku pečieme na 180 °C cca 40 – 50 minút.

LOKŠE S BRYNDZOU

Vkladanie bryndze do lokší

V Bobošovej kuchyni sa lokše pripravujú podľa tradičného receptu! Čas prípravy s bryndzou som si rozdelila so svojimi rodičmi. Otec a mama majú z toho veľkú radosť a pre mňa je čas strávený s nimi výnimočne skvelý pocit.

Ingrediencie na prípravu cesta: 1/2 l vody (teplej), 1 lyžička soli, múky (typ 500) koľko pobere.

Náplň: bryndza (cca 1kg).

Bryndzové lokše výborne chutia

Príprava lokší: Vymiesené cesto necháme odstať aspoň 15 minút. Nemalo by byť príliš tvrdé. Podelíme ho na 3 – 4 časti. Z každej časti cesta vytvarujeme najprv veľkú lokšu, hrúbky 4 mm, ktorú pokrájame na štvorce (lokše, placky), veľkosti 8 x 8 alebo až 10 x 10 cm.

Prebytočnú múku dáme z vyvalkánych placiiek (lokší) metličkou dolu. Postupne ich na teflónovej alebo hrubosennej panvici opečieme z oboch strán. Na priložených fotkách vidieť, že môj otec lokše pečie na „sedliackom“ šporáku. Nepečieme na prudkom ohni. Voľa-

kedy ich piekli aj na lopáre/lopate pred sedliackou pecou. Upečené lokše zľahka potrieme roztopenou masťou (olejom) a ukladáme jednu na druhú.

Teplé lokše potrieme bryndzou a zvinieme. Bryndza je syr z ovčieho mlieka, ktorý sa vyrába vo väčšine východnej a strednej Európy, najmä v Karpatoch, no najčastejšie práve na Slovensku, potom v Rumunsku a južnom Poľsku. Bryndza má krémovobiely vzhľad, je známa svojou výraznou vôňou a chuťou.

Postup prípravy: Upečené, pomastené a vychladnuté lokše sa namočia do teplej vody, aby zmäkli a boli pružné. Každú lokšu zase potrieme roztopenou masťou (olejom) a jednou lyžicou bryndze. Zvinieme a skladáme do pekáča. Keď je pekáč naplnený lokšami s bryndzou, aj hore lokše posypeme bryndzou a zalejeme vodou, v ktorej sme namočili lokše pred plnením.

Pečieme 20 – 30 minút na 200 °C.

ROLKY S FIGAMI

Suroviny: 300 g múky, 150 g masla, 50 g cukru, štipka soli, prášok do pečiva, vanilková alebo pomarančová aróma, 2 žltky, 2 polievkové lyžice (60 g) kyslej smotany

Príprava: Zmiešame múku, cukor, vanilkový cukor, soľ a prášok do pečiva. Pridáme studené maslo a vypracujeme hrudkovité cesto. Hneď potom pridáme 2 žltky a kyslú smotanu a vymiesime drobivé cesto. Nemiesime ho

Figová plnka sa vkladá do cesta

okraje jemne pritlačíme k sebe.

Takto vytvárame všetky 4 rolky.

Vzniknuté rolky vložíme na 30 do 60 minút do chladničky vystlanej papierom na pečenie spojom nadol, aby rolky vychladli a stuhli.

Každú rolku pred pečením zľahka na-režeme ostrým nožom (nie až po spodok) každých 3-5 cm, len toľko, aby bolo označené miesto, kde sa bude neskôr krájať.

Pecieme v rúre pri 180 °C 20 – 25 minút. Hotové sú hneď. Upečené pár minút ochladíme, potom ostrým nožom nakrájame na zárezoch.

Pred podávaním podľa chuti posypeme práškovým cukrom.

Rolky s figami

príliš, len toľko, aby sa suroviny spojili, za-balíme do priehľadnej fólie a uložíme na 30 až 60 minút do chladničky.

Vychladnuté cesto rozdelíme na 4 časti.

Kým cesto chladne, pripravíme si plnku: čerstvé figy nasekáme a pri miernej teplote ich povaríme s cukrom, aby sa cu-kor roztopil a plnka zhustla. Ak chceme, pridáme škoricu.

Každý kúsok vychladnutého cesta rozvalkáme medzi dvoma papiermi na pečenie.

Do stredu vyvalkaného cesta rozotrie-me štvrtinu plnky, cesto preložíme cez plnku z jednej a potom z druhej strany a

MAKOVÉ PIROHY

Suroviny: 500 g múky, 400 g varených zemiakov, štipka soli, jedno vajíčko.

Príprava: Zemiaky v šupke si uvaríme deň dopredu, olúpeme. Do pretla-čených zemiakov pridáme múku, vajíčko, soľ a vypracujeme cesto. Nemiesi-me dlho, aby sa nelepilo. Na pomúčenej doske rozvalkáme na hrúbku 3-4

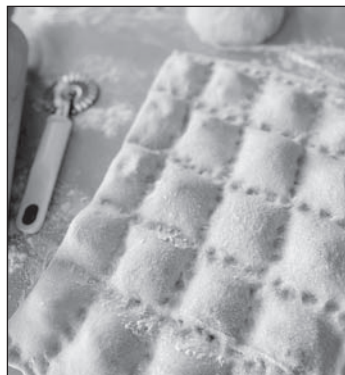
Pirohy pripravené na podávanie

Dáme zovrieť vodu, ktorú trošku osolíme, a pirohy vkladáme do vody, premiešame, varíme, kým nevyplávajú na povrch.

Uvarené vyberieme a hneď ich obalíme mletým osladeným makom, medom a rozpusteným maslom, alebo mletým makom a práškovým cukrom.

mm. Na jednu polovicu cesta položíme za malú lyžičku maku s medom alebo slivkového lekváru na vzdialenosti 5 cm.

Cesto preložíme na polovicu, kolieskom povykrajujeme obdĺžniky a vidličkou pritlačíme okraje, aby sa pri varení neotvorili.

Rozkrájané pirohy pred varením

Slováci v Srbsku

Katarína Mosnáková-Bagľašová

Súčasný kultúrny a spoločenský život Slovákov v obci Jánošík

K 200. výročiu sťahovania Slovákov do Jánošíka

Vedeli ste, že existuje obec, ktorá má číry slovenský názov – Jánošík? A predstavte si, nenachádza sa na Slovensku. Umiestnená je cca 600 km južne od hraníc Slovenska a iba 75 km od Belehradu – hlavného mesta Srbska. Keď ju však v roku 1810 zakladal gróf Filip Šándor, patrila do veľkej habsburskej monarchie, územie dnešnej Vojvodiny postupne osídľovali Slováci už od roku 1745.

Do Jánošíka (vtedy Šándorfalva/Šándor) prišli Slováci v roku 1823 prevažne z Nitrianskej a Novohradskej župy. Zaoberali sa ťažením liadku, vďaka čomu získali pozemky na výstavbu domov. Podľa prvého súpisu z roku 1827 žilo tu 316 katolíkov, 132 evanjelikov a 13 kalvínov. Roku 1839 sa sem prisťahovalo 22 rodín z Hajdušice a roku 1841 aj väčší počet Slovákov – katolíkov z obce Brešte v dnešnom Rumunsku.

Slováci sa hneď od začiatku starali o svoj duchovný život a vzdelávanie detí. Obyvatelia si v roku 1857 vybudovali školu, v ktorej sa okrem vyučovania konali aj služby Božie, kým nevybudovali evanjelický kostol v roku 1884. Koncom 19. storočia továreň na výrobu pušného prachu, tzv. *Šalitrana*, ktorá zamestnávala väčšinou Šándorčanov, skončila s prevádzkou a mnohí zostali bez práce. Bol to dôvod, prečo sa obyvatelia začali intenzívnejšie zaoberať poľnohospodárstvom. Ďalšia zásadná zmena v oblasti zamestnania nastala v 50. rokoch minulého storočia, keď sa v chotári obce začala ťažiť ropa. Mnohí občania získali novú prácu a začala sa modernizácia dediny – vystavali zdravotnícke stredisko, budovu pošty, kultúrny dom, vyasfaltovali sa cesty a dedina bola plynofikovaná. V deväťdesiatych rokoch minulého storočia bola vybudovaná nová telefónna ústredňa a od roku 2009 Jánošíčania majú kanalizačnú sieť.

Dnešné meno obec získala v roku 1947 (ešte predtým, v rokoch 1922 – 1947, sa obec menovala Slovenský Alexandrovec). Prečo si zvolili práve názov Jánošík a kto bol jeho krstným otcom, zatiaľ nie je známe, ale predpokladá sa, že obyvatelia chceli v tomto multietnickom prostredí (okres Alibunár je primárne srbský, z jednej strany Jánošíka je rumunská dedina, z druhej maďarská) naznačiť jej slovenský pôvod.

Podľa posledného sčítania obyvateľstva v roku 2012 v Jánošíku žilo spolu 966 obyvateľov, z čoho bolo 49 Srbov a 866 Slovákov.

Kultúrny život

Zásadná zmena v oblasti kultúry a rozvoja spoločenského života nastala v 80. rokoch minulého storočia, keď bol v obci vybudovaný Dom kultúry. Rozprúdila sa tu najmä folkloristická činnosť, začali sa intenzívnejšie nacvičovať ľudové tance, spevy a zachovávať predmety z oblasti tradičnej ľudovej kultúry. Oficiálne založenie Kultúrno-umeleckého spolku Jánošík bolo v roku 1993 a odvtedy až do roku 2015 táto organizácia prakticky zastrešovala takmer celý kultúrny život obce, usporadúvala lokálne, ale aj celomenšinové

SKUS Jánošík - nositeľ Zlatej plakety na FF Tancuj, tancuj v Hložanoch

podujatia a bola spojitom medzi Srbskom a Slovenskou republikou (významná bola spolupráca s mestom Myjava, vďaka ktorej sa realizovali niektoré významné kultúrne, ale aj investičné projekty). Spolok sa podpísal aj pod vydanie dvoch CD nosičov so slovenskými ľudovými piesňami: *Široko ďelako* (2003) a *Veď to pekne časi bývali* (2011). Zo sólistov vynikli najmä rozhlasové speváčky Zuzana Ďukićová a Katarína Mosnáková, ktoré obec ovenčili mnohými cenami a uznaniami z domácich a zahraničných festivalov a vydali niekoľko CD nosičov.

Po umlčaní činnosti KUS Jánošík sa začali zakladať, resp. obnovovať niektoré menšie združenia, ale boli aktívni aj jednotlivci, ktorí sú dnes nositeľmi kultúrneho a spoločenského života obce.

Slovenský evanjelický cirkevný zbor v Jánošíku

Okrem duchovných aktivít sa Slovenský evanjelický a. v. cirkevný zbor v Jánošíku aktívne zapája a sám iniciuje aj niektoré kultúrne a spoločenské diania v obci. Stalo sa to najmä od roku 2006 po príchode pána farára Slaďana Daniela Srdíča, ktorý rozbehol mnohé investičné, ako aj kultúrne projekty.

V chráme Božom sa uchovávali mnohé vzácne sakrálné predmety, z ktorých treba spomenúť predovšetkým pôvodný oltárny obraz zadovážený hneď po výstavbe kostola v roku 1884. Autorom olejomalby, ktorá znázorňuje ukrižovanie Ježiša Krista, je pravdepodobne uhorský maliar Anton Haan. Vzácnu kultúrnou pamiatkou je aj organ staviteľa Gyula Hubmanna z roku 1902. Skriňa je vyrobená v neogotickom štýle s lomenými oblúkmi nad píšťalami a keďže nástroj nezasiahla rekvirácia píšťal, všetky sú pôvodne zachované. V roku 2011 prebehla komplexná rekonštrukcia nástroja. Pri príležitosti 200. výročia založenia dediny v roku 2010 v kostole odhalili pamätnú tabuľu venovanú všetkým tu pôsobiacim kňazom.

V rámci cirkevného zboru bol v roku 2009 založený Spevácky zbor, ktorý okrem duchovných piesní spracúva aj skladby vlastenecké a zborové. Ich umeleckou vedúcou bola zborová kantorka Zuzana Ďukićová a dnes zbor vedie Ľuboslava Tomečeková.

V roku 2013 sa cirkevný zbor podpísal pod vydanie knihy *Slováci v Jánošíku*. Autormi rozsiahlej monografie mapujúcej najmä dejiny obce sú Ján Babiak a Slaďan Daniel Srdíč.

Okrem toho cirkevný zbor sa zapája aj do iných aktivít v obci a na svojej pôde, v kostolnej záhrade, už niekoľko rokov organizuje Detský letný tábor,

ktorý každoročne priláka pekný počet detí nie iba z Jánošíka, ale i z okolitých obcí. Tábor spoluorganizuje so Slovenským kultúrnym klubom za podpory Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Základná škola T. G. Masaryka

Na Základnej škole T. G. Masaryka sa na oboch stupňoch vyučuje v slovenskom jazyku. Škola za posledné desaťročie prešla kompletnou rekonštrukciou a to predovšetkým vďaka snahe riaditeľky Zuzany Halabrinovej. Škola okrem bežnej výučbovej činnosti ponúka aj rôzne krúžky pre deti a mimoškolské aktivity. V roku 2008 obnovili prácu detské tanečné skupiny, ktoré v rokoch 2010 a 2011 získali prvú cenu na obecnej prehliadke a postúpili do zónovej prehliadky v Pančeve. Staršia tanečná skupina sa zároveň v roku 2010 stala laureátom Zlatej brany v Kysáči, čo bol jej doposiaľ najväčší úspech. Škola organizuje príležitostne aj divadielka, kultúrno-umelecké programy, posedenia so spisovateľmi a pod.

V jej objekte sa nachádza školská knižnica s fondom 4500 kníh. Zaujímavosťou školy sú dva kútiky: etno-kútik, v ktorom sa uchovávali staré ľudové predmety z minulosti Jánošíčanov, a historický kútik, ktorý deťom a návštevníkom školy predstavuje osobnosť Tomáša Garika Masaryka, podľa ktorého je škola pomenovaná, a poskytuje aj údaje z dejín dediny a školy.

Spolok žien Jánošíčanka

Jedna z najaktívnejších organizácií na poli kultúry v súčasnosti je Spolok žien Jánošíčanka. Založený bol v roku 2009 s cieľom zachovávať a šíriť rôzne prejavy tradičnej ľudovej kultúry Slovákov z tohto prostredia. Venujú sa najmä tradičnej gastronómii, zachovávaniu ľudového odevu a tradičných predmetov, organizovaniu kultúrnych podujatí a edukácii detí a mládeže. Pre svoje potreby, ako aj rôzne aktivity majú upravenú spoločenskú miestnosť, tiež si nainštalovali stálu expozíciu tradičného odevu a nábytku a v súčasnosti prebieha aj úprava nádvorja. K ich najznámejším podujatiam patrí Deň višní, kde privítajú veľký počet návštevníkov a hosťujúce spolky a spoločne ponúkajú višňové výrobky z ich dielne, ako sú višňové koláče, torty, zaváraniny, lekvár, likér, pálenku a pod. V programe nechýba ani kultúrno-umelecký program. Podujatie sa koná každoročne začiatkom júla. Predsedníčkou spolku je Miluška Chrtánová.

Členky Spolku žien Jánošičanka

Miestny odbor Matice slovenskej v Jánošíku

Po obnovení činnosti Matice slovenskej v Juhoslávii v roku 1990 začali sa po jednotlivých slovenských obciach obnovovať, resp. zakladať miestne odbory. V Jánošíku sa to stalo v roku 1994, no činnosť tejto organizácie bola viac-menej sporadická. K významnejším podujatiam patrila organizácia 180. výročia založenia obce pod vedením vtedajšieho predsedu Martina Listmajera. Zmena nastala v roku 2014, keď bol za predsedu zvolený Pavel Kríž a po ňom v roku 2017 Jozef Omasta¹. Matičiari si od tej doby zrekonštruovali miestnosti Domu kultúry na svoje aktivity a aktivity iných organizácií, začali realizovať rôzne projekty a zapájať sa do existujúcich podujatí v dedine, ktoré majú za cieľ zachovávať a rozvíjať identitu a kultúru Slovákov v tomto prostredí. Dnes ich najznámejším podujatím je matičný maliarsky tábor (alebo výtvarná kolónia), kde sa zúčastňujú amatérski maliari zo širšieho okolia. Po piatich rokoch podujatia sa zozbierať pekný počet výtvarných diel, ktoré sú stálou expozíciou tejto organizácie.

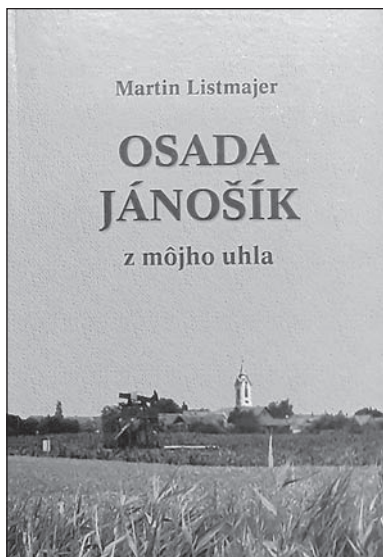
¹ HUDEC, V. Miestny odbor Matice slovenskej v Jánošíku. In: Hlas ľudu, ročník 78, č. 12. Nový Sad: 2021. s.52.

Etnodom Zuzany Kolárovej

Návštevníci Jánošíka si od roku 2009 môžu pozrieť tzv. etnodom, v ktorom sa zhromažďuje, uchováva a vystavuje zbierka tradičných ľudových predmetov (nábytok, odev, náčinie, náradie, staré fotografie, knihy a i.). Milovníci suvenírov tu nájdu aj rôzne ručné práce, výšivky, ozdobené fľaše a rozličné ľudovomelecke výrobky. Dušou domu je majiteľka Zuzana Kolárová, ktorá sprevádza hostí a v autentickom podaní predstaví vystavené predmety, zaspieva niektorú-tú ľudovú pesničku a porozpráva zaujímavé príbehy z minulosti dediny.

Sklárska dielňa Martina Kolárika

Útla, no bohatá sklárska dielňa Martina Kolárika ponúka návštevníkom obhliadku a kúpu ručne brúsených fliaš, nástenných hodín a iných sklenených výrobkov, na ktorých sú znázornené motívy slovenského folklóru, náboženstva, ženskej krásy, banátskej prírody a predovšetkým motívy dediny Jánošík. Každá fľaša má svoj príbeh, ktorý majster s nadšením prítomným vyrozpráva a popritom ukazuje techniku sklárskeho umenia, približuje návštevníkom ručne vyrobené prístroje, pomocou ktorých svoje unikáty zhotovuje. Jeho práce zdobia mnohé domy v Srbsku, ale aj vo Francúzsku, v Nemecku, Austrálii, na Slovensku a v iných krajinách sveta.

Prvá, z niekoľko kníh Martina Listmajera o Jánošíku

Publicista Martin Listmajer

Publicista, bývalý riaditeľ Základnej školy T. G. Masaryka v Jánošíku (1944), pedagóg na dôchodku a kultúrny dejateľ Martin Listmajer je autorom niekoľkých kníh týkajúcich sa dediny Jánošík: *Osada Jánošík z*

môjho uhla, Prečo si sa mladá vydávala... (zvyky, obyčaje a piesne v Jánošíku), Šport a športovci Jánošíka 1937 – 2017, Komu sa nelení, tomu sa zelení (Remeslá a poľnohospodárske práce Jánošíčanov v minulosti)...

Už roky je dušou kultúrneho a spoločenského života v dedine, kedysi aj veľmi vášnivý športovec a osvetový pracovník. Bol člen Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku, niekoľkokrát aj predseda organizačných výborov významných podujatí a jubileí v Jánošíku a osobnosť zaslužila o rozvoj dediny.

Spisovateľka a folkloristka Katarína Mosnáková-Baglašová

Prvá kniha pre deti s jánošíckou tematikou od Kataríny Mosnákovej-Baglašovej

v Banskej Bystrici. Skúma, tvorí a interpretačne pôsobí aj na poli folkloristiky tak vo Vojvodine, ako i na Slovensku.

Aj keď v Jánošíku už dlho nežije, predsa svoje rodisko, najmä na poli literatúry a folkloristiky, neustále prezentuje Katarína Mosnáková-Baglašová. Je autorkou 6 kníh pre deti, 2 zbierok básní, editorkou 2 rozsiahlych monografií (Slováci v Srbsku z aspektu kultúry, ÚKVS, Nový Sad, a Horehronské dni spevu a tance – 55 rokov, SOS, Banská Bystrica) a zostavovateľkou ďalších publikácií, zborníkov, ročeníek a časopisov. Pracovala v Ústave pre kultúru vojvodinských Slovákov v Novom Sade, na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici a v súčasnosti pôsobí v Stredoslovenskom osvetovom stredisku

Iné spolky a jednotlivci

V Jánošíku pôsobia aj rôzne spolky: poľovnícky, rybársky, športový a spolok penzistov. Okrem toho pôsobia tu aj výtvarní amatéri, medzi ktorými

vynikajú Anna Šterbová a Anna Češková, ktorá namaľovala aj oltárny obraz v evanjelickom chráme Božom v Jánošíku. Z mladších šikovných výtvarníkov vyzdvihneme najmä prácu Vinony Dudkovej.

Použitá literatúra:

HUDEC, Vladimír: Miestny odbor Matice slovenskej v Jánošíku. In: Hlas ľudu, ročník 78, č. 12. Vydavateľstvo NVU, Nový Sad 2021. s. 52.

Mgr. Jarmila Gerbocová

kurátorka krajaňských zbierok

SNM – Historické múzeum

Bratislava

jarmila.gerbocova@snm.sk

Padina, dedina hlbokých studní a mletej vody

Padina so svojimi chotármí sa nachádza v oblasti južného Banátu, ktorý je súčasťou Autonómnej pokrajiny Vojvodiny Srbsko; je právom považovaná za najslovenskejšiu lokalitu nielen v samotnom Srbsku, ale i v celom slovenskom zahraničí (počtom obyvateľstva a v rámci neho percentuálnym zastúpením Slovákov).

Historici sa dodnes nevedia zhodnúť na tom, kedy presne osada vznikla. Neexistujú totiž jednotné pramenné materiály; jedni uvádzajú počiatok 19. storočia príchodom prvých slovenských „rojav“ (1806), iní sa zhodujú v tom, že už pred ich príchodom existovala na tomto území osada obývaná Rumunmi, neskôr Srbmi. Pre nevyhovujúce životné podmienky (oblasť bez vody, sucho, nepríjemný piesok, *košava* a vietor) sa tu ani jedni z ich natrvalo neusídlili.

Nakoniec ostalo územie pusté, neobývané, až do príchodu Slovákov.

Návštevníka hneď po príchode zaujmú svojrázne doliny – Horná a Dolná dolina, v ktorých sa ešte i dnes nachádzajú pozostatky niekdajšej flóry. Prvá z nich tvoriaca severnú časť osady a druhá, smerom na juh, vznikali postupným stekaním vodných prameňov, po ktorých časom ostávali prázdne vysušené korytá.

V snahe posilniť Vojenskú hranicu habsburskej monarchie, Dvorná rada vo Viedni povolením cisára Františka 1., vydala príkaz osídlieť územie slovenským hraničiarskym obyvateľstvom. Prvých 80 slovenských poddaných (približne 400 evanjelických *duší*) v roku 1806 prichádza – ako uvádzajú pramene – z Novohradskej, Peštianskej, Gemerskej, Liptovskej a Nitrianskej stolice, ale je zaznamenaný aj príchod slovenských poddaných zo Slovenskej Stamory. Predtým však, aby mohli prijať na toto územie nových hraničiarov, vojenské vrchnosti prikázali vykopať pred ich príchodom prvú studňu (1806) na pustatine Alaš.

Ako postupne prichádzali ďalšie vlny Slovákov predovšetkým z Békešskej stolice a z „Horniakov“, nespokojnosť obyvateľov s nedostatkom vody

narastala. Po návšteve arcivojvodu Ľudovíta (1808), správcu vojenskej hranice, vidiac neutešenú situáciu, keď obyvatelia osady hrozili hromadným odchodom, vydal nariadenie vykopať a vymurovať *na útraty eráru* päť studní. S ich realizáciou sa začalo v roku 1817; z rozličných príčin bola ich stavba ukončená až v roku 1820. Studne boli udržiavané do roku 1848.

Kopanie studní si vyžadovalo nielen všetkých schopných chlapov, ani majstri nemali k dispozícii náležité pracovné pomôcky; hlavným nástrojom boli rýle a pri vyťahovaní zeminy zo studne pomáhali aj kone.

Ako studní postupne pribúdalo, pribúdalo aj nových a nových osadníkov. Vody bolo v prvých rokoch naďalej málo. Jej čerpanie z hĺbky 40 až 50 metrov fungovalo na princípe zapriahnutia koňa do zariadenia umiestneného pod strechou (veľký drevený kríž), na ktorom boli zavesené dve vedrá. Otáčaním kríža konskou silou ako v suchom mlyne v *gepli*, sa ťahala voda vedrami do sudov *vodárov* a do žlabu, „*válova*“ pre napájanie dobytká. Padina odvtedy dostala prívlastok „*dedina hlbokých studní a mletej vody*“.

Kým neboli vykopané prvé dve studne v doline, osadníci si ju do svojich domácností vozili z neďalekej Kovačice vo veľkých sudoch *vodároch*, kde tamojšie studne mali životodarnú tekutinu najviac v desaťmetrovej hĺbke. Majetnejší si vozili vodu do svojich domácností na vozoch, chudobnejší chodievali po vodu takmer denne.

Neskôr dovezenú vodu zo sudov *vodárov* Padinčania vypúšťali do obmurovaných studní *čisterní*, hlbokých 3 – 5 metrov na svojich dvoroch. Aby sa ňou šetrilo, zásobárne existovali súčasne aj na dažďovú vodu, stekajúcu zo striech domov, na tzv. *daždovku*.

Studne, ktoré si vybudovali majetnejší osadníci, boli na princípe pumpy s dvoma kolesami; vodu čerpali ručne jedna alebo dve osoby obkrúcaním reťazí na *válok*.

Studňa v centre dediny z roku 1910, pomenovaná podľa vtedajšieho majiteľa pozemku Šajbena, je stavaná do hĺbky 36 metrov. Hoci na jej dno majstri položili veľkú dubovú skruž, pokračovali obmurovávaním. Aj táto pracovala na princípe pohonu konskou silou. Robota trvala pol roka, práce financovala obec. V súčasnosti je studňa národnou kultúrnou pamiatkou s množstvom vysvetľujúcich informačných panelov.

Okrem kopaných a murovaných studní sa v roku 1938 sprístupnila v parku v strede osady (pred dnešnou Základnou školou maršala Tita) prvá vrtná studňa *ertelka*. Po menších úpravách je studňa funkčná dodnes.

V nasledujúcich rokoch k nej postupne pribudli ešte tri – v lokalite zvanej Čaba, na seleši (na dnešnom trhu, *pláci*, zakrytá betónovou platňou), a štvrtá pri dnešnom Obecnom dome, kde sa kedysi napájali statok (taktiež chránená betónom).

Studňa na Čabe

Keď bol do Padiny v roku 1952 zavedený elektrický prúd, o osem rokov neskôr (1960) sa začali prípravné práce na výstavbe obecného vodovodu elektrifikovaním existujúcich kopaných studní pomocou elektromotorov a čerpadiel. Získavanie vody sa postupne stávalo dostupnejším a ľahším.

Nekonečný sen o kvapke životodarnej tekutiny v najslovenskejšej lokalite v celom slovenskom zahraničí sa po 166 rokoch skončil víťazstvom dobra nad zlom, víťazstvom nad smädом. Padinčania od roku 1972 majú spre-vádzkované všetky vodovodné siete.

Vlatko Miksád

Detektívny príbeh visačky z roku 1923

Svojho času bola medzi neusporiadanými starými dokumentmi archívu Matice slovenskej llok objavená malá visačka na krk s nitkou olivovej farby namiesto šnúry, rozmerov 7 x 9 centimetrov. Bol na nej štít Sokolského hnutia a nápis: Slovenské národné slávnosti, 1. a 2. júla 1923. Div, že nepoškodená prežila toľké roky. Tomuto musí vďačiť asi svojmu skromnému vzhľadu, alebo možno tomu, že bola vsunutá a zabudnutá v nejakej starej knihe. V každom prípade svojou existenciou nám zachovala svedectvo o minulej dobe.

Zaujal nás dátum a príležitosť, ktoré naznačovali takmer storočnú udalosť. Ihneď sa začali natískať otázky: Kto sú Sokoli? Čo sú to Slovenské národné slávnosti? Čo sa udialo toho dátumu v roku 1923? a nakoniec – Ako a prečo sa táto visačka z Petrovca dostala do lloka, kto ju priniesol?

Čiastočné odpovede nám ponúkla kniha autora Jána Babiaka **Slovenské národné slávnosti – I**, Fakľa národného cítenia medzi dvoma vojnami, vydaná v Báčskom Petrovci v roku 2006, a výskumy na internetových stránkach.

Sokol je organizácia, ktorá bola založená na propagovanie cvičenia a šírenie národného povedomia medzi slovanskými národmi. Sokol založili v Prahe v roku 1862 Jindřich Fügner a Miroslav Tyrš. Spoločenská trieda, ktorá niesla sokoliarske hnutie, bola tou časťou liberálnej buržoázie, ktorá sa postavila proti odnárodneniu českého národa. Sokol sa riadil príslovím V zdravom tele zdravý duch, propagoval fyzický, morálny a intelektuálny rozvoj ľudí prednáškami, diskusiami a cvičením.

Jindřich navrhol a zaviedol tykanie všetkých členov a oslovanie „brat“, takisto navrhol ako prvý červenú blúzku, ktorá sa stala súčasťou sokolskej rovnšaty.

Miroslav navrhol zorganizovať verejné cvičenia so sprievodom Prahou. Prvotný návrh potom rozšíril na usporiadanie zjazdu všetkých sokolských jednôt z Čiech a Moravy s prizvaním bratských spolkov zo sveta (1. všesokolský zlet).

Vo februári 1882 predložil Miroslav cvičiteľskému zboru pražského Sokola základný Sokolský dokument Základy telocviku, neskôr nazývaný Tyršov systém, ktorý sa stal aj základom zostáv pre zletové cvičenia. Stanovil tiež

sokolské zásady (sila a mužnosť, činnosť a vytrvalosť, láska k voľnosti a vlasti, dobrovoľná práca a disciplína, vzájomný bratský vzťah členov).

Hnutie našlo inšpiráciu vo vzdelávaní a cvičení športovcov a bojovníkov v starovekom Grécku. Sokol sa rozšíril z Česka do všetkých slovanských krajín.

Medzi Chorvátmi sa Sokol prvýkrát objavil v Záhrebe. Chorvátsky Sokol bol založený 27. decembra 1874 po tom, čo chorvátsky bán Ivan Mažuranić zaviedol povinné telesné cvičenie v škole. V školách boli objavené nadané deti, ktorým sa dostalo cti stať sa chorváckymi Sokolmi.

Chorvátsky Sokol mal okrem cvičebného oddelenia aj cyklistický, šermiarsky a jazdecký oddiel. Tieto oddelenia časom natoľko rozvetvili svoju činnosť, že sa osamostatnili ako špeciálne športové kluby. S veľkým nadšením bola podporovaná aj vzdelávacia práca. Boli činné orchestre, fanfáry, spevácke zbory a divadelné súbory. O nepretržitú publikačnú činnosť viedla starostlivosť Sokolská knižnica.

Chorvátske spoločnosti Sokolov boli potom založené a šírili sa v mnohých mestách v Chorvátsku, tak napríklad vo Vukovare v roku 1886 a v Osijeku v roku 1896. V diele **Sokolské dni Chorvátskeho sokola – Slavónia a Srijem** Vinkovčana Željka Iveljića sa na strane 12 dozvedáme, že v roku 1924 bol Sokolský spolok činný aj v Iloku.

Babiak píše: – Slovenské národné slávnosti vznikli v Petrovci, neskoršie Báčskom, najskôr ako myšlienka o koncentrácii Slovákov (aj Čechov) zo všetkých končín novoutvoreného Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov v

roku 1918. Hneď o rok na to sa v Petrovci ohľadom toho konala národná porada Slovákov, aby v neskorších rokoch stretnutia prerástli v tradičné slávnosti. Organizovali ich Sokoli a tak hlavným bodom programov boli sokolské cvičenia, ale sa konali aj stretnutia učiteľov, výstavy, prednášky, stretnutia spolkov žien, divadelné predstavenia, riešili sa cirkevné otázky, najmä ohľadom osamostatnenia, stretala sa tu slovenská inteligencia, vynikajúci národní dejatelia a predstavitelia spolkov... V rámci slávností sú zakladané a otvárané aj národné inštitúcie, akými sú v roku 1919 slovenská

Visačka Slovenských národných slávností z roku 1923, Archív MS Ilok

kníhtlačiareň a slovenské gymnázium. V roku 1920 vychádza tlačou, ako prvý v slovenskom jazyku, slovenský týždenník Národná jednota a zakladá sa spolok Sokolská jednota, ktorá na svojich pleciach bude dlhé roky niesť organizáciu Slávností. V roku 1921 sa začal zvyšovať počet žiakov petrovského gymnázia, ktoré v tom roku navštevovalo 170 žiakov, a začalo sa rozmýšľať nielen o zamestnaní nových učiteľov, ale aj o stavbe novej budovy gymnázia. V roku 1922 sa konajú prípravy na jej budovanie a v roku 1923, 1. júla, sa kladie základný kameň. Väčšina slovenského obyvateľstva tej doby v Kráľovstve SHS, nielen intelektuáli, si boli vedomí významu otvorenia takejto vzdelávacej inštitúcie. Hádám najlepšie tento význam vyjadril istýsi petrovský dedko Králik vetou: – ...nám načim škola menom gymnázia, lebo múdrosť aj sedliakovi treba...

Takmer 100-ročná budova zamestnávala, alebo vychovala počas týchto rokov učiteľské kádre, ktoré zasiahli Slovákov aj mimo hraníc Vojvodiny. Medzi nich patrí, napríklad, aj ilocká rodáčka Júlia Párnická, učiteľka v Iloku (1942 – 1943), či Emília Turopoljcová, matka Biserky Rajkovičovej, učiteľky z Jelisavca, ktorá v rokoch 1937 – 1941 učila na petrovskom gymnázii matematiku, fyziku a zemepis. Zaujímavá je aj osobnosť ilockého zverolekára Josipa Sandalja, narodeného 20. 11. 1909 v Breste, okres Pazín, Istria, ktorý sa na petrovskom gymnázii vzdelával v rokoch 1927 – 1930. V roku 1928 sa stal členom futbalového klubu Slovenský športový klub Báčsky Petrovec, v ktorom hral v rokoch 1929 – 1930. Štúdium veteriny končí vo Viedni. V roku 1945 sa vracia do Báčskeho Petrovca a koná veterinársku prax do roku 1946, keď je premiestnený do Temerínu.

A teraz sa vráťme k vyššie položenej otázke: Kto mohol priniesť visačku do Iloku?

V Iloku do roku 1923 pôsobil profesor Jozef Maliak, ktorý istotne bol, ako významný národovec, k tomuto slávnostnému činu kladenia základného kameňa povolaný ako hosť z Iloka. Maliak však začiatkom školského roka 1923, niekoľko mesiacov po Slávnostiach, začína pracovať na novovybudovanom gymnázii v Petrovci, o čom svedčí aj nepodpísaný článok zverejnený v petrovskej Národnej Jednote z 28. septembra 1923, roč. 4, č. 39, s. 2, s titulkom **Osobné:** – Pán profesor Maliak medzi nami. Víťame ho a prajeme mu mnoho zdraru k jeho práci. Avšak, keďže nemáme informácie, že v tom roku pôsobil v Iloku nejaký kultúrny spolok, môžeme predpokladať, že si svoju visačku mohol nechať u seba.

Ďalším hosťom z Iloka mohol byť ilocký farár Adam Vereš s manželkou a svojimi piatimi deťmi: najstarší Ivan mal vtedy 15 rokov, dcéra Oľga 13, syn

Sokolský štít – Štít ovitý brečtanom, na ktorom je sokol s rozťahnutými kridlami a vo vnútri štítu je monogram, Zdroj Internet: http://www.hrvatski-sokol.hr/?page_id=27, Chorvátsky sokol Vinkovce, Štatút, čl. 4

Vladimír 12, Milan 11 a dcéra Marta 8 rokov. Adam bol farárom v Iloku od roku 1921 a ako národovec si istotne dal záležať na zúčastnení sa Slávností v Petrovci a v tomto smere istotne vychovával aj svoje deti. Je pravdepodobnosťou predpokladať, že všetci jeho členovia rodiny dostali visačku ako hostia, možno aj ako voľnú vstupenku, ktorú si ako spomienku, suvení, priniesli do Iloku. Visačky mohli držať u seba, alebo v evanjelickej modlitebnici, a od roku 1922, keď bola otvorená Slovenská škola (nad dnešným Hasičským domom), mohli jednu z nich držať aj v niektorej školskej skri-

ni. V tom prípade môžeme predpokladať, že si visačku zachovala učiteľka Božena Verešová. V archíve Slovenského kultúrno-osvetového spolku, či Matice slovenskej Ilok, sa nenašli žiadne informácie o pôsobení nejakého kultúrneho spolku v rokoch 1923 – 1924. V petrovskej Národnej Jednote z 12. januára 1923, roč. 4, č. 2, s. 1, bol zverejnený nepodpísaný článok s titulkom **Ilok**: – U nás je všetko pri tichosti. Všade, na všetky strany badať pilný slovenský národný pohyb. A my ešte nemali sme príležitosť zaujať naše stanovisko. To stanovisko môže byť a je to isté, čo všetci naši bratia zaujímajú, ktoré je vyslovené v kysáčkej rezolúcii, že všetci Slováci dovedna: Kysáč, Nový Sad, Petrovec, Kulpín, Hložany, Kovačica, Padina, Pivnica, Laliť, Selenča atď. Idú jednou cestou, ktorá je i naša. Na zdar Slovákom! V Almanachu Československého zväzu sa na rok 1924 uvádza, že Slováci ešte vtedy nemali kultúrno-osvetový spolok: – Okrem Sriemskej slovenskej banky niet iného hospodárskeho alebo kultúrneho združenia u ilockých Slovákov. Avšak už v roku 1925, 26. júna, sa spomína založenie *Združenia stredoškôlkov*, teda žiakov miestneho gymnázia, ktorého členmi boli gymnazisti, študenti a intelektuáli, medzi nimi Ivan, Oľga, Vladimír a Milan Verešovci, Júlia Párnická, Blanka Maliaková... Tento spolok vlastnil 460 kníh, ktoré sa, pre nejestvovanie vlastných priestorov, často sťahovali, trvalejšie do Slovenskej školy od roku 1922. V ten istý deň, 26. júna 1925, vznikla v meste aj Pobočka Spolku československých akademikov. Jej zakladateľmi v Iloku boli Ivan Vereš a Júlia Párnická. Tieto dve organizácie sa 13. septembra 1925 zlúčili do Pobočky Spolku

československých akademikov v Kráľovstve SChS so sídlom v Petrovci. Vlastné priestory zatiaľ nemali a tak asi visačka ležala v niektorej z kníh v spolkovvej skrini umiestnenej v Slovenskej škole.

O dva roky neskôr premenovali pobočku na **Spolok slovenskej študujúcej mládeže Štúr** a v ďalšom roku, 1928, sa osamostatnili od petrovského *Spolku československých akademikov*. Organizovali zábavy, spoločenské hry, výlety a prednášky. Spolok mal aj spevácky zbor, ktorého členovia sa učili ľudové a cirkevné piesne. Predpokladáme, že sa spevácke skúšky konali od roku 1922 v Slovenskej škole, v ktorej sa nachádzala skriňa s knihami, a možno aj v evanjelickej modlitebni, až do roku 1930.

3. 1. 1929 zvolili Adama Vereša v Starej Pazove za evanjelického biskupa v Kráľovstve SChS, neskôr v Juhoslovanskom kráľovstve. 1. februára 1929 sa *Spolok slovenskej študujúcej mládeže Štúr* znovu premenoval, tentoraz na **Štúr, Spolok slovenských akademikov v Iloku**. Jeho predsedom sa stal študent teológie a neskorší evanjelický farár Ivan Vereš.

Keď ilocká cirkev dostala 9. mája 1930 do daru od úradov pozemok na stavbu kostola, takzvaný *Solgov dvor*, a k tomu kúpila o tri mesiace neskôršie, 9. augusta, budovu náboženskej skupiny nazarénov, ktorá ležala vedľa darovaného pozemku (neskoršie budova známa ako Starý Slovenský dom, Círov dom), môžeme predpokladať, že knižnica (skriňa s knihami) bola tam presťahovaná. Tu sa už potom naplno rozvíjal všestranný kultúrny život. Po vybudovaní novej budovy Slovenského domu v roku 1952 boli knihy pravdepodobne premiestnené do nej. Môžeme predpokladať, že dosť kníh bolo používaním a sťahovaním aj poškodených a pribúdaním nových kníh boli vyradované. V jednej z tých zachovalých sa asi zachránila aj visačka, ktorá nám umožnila nazrieť, aspoň na chvíľku, do dejín ilockých Slovákov..

Slováci v Španielsku

Vladimír Valentík

Nové knihy zo Španielska

Lenka Ďaďová

V ďalšej knihe Lenka Ďaďová s Narcís Teixidorom sa zaoberala architektúrou. Kniha predstavuje historický dom Ensesa v Gerone, od roku 1898 do dneška. Cez fotografickú galériu opisuje jeho začiatky, jeho históriu a jeho dnešnú podobu. Kniha je vhodná pre zvedavých čitateľov, ktorí Španielsko už poznajú a chcú ho naďalej spoznávať.

Slovensko-španielska únia v Gerone v roku 1922 rozprúdila najmä svoju vydavateľskú činnosť. Lenka Ďaďová, naša spolupracovníčka, je zároveň aj autorkou troch knižných publikácií, ktoré vyšli v Španielsku tohto roku dvojrečovo: v katalánčine (španielčine) a v slovenčine.

V prvej vo vydání Slovensko-španielskej únie na 78 stranách autorka sprostredkovala slovenskú gastronómiu aj pre španielskych čitateľov. Kniha je pomenovaná jednoducho Slovenské recepty zo španielskej Gerony a obsahuje recepty rozdelené do štyroch skupín: Polievky, Šaláty, Recepty bez mäsa a Tradičné slovenské sladké dobroty.

La gastronomia d'Eslovàquia amb productes gironins
Slovenské recepty zo španielskej Gerony

Lenka Ďaďová

Recepty 2 edícia

Rafael Masó 3 edícia 2022

Miestny obchod

Lenka Ďaďová sa v osobitnej knihe zaoberala aj miestnym obchodom v Gerone. Autorka v nej zdieľa svoju prácu v Asociácii obchodov, aj doma. Miestny obchod je kniha o singularite domáceho španielskeho obchodu, trhu a poukazuje tiež na jeho dôležitosť práve dnes.

Katarína Mosnáková-Bagľašová

Štefánikova tabuľa v Španielsku

Chýrečný Milan Rastislav Štefánik má aj v Španielsku pamätnú tabuľu v Alcossebre, ktorá pripomína Štefánikovo úspešné pozorovanie zatmenia slnka. Tabuľa však časom chýtrala, ale vďaka Miroslavovi Musilovi znovu dostala pôvodnú podobu a úspešne spĺňa svoju pamätnú úlohu.

K tej udalosti Miroslav Musil napísal takýto komentár:

„Ako bádateľ aj diplomat som zanechal pamätníky Štefánikovi na viacerých kontinentoch; preto ma teší, že naše Veľvyslanectvo v Madride pružne reagovalo na môj podnet, že pamätná tabuľa v Alcossebre, kde sa Štefánikovi podarilo úspešné pozorovanie zatmenia slnka, pohotovo nahradila chýtrajúcu pamätnú tabuľu takouto krásnou novou – muchas grazias!“

Tabuľa bola už schátraná

Vynovená pamätná tabuľa štefánikovi

Slováci v Taliansku

Adriana Harandzová,
Turín, Taliansko

Gastronomický festival Terra Madre v Turíne

V dňoch **22. – 26. septembra 2022** sa v Taliansku, v meste Turín, uskutočnil celosvetový trh **TERRA MADRE 2022 Salone del Gusto** (Matka Zem – Salón chutí).

Organizátorom výstavy je medzinárodné hnutie **Slow Food**¹ so sídlom v Bra (región Piemont), Taliansko. Ide o prestížny medzinárodný trh a výstavu remeselných a autentických potravín, v rámci ktorého sa okrem iného uskutočnilo niekoľko konferencií a iných aktivít zdôrazňujúcich aktuálnu výzvu RegenerAction. Cieľom hnutia je navrhnuť inú budúcnosť potravín, formujúcu sa prostredníctvom každodenných rozhodnutí jednotlivcov, spoločného úsilia komúnit a politík verejných aj súkromných inštitúcií.

Na tomto prestížnom podujatí sa zúčastnila aj Slovenská republika. **Konvívium Slow Food TATRY** (ďalej je SFT) v spolupráci so **Združením priateľov Slovenska MY@VY** so sídlom v Turíne. Prezentovali tieto remeselné výrobky:

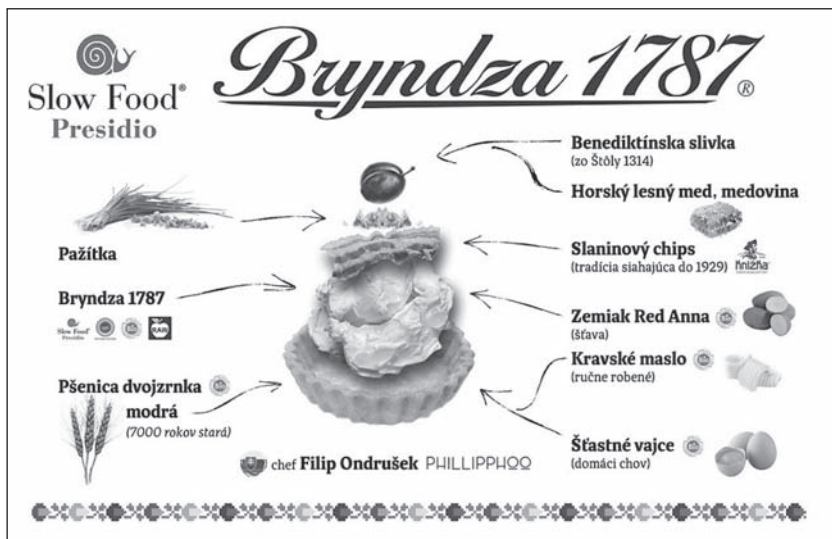
- **Bryndza 1787** – autentická, pravá Slovenská bryndza (CHZO) chránené zemepisné označenie, BIO a RAW produkt zapísaný v zozname produktov Prezídium Slow Food² (Bryndza 1787)
- **Sušená klobása z jeleňa a býka** – produkt zapísaný v zozname Archa chutí³ (Jelenia sušená klobása)
- **Syr Parenica** – produkt zapísaný v zozname Archa chutí (Syr Parenica)

¹ Hnutie **Slow Food** má na celom svete viac ako 1 milión podporovateľov, eviduje viac ako 100 000 členov, dobrovoľníkov v 150 krajinách, 1600 lokálnych združení, tzv. konvívii a sieť, ktorú tvorí 2000 komúnit produkujúcich potraviny trvalo udržateľným spôsobom, kladúc dôraz na kvalitu.

² **Prezídium Slow Food:** <https://www.fondazioneslowfood.com/en/what-we-do/slow-food-presidia/>

³ **Archa chutí:** <https://www.fondazioneslowfood.com/it/cosa-facciamo/archa-del-gusto/>

- **Zázrivský korbáčik** – produkt zapísaný v zozname Archa chutí (Zázrivský korbáčik)
- **Remeselná Borovička** – produkt zapísaný v zozname Archa chutí (Remeselná Borovička)
- **nepasterizované remeselné pivo**

Uvedené výnimočné, tradičné slovenské potravinové výrobky boli prezentované formou ochutnávok. Počas piatich výstavných dní mali návštevníci salónu TERRA MADRE 2022 možnosť ochutnať tradičné potraviny spracované a servírované v modernom štýle. Popritom mali možnosť získať podrobné informácie o daných výrobkoch priamo od prítomných odborníkov:

- **Ladislav Raček** – zakladateľ a leader konvivia Slow Food Tatry
- **Adriana Harandzová** – someliérka, degustátorka syrov a vín – Slovenka žijúca v zahraničí, v talianskom Turíne, a členka Združenia MY@VY. Už niekoľko rokov pomáha rozvíjať povedomie o slovenských výrobkoch v Taliansku.
- v reprezentačnom stánku asistovali členky Združenia priateľov Slovenska My@VY – **Maja Straková** a **Barbora Patková Masi**.

*Zakladateľ Slow Food Tatry Ladislav Raček, someliérka, degustátorka syrov a vín
Adriana Harandzová, Maja Straková a Barbora Patková zo Združenia priateľov
Slovenska MY@VY*

Sme presvedčení o kvalite prezentovaných slovenských výrobkov (svedčí o tom aj ich zápis do zoznamu Prezídium Slow Food alebo Archa chutí). Sme radi, že účasť na uvedenom festivale chutí, dosiahla svoj cieľ: prispela k celkovému zviditeľneniu Slovenska v takej gastronomickej „veľmoci“, akou je Taliansko.

Svedčí o tom aj návšteva jednej zo syrárskych legend Talianska Beppe Caldera – Maestro Assaggiatore (Majster Degustátor), autor dvoch kníh o

Beppe Caldera a Ladislav Raček

talianskych syroch. Tento expert na syry prešiel celé Taliansko, osobne navštívil stovky alpských salašov, ktoré potom uviedol vo svojom sprievodcovi. Vedel by urobiť akýkoľvek syr z akéhokoľvek talianskeho regiónu. O slovenskej bryndze povedal: „Taký syr v Taliansku nenájdete!“

Okrem toho, toto medzinárodné podujatie prilákalo našich slovenských aj českých krajanov žijúcich v regióne Piemont. Všetci sa patrioticky zastavili v slovenskom stánku, pochutnali si na našich domácich špecialitkách, prehodili kus reči a naše združenie sa rozrástlo o niekoľko ďalších mladých členov.

*Slovenskí a českí rodáci v slovenskom stánku na Terra Madre Salone del Gusto
2022 (Matka Zem – Salón chuti) v Turíne; 22. – 26. september 2022*

*Maja Straková e Lucia Kubicová
Presidente – Vicepresidente__*

**Associazione MY&VY
Amici della Slovacchia**

Corso Vittorio Emanuele II. 30
10123 Torino, ITALIA
C.F. 97680210016

Lucia Kubicová-Torchio

Beáta Mészárosová: Mama a ocko sa k sebe nehodia

Krajania žijúci vo svete, ako aj rodni Slováci dobre vedia, že Taliansko bolo jednou z najviac postihnutých krajín pandémie Sars-Covid-19. Často sme podávali správy, referovali o priebehu pandémie, písali články, ako aj osobne informovali do viacerých televíznych správ slovenských masovokomunikačných médií a televízií. Až do júna 2022 sme boli izolovaní, nemohli sa uskutočňovať hromadné podujatia a stretnutia. Veľmi tým utrpelo aj naše združenie Priateľov Slovenska MY@VY v Turíne, krajský život sa nám zastavil na dva a pol roka. Preto o to viac pociťujeme obrovskú potrebu osobných kontaktov, upevňovanie priateľstva, ľudského prístupu, tepla a srdečnosti, empatie, krajskej zomknutosti a súdržnosti, väzby na naše slovenské korene a tradície.

Z týchto dôvodov a môže to znieť rozporuplne, práve počas pandémie sa naše združenie MY@VY rozšírilo o niekoľko nových mladých členov, Slovinciek a Slovákov žijúcich a pracujúcich buď priamo v Turíne alebo v našom regióne Piemont.

Jedným z najmladších prírastkov do nášho združenia je mladá a talentovaná **Beáta Mészárosová**. Táto mladá dáma je veľmi dynamická a má široký pracovný diapazón. Popri našich dvoch populárnych spisovateľkách, známych v Taliansku aj na Slovensku, Ivane Dobrákovovej a Michaele Sebokovej, nám teda pribudla tretia spisovateľka Beáta Mészárosová, ktorá sa venuje detskej tvorbe a my sme ju vyspovedali:

Beáta Mészárosová

“Volám sa Beáta Mészárosová a do Turína, v ktorom žijem už skoro päť rokov, ma priviedol projekt Erasmus+. Ako materskú organizáciu som si vybrala *Centro Studi Sereno Regis*, kde som pracovala v sociálno-kultúrnej oblasti s deťmi a mladými ľuďmi.

V marci tohto roku (2022) bola publikovaná tu v Taliansku moja prvá detská obrázková kniha s názvom **MAMMA E PAPÀ NON VANNO BENE INSIEME (Mama a ocko sa k sebe nehodia)**.

Knižka vyšla vo vydavateľstve *Gruppo Albatros il Filo* a rozpráva príbeh multietnickej, bilingválnej rodiny. Jej hlavnou hrdinkou je dievčatko Awa, ktorá sa zamýšľa nad rozdielnosťou medzi svojimi rodičmi a nechápe, ako je možné, že sa do seba zamilovali aj napriek ich odlišnosti. Kniha okrem toho, že je inkluzívna, vyzýva malých čitateľov ku kreativite, a keďže je ilustrovaná čiernobielo, môžu si ju vyfarbiť podľa ľubovôle. Prezentácia knihy prebehla úspešne 5. júna 2022 v Turíne.

Okrem toho bola kniha predstavená na tradičnom svetoznánom Turínskom knižnom veľtrhu a zúčastní sa aj na ďalších národných a medzinárodných knižných veľtrhoch a výstavách.

Beáta Mészárosová na prezentácii svojej knihy 5. júna 2022 v Turíne.

Mojím zámerom je dať hlas početným zmiešaným rodinám, ktoré žijú v Turíne a v celom Taliansku, prispieť k boju proti stereotypom a rasizmu, ale predovšetkým povzbudiť a podporiť druhú generáciu imigrantov na ich ceste.

Medzinárodný knižný salón /Salone Internazionale del Libro, Torino (Turín), Lingotto Fiere, 19. 5. – 23. 5. 2022

Prezentáciu knihy sponzorovala aj svetová značka **CRAYOLA**, ktorá knihu podporila svojimi pastelkami rôznych odtieňov farby pleti, Colours of the World, na jej uvedenie do života.

Začiatkom nového roku 2023 plánujem farebné vydanie knižky na Slovensku, kde sa mi v blízkej budúcnosti črtá aj ďalší knižný projekt.”

Ďakujeme ti, Bea, a želáme veľa pracovných i osobných úspechov.

Maja Straková e Lucia Kubicová
Presidente – Vicepresidente

Associazione MY&VY

Amici della Slovacchia

Corso Vittorio Emanuele II. 30

10123 Torino, ITALIA

C.F. 97680210016

Lucia Kubicová-Torchio,
Taliansko

Barbara Somogyiová – Mozart on the Beach

Kultúrny a spoločenský život v Taliansku sa pomaly, ale iste rozbieha po 30 mesiacoch trvajúcej kovidovej pandémie. K tradičným a publikom obľúbeným hudobným podujatím mesta Turín patrí hudobný maratón – **Mozart Nacht und Tag** – konajúci sa každoročne v mesiaci januári. Toto podujatie navrhol režisér Davide Livermore z asociácie Baretty pri príležitosti oslavy narodenia Wolfganga Amadeusa Mozarta dňa 27. januára 1756.

Výnimočná letná verzia – **Mozart on the Beach** (Mozart na pláži) – prebiehajúca v dňoch 1. – 2. – 3. júla 2022 bola maximálnou snahou a reakciou na zdravotnú pohotovosť a ťažkosti pri oživení 14. ročníka hudobného maratónu *Mozart Nacht und Tag XIV* v januári 2022. Podujatie tradične organizuje združenie Baretty za umeleckej koordinácie Corrada Rollina a Giorgia Grivu. Zúčastnilo sa ho viac ako 140 hudobníkov bez nároku na odmenu, väčšinou zo všetkých piemontských konzervatórií a bok po boku s profesionálmi, ktorí sú im ochotne a radi k dispozícii pre veľký projekt šírenia kultúry.

Hudobný maratón – 70 hodín Mozartovej hudby sa začal v divadle Cine-Teatro Baretty, ako v odrazovom mostíku, a odtiaľ sa rozšíril po celom Turíne vďaka koordinovanej spolupráci rôznych prestížnych miest a kultúrnych inštitúcií, ktoré sú Turínčanom dobre známe. Z mnohých spomeniem: Čestnú dvoranu zámku Valentino, Oratórium San Filippo, Klub čitateľov, kostol San Salvario. Program bol venovaný salzburskému majstrovi, jeho otcovi Leopoldovi a jeho synovi Franzovi Xaverovi s doplnkami skladieb, ktoré na mozartovské námety zložili iní hudobníci všetkých vekových kategórií. Kurátori zakaždým uviedli a krátko ilustrovali program živých vystúpení, ktoré sprevádzal aj kalendár filmových projekcií s titulkami o Mozartových dielach. Podobne účasť publika na podujatí je bezplatná, v závislosti od dostupnosti miest, aby sa potvrdila myšlienka rozsiahleho hudobného večierka zameraného tak na skúsených poslucháčov, ako aj nováčikov a všetkých tých, ktorí po prvýkrát dokážu prekonať strach z hudby, klasickej hudby a zúčastniť sa skutočného koncertu.

Mozart on the Beach /
Mozart Nacht und Tag XIV.

Mozart's Rocking Girls

Barbara Somogyiova
mezzosoprano

Monica Argenton
pianoforte

2 luglio 2022, ore 17.10 , Cineteatro Baretto, via Baretto 4, Torino

*Naša úspešná krajanka, členka združenia MY@VY Priateľov Slovenska - mezzosopránistka a hudobná pedagogička spevu BARBARA SOMOGYIOVÁ – sa pravidelne, už 10 rokov, zúčastňuje na Mozartovom maratóne. Osem rokov vystupovala ako sólistka so svojím duom **Teste dure** a posledné dve sezóny s duom **Mozart's Rocking Girls**.*

Hudobná kritika sa vyjadrila o Barbarinom talente takto:

„Čierna našuchorená hodvábná plachta trepotajúca sa vo veternej smršti, plachetnica plaviaca sa nočnou oblohou pri splne Mesiaca: toto je obraz Vášho zamatového hlasu.“

Viac chválospevu na Barbarin očarujúci hlas a výborný scénický prejav nie je potrebné. Táto definícia je najvyšším komplimentom našej krásnej a nadanej Slovenky žijúcej a koncertujúcej v Severnom Taliansku. Avšak so silnou väzbou na ro-

dnú Bratislavu a Slovensko, kde koncertuje minimálne 2x do roka. Slovenské publikum si môže vychutnať jej komorné koncerty pravidelne v lete a pred Vianocami.

Barbaru Somogyiovú na klavíri sprevádzala Monica Argenton a predstavila týmto programom:

- „Vy, ktorí viete“ (Figarova svadba K 492)
- „Už neviem, čo som, čo robím“ (Figarova svadba K 492)
- „Tlieskaj, tleskaj, pekný Masetto“ (Don Giovanni K 527)
- „Uvidíš, roztomilý“ (Don Giovanni K 527)
- „Neúnavné túžby“ (Così fan tutte K 588)
- „Je to láska, je to zlodejčiek“ (Così fan tutte K 588)
- „Voi che sapete“ (**Le nozze di Figaro** K 492)
- „Non so più cosa son, cosa faccio“ (**Le nozze di Figaro** K 492)
- „Batti, batti, bel Masetto“ (**Don Giovanni** K 527)
- „Vedrai, carino“ (**Don Giovanni** K 527)
- „Smanie implacabili“ (**Così fan tutte** K 588)
- „È amore è un ladroncello“ (**Così fan tutte** K 588)

Mozart's Rocking Girls

Barbara Somogyiova mezzosoprano

Monica Argenton pianoforte

Kto je Barbara Somogyiová

Barbara Somogyiová absolvovala odbor operný spev v roku 1994 na Štátnom konzervatóriu v Bratislave pod vedením profesorky Chudovskej. Na tom istom konzervatóriu zmaturovala a získala stredoškolské umelecké vzdelanie.

Zúčastnila sa majstrovského kurzu „muzikálu“ u D. Bendera a B. Meistera v Bratislave (1990) a majstrovského kurzu „operného spevu“ u J. Obrazcovovej (1992) v Piešťanoch.

V roku 2001 absolvovala operný spev na Štátnom konzervatóriu „G. Verdiho“ v Turíne. Aj na tomto konzervatóriu v roku 2004 získala pod vedením maestra E. Battagliu titul prvého stupňa v odbore „Vokálna komorná hudba“ s plným počtom bodov a vyznamenaním.

V roku 2008 získala magisterský titul v odbore „Operný spev“ s prácou „Ženské postavy v slovanskej opere“.

Získala aj Európsky certifikát z talianskeho jazyka C 1-2 na Štátnej jazykovej škole v Bratislave.

S koncertnou činnosťou začala v roku 1990 a jej dlhý zoznam si môžete pozrieť tu:

www.barbarasomogyiova.com www.bsvocalfitness.it

Slováci v Ukrajine

Darinka Habor

Ako sa nám zo dňa na deň zmenil život

Nikto ani netušil, čo na nás čaká v roku 2022. Zobudili sme sa 24. februára asi v každom dome s rovnakou vetou: „Začala sa vojna.“ Život sa v jedinom okamihu zmenil hore nohami. Zo začiatku to bola hrôza. Sedeli sme mesiac pri televízii a pozerali správy. Nikam sme ani nevychádzali. Stále zvuky vzduchových sirén znamenali, že hrozí raketový výbuch. Doma sme si pripravili v suteréne úkryt a odchádzali sme ta zakaždým, keď sme počuli sirénu. Spolu s deťmi sme tam odniesli všetko nevyhnutné – vodu, suché jedlo, baterku, prikrývky, vankúše a teplé oblečenie. Ruksak s najnutnejšími vecami a dokladmi sme mali zbalený, keby bola potreba opustiť krajinu. Môj 6-ročný syn ešte nechápal situáciu – tak sa spýtal, kam sa balíme, či tam bude bazén, a či si môže zobrať plavky. Tak nás aspoň trochu pobavil a odvrátil pozornosť od

strašnej reality. Na 2 mesiace sa život zastavil. Dom kultúry sme upratali pre utečencov, keďže ich bolo množstvo. Hotely na Zakarpatsku už boli preplnené, a tak ich umiestňovali všade, kde sa dalo, v internátoch, školách, domoch kultúry a aj v iných budovách. Každý pomáhal, ako mohol. Veľa dobrovoľníkov bolo na hraniciach – pripravovali jedlo, čaj, kávu a rozdávali utečencom, čo opúšťali krajinu. Rady boli dlhé. Čakalo sa na hraniciach aj 5 dní. Niektorí pomáhali na železničnej stanici – ľuďom z vlakov, pomáhali s ubytovaním, alebo dávali inštrukcie na ďalšiu cestu. Veľa pomáhali v táboroch pre utečencov, v obchodoch, aj na uliciach. Každý vložil svoj kúsok pomoci,

ako mohol. Veľa ľudí opustilo krajinu aj z našej dediny. Mnohí odišli za rodinou na Slovensko, niektorí sa vybrali aj ďalej. Každý mal starch, predovšetkým o deti, ale aj o svoj vlastný život. Tí, čo zostali, sa prispôbobi a pochopili, že musia žiť ďalej. Pomaličky sme sa vrátili do normálneho života. Deti, pravda, do školy nechodili, ale povolili nám stretávať sa na nácvikoch. Len pri vzduchových sirénach sme sa museli presunúť do úkrytov. Rodičia na to pristali, aby sa deti aspoň trochu rozptýlili. V lete sme sa zúčastnili aj na pár koncertoch v Užhorode a okolí, ktoré sa organizujú kvôli zbierke peňazí pre vojsko. Pridali sa nám do súboru aj deti, čo žili dočasne v obecnej škole, a spolu s nami sa zapojili do výučby slovenského folklóru.

Svoju kaviareň s trdelníkmi sme museli dočasne zavrieť. Minulý rok sme radi navštevovali mnohé festivaly na Ukrajine, kde sme prezentovali starodávny slovenský trdelník, a návštevníci si ho veľmi obľúbili. Tohto roku takú možnosť nemáme, keďže nám vojna nahrála zle do kariet. A tak sme začali hľadať festivaly v zahraničí. Sme veľmi radi, že sa nám podarilo zúčastniť sa na Krajanskom dvore v Detve a aj na Horehronských dňoch tanca a spevu v Heľpe.

Vojna asi bude ešte dlho trvať a potom to tiež asi bude ťažké po ekonomickej stránke na Ukrajine, ale my sa nevzdávame. Trénujeme s deťmi, chystáme koncert, keďže súbor *Naša fajta* v tomto roku oslavuje 15. výročie. Dúfame, že sa nám ho podarí uskutočniť. Hľadáme podujatia, festivaly a jarmoky na Slovensku, aby sme mohli prezentovať naše trdelníky a dúfame, že o rok budeme môcť aj so súborom pricestovať na Slovensko a zúčastniť sa mnohých festivalov, za ktorými sa nám veľmi cnie.

Zuzana Drugová

Vzdelávací tábor pre deti Slovákov žijúcich v Zakarpatskej oblasti Ukrajiny

Spolok slovenských žien na Ukrajine Dôvera v dňoch 17. – 22. júla 2022 pre deti z obce Seredné a z Antaloviec pripravil vzdelávací tábor pomenovaný *Leto s tradíciou*. Aj keď prvoradým zameraním denného tábora bolo vzdelávanie detí v slovenskom jazyku s využitím prvkov tradičnej kultúry, nie menej dôležitým cieľom bolo vytvorenie príjemnej a bezpečnej atmosféry pre deti, ktorým účasť na tábore poskytla bezpečnú zónu bez nebezpečenstiev vojny.

Autorkou projektu je vedúca Spolku slovenských žien na Ukrajine Dôvera Jana Dudash a garantom a realizátorom bolo Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Projekt podporil Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí a bezpečnosť cesty garantoval Slovenský konzulát v Užhorode.

Vzdelávacieho tábora sa spolu zúčastnilo 32 detí vo veku 8 – 13 rokov. Obsahom vzdelávacích aktivít boli prvky tradičnej kultúry (spev, rytmus, ta-

*Denný tábor prišiel pozrieť aj generálny konzul Slovenskej republiky v Užhorode
pán Pavol Panis*

Tvorivé aktivity detí v priestoroch základnej školy v Serednom pri Užhorode

nec, remeselné techniky), ktorých primárnym cieľom však bolo hravou formou upriamiť pozornosť na vnímanie a využívanie slovenského jazyka ako bežného komunikačného prostriedku. Staršie generácie žiakov, spravidla tie, ktoré doma komunikujú s niektorými príslušníkmi rodiny po slovensky, alebo sa zúčastnili vzdelávacích pobytov organizovaných MC UMB na Slovensku, boli zároveň pomocníkmi pri komunikácii s mladšími deťmi. Do vzdelávacieho programu boli zaradené aj viaceré tvorivé listy zamerané priamo na slovenský jazyk. Zároveň realizačný tím z MC UMB podrobne sledoval atmosféru medzi účastníkmi tábora s cieľom upriamiť ich pozornosť na tvorivé aktivity a tým odľahčiť atmosféru strachu z vojny a vnútorného nepokoja niektorých detí.

Odbornou garantkou tábora bola etnologička Zuzana Drugová z MC UMB. Lektorkami a pedagogičkami boli dlhoročné spolupracovníčky MC UMB, ktoré majú prax so vzdelávacími podujatiami MC UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí, a ktoré sú zároveň členkami Univerzitného folklórneho súboru Mladosť: Anna Adamová, absolventka Pedagogickej fakulty UMB a špeciálna pedagogička, Dominika Kučerová a Martina Vavreková.

Vzdelávací program prebiehal v priestoroch štátnej základnej školy v Serednom každý deň v čase 9.00 – 16.00 hod. Tábor osobne navštívili generálny konzul Slovenskej republiky v Užhorode Pavol Panis, aj poslankyňa

Zakarpatského parlamentu Natalia Štefuca. Obe delegácie vysoko hodnotili úroveň vzdelávacieho programu, ktorého výsledky mohli vidieť a osobne spoznať. V rozhovoroch zároveň vzniklo množstvo podnetov na ďalšie možnosti odbornej a didaktickej spolupráce UMB s prostredím Slovákov žijúcich v Zakarpatskej oblasti na Ukrajine. Na záver tábora sa deti prezentovali svojimi výsledkami v programe pre rodičov a starých rodičov.

Slováci v USA

Ján Kulík

Bledé spomienky na rodákov alebo o Imigračnom múzeu v Amerike zo slovenskej perspektívy

Hádam ani nieto takej rodiny, ktorá nemá niekoho v zahraničí. Pri rodinných posedeniach sa vždy spomína na príbuzných, čo sa v 18. storočí pobrali na Dolnú zem, avšak 19. storočie prináša už aj vystahovalectvo do Ameriky. Hrnuli sa tam naši a to nielen z tzv. Horniakov, ale aj z Dolniakov.

Väčšina amerických prisťahovalcov, celkove asi 17 miliónov z celého sveta, prešla bránou **imigračného strediska na Ellis Islande**, a to najmä v období rokov 1892 až 1924. Od roku 1924 úloha Ellis Islandu sa postupne redukuje a v roku 1943 imigračné stredisko sa sťahuje rovno do New Yorku. Avšak Ellis aj ďalej jestvuje, ako stredisko, či záchytná stanica pre cudzincov, ktorí čakali na deportáciu. Tak to bolo až do roku 1954.

The Statue of Liberty – Ellis Island Foundation

V roku 1990 sa tu zriaďuje **Imigračné múzeum** a pre nás má význam práve webová stránka. Zriadili sa dáta všetkých, čo prešli cez túto „zlatú bránu“ a zoznam Slovákov je dlhý. Problém je len v tom, že dlhú dobu sme „nejestvovali“ a preto pri hľadaní musíme hádať, či ten náš rodák bol zapísaný ako Slováč, Uhor, Čechoslovák, Juhoslovan, Maďar atď. Problém robí aj to, kto ho na zoznam zapísal. Či ten človek bol pôvodom Ír, Angličan, Maďar, Slovan a i., lebo od toho v nemalej miere závisí, ako ho zapísali, či ako mu „amerikanizovali“ priezvisko. Na ilustráciu uvedieme, že ne jeden Grék s priezviskom Papandopulos sa stal Američanom s priezviskom Papson, alebo napr. Slováč Mrázik, sa stal Marzik, z Petroviča sa stal Parker atď. Keď si tam budete hľadať „svojho“, majte na zreteli, že práve v priezvisku budú odchýlky.

Slováci v zozname Ellis Island

Je celý zoznam Slovákov, ktorí prešli cez Ellis Island. Pozastavíme sa len pri dvoch. Petrovčanoch: Pavel Lipták; štát: Petrovec; vek: 38; narodený r.

Autor: Thulstrup Thure de Thulstrup (Mid-Manhattan Picture Collection / New York City -- Ellis Island)

1865; pricestoval: 14. 4. 1903 a Pavel Lomen; štát: Hungary, Petrovec; vek: 19; narodený r. 1886; pricestoval: 23. 11. 1905.

O ich ďalšom osude niet žiadnych dát, avšak v tom čase všetci naši ihneď po vylovení a absolvovaní určitej procedúry imigračného strediska sa rozprchlí. Niektorí šiel do baní v Pensylvánii, niektorí do bitúnkov v Chicagu, mnohí sa našli v Detroite, v Akroni... Avšak všetci pristupovali ku tam jestvujúcim cirkevným obciam a spolkom. V prípade, že vysťahovalec, po ktorom rodina pátra, bol evanjelik, vyhľadávanie bude ľahšie, keďže sú tam dve synody: slovenská synoda Sion a Missourská synoda (spojených viacej ev. „etnických“ synod), nuž stačí obrátiť sa na nich a títo, ak môžu, tak pomôžu. O vašom príbuznom musíte však mať aj nejaké bližšie údaje, ako napr. kedy tam prišiel, kde asi žil, čo tam robil (zamestnanie), odkiaľ pochádzal, približný dátum narodenia a pod. Nestačí udať len meno a priezvisko a oni, nech sa trápia.

„Veľké“ osobnosti ľahko nájsť. Spomenieme **Antona Jozefa Čermáka**, ktorý sa narodil 9. mája 1873, v Kladne, Bohemia, Rakúsko-Uhorsko, a umrel 6. marca 1933 v Miami – Florida.

Kto bol Čermák? Do Ameriky prišiel, či na Ellis Island „oslavoval“ svoje prvé narodeniny. Odtiaľ rodina šla do Braidwood v Illinoisi, kde otec robil v tamjších uhľokopoch. Do uhľokopov sa dostal aj Anton, ale tu dlho nezotrval. Začal podnikáť. „Na malô.“ V r. 1890 prechádza do Chicaga a zapája sa do Demokratickej strany, kde v roku 1902 získava aj poslanecké miesto a v roku 1909 sa stáva aj mestským výborníkom. V roku 1922 ho zvolili za predsedu v Cook okrese a v r. 1928 sa stáva aj lídrom Demokratov, čo ho posunulo aj na post primátora mesta (1931). Jeho zásluhou štát Illinois sa priklonil ku strane F. D. Roosevelta, jedného z amerických prezidentov demokraticky orientovaných, čo vo voľbách 1932 bolo kľúčnym a rozodu-

Slovenka s deťmi.

Foto: New York Public Library, Astor, Lenox and Tilden Foundation //
Autor fotiek: Augustus Francis Sherman

júcim faktorom.

Ako to už tam, v Amerike, býva, ak sa pravici niekto nepáči, toho zabije. Spácha sa na ňom atentát. Zabili Abrahama Lincolna, Jamesa Garfielda, Williama McKinleyho, Johna Kenedyho, jeho brata, M. L. Kinga... Chystal sa atentát aj na Roosevelta. Písalo sa 15. februára 1933, keď Roosevelt prišiel aj do Chicaga. V jeho „otvorenom“ aute bol aj Čermák. Atentátnik vystrelil, lenže namiesto Roosevelta, trafil Čermáka, ktorý sa so zranením trápil tri týždne, až podľahol zraneniu.

Krásne historky o našich krajanoch pestria dejiny Ameriky. Mali sme tam predstaviteľov aj v čase získavania samostatnosti, medzi pioniermi „západu“ (bol aj film o osídľovaní sa v štáte Wyoming, ich trampotách, ba aj menšej vojne s tamojšími „Beef barónmi“, kde sa v predvečer vojny spievala pesnička *Slovenské matičky...*), boli sme aj medzi gangstermi Chicaga, ale boli sme aj medzi tamojšími „unionami“, robotníckymi hnutiami, organizovali štrajky, a pravda, ako „červení“, boli sme aj deportovaní. Len v Petrovci sme mali až troch „červených“, vlastne aktivistov v odborovom hnutí, preto potom boli vyhostení.

Zase spomenieme Petrovec. Akoby aj nie, keď v tom čase, táto slovenská dedina na Dolnej zemi, spolu s Čabou, patrila medzi 10 najväčších slovenských miest v Uhorsku. Odtiaľto vyšiel aj **Gustáv Maršall-Petrovský**, ktorý bol činný aj v americkom krajanском hnutí (bol predsedom tamojšej matice) a ako v krajanском hnutí, tak aj v americkom živote, mnohí sa preslávili a sú na stránkach tamojších dejín. V školách sa o nich učia, alebo ich aspoň spomenú v patričnom okrese.

Boli sme na tú dobu nielen „nejakou“ hybnou silou spoločnosti medzi prisťahovalcami, ale zapisovali sme sa aj do celkových dejín. O nich trochu vieme, ale pýta sa aj odborné spracovanie materiálov. Vieme, že svojho času (asi pred 30-timi rokmi) Petrovčan Dendúr, (aktívny pracovník v tamojšom slovenskom živote, Matici slovenskej daroval celú svoju knižnicu, všetky svoje historické zápisy, zápisnice zo zasadnutí, lenže zatiaľ do toho sotva niekto nakukol. Veď aj slovenské vystahovalectvo je súčasťou nášho života. Nech nespomínam V. Mináča. Dávali sme transfúziu iným. Ale fakty hovoria. „Sme národom budovateľov. Stavali sme Pešť, stavali sme New York.“

Akí sme boli v čase príchodu do Ameriky? Krásne to zachytil jeden úradník na Ellis Island. Nebol profesionálny fotograf, iba amatér, úradník tamojšej byrokracie. Aj on „procesoval“ nádejných Amerikánov. Pred neho prichádzali ľudia, ktorých predbežná selekcia eliminovala, či boli na zozname nie celkom žiaducich. Urobil asi 200 fotiek. Dnes historických. Vydali ich aj knižne v

publikácii **Augustus Frederick Sherman: Ellis Island Portraits 1905 – 1920**. Celkove má 160 strán a 115 fotiek. Celá Shermanova kolekcia je obsiahla. Nájdete tam početné fotky, kde sú celé rodiny, všetci vo svojich ľudových krojoch. Sú tam pastieri z Rumunska, ruskí vegetariáni, anarchisti, cirkusanti z Nemecka, grécki pravoslávni kňazi, ruskí kozáci, maďarskí pastieri (v tých ťažkých bundách) atď. Digitálny album fotografií, ktorý je hodno pozrieť.

*Fotografie a ilustrácie z tohto článku sú vlastníctvom Imigračného múzea, resp. New York Public Library, Astor, Lenox and Tilden Foundation.
Ďakujeme za sprostredkovanie portálu Storyteller.*

Slováci vo Veľkej Británii

Jana Nahodilová

Londýn: České a Slovenské umenie pre Ukrajinu

Príklad medzinárodnej spolupráce

Už druhý rok organizuje Česká a Slovenská škola Okénko v Londýne online výtvarné dielne pre krajanov v Londýne, v Anglicku, a v zahraničí. Pôvodne išlo o školskú akciu, ktorá sa presunula pre Covid do online priestoru. Školská akcia sa ale rozrástla do medzinárodného rozsahu. Výtvarných dielní sa zúčastňujú pravidelne deti a dospelí z Anglicka, Írska, Nemecka a Talianska.

Dielne organizuje riaditeľka centra Jana Nahodilová v spolupráci s umelkyňami Luciou Húskovou a Terezou Buškovou. Inšpiráciou pre tvorbu účastníkov sú naši významní slovenskí a českí umelci. Mnohí z nich prešli na online dielne, kde účastníkom dielní predstavili svoju prácu a techniky tvorby výtvarných diel.

Informácie o utorkových dielňach nájdete na webovej stránke školy:

<http://www.okenko.uk/mezinaacuterodniacutecute-269esko-slovenskeacutecute-vyacutetvarneacutecute-diacutelny-workshops.html>

Vyvrcholením výtvarných dielní bola veľkolepá vernisáž a aukcia slovenských a českých autorov v Londýne. S veľkou radosťou oznamujeme, že výťažok z online aukcie a výstavy ČESKÉ A SLOVENSKÉ UMENIE PRE UKRAJINU, ktorá sa konala 22. mája 2022 v Londýne, dosiahol sumu 8 124 libier.

Práca v dielni

Účastníci podujatia

Výťažok je venovaný dvom charitatívnym organizáciám na pomoc ľuďom postihnutým vojnou na Ukrajine. Pani Camila Garbutt z mimovládnej organizácie Človek v tísini prevzala symbolický šek pre ich fond SOS Ukrajina. Pani Natal Fryz a pani Ludmila Číževská (pres videolink) z Českého Národního Výboru Ukrajiny hovorili o ťažkej situácii českých Ukrajincov a prevzali symbolický šek na ich podporu. Akcie sa zúčastnila aj pani Olesya Khromeychuk z Ukrajinského inštitútu v Londýne a poďakovala všetkým za podporu Ukrajiny.

Predalo sa 129 umeleckých diel, 13 publikácií od 25 popredných českých a slovenských umelcov, taktiež 20 prác od detí a amatérskych účastníkov výtvarných workshopov Okénka.

Viac ako 100 ľudí sa zúčastnilo dražby online pred konaním výstavy ako aj dražby počas samotnej výstavy.

Výstavu 22. mája 2022 navštívilo 200 ľudí a bohatý program pre deti i dospelých baval až do neskorých hodín.

Štyria umelci pripravili dielne pre deti i dospelých záujemcov:

ilustrátor slávnych anglických čítaniek Biff, Chip a Kipper českého pôvodu **Alex Brychta** ukázal deťom, ako svoje ilustrácie tvorí;

– grafik a autor knihy Alfabeta **Patrik Antczak** vytvoril s deťmi vlastný dizajn z papiera;

– maliarka **Zuzana Lukáčová** viedla deti pri kreslení lúk a kvetín;

Účastníci podujatia

– sochárka a keramička **Šárka Radová** pomáhala deťom navrhovať sochy. Všetci návštevníci mali skvelú príležitosť stretnúť sa s niektorými umelcami, ktorí svoje diela do dražby darovali. Okrem **Patrika Antczaka, Alexa Brychtu, Zuzany Lukáčovej a Šárky Radovej** boli tiež na výstave prítomní maliar **Marek Dutka**, ilustrátorka **Veruška Bobeková**, kurátorka moderného umenia zo Slovenskej národnej galérie **Katarína Bajcurová** a spoluorganizátorky akcie výtvarníčka **Lucia Húsková** a **Tereza Bušková**.

Všetci sa tiež zúčastnili debaty o úlohe a postavení umelcov a o stave českého a slovenského umenia a ilustrácií. Prítomných bolo mnoho detí a účastníkov predošlých online workshopov, ktorí taktiež darovali svoje práce do dražby. Niektorí pricestovali z takých diaľok ako Dublin alebo Mníchov.

Veľkým potešením bolo vystúpenie popredného českého džezového klaviristu Daniela Bulatkina a londýnskeho saxofonistu Toma Smitha na debutovom koncerte v Londýne z ich pripravovaného albumu *Drifter Days*. Polovicu výťažku predaja zo svojho albumu venovali Ukrajinskému fondu.

Na záver konania akcie mala výtvarníčka Tereza Bušková premiéru projekcie svojho umeleckého filmu *Hidden Mothers*.

Ďakujeme všetkým umelcom, ich rodinám, galériám, deťom a účastníkom výtvarných dielní Okénka, ako aj našim sponzorom, inštitúciám, organizáciám a jednotlivcom, ktorí túto akciu podporili a pomohli ju zorganizovať.

Ďakujeme tiež všetkým zúčastneným.

Viac informácií na www.okenko.uk,
info@okenko.uk,

Karin Košťalová

Slovenská škola vo Warwicku

Slávnostné kladenie vencov pri príležitosti 80 rokov od úmrtia padlých vojakov druhej svetovej vojny (v Leamington Spa, Veľká Británia)

V roku 1940 našla útočisko československá oslobodzovacia armáda v kúpeľnom mestečku Leamington Spa, ktoré sa nachádza v centre Anglicka. Okolo 4 tisíc vojakov bolo ubytovaných v okolitých dedinkách, kde sa začlenili do kultúrneho života Angličanov a hrali v orchestri, spievali v zbore, založili si futbalové družstvo na spestrenie života vo voľnom čase. Ich úlohou bol však

Pamätník v Leamington Spa

Spoločne si v škole spomíname

vojenský výcvik a príprava na tajnú vojenskú operáciu Andropoid, ktorej cieľom bolo odstrániť protektora Reinharda Heydricha, ktorý bol pravou rukou nemeckého diktátora, Hitlera. Z tejto vojenskej jednotky boli vybraní parašutisti, určení na tajnú akciu atentát na Heindrycha. Úspešne sa im to podarilo a hrdinami sú hlavne Slovák Jozef Gabčík a Čech Ján Kubiš, ktorí sa preslávili touto špeciálnou vojenskou operáciou. Následne boli prenasledovaní a schovali sa do Kostola svätého Cyrila a Metoda v Prahe. Nemecké vojská, a bolo ich okolo 800 na 7 parašutistov, obklúčili kostol, pustili vodu dovnútra, aby ich utopili, otravné plyny, aby ich udusili a nakoniec naši hrdinovia ukončili svoj vlastný život guľkou, aby sa nedostali do rúk nemeckých fašistov.

Tento rok presne 19. júna 2022 sme si pripomenuli ich úmrtie, 80 rokov od ich smrti v pražskom kostole 18. júna 1942. Naši žiaci, ich rodičia a priatelia sa zišli pri pamätníku padlých vojakov v Leamington Spa, aby sme si uctili pamiatku našich československých hrdinov, ktorí bojovali v druhej svetovej vojne a položili svoje životy za našu slobodu. Deti zaspievali slovenskú a český hymnu a uctili si pamiatku padlých hrdinov kladením vencov.

Na spomienkovú slávnosť boli pozvaní aj predstavitelia Slovenskej a Českej ambasády, starostka mesta Leamington Spa, veteráni, priatelia spolku CSFreedom Fountain a žiaci a rodičia našej slovenskej a českej

školy vo Warwicku, Czech and Slovak Club England, so sídlom v Emscote Infant School vo Warwicku.

V roku 1968 bol v Leamington Spa postavený pamätník na počesť česko-slovenským vojakom, letcom, parašutistom, ktorí bojovali v druhej svetovej vojne. Pamätník pripomína tvar padáka a voda steká z padáka, ako taká fontána. Na obrube padáka su vygravírované mená siedmich parašutistov, ktorí sa zúčastnili tajnej vojenskej operácie Andropoid, Jozef Gabčík, Ján Kubiš, Ján Hrubý, Adolf Pálky, Jozef Bublík, Josef Valčík a Jaroslav Švarc.

O tento pamätník sa stará spolok Friends of the Czechoslovak Memorial Fountain, ich členmi sú pán Stephen Loquens, Georgina a Chris Pavel, vďaka ktorým sme mali v našej škole aj besiedku o tejto tajnej misii a deti sa oboznámili s históriou našej krajiny od pána Chrisa, ktorý porozprával deťom o jeho otcovi, ktorý bol súčasťou vojenských jednotiek v Anglicku. Fotografie a obrazové panely deťom priblížili vojenský výcvik počas druhej svetovej vojny 1940 až 1945.

Slovenská škola vo Warwicku vzdeláva Slovákov žijúcich v zahraničí o dôležitých historických medzníkoch nielen našej vlasti, ale aj významné udalosti, ktoré formovali celú Európu a svet.

Jozef Gabčík, generál in memoriam, je pre nás jedným z najväčších hrdinov našej novodobej histórie. Hrdina, ktorý ukázal, že vďaka svojim schopnostiam, výcviku, mentálnej výbave, odvahe sa dá ríša zla, a zlo poraziť. Česť a sláva hrdinom.

Záber zo slávnostného kladenia vencov

Krajanina na Slovensku

Pavel Meleg

Stála konferencia Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2022

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚŠZZ) organizuje stálu konferenciu Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí, ktorá je najvýznamnejšie fórum, na ktorom sa stretávajú zástupcovia slovenských krajaných komún z celého sveta, osobnosti slovenského zahraničia, aktívni priatelia Slovákov žijúcich v zahraničí a predstavitelia štátnych orgánov Slovenskej republiky, aby spolu prediskutovali problémy krajaného života, aby sa Slováci žijúci v zahraničí nielen pochválili s výsledkami svojej činnosti, ale aj informovali o problémoch, ktorým pri tom čelia. Spoločne sa hľadajú riešenia problémov a cesty, ako môže Slovenská republika podporiť aktivity krajanov smerované na uchovávanie a rozvoj slovenskosti, slovenskej kultúry, zvykov a jazyka.

Toto fórum je otvorené a dáva priestor na prednesenie rôznorodých názorov na problematiku vzťahov Slovenska s tými časťami národa, ktoré našli svoju vlasť mimo jeho územia. Koná sa tradične koncom októbra každý druhý rok. Aj tu však zasiahla pandémia Covidu 19. Stála konferencia sa v roku 2020 nekonala, teda nastala až štvorročná prestávka medzi jej zasadatiami. Tentoraz sa konala v dňoch 28. a 29. októbra 2022 v hoteli Sorea Regia v Bratislave. Atmosféra hneď od začiatku prezrádzala, že účastníci sa už na seba tešia. Nič nevynahradí osobné kontakty, ktoré umožnia bezprostrednú výmenu skúsenosti, ale aj plánovanie spoločných činností a projektov.

Samotnému rokovaniu predchádzali dve udalosti. V predvečer stálej konferencie mali účastníci možnosť vidieť hudobno-tanečný program Obrazy z Dolnej zeme v podaní UFS Mladosť z Banskej Bystrice. Predstavenie vyvolalo vlnu emócií a hlboko zasiahlo hlavne tých Slovákov z Dolnej zeme, ktorí našli svoj nový domov na Slovensku a teraz na javisku videli kaleidoskop historických udalostí, ktoré ich priviedli k životu, ktorý žijú v súčasnosti.

Deň pred konaním samotnej stálej konferencie sa konalo zasadnutie Školskej komisie – sekcie pre strednú, južnú a východnú Európu. Je to poradný orgán ÚSZZ pre oblasť školstva, konkrétne pre školstvo v krajinách, kde sú Slováci uznaní ako autochtónna národnostná menšina a majú zriadenú určitú oficiálnu štátnu štruktúru v oblasti školstva. Zasadnutia sa zúčastnili zástupcovia škôl s vyučovacím jazykom slovenským alebo s vyučovaním slovenského jazyka z Rumunska, Srbska, Maďarska, Ukrajiny, Chorvátska, ÚSZZ a Ministerstva školstva, mládeže, výchovy a športu SR. Zástupcovia z jednotlivých krajín informovali o plnení záverov z ostatného zasadania tejto komisie, ako aj o stave školstva a jeho problémoch v jednotlivých krajinách často až na úrovni obcí. Jednotlivé krajiny majú svoje osobité problémy v oblasti školstva, ale existujú aj skutočnosti, ktoré sú spoločné pre všetky prípadne viaceré krajské komunity a potrebujú nájsť spoločné riešenie alebo je potrebná spoločná podpora zo strany Slovenskej republiky pri ich riešení. Takými spoločnými problémami sú klesajúci počet detí a teda aj žiakov zapisovaných do slovenských základných a stredných škôl a s tým spojené zatraktívnenie tohto zápisu, vysielanie slovenských učiteľov na slovenské školy v zahraničí z hľadiska ich počtu, ako aj administratívnej náročnosti, metodická príprava učiteľov, zabezpečenie učebníc predovšetkým tam, kde existujú špecifické požiadavky.

*Zasadnutie Školskej komisie – sekcie pre strednú, južnú a východnú Európu dňa
27. 10. 2022 v Bratislave.*

Členovia komisie jednohlasne vysoko ocenili podporu ÚŠZZ pri organizovaní letných táborov a škôl pre deti zo zahraničia na území Slovenska. Privítali by ich rozšírenie, aby sa väčší počet detí mohol oboznámiť s krajinou svojich predkov, pričom významnú úlohu môžu hrať aj krátkodobé výlety na Slovensko, pri ktorých by sa deti stretli so slovenskou realitou a mali živý kontakt s jazykom. Komisia navrhla zväziť zriadenie štipendijného fondu na podporu absolventov základných škôl v zahraničí, ktorý by ich motivoval, aby nastúpili vo svojich domovských krajinách na slovenské stredné školy, príp. absolventov stredných škôl, aby nastúpili na katedry slovenského jazyka a literatúry. Štipendijný fond by mohol byť silným stimulom pre žiakov a študentov, aby pokračovali v štúdiu v slovenskom jazyku a tým posilnili miestnu komunitu a miestnu slovenskú inteligenciu.

Vlastná konferencia sa konala v dňoch 28. a 29. októbra 2022. Konferencie sa zúčastnilo takmer 80 účastníkov zo 17 krajín a zo Slovenska a približne 40 hostí. Záštitu nad konferenciou prevzal minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Rastislav Káčer. Účastníkov konferencie pozdravil jeho menom štátny tajomník ministerstva Andrej Stančík. Účastníkom konferencie sa prihovoriť s pozdravným príhovorom aj Iveta Galbavá, poradkyňa predsedu vlády SR pre oblasť krajanov, Mons. Jozef Halík, bratislavský pomocný biskup, Marcela Kmeťová, tajomníčka pre zahraničie ECAV, Maroš Šmolec, správca Matice slovenskej a Vladimír Skalský, predseda Svetového združenia Slovákov žijúcich v zahraničí.

Andrej Stančík, štátny tajomník MZVEZ SR, Iveta Galbavá, poradkyňa predsedu vlády SR pre oblasť krajanov a Milan Ján Pilip, predseda ÚŠZZ pri otvorení Stálej konferencie

Konferencia bola tematicky zameraná na implementáciu Koncepce štátnej politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí na obdobie 2022 – 2026. Zámerom ÚŠZZ bolo získať kvalifikované podnety od krajaňských komunit, ktoré by sa zapracovali vo forme úloh pre

jednotlivé ministerstvá a štátne inštitúcie vo vykonávacom pláne ku koncepcii. Z uznesenia vlády SR č. 387 z 8. júna 2022, ktorým bola Koncepcia schválená, totiž vyplýva predsedovi ÚSZZ v spolupráci so zainteresovanými ministerstvami úloha pripraviť do konca novembra 2022 vykonávací plán k vecnému plneniu koncepcie.

V úvode si účastníci konferencie vypočuli Daniela Straku z Úradu vlády SR, ktorý informoval o zámere výzvy Úradu vlády na podporu posilnenia vzťahov so slovenskou diaspórou v rámci plánu obnovy. Výzva bude zameraná na projekty v sume od 2000 eur do 10000 eur v celkovej sume 1000000 eur.

V rámci konferencie odznelo celkovo 31 príspevkov. Viaceré sa venovali priamo problematike implementácie koncepcie do života a nastoľovania problémov, príp. aj návrhov ich riešenia. Časť príspevkov mala informačný charakter oboznamujúc účastníkov konferencie o činnosti tej-ktorej komunity, avšak z popisu problémov, ktorým jednotlivé slovenské komunity čelia, vyplynuli viaceré námety pre zadefinovanie úloh do vykonávacieho plánu koncepcie.

Predseda ÚSZZ charakterizoval vo svojom záverečnom slove konferenciu ako veľmi plodnú, pretože priniesla veľké množstvo podnetov od účastníkov. Faktom zostáva, že na konferencii boli prediskutované viaceré vážne problé-

Napriek celodennému rokovaniu bola večer nálada výborná a prispel k nej aj kultúrny program v podaní ľudovej hudby Dudíci

*Najnovšie ročníky Slovenského svetového kalendára predstavil
šéfredaktor Vladimír Valentík*

my, ktoré treba riešiť, a odznali aj námety na ich riešenie. Medzi hlavné podnety, ktoré nájdú svoju formuláciu vo vykonávacom pláne, patria potreba inventarizácie krajských komunit, požiadavka na elektronizáciu dotačných zmlúv, ktoré sa už síce podávajú elektronicky, ale zároveň kvôli podpisom aj v papierovej forme. Komplikácia je v tom, že sa to týka aj elektronického podpisu a ide o zahraničie. Bol daný aj podnet na používanie iných jazykov pri podávaní dotácií. V súčasnosti už existuje podrobný návod na podávanie dotácií v španielčine. To isté urobí úrad aj v angličtine a zároveň vyrobí návody aj na podávanie žiadostí o vydanie osvedčenia Slováka žijúceho v zahraničí v španielčine a v angličtine. Ohľadne dotačnej schémy vystala požiadavka na zavedenie viacročnej dotačnej schémy tam, kde krajania potrebujú plánovať svoju činnosť na dlhšie obdobie a potrebujú istotu finančnej podpory. Vo všeobecnosti viacročné schémy finančnej podpory na Slovensku existujú na základe výnimky zo zákona. ÚSZ podnikol v tomto smere kroky, aby sa v niektorých oblastiach podpory, napr. pri nájmoch, mohla vytvoriť viacročná dotačná schéma. ÚSZ informoval, že sa zamýšľa nad tým, že do kontroly skutočného stavu realizácie jednotlivých projektov a ich súladu s dotačnou

zmluvou by ÚŠZZ zapojil aj samotných krajanov. Odznelo mnoho otázok a podnetov na oblasť vzdelávania. Veľká časť z nich bola zodpovedaná už počas konferencie. Vykonávací plán prechádza aj posudzovaním oboma sekciami školskej komisie pri ÚŠZZ, ktoré predložia svoje podnety pre úlohy do vykonávacieho plánu, pričom sekcia pre strednú, južnú a východnú Európu spracovala svoje podnety už v predvečer konferencie. V oblasti školstva sa ukázala ako akútna otázka koncepčného riešenia problematiky vzdelávacích centier v krajinách Západnej Európy a v zámorí. ÚŠZZ eviduje vyše 80 takýchto centier v Európe, Amerikách, v Ázii a Austrálii. Centrá majú rôzny charakter od takých, čo sa snažia naučiť deti slovenského pôvodu čítať a písať po slovensky a reálne o Slovensku, až po také, ktoré majú ambíciu pripraviť deti v zahraničí na rozdielové skúšky na slovenských školách v prípade návratu domov. ÚŠZZ od roku 2014 zabezpečuje čiastočné ad hoc financovanie takýchto centier, ale rozsah tohto špecifického typu vzdelávania detí a finančná náročnosť jeho prevádzkovania si vyžadujú komplexné riešenie zabezpečujúce systematické metodické riadenie tohto vzdelávania a učiteľov, ako aj jeho riadne finančné zabezpečenie. Na konferencii sa otvorila aj otázka podpory ľudí, ktorí sú zo Slovenska, ale nie sú etnickí Slováci. Táto otázka je mimoriadne zložitá, ale hľadá sa určité riešenie v rámci prípravy nového zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí. Bola podaná aj informácia o tom, že sa pracuje na zriadení zmiešanej slovensko-srbskej komisie. ÚŠZZ pripravuje návrh bilaterálnej dohody medzi Ministerstvom zahraničných vecí Srbskej republiky a Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky aj s návrhom štatútu možnej budúcej slovensko-srbskej zmiešanej komisie. ÚŠZZ sa snaží do vykonávacieho plánu zapracovať aj otázky hospodárskej spolupráce medzi hospodárskymi subjektmi zo Slovenska a podnikateľmi z radov krajanov.

Čo povedať na záver? Koľko Slovákov sa spolu stretne, toľko názorov si vypočujete. To sa týka aj stálej konferencie. Môj názor je, že stála konferencia plní nenahraditeľnú úlohu pre priamy styk medzi Slovákami žijúcimi v zahraničí a Slovenskou republikou, ako aj medzi Slovákami navzájom. Je to fórum, kde nielen môžu byť námety prednesené a navrhnuté riešenia, ale je možné o nich aj bezprostredne diskutovať a hľadať optimálne riešenia problémov berúc do úvahy skutočné okolnosti a možnosti zúčastnených subjektov a ich skúsenosti z praxe. Aký je skutočný prínos stálej konferencie pre napĺňanie zámerov štátnej politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí, to ukáže len čas. Výsledok závisí od pripravenosti a ochote zúčastnených priložiť vlastnú ruku k spoločnému dielu.

Samuel Koruniak

Vitaj doma, brate! – filmová etuda nielen o vojvodinských Slovákoch

Vojvodinskí Slováci si svoje kultúrne meradlá bezproblémovo pozdvihli na priečky, ktoré sa bezproblémovo zaraďujú nielen do kontextu všeobecnej slovenskej kultúry, ale pokojne ich môžeme posunúť aj medzi svetovú scénu, ktorou je, samozrejme, súčasťou. Nielenže idú s dobou, modernizujú svoje kultúrne prejavy, pričom nezabúdajú na to tradičné, folklórne, svojské, vlastné, rurálne – ako obraz svojskej identifikácie a etnesignifikácie. Počas svojej bezmála 270-ročnej existencie si uvedomili, že sú pilierom, mostom, konektorom medzi slovenským svetom v materskej krajine a tým srbským (predtým juhoslovanským), čím vlastne otvárajú dvere k spolupráci aj s ostatnými národmi – sprostredkovane, priamo cez hlavnú líniu spolupráce.

Kultúrna mozaika vojvodinských Slovákov sa predovšetkým odzrkadľuje v tradičných kultúrnych hodnotách, ktoré sa tu neustále prezentujú, zachováva, kým diferenciáciou k tomu sú podoby umenia, čerpajúce z toho tradičného, avšak uplatňujú už moderné podoby, ktoré sa neustále vyvíjajú, aktualizujú a pridávajú im hodnoty aj globalizačné. Divadelná tvorba vojvodinských Slovákov v Petrovci, ktorá už viac ako 155 rokov dopĺňa kvalitnú kultúrnu podobu vojvodinských Slovákov, sa počas svojej dlhej histórie dostala na úroveň profesionálneho divadelného útvaru, nielen z tej hereckej stránky, ale aj najmä samotným stvárnením divadelných predlôh (vďaka vyštudovaným režisérom v Česku a na Slovensku, alebo aj v bývalej Juhoslávii). Danú hereckú úroveň si všimol aj Peter Serge Butko (režisér pôsobiaci najmä v Čechách, na Slovensku, ale aj na iných kontinentoch, v súčasnosti v Brazílii), ktorý medzi petrovských ochotníkov zavítal na sklonku milénia (vďaka pozvaniu vtedajšieho riaditeľa petrovského divadla Jána Dorču), zostal im verný a naplno využíval (a naďalej využíva) potenciál nielen už známych hercov, ale vždy sa snažil objaviť nové tváre (veď to je aj poslaním kultúrnej inštitúcie) a dával im vo svojich projektoch možnosť vlastnej umeleckej prezentácie a uplatnenia. Butko je medzi petrovskou, ale aj vojvodinskou verejnosťou známy najmä mnohými divadelnými, audio-vizuálnymi, tanečnými, pohybovými, stand-up komediálnymi, hudobnými realizáciami, vyšliapal veľkú stopu v petrovskom divadle, pričom vedel vždy využiť, zlúčiť a zakomponovať aj kvalitu jemu známych umeleckých

Momentka z natáčania

kontaktov najmä z Česka a zo Slovenska a priviesť ich medzi petrovských divadelníkov. Stal sa vlastne jednou hybnou silou petrovského divadla posledných 20 rokov.

Skĺbenie medzinárodnej spolupráce a petrovského divadla prinieslo nečakaný, priam potešujúci výsledok v tvare celovečerného hraného filmu – *Vitaj doma, brate!*, ktorý sa medzi vojvodinských Slovákov dostáva po 37 rokoch – v roku 1985 vojvodinské (vtedy juhoslovanské) slovenské obecnstvo si mohlo pozrieť film *Mišo* v réžii Jána Makana. Väčšina hereckého obsadenia bola v tom z ochotníckeho sveta, čiže boli to ochotnícke herečky a herci najmä z Divadla VHV Petrovec (hlavnú mužskú postavu si vo filme však zahral profesionálny herec vtedy z Československa). Z hereckého obsadenia sa to priam znovu zopakovalo (kvantitatívne viacej profesionálnych postáv zo Slovenska), pretože si to vyžadoval aj samotný príbeh filmu, keď si hlavnú mužskú rolu rovnako obsadil profesionálny herec zo Slovenska Róbert Jakab, okrem neho vo filme môžeme vidieť ďalšie známe herecké mená: Annu Šiškovú, Vladimíra Černého, Petru Polnišovú (je aj kreatívnou producentkou), ale aj herci z Česka Martin Hoffmann (v role slovenského prezidenta) a Filip Rajmont. Na druhej strane gro hercov znovu tvorili najmä mladí ochot-

Vladimír Černý, Róbert Jakab a Miroslav Babiak

níci (menšiu hereckú rolu obsadila aj profesionálna herečka z Kovačice Danko Svetlíková), ale aj „oprášení“ herci nielen z Divadla VHV Petrovec. Niektorí si prvýkrát zastali pred kameru, alebo vstúpili do filmového sveta (o to, aby budúci filmoví herci vedeli „spolupracovať“ s kamerou a rozlišovať hereckú realizáciu medzi divadlom a filmom, sa postaral americký herecký kouč Adam Devenport – pred natáčaním urobil pre ochotníckych hercov workshop).

Film svoju cestu začal ešte v pandemickom roku 2020, keď niektorí členovia na čele s režisérom Petrom Serge Butkom začali intenzívne pracovať na scenári nového filmu, kde sa predovšetkým myslelo na to, že film bude obsahovať rurálnu problematiku, dolnozemský, slovenský (petrovský) humor, štipku tragédie a príbeh, ktorý osloví najmä domáce publikum. Cielilo sa hlavne na to, že to bude priam punkový, lokálny film, bez nárokov na veľký finančný rozpočet a bez veľkého zastúpenia profesionálov najmä počas natáčania a počas produkcie.

Spomenieme preto mená, ktoré participovali celé leto 2020 na scenári, pretože dané osoby potom zohrali aj významnú úlohu, či už v produkcii, hereckom obsadení, alebo v režisérскеj stoličci – okrem už uvedeného mena,

Marína Dýrová a Róbert Jakab

čiže režiséra filmu, na scenári sa podieľali Marína Dýrova (vo filme si zahrala aj hlavnú ženskú rolu Maríny Čániovej a bola súčasťou výroby a produkcie), Marija Ivona Matić (ako vedúca výroby a produkcie), Lukáš Sýkora (fotograf filmu), Ján Bohuš (zahrал si menšiu hereckú postavu a spolu s Lukášom dali námet na film) a Ján Sklenár (vo filme stvárnil jednu z hlavných mužských postáv – homofóba Fedora Čániho, bol asistentom réžie, produkcie). Po intenzívnych a náročných prípravách, pri ktorých sa podieľali najmä členovia Divadla VHV Petrovec, sa rok na to (2021) začalo 45-dňové natáčanie najmä v Petrovci (na mnohých miestach), v blízkom okolí – v Kulpíne, v Hložanoch na Dunaji, niektoré scény sa natáčali aj ešte v roku 2022 (v Bratislave).

Kameru mal na starosti Vojtěch Hönig, ktorý bravúrne zvládol rolu hlavného kameramana – okrem iného podieľal sa aj na natáčaní dokumentárneho filmu o petrovskom divadle a divadelníctve Óda na rovinu. Asistent réžie bol Honza Rajmont, Gábina Bernardová ako skriptka (ale aj ako herečka), pričom sa na produkcii, výrobe filmu podieľali dobrovoľníci – členovia Divadla VHV Petrovec, študenti petrovského gymnázia, ako aj niektorí občania Báčskeho Petrovca. Postprodukciu filmu mala na starosti produkčná firma zo Slovenska Homemedia, produkciu ITA Film (na čele s Jurajom Brockom), ktorá aj distribuovala film do slovenských kín a zabezpečila propagovanie

Róbert Jakab

príbeh, ktorý nám okrem iného prezentuje aj mentalitu rurálneho človeka (jeho jednoduché, ale často úprimné reakcie a myšlienky), medziľudské a rodinné vzťahy a tajomstvá, ktoré ukrývajú, ale aj jazykové bohatstvo a paletu jazykov, multikulturálnosť prostredia, kde okrem nárečovej podoby – tzv. petrovčiny, či prevzatých srbských nadávok, modifikovaných a už pevne inkorporovaných prevzatých slov nielen zo srbčiny (vymaľovať v zmysle vyfotiť sa, vyfotografovať sa; štabars – bordel, neporiadok; popízdim – zbláznim sa; d'ubre – špina; guňa – dula; gerega – melón), zachytíme vo filme aj srbčinu (herec a režisér Srbského národného divadla v Novom Sade Radoje Čupić bravúrne stvárnil srbského spoluobčana), ale aj maďarčinu (Zoltán Hajdu ako predstaviteľ Maďarov na Slovensku).

Hlavný hrdina Zoltán Hajdu, ktorý je mimochodom známy spisovateľ, prichádza so svojou partnerkou Marínou do Petrovca, medzi vojvodinských Slovákov (o ktorých ani nevedel, že sú), aby nielenže spoznal Maríninu rodinu a prostredie, Petrovčanov, ale aby našiel inšpiráciu pre svoju ďalšiu knihu. Po príchode spoznáva rodinu Čániovú – otca Karola Čániho (zahral si ho Miroslav Babiak), ako aj spomenutého homofóba Fedora, ktorý sa nevie vysporiadať s tým, že im do domu možno príde Maďar – ukrývajúci v sebe starú nenávisť a spomienku na to zašlé, keď vo vojvodinskom prostredí vrela silná

filmu v slovenských médiách. Zaujímavosťou je i to, že propagačnú pieseň k filmu *Vitaj doma, brate!* urobila známa punk-roková slovenská skupina Horkýže slíže (pieseň má názov *Tvojho brata brat má brata*) a niektoré piesne k filmu urobila lokálna, petrovská skupina Southlanders. Filmovú hudbu zložil slovenský hudobný skladateľ Slavo Solovic.

Príbeh filmu je zasadený do Petrovca, ktorý sa považuje ako centrum vojvodinských Slovákov, preto neprekvapuje, ak sa divákovi vynorí hneď asociácia, že to je film, ktorý dokumentuje a prezentuje slovenskú menšinu. Pôvodná myšlienka sa však vytráca, keďže ide o

maďarizácia, ktorá sa potom zobudila ešte aj počas druhej svetovej vojny, keď Petrovec okupovali predovšetkým maďarskí kolaboranti. Postupne nás film sprevádza mnohými skutočnosťami, ktoré sú súčasťou (nielen) rurálneho sveta a jeho spoločnosti – pálenica; kupovanie politických hlasov; alkohol v rodine, a tým aj absencia intimity; láska, ktorá je zakázaná; emancipácia žien; ľúbostné vzťahy; dávny vzťah, ktorý sa nakoniec odhalí a zaostří príbeh filmu... Zoltán sa medzi spoločnosť až natoľko integruje, že okrem spoznávania petrovského koloritu sa z neho stane milovník klobás, či pálenky, alebo aj iného alkoholu – aj keď do tohto prostredia prichádza ako vegetarián a nie zbožňovateľ alkoholu – aj tu je impulz pre zápletku filmu.

Celovečerný hraný film z produkcie (aj) vojvodinských Slovákov – Vitaj doma, brate! si svoje publikum získal práve v roku 2022, keď sa 9. augusta najprv medzi slovenskými divákmi na Slovensku uskutočnila svetová premiéra, priam komerčného rázu, presnejšie v obchodnom centre Eurovea – Cinema City v Bratislave, s hercami a s produkčným štábom nielen zo Slovenska, ale aj z Vojvodiny. V priebehu ďalších dní herecký kolektív na čele s režisérom a produkčným tímom vyštartovali na turné po Slovensku – Nitra, Handlová, Bojnice, Košice, Banská Bystrica... Oficiálne sa film dostal do slovenských kín 18. augusta, pričom si za prvé dva týždne film pozrelo viacej ako 10 000 divákov.

Srbskú, alebo priam vojvodinskú premiéru mal film práve v deň narodenín Divadla VHV Petrovec 27. augusta pod holým nebom, čiže na ihriskách Základnej školy Jána Čajaka v Báčskom Petrovci, kde si ho pozrelo okolo 2000 divákov. Bol to priam nevídaný zážitok vidieť toľké obecnstvo takmer zo všetkých slovenských dedín, čo potvrdilo skutočnosť, že sa na takúto filmovú udalosť dlho čakalo. Film mal ďalší deň dve reprízy vo Veľkej sieni Slovenského vojvodinského divadla v Petrovci, pričom sa ešte tohto roku premietal aj v Prahe a v Ríme. Ďalší rok by sa mal dostať aj do kín v Srbsku.

Pred petrovskou premiérou na nádvorí divadla prebiehal aj krst knihy mladej autorky Petry Častvenovej – Podivný príbeh Zoltána Hajdu, ktorá umeleckým štýlom dočaruje atmosféru z filmu, má vysokú literárnu hodnotu a približuje čitateľovi zákulisné scény z natáčania. Knihu dopĺňajú fotografie Lukáša Sýkoru.

Film Vitaj doma, brate! je neoceniteľným dosahom celého kolektívu, ktorý sa podieľal na tom, aby sa film rok po natáčaní dostal do kín a k divákovi. Je to dôkaz o zanietennej práci najmä mladých ľudí z Petrovca a okolia a o oddaníu sa kultúre. Režisér (je to akoby jeho darček Petrovcu a Petrovčanom za jeho viac ako 20-ročné pôsobenie medzi nimi) trefne vybral obsade-

*Momentka z premiéry v Bratislave (9. augusta 2022) - zdroj FB -
VITAJ DOMA, BRATE - film*

nie postáv vo filme, pretože hercov dôverne poznal a spolupracoval s nimi aj na iných projektoch. Rovnako mu nebola vzdialená ani mentalita prostredia, zvyky, tradície, jazyk – v nárečovej podobe, čo všetko dobre do seba zapadlo, aby vznikol taký veľkolepý výsledok. Bola to mozaika reálnych príbehov, ktoré svoju umeleckú podobu dostali vo filme. Práve skutočné a pravdivé scény vo filme popretkávali hlavnú fabulu filmu, často odbremenili emotívne scény, prípadne vyvolali skutočnosť, že sa divák v daných situáciách nachádza. Všetka filmová (umelecká) produkcia je aj o tom – vyvolať v nás analógiu na naše životné skutočnosti a konania a obrátiť nám aj zrkadlo našich životov.

Filmu prajeme úspešnú kinematografickú cestu!

Paul Stacho,
Stoney Creek, Kanada

Storočnica časopisu Krásy Slovenska

V dňoch 27. – 29. mája 2022 sa konečne uskutočnila oslava storočnice najstaršieho časopisu na Slovensku – Krásy Slovenska (1921 – 2021). Oslava bola pôvodne plánovaná teda na rok 2021, ale celosvetový kovid nám to, bohužiaľ, nedovolil zrealizovať. Dvakrát som bol doslovne pripravený a naštartovaný odletieť na Slovensko, ale na poslednú chvíľu stretnutie muselo byť odvolané. Preto treba poďakovať Pánu Bohu, že do tretice nám to predsa len vyšlo, aj keď s ročným nepredvídaným odstupom.

Zásluha patrí predovšetkým neochvejným organizátorom 57. stretnutia čitateľov časopisu Krásy Slovenska Klubu slovenských turistov, KST Región Liptov, KST Ružomberok, mestu Ružomberok a vydavateľstvu Dajama z Bratislavy. Spoločnými silami dvakrát odložené stretnutie perfektne zvládli a podujatia sa zúčastnilo okolo tisíc turistov. Nesmierne sme sa tešili na túto akciu znovu uvidieť milovníkov slovenskej prírody KRÁSISTOV. Tvárou k tvári (z môjho pohľadu virtuálny Facebook nikdy nenahradí osobné srdečné stretnutia) a hlavne prežiť nádherne spoločné chvíle v kruhu priateľov v nádhernej slovenskej prírode vo Veľkej Fatre. Pripomenuli sme si nielen zakladateľov a prvých redaktorov Miloša Janošku a Pavla Stachu (mimochoďom môjho starého otca), ale všetkých tých ľudí, ktorí tento časopis 100 rokov tvorili a udržiavali ho a dodnes ho naďalej zveľaďujú. Týmto ľuďom patrí moja vďaka, úcta, lebo za tých sto rokov boli to mnohokrát neľahké časy a Krásy Slovenska nezanikli. Aj dnes to platí, keď už rozlišujeme termín – život pred koronou a život po korone. Vtedy na začiatku to bola malá skupinka nadšených priaznivcov slovenskej prírody, ktorí po rozpade Rakúsko-Uhorska chceli pozdvihnúť a spropagovať turistické dianie a krásy prírody na Slovensku. Mali ideály, ktoré dokázali v praxi zrealizovať. Takisto šťastie a finančná pomoc zbierky pre tento časopis prišla práve od krajanov z USA. Americkí Slováci pomohli v roku 1921 úspešnou zbierkou pri vzniku tohto periodika, ktorý nepretržite dodnes vychádza. Rád by som teda spomenul aj turistického priateľa môjho deda a hlavného iniciátora zbierky v Chicagu ružomerského typografa Mateja Sopku, ktorý zorganizoval túto zbierku. Roky sa časopis Krásy Slovenska zveľaďoval a stal sa skutočne vysoko hod-

Stretnutie čitateľov časopisu Krásy Slovenska Malinô Brdo 2022

notným časopisom, keď sa dokázal udržať pri živote vyše 100 rokov. Získaval si generácie a generácie odberateľov, prispievateľov a je to tomu tak dodnes. A teraz zopár slov o tohoročnom stretnutí. V piatok 27. mája sme sa stretli, zvitli a, samozrejme, aj otestovali najnovšie osvedčené tekuté destilátové vakcíny z rôznych kútov Slovenska. Veď Slováci sú v tomto smere svetoví a v tom mi dáte hádam aj za pravdu. Potom nás čakalo ešte príjemnejšie večerné posedenie a tancovanie pri skvelej country muzike. V sobotu bol hlavný príchod účastníkov z celého Slovenska, ale aj zo zahraničia a ich prezentácia. Konali sa výstupy a vychádzky v okolí Malinného Brda. Z okolitých vrcholov kopcov sme mali možnosť do diaľky vidieť množstvo vrcholov nádhernej Malej, Veľkej Fatry, Nízke a Vysoké Tatry a iných pohorí bohatého Slovenska. Zároveň prebiehala knižná prezentácia vydavateľstva Dajama, ktorý vydáva aj časopis Krásy Slovenska. V popoludňajších hodinách sa konalo slávnostné otvorenie stretnutia. Na pódiu sa vystriedali mnohí hostia a miestni organizátori stretnutia. Boli predstavené najnovšie novinky vydavateľstva Dajamy vrátane knihy História turistiky v Ružomberku. Dozvedeli sme sa mena najmladšieho, ale aj najstaršieho Krasistu podujatia. Takisto zástupca turistického oddielu z Hermanoviec na východnom Slovensku pri Prešove si prevzal

budúcoročnú štafetu 58. stretnutia Kráasy Slovenska, ktoré sa bude konať – a poznačte si to už v kalendári – aj v dňoch 26. – 28. mája 2023. Nasledovala turistická tombola a viaceré vystúpenia hudobných skupín, známej folkovej skupiny Prešporok. Vo večerných hodinách sme si mali možnosť znovu zatancovať a zabaviť sa. V záverečný deň stretnutia v nedeľu sme sa už rozlúčili a zaželali si, aby sme mali to potrebné zdravie a šťastie a znovu sa o rok mohli stretnúť. Región Liptov s ružomerským okolím poskytuje množstvo vzácných turistických pozoruhodností. My sme si vybrali ešte na záver navštíviť pamiatkovú rezerváciu UNESCO dedinku Vlkolíneec.

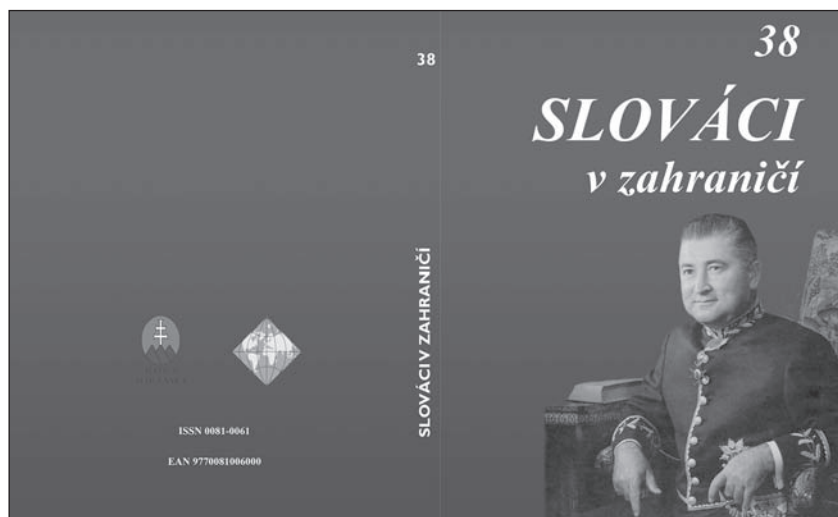
Čo povedať na záver? Drahí krajanovia, ktorí ste rozletení po celom svete, ak budete budúci rok koncom mája na Slovensku, nezabudnite navštíviť aj stretnutie Krásistov na východnom Slovensku. Stojí to zato a objavíte tam aj mnohých Slovákov zo zahraničia. Tieto stretnutia sa stali veľmi populárnymi a striedajú sa každoročne medzi západným, stredným a východným Slovenskom. Veď spoznáte nádhernú malebnú krajinu – našu otčinu. Malebnú krajinu, skadiaľ sme pôvodne prišli, alebo skadiaľ naši predkovia pochádzajú.

Zuzana Pavelcová

Vedecká ročenka Slováci v zahraničí 38

Vo vydavateľstve Matice slovenskej aktuálne vyšiel tridsiaty ôsmy ročník vedeckej recenzovanej ročenky *Slováci v zahraničí*. Širokospektrálne zameraný obsah zborníka neostal ani v tomto roku nič dlhší svojjej tradícii. Na viac ako dvoch stovkách strán sa venuje životu a dielu významných krajan-ských osobností a dejín a literatúre Slovákov žijúcich v zahraničí. Ročenka sa primárne orientuje na sté výročie narodenia Štefana Boleslava Romana, ktorému je venovaná i obálka jej tridsiateho ôsmeho ročníka. Na grafike knihy a jazykovej korektúre sa podieľalo vydavateľstvo Signis, so sídlom v Banskej Bystrici.

Publikácia obsahuje unikátnu štúdiu Pavla Pareničku venovanú ekonomickým teóriám Š. B. Romana a E. Löbla publikovaných v *Zodpovednej spoločnosti* a kvalitný biografický príspevok Petra Cabadaja. Okrem problematiky slovenského exilu zborník tradične prináša dolnozemsú problematiku. Štúdie Jána Babiaka a Štefana Chrtána zo Srbska reflektu-

Slováci v zahraničí 38, obálka

jú dejiny osídľovania a školstva v Kovačici, autor Ján Jančovic sa zameriava na tri sté výročie osídlenia Poľného Berinčoku.

V úzadí neostala ani literárna veda. Patrik Šenkár sa venuje poézii krajana z Rumunska Jána Chovanca, recenziu knižného diela výskumnej pracovníčky z Maďarska zameranú na *Čabiansky kalendár* pripravila Alžbeta Uhrinová. Kratšie biografie významných krajanov pôsobiacich v zámorí z pera Petra Cabadaja pripomínajú výročia Juraja J. Töröka, Ladislava Grosmána, Ladislava Gunderu, Jána L. Doránskeho, Frica Motošku a Márie Maghútovej-Párovskej.

Ročenka prináša vedecké i informačné výstupy zo špecifickej oblasti výskumu krajanovej problematiky, ktoré v takejto podobe a zložení nereflektuje žiadne iné odborné periodikum či publikácia na Slovensku. Matica slovenská aj v tomto roku synchronizuje vedecké zistenia odborníkov zo Slovenska i zahraničia a publikuje ich na stránkach ročenky.

Uťahovanie štátnej dotácie pre Maticu slovenskú sa však prejavilo i na nižšom náklade ročenky, ktorý ostal takpovediac iba symbolickým.

Krajská téma

prof. PhDr. Ladislav Lenovský, PhD.,
Katedra etnológie a mimoeurópskych štúdií,
FF UCM v Trnave,
ladislav.lenovský@ucm.sk

Aktuálny výskum Slovákov v Argentíne a Kanade

(krátka informácia o priebehu a stave jedného výskumu)

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR prostredníctvom svojej Agentúry na podporu výskumu a vývoja (APVV) finančne podporilo žiadosť projektu APVV 20-0263 s názvom Aktuálne kultúrotrvorné, identifikačné a revitalizačné procesy v prostredí etnických minorít: Slováci v Argentíne a Kanade.

V rámci projektu v rokoch 2021 – 2025 kolektív riešiteľov z Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Univerzity Komenského v Bratislave, Univerzity

Najstarší argentínsky Slovák Mišo Laci, Bajo Ondo Grande, Presidencia Roque Saenz Peña, Chaco

Na čakre u Urbana Miguel Urban s rodinou, Napenai, Chaco

Mateja Bela v Banskej Bystrici a Slavistického ústavu Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied v Bratislave uskutočňuje výskum v prostredí vybraných slovenských komunít v Argentíne a Kanade.

Problematika výskumu, aj slovenský svet v Argentíne a Kanade, sú mimoriadne rozsiahle a obsahovo aj historicky bohaté. Komplexné obsiahnutie v rámci jedného päťročného projektu prostredníctvom niekoľkých, aj keď skúsených, bádateľov, nie je možné a ani to nie je cieľom výskumu.

Cieľom výskumu je pokúsiť sa zodpovedať na otázky:

Akým spôsobom sa dnes formujú a fungujú slovenské komunity v zámorí?

Aké majú stratégie a perspektívy?

Aké majú podmienky a požiadavky/potreby?

Kto sú súčasní mladí príslušníci komunít existujúcich ako slovenské?

Ako sa vytvára a z čoho pozostáva ich identita?

Čo je obsahom ich kultúrneho dedičstva, ako sa zachováva a prezentuje?

Riešitelia hľadajú odpovede na tieto otázky vo vybraných komunitách v Argentíne a Kanade. Ich výber je výsledkom, resp. niekedy náhodnou súhrou viacerých okolností, ako sú napríklad záujem komunity o výskum,

Tanečný workshop v Československom spolku v Presidencia Roque Saenz Peña, Chaco

prítomnosť kľúčových osobností, dostupnosť lokality, aktivita komunity, živé kontakty, potenciál výskumu. Lebo situácia slovenských komunít sa v čase mení. To, čo bolo a je známe, už často nie je, alebo je to iné, a medzi nimi vzniklo niečo nové, donedávna neznáme. Emigrácia zo Slovenska nikdy úplne neprestala a vrstiev slovenských imigrantov a ich potomkov je viac. Nie je záujem nikoho vynechať, ale skúmať všetkých je v rámci predmetného projektu nemožné. I napriek tomu niektoré výstupy projektu sú určené všetkým.

Projekt nie je základným výskumom (výskum pre vedu), ale aplikovaným výskumom (vytváranie niečoho aj pre skúmané komunity, implementácia a sledovanie impaktu výstupov). Ide najmä o zisťovanie záujmu a ochoty poskytovať informácie o skúmanej téme, zúčastňovať sa výskumu (najmä rozhovorov), zisťovanie úrovne vedomostí o problematike, o sebe a o svojich predkoch (napr. prostredníctvom dotazníkového výskumu), sledovanie a vyhodnocovanie záujmu a účasti príslušníkov komunít na školeniach a podujatiach. Okrem toho projekt prostredníctvom metodiky kultúrneho mapovania v komunite zisťuje aktuálny stav a vytvára obraz o komunite, jej potrebách a požiadavkách.

Tento výskum slúži na:

- a) Získanie poznatkov o súčasných Slovákoch a ich potomkoch žijúcich v zahraničí, na rozšírenie/doplnenie poznatkov o národnej kultúre v zahraničí v súčasnosti a o procesoch formovania etnickej a kultúrnej stránky identity týchto ľudí. Výskum nehodnotí, ale opisuje a snaží sa vysvetliť.
- b) Získanie poznatkov na tvorbu opatrení na zvýšenie kvality a adresnosti podpory činnosti týchto komunít, najmä prostredníctvom vytvorenia informačného kompendia pre Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí ako jedného z odberateľov výstupov projektu.
- c) Vytvorenie výstupov projektu, ktoré zvýšia kvalitu činnosti (nielen) skúmaných slovenských komunít (zlepšenie riadiacich schopností vedúcich spolkov, zlepšenie pedagogických schopností vedúcich tanečných telies, zvýšenie informovanosti mladých príslušníkov komunít o svete ich predkov, zvýšenie motivácie aktívnej účasti v komunitnom živote a pod.). Lebo odoberateľmi niektorých výstupov projektu sú reprezentanti komunít.
- d) Prispievanie k vytvoreniu výstupov, ktorých potrebu avizujú samotné komunity a je relevantná aj z pohľadu riešiteľov projektu (zorganizovať vypracovanie práce o dejinách slovenského spolku v Buenos Aires pri príležitosti blížiacej sa storočnice jeho založenia, príprava vybraných tanečných zoskupení na účasť na folklórnych slávnostiach na Slovensku, poskytnutie metodických materiálov na zlepšenie spolkovej činnosti, tvorba adresných a nie všeobecných materiálov o Slovensku atď.).

Po koncepcnej, metodickej a organizačnej príprave v úvodnom období riešenia projektu v priebehu druhej polovice roku 2021 vybraní riešitelia projektu v roku 2022 uskutočnili prvé pracovné cesty do Argentíny a Kanady a realizovali: – te-

*Pred evanjelickým a. v. kostolom,
Presidencia Roque Saenz Peña, Chaco*

Na slovenskej ambasáde - (zľava) prof. Peter.
Chrastina, J. E. Rastislav Hindický,
prof. Ladislav Lenovský

rénný výskum v slovenských spolkoch v Buenos Aires, Berisso (prov. Buenos Aires), Resistencia a československom spolku v Presidencia Roque Saenz Peña (obe v prov. Chaco), ktorým získali informácie o súčasnom stave a činnosti týchto komunít a nadviazali kontakty k ďalšiemu výskumu, – terénny výskum o slovenských pestovateľoch bavlny v Chacu, lokalita Presidencia Roque Saenz Peña, ktorým získali informácie o ich súčasnom stave, nadväzujúc na dielo J. Botíka o slovenských pestovateľoch bavlny v argentínskom Chacu (LÚČ 2002) a nadviazali kontakty k ďalšiemu výskumu, – workshopy v slovenských spolkoch v Buenos Aires, Berisso (prov. Buenos Aires), Resistencia

a československom spolku v Presidencia Roque Saenz Peña (obe v provincii Chaco), ktorými: a) zvýšili tanečné, pedagogické a choreografické kompetencie členov tanečných zoskupení pri tvorbe a interpretácii tanečného diela, b) zvýšili kompetencie a informovanosť členov komunít, s akcentom na vedúcich, o možnostiach získania finančnej podpory zo SR, – archívny výskum v Slovenskom archíve Ottawskej univerzity v Ottawe, ktorý umožnil preštudovať obsah archívu a získať informácie o slovenských reáliách z prostredia Slovákov v Kanade, – terénny a archívny výskum v lokalitách Ottawa, Toronto (Mississagua, Hamilton), St. Catherines, Welland (prov. Ontário), ktorým: a) získali poznatky o súčasnom stave a činnosti komunít/príslušníkov, slovenských reáliách v domácom prostredí, b) získali archívne dokumenty zo súkromných archívov určené na digitalizáciu a pre potreby ďalšieho výskumu.

V roku 2022 sa uskutoční:

V slovenskom spolku, Berisso

- terénny výskum v Argentíne v lokalite Presidencia Roque Saenz Peňa s cieľom: a) získať ďalšie informácie o súčasnom stave slovenských pestovateľov bavlny a ich potomkov, a b) hlbšie objasniť východiskové prírodné pomery, transformáciu prírodnej krajiny na kultúrnu krajinu slovenskými a československými imigrantmi a jej súčasné využívanie ich potomkami,
- terénny výskum v Kanade vo vyššie spomínaných lokalitách s cieľom získať poznatky o kultúrnych tradíciách, využívaní kultúrneho dedičstva, transmisii a revitalizácii kultúry a identity,
- vedecká konferencia zameraná na aktuálny výskum problematiky Slovákov v zahraničí a jeho výsledky, vrátane priebežných (november 2022 UCM Trnava).

Okrem výskumov a podujatí sú/budú výstupmi projektu aj vedecké práce/štúdie a tvorba edukačných a metodických materiálov pre skúmané komunity. Terénny výskum priniesol viaceré inšpirácie, námety a požiadavky z prostredia komunit, ktoré by mohli byť ďalšími výstupmi predmetného, alebo ďalších projektov.

V slovenskom spolku v Buenos Aires

Podakovanie za podporu a pomoc pri uskutočňovaní terénnych výskumov patrí okrem „skúmaných“ členov komunít a ich reprezentantov najmä veľvyslancom: mimoriadnemu a splnomocnenému veľvyslancovi SR v Kanade J. E. Vítovi Koziakovi a mimoriadnemu a splnomocnenému veľvyslancovi SR v Argentíne s akreditáciou v Bolívii, Čile, Paraguaji, Peru a Uruguaji J. E. Rastislavovi Hindickému.

Bližšie informácie o projekte a jeho riešení sú na:

<http://ketno.ff.ucm.sk/sk/apvv-slovaci-v-amerike/>

Obsah

Vladimír Valentík, Katarína Mosnáková-Baglašová: K siedmemu ročníku Slovenského svetového kalendára	3
KALENDÁRIUM	4
Kalendár na rok 2023.....	29
Gregor Papuček: Modlitba za reč našu.....	30
POVEDALI O SLOVENSKOM SVETOVOM KALENDÁRI	
Milan Ján Pilip	31
Iveta Galbavá	32
Vladimír Valent.	33
Gregor Papuček.....	34
Zuzana Colinet Fodorová.....	35
SLOVÁCI VO SVETE	
Slováci v Argentíne	
Pavel Meleg: V Argentíne stále bijú srdcia v rytme slovenskosti ...	36
Slováci v Austrálii	
Katarína Mosnáková-Baglašová: Bilingvizmus v Austrálii.....	47
Darina Karell: Stonožka v Sydney	58
Slováci v Bulharsku	
Katarína Koňariková: Kroje Slovákov z Bulharska opäť ožili	63
Slováci v Česku	
Andrej Probst: Aktivity Pražskej kaviarne.....	70
Viera Kučerová: Detské očka žiarili na Festivale tvorby pre deti v Prahe	78

Slováci vo Francúzsku

Zuzana Colinet-Fodorová: Aktivity v slovenskej víkendovej škole,
škôlke a súbore Margarétka Paríž (september – október 2022) 80

Slováci v Chorvátsku

Zuzana Pavelcová: Zväz Slovákov v Chorvátsku tridsaťročný..... 84

Sandra Kráľová-Vukšićová: Slovenské kultúrne centrum
Našice obnovilo Memorandum o spolupráci so Slovenským
národným múzeom – Múzeom kultúry Chorvátov na
Slovensku a predstavilo výstavu Osobnosti Chorvátov
na Slovensku..... 87

Tatjana Seničaninová: Slovensko – partnerská krajina na
26. medzinárodnom festivale čipky v Lepoglave..... 91

Miloslav Strehársky: Matica slovenská z Rijeki na Porto Etno 2022.... 95

Slováci v Kanade

Paul Stacho: Storočnica začiatkov slovenského evanjelického
života v Kanade 98

Zuzana Pavelcová: Jediné slovenské noviny v Kanade sú 80-ročné 102

Slováci v Libanone

Božena Farhatová: Vianoce u libanonských Sloveniek 105

Slováci v Luxembursku

Jarmila Buchová: Slovenčina vo svete..... 108

Jarmila Buchová: Nové knihy Publikačného centra ISEIA..... 112

Slováci v Maďarsku

Zuzana Pavelcová: Deň Slovákov v Maďarsku opäť
po sarvašsky 119

Ján Jančovic: Slováci v Novohradskej župe v Maďarsku..... 122

Mgr. Vojtech Hami: Svadobné vinše zo zbierok SNM –
Historického múzea 128

Hajnalka Krajcovicsová: Hodnoty čabianskych Slovákov
uznané širokou verejnosťou 133

Slováci v Nemecku

- Jarmila Buchová: Paberky z minuloročnej činnosti Slovenského
vzdelávacieho centra Zvonček v Mníchove 136

Slováci v Poľsku

- Milica Majeriková-Molitoris: Svet očami Lýdie Mšalovej. 144

Slováci v Rakúsku

- Jana Gregor-Rogler: Pešia púť viedenských Slovákov 149
Ingrid Žalneva: K jubilejnému roku viedenských Čechov
a Slovákov 153
Miriam Spring: 3. „Volksfest“ folklórneho súboru Vinica vo Viedni . . 154
Miriam Spring v rozhovore s Helenou Steinerovou:
Slovenský folklórny súbor Rozmarín 156

Slováci v Rumunsku

- Dagmar Mária Anoca (1951 – 2022): Poznámky na margo
fenoménu výtvarného umenia u Slovákov v Rumunsku. 160
Zuzana Pavelcová: Cez Nadlak je... po dvadsiaty druhý raz 170

Slováci v Slovinsku

- Anna Kominka, Katarína Mosnáková-Baglašová:
Tradičné slovenské recepty v Slovinsku. 172

Slováci v Srbsku

- Katarína Mosnáková-Baglašová: Súčasný kultúrny a
spoločenský život Slovákov v obci Jánošík 178
Mgr. Jarmila Gerbocová: Padina, dedina hlbokých studní
a mletej vody 186
Vlatko Miksád: Detektívny príbeh visačky z roku 1923 189

Slováci v Španielsku

- Vladimír Valentík: Nové knihy zo Španielska. 194
Katarína Mosnáková-Baglašová: Štefánikova tabuľa v Španielsku . . 196

Slováci v Taliansku

- Adriana Harandzová: Gastronomický festival Terra Madre
v Turíne 197
-

Lucia Kubicová-Torchio: Beáta Mészárosová: Mama a ocko sa k sebe nehodia.....	201
Lucia Kubicová-Torchio: BARBARA SOMOGYIOVÁ – Mozart on the Beach	204

Slováci v Ukrajine

Darinka Habor: Ako sa nám zo dňa na deň zmenil život	208
Zuzana Drugová: Vzdelávací tábor pre deti Slovákov žijúcich v Zakarpatskej oblasti Ukrajiny.....	210

Slováci v USA

Ján Kulík: Bledé spomienky na rodákov alebo o Imigračnom múzeu v Amerike zo slovenskej perspektívy.....	213
---	-----

Slováci vo Veľkej Británii

Jana Nahodilová: Londýn: české a slovenské umenie pre Ukrajinu.....	218
Karin Košťalová: Slávnostné kladenie vencov	221

KRAJANIA NA SLOVENSKU

Pavel Meleg: Stála konferencia, Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2022	224
Samuel Koruniak: Vitaj doma, brate! – filmová etuda nielen o vojvodinských Slovákoch	230
Paul Stacho: Storočnica časopisu Krásy Slovenska	237
Zuzana Pavelcová: Vedecká ročenka <i>Slováci v zahraničí</i> 38	240

KRAJANSKÁ TÉMA

Ladislav Lenovský: Aktuálny výskum Slovákov v Argentíne a Kanade... ..	242
--	-----

S finančnou podporou

ÚRADU
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÚCICH
V ZAHRAŇIČI

Slovenský SVETOVÝ KALENDÁR

Ročník 7

Zakladateľ a šéfredaktor: Vladimír Valentík
Zástupkyňa šéfredaktora: Katarína Mosnáková-Bagľašová

Na obálke: Záber z Horehronských dní spevu a tanca v Helpe 2022
Fotografovala: Katarína Baranyai
Prepress: Slovenské vydavateľské centrum, Báčsky Petrovec, Srbsko

Vydal:

Slovenský kultúrny klub v Srbsku

e-mail: svetovykalendar@gmail.com
www.slovenskykalendar.com

Vytlačila: tlačiareň Futura, Nový Sad,
Srbsko roku 2022

ISSN 2466-510X

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

323,15(=162.4)(497.11)

SLOVENSKÝ svetový kalendár / zakladateľ a šéfredaktor
Vladimír Valentík. – Roč. 1 (2017) – . – Bački Petrovac :
Slovenský kultúrny klub, 2016 – . – Ilustr. ; 21 cm

Godišnje.

ISSN 2466-510X = Slovenský svetový kalendár
COBISS.SR-ID 309006343

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ISSN 2466-510X